

politički

ZATVORENIK

GODINA IX. - LISTOPAD 1999. - CIJENA 10 KN

BROJ

91

- Protiv Pakta o stabilnosti
- Razgovor s dr. Ivicom Kostovićem
- O nastavi povijesti u hrvatskim školama
- Apel Visokom komesarijatu za ljudska prava
- Pripreme za Sabor
- Dokumenti, sjećanja, svjedočenja

NIJE PRORAČUN TOLIKO PIJAN

Izreče Marko Dizdar, da je on glavom i petom predsjednik Hrvatskog društva političkih zatvorenika - žrtava komunizma. To je *Večernji Us!* objavio u rubrici *Reagiranja*, a kako baš svi nisu imali priliku to pročitati, smatram da ćete sad i ponovo sami zaključiti tko je Marko Dizdar.

Večernji list (9. rujna 1999.), rubrika *Reagiranja*: "U vašem vrlo čitanom listu 6. o.mj. objavljen je članak 'Otvorite arhive komunističkih tajnih policija' g. Jure Knezovića, u ime Udruge političkih zatvorenika. Kako članak obiluje neistinitim navodima, dužni smo, radi informiranja javnosti, a posebno političkih zatvorenika, iskazati našu nelagodu i negodovanje svim što se u članku navodi.

Prvo, oštro prosvjedujemo zbog pokušaja obmane javnosti da piše u ime Udruge političkih zatvorenika, koja kao takva na postoji, posebno zato što sumnjamo i u njegovu političku karizmu.

Što se naslova tiče, prvo što bi trebalo otvoriti, to je njegov osobni dosje, a tek onda, konsenzusom, ostale dosjee komunističkih tajnih policija. Upozoravamo također na najavu nekakvoga 'Osmog kongresa Internacionalne asocijacije bivših političkih uznika i žrtava komunizma'. Ovo upozorenje javnosti posebno se odnosi na tijela hrvatske vlasti jer takva organizacija ne postoji, ali je uredno pokušavaju podvaliti hrvatskom državnom proračunu, kao i pretprošli 'kongres'. Naime, riječ je o nekolicini europskih građana bez zanimanja i bez adresa. Veliki zagovornik tom namještanju hrvatskom državnom proračunu jest Jure Knezović.

Znakovito je da od svih navednih zemalja po izboru Jure Knezovića nijedna druga država nije preuzela 'kongres' i njegov troškovnik, pa nam nije jasno zašto bi hrvatski državni proračun trebao biti toliko pijan, da se izlijeva na nekakve nebulozne zahtjeve građana Hrvatske bez legitimiteta. Paušalno navođenje zemalja i osoba hrvatskoj javnosti ne predstavlja toliku vrijednost da bi u ratom poharanoj zemlji stvarali nove troškove za nečije skitnje po Dubrovniku.

Neprincipijelno i nesistematično otvaranje hrvatskih arhiva komunističkih tajnih policija naići će na oštar otpor svih političkih zatvorenika, posebno Hrvatskog društva političkih zatvorenika - žrtava komunizma."

Toliko Dizdar. Nije mi jasno kako (i po čijem nalogu) tisak prihvaća objaviti tekstove koji vrve lažima i potiču na kazneni progon zbog izravnog vrijeđanja određene osobe i omalovažavanja napornoga i nesebičnog rada svih nas, da se zaista otvore arhivi koji se još i sad duboko skrivaju od hrvatske javnosti. Razumijem daje velik strah što bi izašlo na vidjelo i tko je sve bio povezan s komunističkim sustavom i njihovom vlašću - tko je bio konfident, a tko naredbodavac i dokle je bila rasprostranjena mreža OZN-e, UDB-e i KOS-a.

Kako ne vjerujemo da je ovo samo Markova umotvorina već da iza njega stoje veće zvjerke, jasno je da ti isti posreduju da se napadački članci protu naše udruge, koja mnogima nije po volji, objavljuju. Ali, sat povijesti ipak ide naprijed, i Vlast, koju je izabrao narod, trebat će kad-tad otvoriti arhive, jer je toliko puno žrtava koje je počinio bivši komunističko-jugoslavenski sustav i mora se reći tko je žrtva, a tko počinitelj.

Još nisu dostojno obilježena masovna grobišta u Mariboru. Započeo je iskop u Špitaliču kod Slovenskih Konjica. Prije kratkog vremena do sad potiskivana bol, i sama bijel im kostima potvrđuje partizanski zločin u Gospiću.

A "antifašisti", drugim riječima partizani, slave svoje godišnjice i zaklinju se na vjernost Titu. Traže da se ponovo pozdravlja "Smrt fašizmu - sloboda narodu". Kakvu to oni, neku svoju slobodu, traže? Zar još nisu obrisali krvave noževe i toljage? Zar nisu očistili ubojito oružje i zaboravili na žicu kojom su vezali svoje nevine žrtve, nego opet podižu omrznute jugoslavenske zastave s crvenom zvijezdom i unose nemir u puk hrvatski.

Zar je to pomirba? Žalosno je da sa svakog partizanskog okupljanja i proslave njihovih obljetnica sijevaju pogrdne strijele protu Predsjednika Republike, a Predsjednik se ipak odaziva biti pokrovitelj tim proslavama. Sjećamo se njihove ovogodišnje proslave u Jasenovcu, kad su izvrijeđali i ponizili generala Bobetka, isto se dogodilo prigodom proslave X. korpusa, pa sad opet u Puli - vrijeđa se Predsjednikov izaslanik, poštovani (i njihov suborac), general Červenko.

Zar im je Predsjednik na zubu zbog toga što odlučno odbija svaku svezu s bilo kakvom Jugoslavijom? Valjda vam je jasno, sljedbenici Tita, da se Franjo Tuđman, iako bivši partizanski general, ipak odlučio boriti za svoju i našu slobodnu Hrvatsku i osloboditi je iz bratskih pandža srboslavije. Zato su njega svi sljedili - i oni iz emigracije, kao i svi istinski rodoljubi u Hrvatskoj, a vi dižete jugo-zastave i pjevate: "Druže Tito, mi ti se kunemo".

Mi, politički zatvorenici, moramo ostati odlučni, obraniti stečenu slobodu, a znamo tko ju je postigao. Zato, NEKA NAM ŽIVI HRVATSKA! Bolje smrt, nego Jugoslavija, a za HRVATSKU - UVIJEK

Vaša predsjednica, Kaja Pereković

politički
ZATVORENIK
GLASILO HRVATSKOG
DRUŠTVA POLITIČKIH
ZATVORENIKA
PREDSJEDNICA DRUŠTVA
Kaja Pereković
UREDNIČKI ODBOR GLASILA
Mato Marčinko, Višnja Sever,
Andrija Vučemil, Ljubomir Brdar,
Jure Knezović
GLAVNI UREDNIK
Tomislav Jonjić
UREDNIŠTVO I UPRAVA
10000 Zagreb
Trg kralja Petra Krešimira IV. br. 3
tel: 01/46 55 301, fax: 01/46 55 279
LEKTOR
Mario Bilić
PRIJELOM TEKSTA I TISAK
»MINIPRINT« Varaždin, T. Ujevića 32
CIJENA LISTA
Za Hrvatsku 10 kn
Godišnja pretplata za Hrvatsku 120 kn
za inozemstvo: Europa 240 kn
ili odgovarajući iznos u drugoj valuti;
prekomorske zemlje: 480 kn
ili odgovarajući iznos u drugoj valuti

Žiro račun: 30101-678-75868

Rukopisi se ne vraćaju,
list uređuje Urednički odbor, sva prava pridržava
Hrvatsko društvo političkih zatvorenika.

Za sve informacije i kontakte u svezi
suradnje i pretplate tel.: 01/46 55 301,
radnim danom od 11-13 sati.

ISSN 1331-4688

Cijena oglasnog prostora:
posljednja stranica u boji: 4.000,00 kn
predposljednja stranica u boji: 3.500,00 kn
unatarnja crno-bijela stranica: 2.500,00 kn
1/2 crno bijelo: 1.250,00 kn
1/4 crno bijelo 700,00 kn

WWW: <http://www.hdpz.tel.hr/hdpz/>

Slika na naslovnoj stranici:

Panorama Dubrovnika

Slika na trećoj stranici korica:

Dubrovnik pod srpskim granatama 1991.

Slika na posljednjoj stranici:

Johannes Bussemacher: Slavonia, Croatia,

Bosnia et Dalmatiae Pars Maior

(Köln, poč. 17. st.)

PASIVNOST KAO NAJGORA OBRANA

Za razliku od velike većine inozemnih medija, prema kojima su suđenje Dinku Šakiću i najstroža kazna izrečena ovom upravitelju jasenovačkog logora, pokazali da se Hrvatska hoće i zna suočiti sa svojom nedavnom prošlošću, usudujem se kazati da su upravo ovi događaji pokazali da se Hrvatska s tom prošlošću ne zna suočiti, niti se posve snalazi u ulozi suverene države.

Time se nipošto ne kani dovesti u pitanje autonomija sudstva. Također se ne želi, niti može, sa strane suditi o osobnoj ili zapovjednoj odgovornosti samoga okrivljenika. Ne kani se ni preispitivati makar još nepravomoćna sudska odluka, čak ni koncepcija obrane, koja je i pravosudno i politički bila osuđena na posve- mašnji debakl, na poraz bez probitaka. Hoće se tek raščlaniti dojam koji je samo suđenje izazvalo, a pogotovo naše postavljanje prema tom dojmu, prema toj slici našega naroda, domovine i države.

Desetci i stotine inozemnih priopćivala, ideološki posve različito obojenih, s posve raznorodnim preduvjerenjima i stajalištima, posljednjih su dana i tjedana opet pisali o stotinama tisuća jasenovačkih žrtava. Nikoga tko drži do sebe nije začudilo, da se kojekakvi "antifašisti", samozvani noćobdije građanskog digniteta, "odbori za ljudska prava", tobožnji proeuropski komiteti i "savjesti" našega društva, nisu digli protiv te ogavne laži, nisu ni pokušali opovrgnuti bjesomučno ponavljanje stravičnih *crnih legendi*, koje su desetljećima kompromitirale našu težnju prema državnoj neovisnosti, slobodi i demokraciji. Takvo je njihovo ponašanje posve očekivano. Ta, nisu li upravo oni većinom bili dijelovi onoga istog ubilačkog stroja, koji je te *crne legende* proizvodio i širio?! A suvremena njihova preobrazba jeftina je opsjena, koju rado prihvaćaju samo oni, po čijem se nalogu ili za čiju se korist ona zbiva.

Međutim, ono što nas mora začuditi i nad čim se moramo zabrinuti, jest inertnost državnih vlasti, servilnost visokih državnih službenika. Mazohističko trpljenje da se po Hrvatskoj udara ne samo za ono za što jest kriva, nego i za ono za što nije, za što ne može biti kriva, doista je fascinantno.

Ta puzavost nedvoumno potvrđuje kako ne postoji politička volja, da se stane na kraj samoponižavanju. Jer, da je drugačije, pokazali bismo da nam je dogorjelo do nokata. Koristili bismo se dragocjenom činjenicom da više nismo stvar, predmet, objekt, nego - hvala žrtvama tisuća i tisuća najboljih - netko i nešto, subjekt. Onda ne bi svaka bjelosvjetska protuha u svakom trenutku mogla iskaljivati svoje frustracije na Hrvatima. Onda bi strana javnost čula i naš glas. Onda bi hrvatski ministri služili svom, a ne tuđem narodu. Onda bi hrvatski veleposlanici dobili nalog posjetiti novinska uredništva i zatražiti prijam kod vlasti zemlje primateljice i kazati: Hrvati su htjeli svoju državu, i na to su, kao i svaki drugi narod, imali i imaju pravo. Oni to nisu htjeli radi toga da bi mogli druge progoniti, nego radi toga da se sami uklone vješalima, kundaku, progonu i haraču. I kad im u toj naravnoj, moralno neprijepornoj i demokratskoj težnji potporu nisu pružili oni, kojima su usta bila i ostala pune pravde, slobode i demokracije, morali su se osvrnuti na drugu stranu.

Hrvatska je, reče jednom August Košutić, izgubila slobodu u grčevima Europe, a u novim je grčevima te iste Europe slobodu opet stekla. U težnji daje sačuvamo, nismo se svi pokazali doraslima. Nismo svi bili jednako mudri, jednako hrabri i jednako moralni. Nismo svi ni zaslužili slobodu i neovisnost. Počinili smo i zločine, kao što su nad nama činili zločine. Ucvilili smo mnoge, ali ipak ne tolike kao što bi hramski trgovci htjeli: puno smo krivi, ali puno su i nama krivi.

Ali, mi nismo ni gori ni bolji od ostalih. I mi imamo ista prava i iste dužnosti. Stoga ćemo kazniti svoje krivce i slaviti svoje zaslužnike. Ne radi drugih, nego radi nas samih. Učit ćemo i iz vlastitih i iz tuđih pogriješaka. Sami ćemo graditi svoje spomenike i sami okajavati svoje grijehe. Od drugih ćemo tražiti samo ono što smo i sami drugima spremni dati. Od drugih tražimo toleranciju, razumijevanje i suradnju, njima nudimo to isto: ne tražimo ničiju dušu, niti je naša na prodaju, još manje na dar. I europskoj zajednici naroda žrtvovat ćemo samo ono što su i drugi spremni žrtvovati, ljubomorno štiteći svoj identitet i svoje dostojanstvo.

Ali, takva politika iziskuje napor, traži nešto više od glupavog smješkanja pred kamerama i blebetanja ispraznih, "diplomatskih" fraza. Ona traži hrabrost, samoprijegor i viziju. Stoga nije *praktična*. *Praktičnijeg* kleknuti pred gospodara, poslušno, udvornički mahati repićem i čekati - mrvice s gospodareva stola.

Tomislav JONJIĆ

IZ SADRŽAJA:

HRVATSKI BISKUPI NA OPREZU	2
BRITANCI ZAROBLJENIKE S BLEIBURGA IZRUČIVALI ZA - ZLATO!	2
POMIRBA JE ALFA I OMEGA HRVATSKE POLITIKE <i>Andrija VUČEMIL</i>	4
I OPET: SLOBODA SE NE PRODAJE <i>Dr. Darko GAŠPAROVIĆ</i>	7
OD POLITIKE K POLITICI <i>Dr. Ivan ŠIMUNDIĆ</i>	8
POKOLJ NIJE POSLJEDICA USTAŠKE POLITIKE <i>Kaja PEREKOVIĆ</i>	10
O NASTAVI POVIJESTI U HRVATSKIM ŠKOLAMA <i>Krešimir MIKOLČIĆ</i>	12
METAFIZIKA MASONSTVA (II.) <i>Dr. Ivan MUŽIĆ</i>	14
BEZUVJETNA ODANOST POLITICI KOMINTERNE <i>Tomislav JONJIĆ</i>	18
HRVATSKI KRALJ ZVONIMIR I PAPA GRGUR VII. (II.) <i>Tomislav HERES</i>	21
AHMED MURADBEGOVIĆ /1898.-1972./ <i>Mirsad BAKŠIĆ, dipl. iur.</i>	25
PISMA IZ ISTRE <i>Blaž PILJUH</i>	26
HAMDIIJA KRESELJAKOVIĆ <i>Mirsad BAKŠIĆ</i>	24
TREĆA IZBORNA SKUPŠTINA PODRUŽNICE ZAGREB <i>Jure KNEZOVIĆ</i>	29
SPECIJALNI LOGOR BR. 2 - BUCHENWALD <i>Jure KNEZOVIĆ</i>	34
STRADANJA HRVATA U KOPRIVNIČKO- KRIŽEVAČKOJ ŽUPANIJI (XVIII.) <i>Stjepan DOLENEC</i>	37
SPOPIS PALIH ZA HRVATSKU 1941.-1945. (III.) <i>S. BRAJDIĆ i V. POSEDEL</i>	39
MOJE USPOMENE NA HRVATSKU TRAGEDIJU (III.) <i>Josip ŠIMIĆ</i>	43
STRADANJE OBITELJI FRANIĆ (IV.)	44
OD PETRIŃJE I DRAVOGRADA DO PROLOM ŠUME (I.) <i>T. NIKOLIĆ</i>	46
ZATVORSKE USPOMENE (I.) <i>Vlado HAJNIĆ</i>	48
POPIS OSOBA KOJIMA JE IZPLAĆENA NAKNADA	49
PARTIZANSKI PLES SMRTI U GOSPIĆU (IV.)	50
SJEĆANJE NA DR. MILIVOJA CRNKA <i>Dr. sc. Rudolf ŠIĆ</i>	52
SJEĆANJA NA UZOR POLITIČKOG ZATVORENIKA, DR. STJEPANA KRIVOŠIĆA <i>Zlatko ČUBAKOVIĆ</i>	53

Hrvatski biskupi na oprezu

Tijekom euharistijskog slavlja, održanog u nedjelju, 19. rujna 1999., na Batnavskoj poljani kod Maribora, u sklopu pastirskog pohoda Sloveniji, papa Ivan Pavao II. (zagrebački *Vjesnik* od 20. rujna piše, ne, doduše, Jovan, ali zato "Pavle"), najsrdačnije je pozdravio nazočne hrvatske katoličke vjernike.

Dometnuo je kako mu njihova nazočnost *"također pruža prigodu spomenuti nevine žrtve ratova i totalitarnih režima, posebno one koji su bačeni u masovne grobnice što su nedavno otkrivene blizu Maribora. Ne ponovili se više nikada ti tako dramatični događaji. Neka Bog udijeli dragocjeni dar mira Sloveniji i Hrvatskoj i svim zemljama Europe i cijeloga svijeta"*.

Papa, eto, nije prešutio mariborske žrtve. Štoviše, njihovim spominjanjem htio je ne samo načelno osuditi zločin, nego demonstrirati svoju svijest da govori nad grobovima nedužnih žrtava.

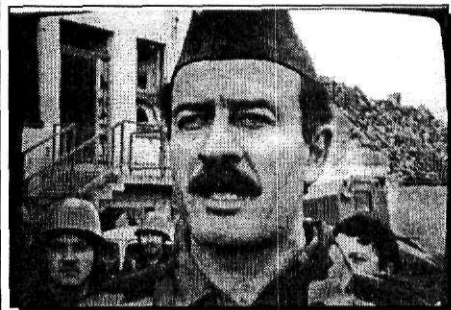
Nasuprot tome, biskupi Crkve hrvatskoga jezika drže se one da je oprez majka mudrosti. Zato se žustro uklanjaju svakoj prigodi da ih se na bilo koji način dovede u svezu s masovnim grobištima njihove pastve. Uvijek ima milijun "diplomatskih" izgovora, ili patetičnih pozivanja na "mudrost" (kao da šutnja sama po sebi znači mudrost). Tako u Bleiburgu slušamo Ševku ef. Omerbašića, ali ne i hrvatske katoličke biskupe. I Jazovka i Macelj s kaptolskih su visina tako daleko.

A opet, s visina Božjeg pogleda, štono Pjesnik reče, "jednako mal je piramida vrh, / s rovom što neznan izbacila ga krt". Stoga ne bi trebalo isključiti, da je mučeništvo nedužnih Bogu ugodnije od "mudrosti" tzv. opreznih. Nije li, uostalom, i blaženi kardinal Šepinac mogao "oprezno" i "mudro" šutjeti (jer je to, tobože, za dobro Crkve i naroda). Ali, on nije bio "mudar", nije bio "praktičan": on je samo vršio svoju dužnost, dijeleći sudbinu svoga vjerničkog stada. Po takvima opstaju i narodi i Crkva. Ne po duhovnim eunusima. (T.J.)D

Ivan Pavao II

HAAŠKI KAJAK JEDNOKLEK

Kad će Šljivančanin u Haag?

Malo što je u Hrvatskoj posljednjih tjedana tako popularno, kao galama protiv haaškoga sudišta. Doista, Hrvati nemaju razloga biti zadovoljni mjerilima toga suda, načinom njegova postupanja i političkim konotacijama, koje su s njegovim djelovanjem povezane. Doduše, pritom nužno zabravljamo da je naš politički vrh pristao upravo na ta i takva pravila igre, i daje Hrvatski državni sabor donio propis(e), kojima se taj sud koristi. Zar je baš za sve kriv sud u Haagu? Ili smo i mi mogli i trebali pokazati više odlučnosti u progonu zločinaca, i više dostojanstva i drskosti u obrani suvereniteta?

Sastavni dio toga istog protuhaaškog orkestra jesu i strjelice odapete na našega donekdavnog "partnera". Doista, vrijeda nas odnos američkoga veleposlanika prema suverenosti hrvatskoj državi. Ne jednom smo se o Billa Montgomeryja, njegova predšasnika, i uopće o politiku koju oni ovdje predstavljaju, poprilično očešali. Njihovu teoriju ograničenog suvereniteta, iako provedenu rafiniranije nego u brežnjevljevska vremena, ne držimo ništa manje pogubnom. I sad se divimo bezočnosti, kojom tobožnji zagovornici neovisnosti sudstva, pritišću hrvatsku izvršnu i sudsku vlast, da mimo svih rokova i propisa izruče neke osumnjčenike.

A opet, po dobrome starom nojevskom običaju, šutke prelazimo preko izjave veleposlanika Montgomeryja u *Globusu* (br. 456 od 3. rujna 1997.), prema kojemu Hrvatska ne suraduje s Haagom, ali: *"više je ratnih epizoda koje zanimaju glavnu tužiteljicu. Primjerice, jedna od tih epizoda jest i Vukovar. Haag je od Hrvatske tražio što više informacija, ali one nikad onamo nisu stigle. U pismu glavne tužiteljice spominje se i to da nema suradnje ni oko toga! Zašto je to tako, meni nije poznato."*

Naša vruća želja da ova zloslutna tvrdnja bude demantirana, ostala je neuslišena. Ili ipak mazohistički uživamo u kajaku jendokleku prema vani, dok se uspravljamo samo za unutarnju uporabu? (T. J.) •

Britanci zarobljenike s Bleiburga izručivali za - zlato!

Na kraju Drugog svjetskog rata jedan britanski pukovnik u Austriji izručio je Sovjetskom Savezu trojicu bjelogardijskih generala - jer su ga sovjetski agenti potkupili sa 14 kilograma zlata!

To se tvrdi u knjizi "Mitrohinov arhiv" koju ovih dana objavljuje u nastavcima londonski *Times*. Nama je slučaj posredno zanimljiv jer su u to vrijeme Britanci iz Austrije izručivali i Titu njegove protivnike - da bi on s njima masovno i krvavo obračunao, kao i Staljin sa svojim. Britanski časnici u Austriji sve njih su na prijevaru izručili Titu - mnoge tako da su ih ukrcali u vlak, za koji su im lažno rekli da će ih odvesti u Italiju. Nakon izručenja, bez ikakvog utvrđivanja pojedinačne krivice, mnogi od njih bili su ubijeni.

A epizoda s bjelogardijskim generalima događala se u isto vrijeme, fizički praktički na istom mjestu kao i epizoda s odvođenjem mnogih Hrvata na zloglasni "Križni put". Na britanskoj strani, obje te epizode imaju slične, a možda čak i iste protagoniste.

Senzacionalna knjiga "Mitrohinov arhiv" koja uskoro izlazi iz tiska, nastalaje na temelju sadržaja KGB-ovih dosjea, koje je u Britaniju još 1992. prebacio disident Vasilij Mitrohin. U njoj se uz ostalo opisuje kako su sovjetski agenti u Austriji ušli u trag trojici bjelogardijskih generala koji su se stavili pod zaštitu savezničkog zapovjednika za južnu Europu, britanskog feldmaršala. Alexandera. Preko uhvaćene ljubavnice jednog od generala, sovjetski agenti su saznali da ovi sa sobom nose 14 kg zlata. Sovjeti su, kako tvrdi knjiga, potom stupili u dodir s neimonomovanim britanskim potpukovnikom i rekli mu da može zadržati zlato ako im preda generale. Opisuje se da je "potpukovnik malo razmišljao a onda pristao".

U britanskim vojnim arhivama nema podataka o toj epizodi, ali postoje dokazi da su se jedan ili više britanskih časnika osobno dobro potrudili da bjelogardijski generali budu izručeni Rusima i da njihovi pismeni apeli fedmaršalu Alexanderu ne stignu do njegovih ruku.

Novo otkriće otvara staru kontroverznu glede prijeporne epizode prisilnih repatrijacija Staljinu i Titu, u kojima su Britanci na kraju Drugog svjetskog rata izručili oko 70.000 protivnika njihovih režima. Britanski povjesničar grof Tolstoj, koji je o tome pisao, izgubio je 1989. parnicu s bivšim britanskim časnikom u Austriji, lordom Aldingtonom koji ga je tužio zbog klevete. Navodi u knjizi "Mitrohinov arhiv" izazvat će potragu za korumpiranim potpukovnikom. Lord Aldington, koji je na kraju Drugog svjetskog rata bio britanski brigadir u okupiranoj Austriji, izjavio je za *Times* daje tamo u to vrijeme bilo mnogo potpukovnika. "Meni je sve to novost. To zvuči kao glupost", komentirao je on.

Jasna Zanić Nardini

(*Vjesnik* br. 18630/LX, 15, rujna 1999.) D

Tko je kriv što neki hvale popa Đujića

Nakon smrti zloglasnoga četničkog vojvode Momčila Đujića, hrvatski se tisak razapeo dokazujući da pohvale tom zločincu kao borcu za slobodu, antifašistu i antikomunistu, potječu iz pera kakvoga nepoznatog, neupućenog i slabo utjecajnog novinara. Međutim, David Binder spada u sam vrh američkoga novinarstva, a njegove česte priloge skupo plaća velik broj europskih novina, osobito tjednika.

Zbog toga je posve krivo minimalizirati Binderove ocjene.

Mi, dakako, znamo da pop Đujić nije nikakav antifašist. On uzgredno jest antikomunist, ali je prije svega srpski nacionalist, zapravo velikosrpski šovinist, koji se nije ustezao od genocidnih sredstava za ostvarenje srpskih nacionalnih ciljeva. Ali, time što mi znamo činjenice, ili bar najvažniji njihov dio, stvar se nije bitno popravila. Važan je dojam koji o nama postoji, uvjerenje koje prevladava. Stoga su Binderove ocjene važan pokazatelj o tome kako se na Zapadu, i ne samo u marginalnim skupinama, gleda na hrvatsko-srpske odnose. One izvrsno dokazuju da još postoje *crne legende* o Hrvatima i hrvatskom narodu, i da se te legende koriste radi sasvim prozaičnih, praktičnih ciljeva.

Zbog toga, kad se boljševički "antifašisti" kritikom Bindera & Co. hoće legitimirati kao demokrati i borci za slobodu Hrvatske, treba ih pitati: tko je dopustio, da se o Hrvatima stvore *crne legende!* Tko je te *crne legende* stvarao? Tko je u Dvorcima paktirao s Dražom Mihailovićem (istodobno bezuvjetno nazivajući NDH kvislinškom tvorevinom)? Tko je u svoje redove primio tisuće i tisuće četnika, pobivši desetke tisuća ustaša i domobrana?

Tko je spalio peti svezak Hrvatske enciklopedije? Tko je desetke i desetke hrvatskih književnika, slikara i glazbenika prognao na margine društva, nerijetko i u tamnice? Tko je ubio Milu Budaka, Zvonimira Remetu i Ivana Softu, da bi mogao slaviti tvorca rasiističkoga, genocidnoga protualbanskog programa Ivu Andrića, protuhrvatstvom opsjednutog Jovana Dučića i raširenih ruku primiti Miloša Crnjanskog?

Tko je ubio Tiasa Mortigijju, Zvonimira Magdića ili Danu Uvanovića, da bi nas odgajali Steva Ostojić, Veljko Knežević ili Goran Babić (uostalom, i Nenad Ivanković, Jovica Mlivončić i Inoslav Bešker). Tko je ubio Mehmeda Alajbegovića, da bi nas pred svijetom mogao predstavljati nadrealistički razbojnik Koča Popović?

Zar to nije onaj isti kumrovečki bravar, kome se i danas pjevaju hvaleospjevi, od središta Zagreba, do pulske Arene, makarskih plaža i slavonskih ravnica?

Zato, nije kriv David Binder. Krivi su kvislinzi, izdajice vlastite domovine, obnovitelji Jugoslavije, komunisti i nekomunisti. Oni su krivi. Njih treba prozvati. (M. P.) •

Četnički vojvoda Đujić s talijanskim oficirima u Splitu početkom 1941.

OBAVIJEST

Listopadski broj našeg lista zaključuje se 25. listopada. U obzir za objavljivanje dolaze samo oni prilozi koji do tog dana prispiju uredništvu,

"Čišćenje" i u Poljskoj

Padaju glave bivšim suradnicima komunističke tajne policije. The Washington Post:

"Nekoliko mjeseci pošto je vlada pod vodstvom Solidarnosti progurala zakon o izbacivanju suradnika bivše komunističke tajne policije iz javnog života u novoj Poljskoj počele su padati glave. (...) Prošlog je tjedna premijer Jerzy Buzek otpustio Janusza Tomaszewskog, zamjenika premijera i ministra unutarnjih poslova, nakon što je Tomaszewski odbio prekinuti nagađanja da je imao veze s tajnom policijom u vrijeme dok je bio aktivan u pokretu Solidarnost, koji je osamdesetih slomio vladavinu komunista u Poljskoj. Tomaszewski je treći vladin ministar koji je od proljeća otpušten zbog navodne suradnje, nakon pregledavanja dokumenata tajne policije iz komunističkog razdoblja. Pod istragom je i osam članova parlamenta. (...) Za razliku od drugih zemalja u istočnoj Europi, Poljska se kasno latila 'čišćenja'. Republika Češka bezobzirno je pročistila 'svjesne suradnike' tajne komunističke policije iz javnog života, što je izazvalo prosvjede Vijeća Europe zbog surovog pristupa. U Istočnoj Njemačkoj raspadali su se brakovi i prijateljstva kad su se pojedinci dokopali svojih dosjea i otkrili da su ih prijatelji voljene osobe izdali; Mađarska je neke od pripadnika komunističkih poredaka žigosala kao 'ratne zločince' i sudila im za zločine protiv čovječnosti."

(Preneseno iz *Vjesnika*, 13.rujna 1999.) •

POMIRBA JE ALFA I OMEGA HRVATSKE POLITIKE

Razgovor s prof. dr. Ivicom Kostovićem

U razgovorima koje vodim za časopis za svjedočenje o komunističkim zločinima i problemima bivših političkih zatvorenika, Politički ZATVORENIK, sa značajnicima iz društvenog i političkog života u Hrvatskoj ili sa svjedocima komunističkih zločina i progona tijekom dugogodišnje vladavine, u uvodnicima pokušavam sugovorniku i čitateljima pojasniti svrhu ovih razgovora u određenom trenutku političkog života u našoj državi.

U prošlom broju postavio sam pitanje o potrebitosti promišljanja budućnosti hrvatske države u kontekstu vremena i prostora, a u svezi opasnosti koja se neumitno nadvija na nebu naše suverenosti. Postoje nedvojbene opasnosti za njezin opstanak, ako se dopusti svjetskim moćnicima (ja ih nazivam neoimperijalistima) da rade od malih naroda što hoće ili što im treba u određenome političkom trenutku.

Mi, bivši politički uznici, koji smo toliko toga žrtvovali za nastanak i opstanak Hrvatske kao države u Europi (a ne neke članice nekog saveza ili federacije), jako samo zabrinuti za naše sutra i za mnoga sutra naše djece i potomaka. Mnoge povijesne nepravde i laži nisu ispravljene. Stječe se dojam kao da se sve želi zaboraviti i izbrisati, a naročito hrvatske žrtve i stradanja pod nenarodnim režimima, a pogotovo komunistički zločini i strahovlada.

• S Vama, gospodine profesore Kostoviću, želim razgovarati iz dva razloga: prvi je što ste dijete bivšeg političkog uznika i svjedoka povijesne hrvatske zbilje, a drugi je što ste jedan od čelnika vladajuće stranke s prepoznatljivim izgledom i zavidnom razinom popularnosti u stranci i hrvatskoj javnosti. Gospodine profesore, kako je to bilo biti dijete nepoćudne osobe a osobito kad se radilo o bivšem političkom uzniku kao što je bio Vaš otac, kakva su vaša poslijeratna sjećanja i koje su i kakve bile posljedice za Vas i Vašu obitelj?

Dobro je da o tome danas govorimo, da do ovog razgovora dolazi sada, jer uglavnom o tome nisam govorio u ovih posljednjih osam godina. Teško je biti dijete bez oca i majke. Naime, moj otac i majka u vrijeme mog djetinjstva bili su oboje osuđeni i zatvoreni. O meni su brinuli baka i

Razgovarao:

Andrija VUČEMIL

djed. Djeci političkih zatvorenika osobito je bilo teško. Ako se to doznalo, bio si automatski izopćenik i osoba drugog reda, osobito u onim školama gdje su direktori po partijskim zadacima progonili takovu djecu. Ja sam donekle imao sreću, jer sam imao divnu učiteljicu gospođu Bagadur, ona me štitila i tako su prvi dani prošli diskretno a na upite gdje su mi roditelji, ja bih odgovarao da oboje rade u nekoj tvornici.

Dr. Ivica Kostović

Bile su to teške traume za malo dijete, a naročito je bilo teško shvatiti da si dijete državnih neprijatelja. To je bila jedna trauma, a druga još veća, bila je osjećaj vlastite krivnje. Društvena klima bilaje sva u znaku progona neprijatelja, i ako si imalo izražavao nešto hrvatsko, to je bilo progonojeno i imalo je znak izrazitog neprijateljstva prema Jugoslaviji i režimu. To je trajalo dugi niz godina. Navest ću jedan primjer iz gimnazij skih dana koj i nema veze sa mnom i mojim ocem, ali se dogodio mojim prijateljima u II. gimnaziji. Bila su isključena trojica učenika zbog proslave Božića a to je bilo dosta godina iza rata, svaka manifestacija koja nije bila u skladu s komunističkim svjetonazorom drastično se kažnjavala. Ili primjer jednoga kolege liječnika, doktora, koji je ispričao jedan vic.

Izgubio je radno mjesto u bolnici i na fakultetu i osuđen je. Primjera ima mnogo i mogli bismo ih nabrajati u nedogled.

Osobito je bilo teško djeci koja su bila prokazana, a ondašnja vlast se jako trudila da se to dozna. Ja sam se morao ponašati "mudro" i svoju situaciju nisam isticao ni kasnije. Nastojao sam ne dolaziti u situacije koje bi mi mogle škoditi. Ako smo htjeli uspjeti, morali smo se jako dobro dokazivati u školi i izvan nje. Morao si biti među najboljima, odličan đak i student, a kasnije znanstvenik, i ako si bio ustrajan, onda su te pustili na miru. Kada danas razmišljam o tome, čini mi se da ima i neka dobra stvar u tome, a to je da se u čovjeku gomilala jedna silna energija kako u nacionalnom tako i svakom drugom pogledu. Kad je došlo vrijeme istinske borbe za Hrvatsku, onda se ta energija oslobađala i nije bilo teškoće, koja se u to ime nije mogla savladati, jer sve to vrijeme bilo je jedno strpljivo, disciplinirano, zapravo unutarnje čekanje, taj osjećaj i ljubav prema domovini i svi ti ljudi i uznici i njihova djeca bili su i jesu najvjerniji i najčistiji borci za ovu Državu.

• Ne čini li Vam se, ne samo kao djetetu bivšeg uznika, nego kao znanstveniku i političaru da smo olako i brzo prešli preko zločina (ideološkog i materijalnog) koje učiniše komunisti i pustili ih da i danas rade što žele? Postali su demokrati, borci za ljudska prava. Vrlo poznati i ranije eksponirani komunistički čelnici (a neki od njih nedvojbeno ratni i mirnodobski zločinci) zlorabe slobodu govora i nesmetano se hvale svojom komunističkom prošlošću i tzv. antifazišmom. Kako se suprotstaviti tim lažima i može li tu pravna država što učiniti (prinijeliti lustracijski zakon)?

Što se tiče lustracijskog zakona, očito je da kod nas nisu bili uvjeti za njega zbog činjenice da smo imali Domovinski rat i što nam je trebala sveopća hrvatska pomirba.

Država se morala braniti i obraniti i stvaranje političke klime za pomirbu bila je ključna stvar u političkom životu, nije bilo mjesta za prokazivanje ljudi ili bilo kojem vidu progona a osobito ne poticanje osvetoljubivosti...

• Ali profesore, mnogi bivši komunisti i partizanski borci nisu za pomirbu!

Da, činjenica je, i to ovih dana čitam u novinama da nije bilo s njihove strane nikakve isprike hrvatskom narodu. Upravo je nevjerojatno da su deseci tisuća nevinih ljudi poubijani i da se nitko barem načelno ne ispriča. To ide u prilog Vašoj tvrdnji, to je simptomatično. Ne smijemo smetnuti s uma i činjenicu zločina nad idejom, nad uvjerenjem, nad drugačijim mišljenjem. Olako se prelazilo preko toga, i u medijima se malo radilo na tome, uz obrazloženje da nije vrijeme za to, to je prošlo, pustimo neka se demokracija razvija.

Mišljenja sam da se neke stvari moraju raščistiti. Ako se moralo obračunati s fašizmom i nacizmom i jačati anifašističku i demokratsku svijest, onda se to mora učiniti i s komunizmom i komunističkom ideologijom, a osobito u onim elementima sustava koji je činio zločin i bio zločinački, bilo nad tijelom, bilo nad idejom. Mislim da se na tom premalo činilo, a teško je mijenjati već strukturirane osobe i osobnosti, jer u ljudskoj psihi uvijek ostaju neki elementi koji se pojavljuju kasnije i očituju u njegovom djelovanju.

• Kao nastavak ovog prethodnog pitanja a za ilustraciju postavljam pitanje samo jedne masovne grobnice, one kraj Maribora. Tu su na jednom mjestu komunisti partizani ubili i pokopali oko 40.000 ratnih zarobljenika. Nije poznato u cijelom svijetu da postoji takva masovna grobnica i da je na tako malom prostoru ubijeno toliko ljudi, a da ni jednom od tih zločinaca nije pala zbog toga ni vlas s glave. Naprotiv, oni se u hrvatskim medijima hvale svojom i Titovom borbom. Što Vi mislite o tome?

Svako svojevoljno ubijanje ljudi, a pogotovu ratnih zarobljenika, bez obzira pripada li ovoj ili onoj vojsci, teški je ratni i poratni zločin a zarobljenike štite konvencije kojih su se morali svi jednako pridržavati, i pobjednička saveznička vojska i Titova armija.

Sveti Otac je prilikom posjeta Mariboru naglasio nevinost žilava i ukazao na zločin koji je tamo učinjen, i to je prvi put da je s najviše vjerske nego i ljudske i, možemo reći, državne razine, izraženo žaljenje što se dogodio zločin nad nevinim ljudima.

Ja se sjećam i znam po pričanju mog oca, da su se ljudi do srpnja mjeseca masovno odvodili na pogubljenja bez ikakve provjere, tek tako da se ubijaju, a tek u srpnju su počeli praviti neke popise i provjeravati tko je tko. A to su uglavnom bili mladi ljudi, najčešće mobilizirani. Čudno je i zastrašujuće, da nije bilo, a i da sada nema, osjećaja za tu mladost i da nema neke isprike ili žaljenja za tim mladim ljudima i civilima koji nisu imali priliku ni za tzv. prijeki sud.

• Profesore, kakvo žaljenje, pa oni se time hvale a jučer i slušam na TV kako pjevaju "Druže Tito, mi ti se kunemo...!"

Da. Ima tu jedan pravni aspekt, a to je da ratni zločin nikad ne zastarijeva...

Državni tužitelj bi na temelju valjanih dokaza trebao podignuti optužnicu.

Ali opet se vraćamo na ono ranije rečeno o općoj pomirbi Hrvata, i to je razlog da se na tome nije inzistiralo i oštrije postupalo.

Ja bih ovdje naglasio i drugi važan moment da naša mlada i demokratska država nema apsolutno nikakve veze s NDH i da je naš Predsjednik svjetski priznat antifašist.

Danas je jedina prava pojava recidiva fašizma dolazila iz Srbije, odnosno Jugoslavije, a nama neki svjetski činbenici stalo nameću osjećaj krivnje i uopće se ne sagledavaju strahotne hrvatske žrtve prije i sada.

Moje je mišljenje da nema ljudskog opravdanja da zločin ne bude kažnjen i procesuiran.

• Za svakodnevni život i daljnju sudbinu bišim političkim zatvorenicima od velike je važnosti da predstavnici njihove Udruge razgovaraju s predstavnicima vlasti i čelnici ma oporbe i da te razgovore objavimo u našem časopisu, a u uvodnom dijelu razgovora ukratko smo rekli i zašto. Međutim, u novije vrijeme a naročito ovo predizborno, neki to uporno odbijaju (primjer premijera Mateše i čelnika oporbe Budiše). Što Vi mislite o tome, čega se plaše?

Ne znam, malo me čudi za premijera Matešu, a možda on ne želi sada u predizborno vrijeme ulaziti u neke političke vode, on vodi Vladu, vladu stručnjaka i ne želi se upuštati u neke teme, jer ovo je vrijeme prije izbora vrlo osjetljivo... Za Budišu me čudi zašto se ne odazove, pogotovu što je i on bivši politički zatvorenik, a on je jedan vrlo razuman čovjek i morao bi imati smisla za takvo što i ne treba se plašiti neugodnih pitanja...

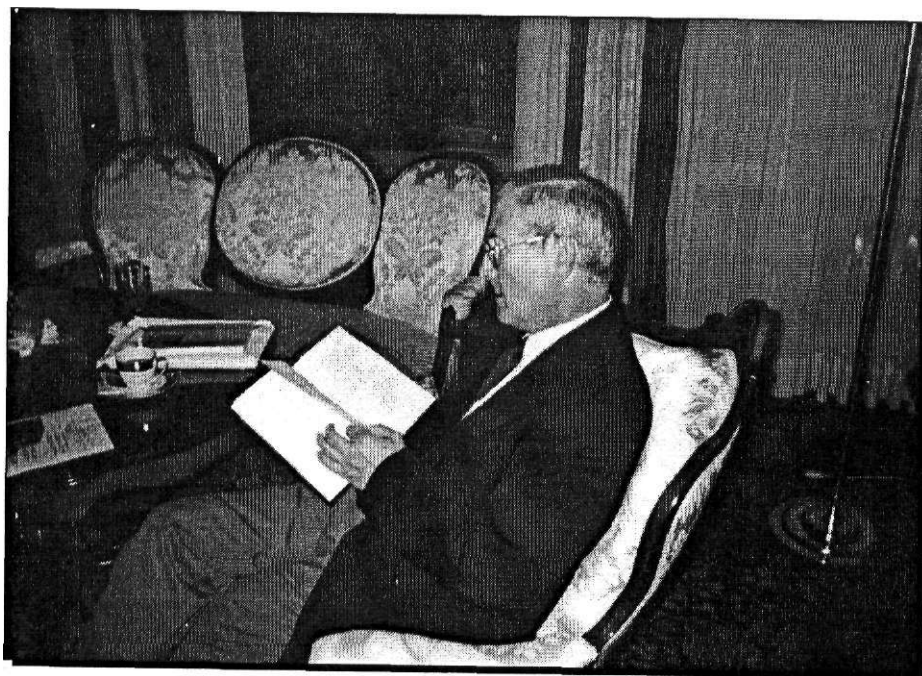
• Profesore, pa mi ne postavljamo neugodna pitanja, dapače, postavljamo pitanja koja su bitna za opstanak i budućnost hrvatske države i ništa izvan toga, i pitanja koja se tiču života i prava političkih zatvorenika.

Oprostite, ali ja ne mogu davati upute čelniku neke stranke kako će se ponašati. Ja bih radije govorio o problemu čovjeka koji je bio zatočen i mučen, recimo, deset godina, deset godina torture i teške izolacije. Pa tu se moraju javljati neki poremećaji i posljedice na psihi čovjeka. Pogotovu jer ti ljudi koji su robijali, u biti nisu ništa bili krivi. Mislim da kad vi želite razgovarati o tim problemima, da ne želite dosađivati drugima tim problemima, nego želite ukazati i upozoravati na ljudske sudbine i nečovječnost režima koji zatvaraju i muče ljude. To su izuzetno poučne ljudske sudbine i ja se čudim da nisu odgovarajuće i više prezentirane hrvatskoj javnosti. Tu je nazočan i problem zatočenika iz Domovinskog rata. Neka i oni svjedoče svoju sudbinu, što im se događalo i što su im činili. To su teški i traumatični stresovi bitni za cijeli kasniji život. Imali smo ovdje u Zagrebu jedan znanstveni skup i po najstrožijim medicinskim i znanstvenim kriterijima dokazana su trajna oštećenja psihe. Dakle, moglo bi se zaključiti da je svaki politički zatočenik i zatvorenik žrtva torture, da su psihički oštećeni i da o tome treba jako voditi računa.

Hrvatska je imala na tisuće i tisuće političkih zatvorenika i mislim da ih je na neki način Zakonom o pravima političkih zatvorenika rehabilitirala, barem onaj minimum i na to smo ponosni. Postojejoš i druge komunističke žrtve, one unutar komunizma, koje nisu nimalo manje zločinačke, one prema informbirovcima. Ljudske patnje u komunizmu su dramatične i broje se na tisuće i tisuće...

• Hrvatski politički uznici, Zakonom o pravima bivših političkih zatvorenika, ostvarili su svoja prava. Međutim, osim mirovina, ostala prava sporo se ostvaruju, neki bi rekli na kapaljku. Ljudi umiru, kako to ubrzati? Naročito je sporno ostvarivanje prava po čl. 12. spomenutog Zakona?

Da, ti dragi ljudi danas su pretežito stari i bolesni. Mislim da Vlada mora voditi računa da se taj Zakon ispunjava, ali moramo isto tako napomenuti i velike probleme hrvatskog proračuna, koji ima ogromna davanja, i mi smo po njemu više nego socijalna država koja mora brinuti za stradalnike Domovinskog rata, za branitelje, za socijalno ugrožene. Dio Mirovinskog fonda financira se iz proračuna i kad se to sve uzme u obzir s velikim brojem izbjeglica i progranika, o kojima smo skrbili

i skrbimo, neshvatljivi su mi ovi što drsko i bezobrazno insinuiraju da nismo socijalna država. Zbog objektivnosti, moramo napomenuti da su neki zakoni, pa i ovaj o vašim pravima doneseni a da nisu bila osigurana sredstva.

Isto tako, neshvatljivi su mi prigovori i imputacije političkim zatvorenicima kako žele naplatiti svoje robijanje. Kritičari moraju znati daje mnogima presudama ukinut i kasnije nije priznavan radni staž, te da su besplatno radili na gradilištima diljem bivše države, bivši robijaši radili silom prilika lošije plaćene poslove i zbog toga imaju najmanje mirovine. Ovo što dobivate od države, samo je simbolična naknada za sve što ste prošli.

Neki zlonamjernici to sve žele vulgarizirati kao i prava branitelja. Dakle, u zaključku, mislim daje to još jedna obveza Hrvatske da taj svoj zakon realizira.

• **Pri kraju razgovora moje sugovornike pitam što misle o našem časopisu, kako ih se doimlje, uz napomenu da smo gotovo jedini koji se bave istraživanjem komunističkih zločina i svjedočenjem istine o hrvatskim stradanjima, uz još jednu napomenu da nemamo osigurana financijska sredstva, iako su obećana na svim razinama od Predsjednika, preko Vlade do ministarstava. Što mislite o tome?**

Što mislim? Evo, kao prvo čestitam što redovito i na vrijeme izlazite, što ste zadržali prepoznatljiv oblik, što ste uvijek aktualni. Časopis je, zapravo, od početka najčičći branitelj Hrvatske. Posebno ističem dio u kojem su svjedočanstva, to je savršeno uz činjenicu da je sve vjerodostojno. Trebala bi i televizija više donositi te sudbine.

Činjenica je da ste imali, a to je u dnevnoj politici neizbježno, i neke preoštre stavove. Koliko je meni poznato, nikad vam se nije nitko pleo ili naređivao kakvu ćete imati uređivačku politiku...iako list dobiva određenu državnu potporu.

• **Gospodine profesore, ja sam u uredništvu dugo godina a bio sam i glavni urednik. Nikad me od vlasti nikada nitko nije pozvao, zašto si ovo ili ono objavio ili se ljutio na moje ili bilo koje komentare i uvodnike naših suradnika ili urednika. Ali, činjenica je da smo u novčanoj krizi i da prijeti opasnost prestanka izlaza. Što činiti da se ovako vrijedan časopis ne ugasi iz tako banalnih razloga?**

Da, zaista to je teško pitanje, svi smo u jednoj financijskoj stisci. Mislim da bi se trebalo povećati to što se preko Vlade daje udruzi, a vi biste se morali malo više pobrinuti oko sponzora ili reklama, ali to sve ne garantira opstanak. Idealno bi bilo da postoji neki fond, neka zaklada za ovo čime se vi bavite. Ima mnogo bivših političkih zatvorenika koji su utjecajni, pa da s te pozicije pomognu. Napominjem da bi trebalo bilježiti i stradanja koja su se nedavno događala. Vjerujem da će se naći neki izlaz i da ćete vi i dalje dobro surađivati sa svima. Želim vam uspjeh.

Hvala Vam lijepa na razgovoru, gospodine profesore,

Ne običavam, odista, u svojim promišljanjima navoditi novinske tekstove; dapače, ne pamtim da sam to ikada učinio. Ako to sada činim, shvatit će se da me na to nuka vrlo jak razlog, a pokazat ću da je u itekakvoj svezi s ovim meditacijama o slobodi.

U *Vjesniku* od 24. rujna 1999. na prvoj je stranici objavljena vijest u kojoj se navodi pisanje londonskoga *The Financial Timesa*, pod naslovom **EU opet gura Hrvatsku u balkanski paket?** Evo toga teksta u cijelosti.

ZAGREB/LONDON 23. rujna. - Europska unija će vjerojatno pozvati do šest novih zemalja budućih članica da započnu pregovore o priključivanju, odbacujući pristup po kojem se te zemlje držalo u sobi za čekanje, piše *The Financial Times*. Dužnosnici Europske komisije očekuju da će se to dogoditi na vrhovnom skupu EU-a u Helsinkiju, piše list i dodaje, "ako se taj pristup odobri, popis zemalja uključenih u aktivne pregovore o pristupanju povećao bi se sa 6 na 12." Tako bi se Bugarska, Letonija, Litva, Malta, Rumunjska i Slovačka, pridružile Cipru, Češkoj, Estoniji, Mađarskoj, Poljskoj i Sloveniji, ističe *Financial Times*. "Za zapadni Balkan: Albaniju, Bosnu, Hrvatsku, Makedoniju i možebitno Srbiju, EU ima drukčiji plan" (istakao D.G.), piše list i dodaje da "će se umjesto pristupanja svake zemlje zasebno, EU prema tim zemljama odnositi kao prema skupini, i od njih zatražiti izgradnju međusobne suradnje prije nego što bi se mogle nadati kvalificiranju na pristup". (Hina)

Nije nam znano kakve će još političke, zemljopisne i moralne vratolomije i perverzije izvesti europski moćnici do trenutka objavljivanja ovoga teksta. To, uostalom, nije ni važno; jer toliko ih je već u ovome stoljeću, da postadoše pravilom, ne iznimkom, njihova ponašanja. Nego je, najprije, upitati što bi sada na to mogli kazati oni naši vrli političari koji se ubiše od dokazivanja kako Europi nije ni na kraj pameti gurati opet Hrvatsku u nove južnoslavenske, balkanske, etc, državnopravne udruge, a da svi mi koji tako ne mislimo bolujemo, valjda od paranoje. A potom: razmotrimo ovu najnoviju (zapravo, staru) zemljopisno-povijesno-nacionalnu japazjaniju.

Pišem ove retke dvadesetak kilometara od hrvatsko-slovenske granice, pak bih, po logici europskih umnika, dakle, budući da sam Hrvat, ja bio "zapadnim 3alkancem", a stanovnik Jelšana kao Slovenac valjda "istočni Europejac".

I OPET: SLOBODA SE NE PRODAJE NI ZA SVE ZLATO

Makedonija i Albanija također su, gle čuda, "zapadni Balkan" ("možebitno" i Srbija - što to znači? Ostane li Milošević na vlasti, Srbija je nigdje, crna rupa u središtu ničega, a padne li, onda se milostivo pripušta u zapadni Balkan!), a što je onda uopće istočni? Valjda Bugarska i Rumunjska. A što je Grčka? Ona je, zato jer je članica EU i NATO-a, naravski Europa, kao takva. No, kako je sve relativno, može pokazati pogled iz Carigrada: otuda je sve, cijela Europa, zapadni Balkan. A budući da je, kao što je znano, Zemlja okrugla, svaka točka na njoj ima svoj istok i svoj zapad, a ona sama nit je jedno nit drugo, pak prema tome zapada i istoka uopće niti nema, osim ako se u anonimnim kabinetima moći potezom samoovlaštena pera vrhunaravne pameti drukčije ne odredi. Klasičan sofizam, kazat će se (s pravom). Ali narečena ideja (ideja?!) geopolitičkoga budućeg uređenja "ovijeh prostora" nešto je kudikamo gore i podlije: vrhunsko pokvarenjaštvo zgojlna političkoga (nadri)uma koji bi da svoje propale versailleske burleskne projekte, što završiše u hekatombama krvi ponajvećma nedužnih žrtava, silom i najgrubljim ucjenama isponova prometne u realpolitičku zbilju.

I sada dolazimo do ključne točke koja, baš zato jer je podmuklo skrta i ne-transparentna, tvori bitnu ideju-vodilju spomenuta plana. Gdje je tu srednja Europa?! Nje nema! Austrija je (u budućnosti i Slovenija) usisana u zapadnu Europu, Slovačka, Češka, Mađarska i Poljska su istočna Europa, baltičke zemlje sjeverna. A Hrvatska? Onaje, rekoše, "zapadni Balkan". Smjera se, očito, iz englesko-francusko-nizozemskih kuhinja, drugo umorstvo srednje Europe u XX. stoljeću, utoliko perfidnije jer se ne bi zbiljo poslije pobjede u ratu, kao u Versaillesu 1920., već poslije oslobođenja, ponajprije voljom i kolektivnim pregnućem srednjoeuropskih naroda proizašlih iz najdublje povijesne svijesti o vlastitu duhovnom pripadnosti i identitetu, iz satrapskih stega istočnobizantinske tiranije. Treba li još uopće reći i ikome dokazivati da je pri tome upravo Hrvatska platila najvišu cijenu u ljudskim životima, postratnim traumama i razaranjima svojih gospodarskih temelja i kulturnopovijesne baštine?

Mnogo je rasprava i knjiga tijekom posljednjih desetljeća objavljeno o

Piše:

Dr. Darko Gašparović

srednjoj Europi, uglavnom pasatističkoga značaja i pretežito pesimističnih glede mogućnosti njezine duhovne, gospodarske, pogotovo pak političke, obnove u suvremenu svijetu. Jedna od tih knjiga čak nosi naslov *Smrt srednje Europe*, predstavljajući opijelo svemu onome što je, u svim područjima ljudskoga duha, početkom XX. stoljeća nedvojbeno bilo samim srcem Europe. Nastavši iz jezgre katoličkih zemalja, svoj duhovni i politički apogej doživljuje ona već u ranome srednjem vijeku, uspostavom Svetoga Rimsko-germanskoga carstva, da bi u sutonu srednjega vijeka bila glavnom branom osmanlijskim nadiranjima i ugrozi svih europskih i kršćanskih civilizacijskih

Sarajevsko potpisivanje Pakta o stabilnosti

vrijednosti, kada i Hrvatska stječe, s pravom, častan naziv "antemurale christianitatis". U XVI. stoljeću, pred naletom luteransko-kalvinističkoga pokreta reformacije, srednja Europa, i naravno Hrvatska, s rijetkim iznimkama, ostaje vjernom Petrovu nasljedniku, unatoč svim iskušenjima. Ne zaboravimo: sve do 1918., do propasti Austro-Ugarske Monarhije, austrijski car (i hrvatski kralj) u svojoj službenoj tituli nosi naziv apostolskoga i katoličkog veličanstva svetoga rimskog carstva! Temeljni duh srednje Europe počivaše na trima temeljima: nepokolebljivoj pripadnosti i vjernosti svetoj Rimskoj crkvi, umjetničkome evolucijskom izrazu suvremena moderniteta od srednjega vijeka, preko renesanse, baroka i prosvjetiteljstva, do moderne i ekspresionizma, te relativne snošljivosti prema množtvu etniciteta, njihovih jezika i

kultura, kao njezina sastavnoga dijela. Svim svojim bićem Hrvatska pripada tome prostoru, i to ostaje i danas, unatoč tragičnoj balkanskoj epizodi što potraja predugih sedamdesetak godina. Veličanstvenim Domovinskim ratom, pa referendumom kojim se hrvatski narod slobodno plebiscitarno izjasnio za slobodnu, neovisnu i suverenu državu, napokon donošenjem ustavne odredbe o zabrani budućega udruživanja u bilo kakove jugoslavenske i balkanske federacije, današnjaje Hrvatskajasno i odlučno odredila svoju sadašnjost i put u budućnost.

S punom odgovornošću suvremene države, i to takve koja počiva na načelima kršćanskoga humanizma, kao dio svjetskoga demokratskog poretka, Hrvatska mora razvijati ravnopravne odnose sa svojim susjedima, pa i s onima koji nam nanesoše toliko zla proizašla iz iracionalne mržnje i koji do danas ne izreče ni jednu jedinu riječ pokajanja za vlastita zlodjela. Nu, isto tako, ona mora očuvati svoje dostojanstvo u slobodi za koju je, od dolaska Hrvata na ovo tle, palo toliko žrtava, a posebice u ovome - nesretnu i sretnu istodobno - stoljeću na izmaku.

Nu, vratimo se pitanju slobode.

Kad bi Isus danas hodio zemljom, na ovo bi teško iskušenje zasigurno odgovorio jednom od svojih parabola. A ona bi mogla glasiti ovako.

Bio jedan bogataš koji odluči pozvati u svoj dom petoro posve različitih siromaha. Pa im reče: "Primit ću vas u dom svoj, gdje ćete uživati sve blagodati ovoga svijeta, ali pod jednim uvjetom. Morate u nj ući povezani lancima, a ne kao slobodni i različiti pojedinci. Ne ćete li tako, ostat ćete zauvijek u svome siromaštvu."

Nije teško dokučiti kakvo bi bilo Isusovo stajalište o bogataševu postupku. Ta nije li sam, iskušavan od Sotone kruhom, bogatstvom i vlašću, kazao: "Apage Satanas!" Želimo li, dakle, biti istinskim sljedbenicima Kristovim, moramo se i sami, u krajnjim situacijama, odreći tih svjetovnih vrednota, a u ime duha, slobode i istine.

Zato završavam, i opet, svetim geslom Dubrovačke Republike, koja, daj Bože, da bi postala i ostala i vrhovnim načelom suvremene Hrvatske:

NON BENE PRO TOTO VENDITUR
LIBERTASAURO!! •

OD POLITIKE K POLITICI (AKO JE MOGUĆE)

Je li moguće u političkim pojavama tražiti etičke, možda i estetičke, razlike između projekta i subjekta. Pod ovim nazivljem podrazumijevam, da je projekt - nacrtavanje politike - u stvari formalan oblik same politike, što hoće reći kako u nekomu vriemenu predstavlja put, izražavanje ili ono najopasnije, eksperimentiranje; ovo pak (ne) mora biti nužno ovisno o tradiciji ili štoviše svjetovnim uzorcima i vrijednostima.

Primjerice, politika je u davnomu, prvenstveno helenskomu svijetu - d u h i u m - plamsajući osjećaj svojevrtnih narodnih izraza; ta se politika, osim u filozofijskim dielima, izčitava u grčkoj i rimskoj lirici. Odiseji i Bibliji. Na drugoj se je strani svieta projekt prikaz(iv)ao u tanka-haiku, japanskoj vrsti pjesništva, koje je povezano s prirodnom djelatnošću tako snažno, da nema razlike između ideje i prirodne stvarnosti. Oboje je, naime, slito u trenutačnomu odkucaju pjesnikova srca s vriemenom: stoga se ta poezija nije niti do danas promijenila po svojoj formalnoj dimenziji. Predstavlja snažan filozofijski oslonac japanskomu tradicionalizmu i ujedno japanskomu modernizmu.

Politiku možemo tražiti u estetskomu sijaju njemačke, španjolske, portugalske, talijanske, francuzke, angloameričke, pače i hrvatske književnosti, gdje se ona izčitava kao događaj. Nije više izbrušena i formalno čista priča, odtrgana od bilo kakve stvarnosti, nego se pretvara u konkretan simbol, koji se je, budući prečesto grub i nasilan, da bi postao prepoznatljivim, morao dovršavati čak i gramatički (ad litteram) razvrstavati. Ukratko, semantika se je morala promijeniti u proznu eidetiku, u p r o g r a m, čiji je najvulgarniji oblik (p)ostao u konačnici slogan, parola, povik!

Piše:

Dr. Ivan ŠIMUNDIĆ

Naime, osnovnom je namjenom postala poruka. Bez obzira bila ta poruka tamna ili svjetla, prihvatljiva ili neprihvatljiva, grozna, zlobna, oduđena, gnjusna, sladkasta, ljubavna, mladostna itd, uvijek mora biti izvorna, dakle u takvim jezičnim svezama, koje odražavaju individualan stil političkoga pojedinca, skupine, organizacije, pokreta, države. Umjetnički je dojam upitan.

Spodobe i / ili ideje? Te su ovisne o predmetu politike, koji je u našoj svijesti povezan ontološkim, prečesto egzistencijalno usmjerenim, dakle na granici podsviesnoga, ali u našoj spoznaji prepoznatljivim viđenjem prostorom i vriemenom opipljivih dimenzija, dohvatljiva stvarnost.

Može li se nadvladati politička mitologija, a ujedno ostati zasidren u humanizmu? Kako li omogućiti artikulaciju čovjeka i njegove svijesti s ideološkim usmjerdabama? Je li moguće pomiriti sociološki-psihološki, dakle tendencioznu literaturu s naglašenom ideologijom o čovjeku, sa strukturalističkim pokretom kao idejom o čistoj politici (politique blanche)? Ukratko: politiku velikoga Dostojevskoga, neizbježnoga Kafke, zaboravljenoga Vjenceslava Novaka, politiku Thomasa Manna, Ezre Pounda i klasičnoga Elliota na jednoj strani s politikom na drugoj strani tj. auktora poput Apollinairea, Lorce, Michauxa, Lautreamonta, Valerya i Trakla.

Je li uobće moguće sažimanje toliko različitih svietonazora svietova s vlastitom imaginacijom, koji čuče u poviestnoj svijesti? Kako zaboraviti poviest? Jesu li se upravo zbog nepomirljivosti

ovih političkih ideja i njihovih derivata začele ideje o kraju poviesti? Jedinstvenost velikih europskih kretanjata korekuć komparativnih književnosti se je raztočila u detaljnu politiku (close politics), i u neku drugu pop-artističku politiku, koja se očituje paradoksnom sviešću protiv prostora. Pri tome mislim na prostor u političkomu smislu, a to je država, konkretno nacionalna, štoviše jednonacionalna država, s razvijenom samospoznajom o vlastitom prostoru i vlastitoj vremenitosti.

Prevoditelji se popartističke politike u (dezorganiziranju političkoga prostora danas, kao i jučer, služe remodulacijom postulata kolonijalne politike tipa West (East) Indian Company, Hudson Bay Company i slično; uzore nalaze i u postkolonijalnom naslijeđu prostornoga preoblikovanja tipa Katanga, Bijafra, Eritreja, Timor i Bosna. Vrhunac u ustroju političkoga prostora bio im je provizorij bivših Jugoslavija i Čehoslovačija. Omiljeni oblik vladavine su im protektorati, odnosno okupati poput Bosne i Hercegovine, Federativnih država Mikronezije, Kosova i slično. Popartistički su eksperimenti pripremili na desetke paktova; najnoviji je ovaj Pakt o stabilnosti.

U internoj se komunikaciji popartisti koriste izrazoslovljem: local language (mjestni jezik), local population (mjestno stanovništvo), local administration (mjestna uprava) - valjda u opreci s neimenovanim global language (svjetskim jezikom) koji je to znade se; global population (svjetskim stanovništvom) to je ono što ga remodeliraju Organizacija sjedinjenih naroda (ujedinjenih je srbizam!) i Međunarodni novčani sklad. Kako izraz global administration (svietska uprava), kao blaži oblik sintagme slobodnozdarskoga projekta Svietske vlade

(World government) još nije službeno uveden, njega zamjenjuje razvodnjena sintagma World community (Svietska zajednica) što je eufemizam za SAD i skupinu G-7 (+ 1). Ostatak je Treći svijet (Third World), tj. pretežno svietska sirotinja s iznimkama poput Australije, Novoga Zelanda i Argentine te Čilea.

Stoga ova posljednja politika ne hvali kultove niti institucionalizira postindustrijsko društvo, iako poglavito socijalne probleme tumači sociologijski (postmarksistički), budući da se je svijet definirane klasike i klasične misli promijenio u svijet tehničkoga (post)klasičizma, svijet u kojemu je subjekt - podloga - izgubio svoj predmet - objekt.

Taj tragični dualizam između subjekta i objekta predstavlja, u konačnici, zapravo zbroj društvenih fetiša i prevrednovanje svih vrijednosti ujedno, tamo gdje je to još moguće. Proizlazi daje politika stoga svakako odboj energija: res et nihil, stvar i ništa, nous kai ethos, razum i narav, eros i thanatos, dakle živost i smrt; sve skupa danas označeno jednim te istim nazivnikom, jednim te istim relativiziranjem, u čemu vidim ne njezin kraj, ali svakako gubitak prihvatljive, odnosno zdravim razumom dokučive ljudskosti. Filozofski se je temelj politike odlijepio od tematskoga odabira, imamo dakle odcijep forme od sadržaja, gubitak društvene interpunkcije, lom metrike nad retorikom, gubitak mita kao osnove za napovijedanje bezvremenosti.

Ako je politika samo šifrirana sviest, onda je nužno uztvrditi kako misli funkcioniraju. To se može učiniti, primjerice, na više načina: potražiti gospodarsko političke situacije u društvu (G. Lukasz, H. M. Enzeesberger), socijalno subjektivne elemente (Sartre, Camus) ili iztraživati politiku na semantički ili gramatikalni način (Chomsky, De Saussure, R. Barthes). Ti smisli, funkcionalni ili nefunkcionalni određuju bit, ali iz njih prečesto proizlazi šokantnost, provokacija, namjerna modernost ili unapried sraču-

nat paradoks. Stoga mi je žao što toliko Hrvata, posebice intelektualaca, ne uočava (dovoljno) ove refleksije i među sobom ne odluče o socijalnoj strategiji, u konačnici, o postulatima hrvatske Države, njezinim mogućnostima i njezinoj budućnosti. Prvenstveno bi nas morala voditi spoznaja o nužnosti nadvladavanja razdora između istine i pojavnosti, sposobnost razlučivanja svetla i tmine, dobra i zla. Tada politika ne bi bila (žalostni) dokument i komentar o borbi nas samih protiv sebe samih. No, kako se to danas sveudilj događa, onda je to, pojednostavljeno rečeno, jaki sukob između sentimentalnoga realizma i (ne)realnoga optimizma.

Ipak, smatram da bi hrvatska političnost, poglavito moderni hrvatski nacionalizam morao promicati kritički optimizam. Kada bi politiku stvarali (i pisali) samo profesionalni političari, njihovi kritičari i polemični sociolozi, tada bi politika izgubila svoju informaciju, postala bi u konačnici tek praktično obavljanje poslova. No, kako politika to ni je i ne može biti, jer oblikovno zadire u život svakoga državljana i jer je politička sviest još uvijek usredotočena na bitne pojave ovoga svijeta, uvjeren sam, da je potreban povratak iskonu. Dakle, vratiti se izvornim tekstovima, dakako i našim hrvatskim, čitati na samu izvoru, progovoriti na jeziku piščevu. To je već početak političke semiotike, tu su arhajski oblici (npr. h a r m o n i j a) ponovno usklađeni s razdorom između sadržaja i oblika, semantike i gramatike. U stvarnosti politika je per se kako generacijska tako aksiomatična i nadalje prilagodbeno poteškoća.

Zaključno, predmet nam politike otkriva one temeljne i idejne funkcije, koje se pokažu (ali riedko i dokažu) u oživotvorenju ljudskosti. Politika ni je privatno vlasništvo visokoga društva i /ili viših intelektualnih slojeva, jer držim, da su političari sudbina naroda i nacija, jednako kao što bi i narodi i nacije morali biti njihovom osnovnom sudbinom.

POZIV

Mole se prijatelji, rodbina i svi oni koji znaju nešto o niže navedenim osuđenima, koji su pobjegli iz KPDL Lepoglave početkom studenog mjeseca 1945.:

Babić, Jure, Ivanov
 Črljenko, Marija
 Franić, Jakob, Ivanov
 V Jurić, Štipa, Mile
 Jurić, Julije Dane
 Kolundžić, Marko, Dragin
 Medvedović, Mijo, Jakova
 Proso, Luka, Petrov
 Rajković, Luka, Gjure
 Turizani, Tereza, Nikole
 Vuletić, Vlado, Mate
 Vujica, Petar Lukin
 Vidov, Kuzma, Antin
 Vejić, Ivan, Nikole

Glavan Šime (koji je doveden u KPDL 3.XI 1945. iz Okružnog N.O. Delnice)

Posebno je važno javiti njihovo mjesto i godinu rođenja. Podatke je potrebno poslati na adresu: HDPZ - Podružnica Dubrovnik, 20 000 Dubrovnik, Poštanski ured p.p. 289.

Tel/faks Podružnice je 020-420-302, petkom od 10-12 sati. Telefaks je stalno uključen.

Suha filozofija

Mario BILIĆ

*koja to barka
 dok jezdi jezerom
 smišlja pakost veslaču
 da zajedno urone
 u vodine tajne*

*čija to barka vesla s veslačem
 a vesla im sežu do zadnje dubine*

*moja je to barka koja
 nasukana na žalu
 sniva modrim*

*ako voda i nije duboka
 dubina je Zemlje
 na kojoj ta barka počiva •*

POKOJ NIJE POSLJEDICA USTAŠKE POLITIKE

(U povodu izjava Ivana Fumića, predsjednika tzv. SAB-a)

Koliko god se pisalo o partizansko-komunističkim zločinima, još nije moguće staviti točku. Iz dana u dan, zahvaljujući demokracizaciji našega političkog života, ključaju prigušeni osjećaji i otkriva se pamćenje svjedoka. Sa svih strana pristižu konkretna svjedočenja, potvrđena činjenicama. Makar se "antifašisti" upinjali tvrditi da su zločini i pokolji posljedica ustaške politike, svimaje jasno kako je to prozirna laž. Posve je nesporno daje po završetku rata, kad su partizani izašli kao pobjednici na strani Saveznika, izvršen razmjerno najveći pokolj u svijetu. Ubijalo se sve što misli i stremi Hrvatskoj.

Previše je toga otkriveno, da bi se vitlanjem jugoslavenskim zastavama i skupovima sa kojih se poziva na okup i priseže Titu, najodgovornije za počinjeni genocid, mogli prikriti zločini. Istina se više ne da sakriti. Na tlu Slovenije otkrivene su brojne grobnice i stratišta. Gosp. Perme, predsjednik Udruge za otkrivanje zatajenih grobišta, popisao je premnoga svjedočenja. Jame se otkrivaju, kosti se iskapaju, a probijene i smrskane lubanje optužuju. Zbog toga nije čudo što smjeli ljudi u Sloveniji podižu kaznenu prijavu protiv počinitelja zločina. Još dok se nisu pokazale prikupljene kosti s dijela tenkovskog jarka, preko kojeg ima ići auto-cesta, već je gosp. Ivan Bozjak svjedočio o žrtvama u Špitaliču, a kosti iskopane u napuštenom ribnjaku i zdcenu samostana trapista potvrđuju istinu. Ništa se više ne može sakriti, iako su čak i sadašnje vlasti htjele zločin prikriti, počevši navoziti zemlju za auto-cestu. Međutim, savijest je probudena, pa ljudi, iako u strahu, otvaraju svoju dušu i svjedoče. A to je, zapravo, optužba za počinjeni zločin.

Čitam u *Večernjem listu* od 28. kolovoza 1999. odgovore na upit novinara. Dr. Jože Pučnik, prvak DEMOS-a, veli: "Slovenska vlast uporno izbjegava progon poslijeratnih zločinaca. Izabrali smo najduži i najskuplji put izlaska iz komunizma. Našli smo mikrofilmove na kojima je bilo snimljeno oko 1.800.000 stranica dokumenata s izvješćima o likvidacijama. Građivo je otišlo u arhiv Slovenije, ali interes naših povjesničara je minimalan."

Kako se javnost sve više zanima za te pokolje nevinih. *Večernji list* donosi na temelju tzv. "Pučnikove komisije" u kojoj su sudjelovali neki povjesničari, zapaženo mišljenje dr. Jere Vodonek-Storič. Prenosimo vijest: "U svom je izvješću naglasila kako je likvidacijama upravljala OZN-a, da je zapovijedi izvršavao KNOJ, ali da su ljude za likvidacije određivali i pripadnici Osvobodilne fronte. Nadalje, ona naglašava da je odluka o likvidacijama morala biti unaprijed smišljena i dobro pripremljena i to u najvišem jugoslavenskom političkom vrhu - u Politbirou CKKPJ u kojem je sjedio i Edvard Kardelj, inače šogor Ivana Mačeka - glavnog čovjeka OZN-e u Sloveniji. Prema njezinom mišljenju, detalji o likvidacijama dogovoreni su na sastanku komandanata

Piše:

Kaja PEREKOVIĆ

1., 2. i 3. armije i predstavnika generalštaba iz Beograda, održanog 10. svibnja 1945. u Zagrebu, gdje je zacijelo govoreno i o osudi hrvatskih domobrana i ustaša. Nadalje, dr. Vodonek-Storič tvrdi da je o likvidacijama Maček razgovarao i s Titom za njegova posjeta Sloveniji krajem svibnja 1945. godine.

Drugi povjesničar, mr. Mlakar, istaknuo je da su u logorima zarobljenike dijelili u skupine A, B i C. U prvu skupinu ušli su maloljetnici, koji su većinom službeno bili za odput kućama, ali su veliki broj njih kasnije likvidirali. Druga skupina bila je pretežno, a treća u cijelosti likvidirana".

Oglasio se i Mitja Ribičič. Prenosimo dalje iz *Večernjeg lista*: "Uz Pučnikove zaključke, najzanimljiviji dio izvješća su izvadci iz svjedočenja aktera tadašnjih zbivanja. Među njima bila su i dvojica još živih, visokih funkcionera iz poslijeratnog slovenskog vrha; jedan od čelnih ljudi slovenske OZN-e, Mitja Ribičič, te tadašnji komandant slovenske II. divizije KNOJ-a i narodni heroj Bojan Polak - Stjenka. Za razliku od nekih pokojnih, kao što je prvi partijski sekretar slovenske OZN-e, Albert Svetina, ova su dvojica u ispitivanjima kazali da gotovo ništa ne znaju o masovnim likvidacijama poražene vojske i civila, kao da se to događalo mimo njih, u nekom drugom vremenu i na nekom drugom mjestu. Ribičič, koji je bio nešto otvoreniji, kazao je daje Tito šefu slovenske OZN-e, Ivanu Mačeku zapovijedio da kući pusti 'žene, djecu i maloljetnike, odnosno sve civile koji su nasjeli neprijateljskoj propagandi', dok su vojnici ostali u zatvorima. Ribičič je, međutim, priznao daje selekcija ljudi bila tako zahtjevna zadaća, daje OZN-a u cijelosti nije mogla kontrolirati. Ribičič je objasnio da su ljudi likvidirani i bez sudskih procesa, jer ih nije bilo moguće organizirati, ali je dodao kako je u Hrvatskoj likvidiranja bez suđenja bilo još više."

Kako sa stranica dnevnog tiska ne silaze grozne slike iskopanih kosti, evo 9. rujna iz Gospića stiže vijest, da su prigodom kopanja rova za električni kabel pronađene bijele kosti

mučenika umorenih 1945. od partizanskih osvetnika, ne samo Ličana, već ljudi iz Čakovca, Hrvatskog Zagorja i Bosne, kako veli naš poštovani predsjednik Podružnice za Ličko-senjsku županiju, gosp. Ivan Vukić, koji se brine da se otkriveno stratište pripoji groblju i dostojno obilježi.

U Sloveniji je podnesena prijava protiv nepoznatih ratnih zločinaca, pa celjski tužitelj pokreće istragu o masovnim ubojstvima Hrvata, piše za *Večernji list* 17. rujna o.g. dopisnik iz Slovenije, gosp. Vlado Rajgorec. U *Slobodnoj Dalmaciji* 12. rujna, Marijana Cvrtila piše veliki članak i donosi prikaz karte s masovnim grobnicama diljem Slovenije. Veli, razasuta su masovna stratišta (Slovinci su napisali da je u Sloveniji ubijeno više od 300.000 Hrvata) - Tezno i Teharje, Kočevski Rog, Zidani Most, Trbovlje, Slovenj Gradec, već su dobrim dijelom otkriveni javnosti, no broj masovnih grobnica kudikamo je veći i do četiristotine što, prema nekima, pokazuje da je nakon okončanja Drugog svjetskog rata u Sloveniji izvršen genocid nad slovenskim i hrvatskim narodom. Svjedok iz OZN-e, Albert Svetina, s dugogodišnjom adresom u Mađarskoj, prvi partijski sekretar OZN-e za Sloveniju iz 1944. do svibnja 1945. godine, navodi kako je na Kočevskom Rogu ubijeno najmanje 40.000 ljudi. On također ističe kako su svi u OZN-i znali za masovne likvidacije, a ljudi su masovno pogubljeni i u OZN-inom centru u Ljubljani u zgradi 'Slavija'".

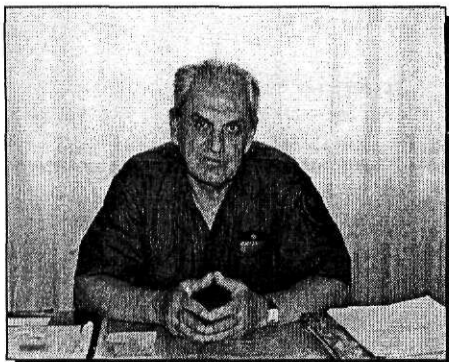
Ivan Fumić, bivši glavni sudac vojnog suda 5. vojne oblasti u Zagrebu, osudio je 1972. godine Radu Pejića na tešku kaznu robbije, iako mu je bilo tek 18 godina i služio je jugoarmiju u Sloveniji. Osuđen je zbog javno izrečenog mišljenja da će se Hrvatska odvojiti od Jugoslavije. Nije prihvatao politiku SKJ. Gosp. Pejić prisjeća se zajedničkog boravka u istoj samici s generalom Červenkom, s kojim je zajedno koristio izvorene žigice umjesto olovke pri ispunjavanju krizaljki.

A eto, taj Fumić, sad predsjednik SAB-a Hrvatske (što znači: Savez antifašističkih boraca), uz naslov: "Slovenija otkriva istinu o zločinima II. svjetskog rata, u Deželi grob do groba", veli: "To je posljedica ustaške politike". Ma, gle vraga, kako su to ustaše krivi, da su ih u miru ubijali jer su to oni htjeli?

A već smo jednom pisali da ujedinjene udruge u Odboru za hrvatsku istinu i pravdu traže odgovornost za počinitelje, pa je zbog toga predana prijava i zagrebačkom županijskom državnom odvjetništvu, sa zahtjevom da pokrene istragu. HDPZ je uputio pismo svim stranačkim klubovima u Hrvatskome državnom saboru, s molbom da se izjasne o tome i daju nam podršku, da se sva otkrivena mjesta zločina dostojno obilježe. A kako zločin ima i ime počinitelja, HDPZ nastoji da se otvore arhivi komunističkih tajnih policija. Zbog toga je *Večernji list* 6. rujna o.g. objavio mišljenje gosp. Jure Knezovića, koji je ukratko izložio i historijat nastanka Interna-

cionalne asocijacije bivših političkih uznika i žrtava komunizma, s obzirom na Osmi kongres, koji se ima održati u Dubrovniku od 25. do 17. listopada 1999.

Nakon kongresa 1996. u Opatiji, Hrvatska je drugi put domaćin Asocijaciji, a njezin dopredsjednik, Jure Knezović, ujedno dopredsjednik HDPZ-a i predsjednik zagrebačke podružnice Hrvatskog društva političkih zatvorenika, izjavio je: "Na prošlogodišnjem kongresu u Berlinu hrvatska se delegacija pokazala vrlo aktivnom u inicijativama i predradnjama. Tako je hrvatski prijedlog Statuta Asocijacije dobio iznimne pohvale i većina točaka iz njega prihvaćena je u konačnom obliku. I zbog naše aktivnosti dobili smo priliku opet biti domaćinima Asocijaciji. Asocijacija je osnovana 1990. godine, a uz Hrvatsku, koja je u punopravno članstvo primljena 1995., ima još 15 zemalja članica: Albaniju, Bugarsku, Češku, Estoniju, Njemačku, Mađarsku, Litvu, Letoniju, Moldaviju, Poljsku, Rumunjsku, Rusiju, Slovačku, Sloveniju i Ukrajinu.

Iako je bio partizan, general Červenko je izviždan u Puli

Tema dubrovačkog kongresa bit će 'Svladavanje posljedica komunizma u Istočnoj i Srednjoj Europi', iz svake zemlje doći će po dva delegata, a iz Njemačke se očekuje jaka i brojna delegacija od čak pet članova. Iz Njemačke će doći vrlo ugledni gost Markus Meckel, zastupnik u njemačkom parlamentu i predsjednik njihova Odbora za suradnju s NATO-om. Uz njega će biti Wolfgang Kusior, koji će govoriti o sređivanju dokumentacije koja govori o nasilju nad žrtvama komunizma, te stručnjak za socijalna pitanja Gunther Rudolph.

Na kongresu će Asocijacija još jednom uputiti javni apel svim državama u kojima je vladao komunistički sustav da se otvore svi arhivi. Dopredsjednik Knezović ističe kako je pri tom važna Zagrebačka rezolucija, koju je Asocijacija prihvatila 10. studenog prošle godine, u kojoj se, među ostalim, također traži otvaranje arhiva tajnih policija."

HDPZ će ustrajati na tome da Hrvatski državni sabor donese lustracijski zakon, jer je nedopustivo da na odgovornim mjestima u vlasti demokratske države budu osobe čije su ruke okrvavljene nečuvenom krvlju. Smatramo da svi koji su služili OZN-i, UDB-i i KOS-u ne smiju imati povjerenje i ostati na pozicijama vlasti. •

MASOVNA GROBIŠTA: APEL VISOKOM KOMESARIJATU UN ZA LJUDSKA PRAVA

Hrvatsko društvo političkih zatvorenika obratilo se 13. rujna 1999. Visokomu komesarijatu za ljudska prava, pri Organizaciji Ujedinjenih Naroda u Genévi, sljedećim apelom u svezi s **Masovnim gubilištima u Republici Sloveniji i Republici Hrvatskoj nakon 2. svjetskog rata:**

Hrvatsko društvo političkih zatvorenika je nevladina i nestranačka Udruga čiji članovi su osobe osuđene i proganjane u bivšoj Jugoslaviji zbog svoga izraženog političkog mišljenja i djelovanja protiv nedemokratskoga, centralističkog, komunističkog režima pod srpskom dominacijom.

Posjedujemo dokumentaciju o desecima tisuća osuđenih osoba, uglavnom Hrvata, kojima su sudski procesi bili montirani, a teror srbokomunističke službe sigurnosti (UDB-e) bio je nezapamćeno surov prema Hrvatima koji su izražavali svoje nacionalne i antikomunističke težnje.

Zbog takvih iskustava, u ime članstva naše Udruge, smatram svojom obvezom uputiti Vašoj Organizaciji izvješće o genocidu velikih razmjera, počinjenom na teritoriju Republike Slovenije i Republike Hrvatske nakon završetka 2. svjetskog rata i sklopljenog primirja. Do državnog osamostaljenja Republike Slovenije i Republike Hrvatske, u bivšoj Jugoslaviji, lokacije masovnih grobnica bile su stroga državna tajna i svako njihovo spominjanje bilo je najstrože kažnjavano. Uspostavom demokratske vlasti u tim Republikama počeli su se javljati svjedoci i formirane su državne komisije za otkrivanje masovnih gubilišta razoružanih vojnika i civila, žena i djece. Na osnovi vjerodostojnih iskaza svjedoka i iskapanja posmrtnih ostataka, utvrđeno je da su masovna pogubljenja počinjena organizirano, bez sudskog postupka i na brutalan način, samo zbog toga što su te žrtve smatrane političkim neistomišljenicima.

Prema dosadašnjim istraživanjima, na teritoriju Republike Slovenije i Hrvatske otkrivene su masovne grobnice s oko 300.000 pogubljenih osoba. Kao dokaz navodimo predgrađe Tezno kod Maribora, Republika Slovenija, gdje je ekshumirano 1:179 kostura pogubljenih osoba na samo 75 metara protutenkovskih rovova, čija je ukupna dužina 2.300 metara. Prema procjeni, oko tog gubilišta nalaze se masovne grobnice još na površini od 4 hektara zemljišta

U Kočevskom Rogu, Republika Slovenija, procjenjuje se da ima oko 25.000 pogubljenih na osnovi svjedočenja i probnih iskapanja.

U predjelu Špitaliča, Republika Slovenija, na području Kartuzijanskog samostana, najnovija otkrića upućuju na masovna gubilišta, a na to područje bio je strogo zabranjen pristup do 1952. godine.

Osim te lokacije, otkrivena su nova grobišta u Laškom, Trbovlju, Zagorju ob Savi, Hrastniku, Mariji Reki, kao i druga brojna obilježena, a neistražena stratišta.

U Republici Hrvatskoj, u mjestu Sošice, otkrivena je podzemna špilja zvana Jazovka u kojoj je, prema procjenama speleoloških istraživača, utvrđeno, na prvom podestu, oko 4.000 kostura. Prema izjavama svjedoka postoje neodkrivene, slične, još dvije takve podzemne špilje.

Na području Macelj, kod hrvatsko-slovenske granice, izvršena su djelor mična iskapanja i, prema procjenama, masovno gubilište skriva oko 30.000 žrtava.

Na području Republike Hrvatske istraženo je i obilježeno 80-tak manjih gubilišta.

U ukupnom broju žrtava bezumnih likvidacija najveći broj je hrvatskih građana, te stoga molimo Vašu cijenjenu organizaciju za stručnu i materijalnu pomoć, kako bi se vjerodostojno utvrdio što točniji broj pogubljenih osoba, te primjereno zaštitili posmrtni ostaci.

Prešućivati i dalje takva masovna zločinstva, počinjena u miru, bez prava na obranu i osnovno ljudsko dostojanstvo značilo bi legalizaciju takvih postupaka.

Na osnovi izloženog, vjerujemo kako je ova naša zamolba za pomoć opravdana i u interesu cjelokupne svjetske javnosti, jer utvrđivanje tih zločina, a time i njihova osuda, sigurno bi utjecala na javno mnijenje da se takvo što više nigdje u svijetu ne dogodi. Također vjerujemo da su ti zločini osuđeni na vrijeme, slični se ne bi ponovili od 1990. god. na tlu bivše Jugoslavije, do danas na Kosovu.

S poštovanjem,

Predsjednica HDPZ
Kaja Pereković •

UMJESTO NEKROLOGA KREŠIMIRU MIKOLČIĆU (1937.-1999.)

O NASTAVI POVIJESTI U HRVATSKIM ŠKOLAMA

U Matici hrvatskoj - Odjel za školstvo održana je 28. lipnja 1995. rasprava o obradi povijesti NDH u školskim udžbenicima.

Prema izvještaju Franka Miroševića, predstavnika "Školske knjige", za sada postoji samo jedan udžbenik povijesti NDH i to za 8. razred osnovne škole, te priručnik što ga je napisao Ivo Perić. Ministarstvo prosvjete, koje je za te udžbenike jedino nadležno, do danas nije raspisalo natječaj.

Iako izučavanje povijesti spada u znanstvene discipline ono je uvijek u službi nacionalne afirmacije i sredstvo državne politike. Povijest hrvatskog naroda od doseljenja pa do danas osporavana je od naših susjeda, a velike sile je prekravaju u skladu sa svojom politikom na Balkanu. To se posebno odnosi na povijest NDH i drugog svjetskog rata.

Moderna hrvatska povijesna znanost, počevši od Franje Račkog, etablirana je u svojoj jugoslavenskoj opciji. Za povijest NDH, iako je prošlo od toga vremena više od pola stoljeća, kao stoje utvrdio prof. Mirošević, još uvijek nedostaju temeljna istraživanja.

Međutim, hrvatski đaci i građani moraju znati odgovore na sva pitanja i tvrdnje i radi sebe samih i radi hrvatskih osporavatelja.

Što bi trebao sadržavati udžbenik povijesti NDH?

Prof. dr. Hrvoje Matković iznio je metodologiju i oko 20 naslova koje treba obraditi. Njegova ključna misao je da NDH treba prikazati u kontinuitetu hrvatske povijesti od 19. stoljeća pa do stvaranja NDH i posljedice stvaranja NDH na sudbinu hrvatskog naroda nakon njezina nestanka. Do sada se NDH prikazivala samo u kontekstu NOB-a i kao jedan od ekscesa hrvatske povijesti. U tom kontinuitetu treba istaknuti dvije opcije hrvatske politike:

- politiku traženja rješenja za političku sudbinu hrvatskog naroda unutar Jugoslavije, čiji je najizrazitiji nositelj bio HSS
- i borbu za samostalnu hrvatsku državu, čiji je predstavnik od 1918. do 1929. bio HSP, a od 1929. dr. Ante Pavelić.

Obje opcije ostvarile su se u povijesti u vrlo kratkom razdoblju:

- opcija HSSi od 1939-1941.
- NDH od 1941-1945.

Hrvoje Matković nije govorio o KPH/KPJ i njezinoj opciji. Ako razdoblje od 1918. do 1939. (osnivanje Banovine Hrvatske) uzmemo kao poraz obje hrvatske opcije, postavlja se pitanje značenja SFRJ, posebno imajući u vidu da Republika Hrvatska slavi 22. lipnja 1941., dan komunističkog ustanka protiv NDH, kao Dan antifašističke borbe, a ove godine je proslavila dan dolaska KPJ na vlast u Hrvatskoj (SFRJ) kao Dan pobjede. Tvorac SFRJ Josip Broz Tito još uvijek ima svoj Trg u Zagrebu, iako je njegova tvorevina propala zajedno s cijelim komunističkim svijetom njegovih

Piše:

Krešimir MIKOLČIĆ

učitelja Lenjina i Staljina. Nakon propasti komunizma, komunisti se stide reći da su komunisti pa svoje zločine i civilizacijski slom skrivaju iza naziva antifašizma, vjerujući da tako postaju dio civiliziranog svijeta zapadnih liberalnih demokracija.

Koji je cilj i sadržaj antifašizma od 1945. do danas, to još nitko nije rekao.

Krešimir Mikolčić

Razlog za slavljenje Dana pobjede prema izvaji Predsjednika Republike na HTV je:

- privilegij da je Hrvatska na strani pobjednika;
- kao rezultat pobjede pripojenje Istre, Rijeke, Zadra i otoka Hrvatskoj;
- stvaranje federalne republike Hrvatske od koje je nastala suverena Republika Hrvatska

Prvi od navedenih razloga je najsporniji. Postavlja se pitanje kakva je to pobjeda hrvatskog naroda nakon koje je došlo do masovnog ubijanja Hrvata samo zato što su željeli svoju državu ili nisu željeli komunizam. Masovno ubijanje svećenika i suđenje kardinalu Stepincu to jasno dokazuje. Ako je dopuštena usporedba s Poljacima koji su se borili isključivo na strani pobjednika, postavlja se pitanje što su oni dobili pobjedom? Masovno ubijanje i raseljavanje po Južnoj Americi onih koji nisu poginuli na Monte Cassinu, oduzimanje velikih područja i dobivanje novih, 45 godina terorističke vlasti i civilizacijski slom. Sve su im to za nagradu dale sile pobjednice. Osim preseljavanja to su isto dobili Mađari i

Bugari, koji se nisu borili na strani sila pobjednica.

Činjenica je da je drugi svjetski rat mistificiran. Najtipičniji primjer su Francuzi. Uz Maršala Petaina, legalno izabranog francuskog predsjednika, svrstala se cijela Francuska, osim par izuzetaka, i vodila rat protiv saveznika, primjerice u Sjevernoj Africi i Bliskom Istoku, te uništavala Zidove. Međutim, Francuska ima valjani razlog da slavi Dan pobjede. Sačuvala je državu i kolonije, dobila je status velike sile pobjednice i demokratsko-liberalni režim.

Talijani i Nijemci (zapadni) imaju također što slaviti. Riješili su se zločinačkih režima i dobili prosperitetne demokratsko-liberalne države.

A što da slave Hrvati, Poljaci, Česi, Mađari? Komunističke zločine, teror i civilizacijski slom pod imenom antifašizma?

Kao dokaz da partizanski pokret nije bio samo komunistički, danas se spominje "Kongres kulturnih radnika Hrvatske" u Topuskom 1944. Zapisnici s tog Kongresa su objavljeni u posebnoj knjizi, pa se svatko može uvjeriti u liberalizam njezinih sudionika. Izjava Moše Pijade: "... i kad znamo da ćemo Jugoslaviju očistiti od svakog fašističkog đubreta, mi smo svjesni i spremni dajemo očistimo od takvog kulturnog đubreta - lažne kulture" izazvala je burni pljesak, a najveći liberali denunciraju pojedine hrvatske znanstvenike da su nacisti, jer u znanosti prihvaćaju pozitivizam, a ne dijalektički materijalizam.

Drugi razlog za slavljenje pobjede koji Presjednik Republike ističe je pripojenje Istre, Rijeke, Zadra i otoka Hrvatskoj (gubitak Srijema i Boke kotorske, te sudbinu Hrvata u BiH se ne spominje). Uvijek me je zapanjivala tvrdnja da je gubitak dijela Dalmacije katastrofa za postojanje hrvatske države, a gubitak Srijema, Boke kotorske i Bosne to nije. Prvo je izdaja, drugo nije. Pripojenje je sigurno zasluga Tita i Staljina. Međutim, oni nisu imali namjeru proširiti Hrvatsku (kao što nije Staljin imao namjeru proširiti Ukrajinu i stvarati Republiku Moldovu, nego proširiti SSSR) već su proširivali komunistički blok, na što ukazuje bijeg stanovništva pred osloboditeljima. Posljedice njihovih namjera su i danas vidljive.

Kao treći razlog za slavljenje pobjede navodi se stvaranje "federalne Hrvatske" iz koje je nastala suverena Republika Hrvatska. Uz ovo se obično navodi kako bi četnici, da su pobijedili, poubijali sve Hrvate, odnosno puno više nego što su ih pobili komunisti. Ova posljednja tvrdnja spada u niz agitpropovskih mistifikacija i falsifikata, jer onoga trenutka kada je Staljin dobio status antifašističkog borca i postao saveznikom Zapada, stekao je pravo na Istočnu Europu, kao svoj dio ratnog plijena, a u njegovu carstvu nije bilo mjesta za

Dražu Mihailovića i četnike, pa su pravo na ubijanje dobili samo komunisti.

Federalna Hrvatska je nastala, kao što je nastala federalna Slovenija, Makedonija i BiH ili kao što su nastale federalne republike SSSR. To je rezultat sjedne strane povijesne prisile, a s druge strane sredstvo za održavanje ravnoteže korištenjem međunarodnih antagonizama, da se komunistička vrhuška održi na vlasti. Raspad SFR Jugoslavije nastupio bi i da nije bilo federalnih republika, a da pri tome ne treba zaboraviti da je Hrvatska ušla u Jugoslaviju kao posebna državopravna jedinica.

Ono što svakako treba komunistima priznati, to je činjenica da su u trenutku raspada Jugoslavije preuzeli vodstvo hrvatskog naroda i vodili ga do stvaranja suverene Republike Hrvatske, jer su predstavnici svih građanskih političkih opcija uništeni ili stavljeni na margine društva u prethodnih pola stoljeća. **Za nagradu su komunisti zadržali sve položaje u hrvatskom društvu i novoj hrvatskoj državi.**

Već sada poznate činjenice ukazuju da Republika Hrvatska nije stvorena zahvaljujući postojanju komunističke Hrvatske, već zahvaljujući borbi hrvatskog naroda. Sile Pobjednice su joj i u ovom ratu odredile uništenje, koje nije provedeno, jer su se odnosi u svijetu ponešto promijenili.

Time dolazimo na treću točku dr. Matkovića, a to je: Međunarodna politika i NDH.

Mišljenja sam da ovdje treba posebno obraditi politiku Italije, Njemačke i Velike Britanije. Ovu politiku treba posebno procijeniti na temelju činjenica da je Tito nakon poraza u Srbiji našao sklonište u NDH u talij anskoj okupacijskoj zoni i u njoj ostao do sloma Italije, a nakon toga prešao pod zaštitu Engleza na Vis. To je jedini primjer da imperijalna Engleska dovodi na vlast jedan komunistički pokret. U talijanskoj okupacijskoj zoni u NDH bile su sve "neprijateljske ofenzive" - nakon poraza partizana u Srbiji. U toj zoni osnovani su svi partizanski korpusi (9 u NDH i 2 u Sloveniji), nijedan u Srbiji, Crnoj Gori ili Makedoniji niti na područjima pod njemačkom kontrolom. Da talijanska vojska nije bila tako nedjelotvorna, kako to priča partizanska promidžba, dokazuje i činjenica da unutar rapalskih granica Italije - u Istri i zapadnoj Sloveniji - nije bilo oružane pobune do pada Italije. (Dok je ovaj članak čekao na objavljivanje, Srbi su izbačeni iz Glamoča, Grahova, Knina, Like, Korduna i Banije, dakle iz talijanske okupacijske zone. Danas je potpuno očividno da bez Talijana ne bi bilo ni četnika ni partizana u Nezavisnoj Državi Hrvatskoj).

Crvena armija osvaja za Tita Srbiju i odmah se povlači. To je jedini takav slučaj. Inače, kamo je Crvena armija ušla, tu je i ostala. Iz dijela Austrije i Irana Rusi su se povukli, ali puno kasnije, uz odgovarajuću nadoknadu.

U tom kontekstu javlja se i jedan od grubljih povijesnih falsifikata. Da bi podupro Tita, Churchill je lansirao tvrdnju da je za pobjedu u drugom svjetskom ratu bio sudbonosan puč u Beogradu i Hitlerov napad na Jugoslaviju, što je prouzrokovalo zakašnjenje napada na SSSR, gdje je zima zaustavila Nijemce.

Uvidom u Jugoslavensku vojnu enciklopediju može se svatko uvjeriti da je Hitler u prosincu 1940. donio odluku pod nazivom Marita o napadu na Grčku, nakon što su se Englezi iskrcali na Kreti, budući da Grci nisu utvrđivali svoju granicu prema Jugoslaviji, napad na Jugoslaviju samo je olakšao posao Nijemcima. Unatoč tome Grci su se borili još mjesec dana nakon kapitulacije Jugoslavije. Prema tome, ako je rat na Balkanu uopće utjecao na ishod drugog svjetskog rata, tada su za to zaslužni Grci.

I dr. Hrvoje Matković ukazao je na talijansku politiku uništenja NDH uz pomoć četnika i partizana, a putem Rimskih ugovora stvaranje I., II. i III. talijanske okupacijske zone gdje je djelovanje ustaških postrojbi bilo zabranjeno, a domobranske su bile pod talijanskim zapovjedništvom. Kao posebne teme dr. Matković je naznačio unutrašnje uređenje NDH po uzoru na Njemačku i Italiju, zatim nepostojanje suvisle politike prema Srbima i zakašnjelo stvaranje Hrvatske pravoslavne crkve 1942., te muslimanski autonomački pokret (stvaranje Handžar divizije).

Među temama su još puč Lorković-Vokić i njihova likvidacija, nakon čega je poslan memorandum saveznicima u skladu s ciljevima puča. Tu su još Bleiburg i položaj Hrvata u FNRJ/SFRJ.

Na kraju treba pripomenuti da su pobjednici postavili NDH kao moralno a ne znanstveno pitanje i, htjeli mi to ili ne, nanjega moramo odgovoriti, a hrvatski učenici moraju znati taj odgovor. Ako se sudbina Hrvatske od 1941. promatra kao moralno pitanje, tada treba utvrditi činjenicu da su postojala samo dva izbora saveznika: Hitler ili Staljin - zločinački nacizam protiv zločinačkom komunizmu. Što se tiče kvalitete ubijanja, Goli otok predstavlja jedinstven fenomen u povijesti. Na njemu je ostvareno samoupravljanje u mučenju i ubijanju zatvorenika.

S civilizacijske točke gledišta fašizam je propao u ratu, a komunizam se sam od sebe urušio, jer u sebi nije nosio nikakvu civilizacijsku mogućnost. Fašizam u Španjolskoj se bez velikih potresa u kratkom roku transformirao u demokratsko-liberalni režim s prosperitetnim gospodarstvom.

I što reći za zaključak? Na građanskoj kulturi, za koju je Moše Pijade rekao da je dubre, uz buran pljesak liberala u Topuskom, Španjolska je doživjela gospodarski prosperitet i bezbolno je prešla u demokratsko-liberalno društvo. Svijet antifašista se pred našim očima ruši u korupciji i krvi, silovanjima i općem uništenju civilizacije i kulture. Daje NDH preživjela 1945., danas bismo izgledali kao Njemačka, Italija, Austrija - njezine ratne saveznice.

(Preuzeto iz hrvatske književne revije "Marulić" br. 5, rujan-listopad 1995.)

A.D. 1945.

Petar VULIĆ

*Andeli š neba posve tiho slaze;
Lepršaju kroz škrte sunčeve zrake,
Oko mrtvih tijela preživjeli gaze,
Jauke svih majki sahraniše rake.
Zijevaju gladne žvale mitraljeza
Ispred naše tek postrojene braće.
Jadnu Hrvatsku obli grobna jeza,
Egzekutori hladno stišću okidače.*

*Samuje Uzoriti na svom Kaptolu-
Tidan da tužniji i ne može biti.
Eno, i suze mu prosute po stolu
Posvećene jesu sveopćoj nam Smrti.
Isus je u Hrvatskoj pred mrak razapet
Na nagovor Sotone od Juda-komunista,
A naš Poncije Pilat, gle, posta svijet...
Crkvena zvona nariču zbog Krista!*

Na blagdan Sv. Jurja,
23. travnja 1997. •

NEPOTPISANI PRILOZI NE DOLAZE U OBZIR!

Više puta smo upozoravali čitatelje, da nepotpisani prilozima ne mogu biti objavljeni. Tekst može osvanuti s inicijalima ili pseudonimom, ali uredništvu ime i naslov pisca moraju biti poznati. Ta su upozorenja ostala uzaludna. Tako je uredništvo nedavno primilo, između ostaloga, i vrijedno svjedočenje o robijašima, koji su gradili Titovu vilu na Brijunima. Na žalost, prilog je nepotpisan, pa ne će moći biti objavljen. Stoga je korist od njega mala ili nikakva.

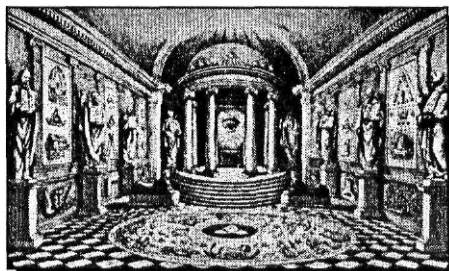
METAFIZIKA MASONSTVA (II.)

Antikrist želi prigrabiti svu vlast nad svim narodima, ali će uložiti posebne napore da ga Židovi "priznaju" za svoga Mesiju.¹ Iz Pavlovih riječi da će se taj Božji protivnik uzdignuti protiv svega što ljudi zovu Bogom ili drže za sveto, tako da "zasjedne i u Božji hram", prikazujući sebe daje Bog, može se zaključiti da će se on posebno pojaviti u Jeruzalemu, a iz toga slijedi da će u tom gradu biti i uništen. Središte posljednjih događaja i *Otkrivenje* stavlja u Jeruzalem (Ap 11, 1-13). Tako se u Palestini, u kojoj se rodio Krist, završava ljudska povijest. U zemlji prvoga Kristova dolaska i Božjeg raspinjanja događa se drugi, posljednji Kristov dolazak u slavi vidljive pobjede nad svim demonskim snagama. *Apokalipsa* je sva nadahnuta simbolikom i jezikom židovskoga *Starog zavjeta*, kao i misljuje daje Izrael u središtu povijesti spasenja i da je sudbina drugih naroda povezana sa sudbinom Izraela. Prorok nastavlja "proricati o mnogim pucima, narodima, jezicima i kraljevima" (Ap. 10, 11), i to u jedinstvenoj svjetskoj povijesti (Ap 13, 7-14).

Antikristova politička vlast uz pomoć lažnog učenja (pseudoreligije) nastoji zavladati mišlju i djelima ljudi na zemlji. Iza tih "zvijeri", koje se suprotstavljaju nebeskim snagama, koje predvodi arkandeo Mihovil -

Piše:

Dr. Ivan MUŽIĆ

Masonski hram tajni

zaštitnik Izraela, stoji Sotona. Predznaci su konačnoga svjetskog sukoba nevolje univerzalnih dimenzija.

Antikrist će biti od židovske krvi.⁴ Mesija (grčki Christos) prema židovskom shvaćanju (od davnine) očekuje se iz doma Davidova kao knez mira, spasitelj i kralj Židova u obnovljenom Jeruzalemu. Očekivanje Mesije Židovi posebno vezuju uz ostvarenje svojih nacionalnih nada.⁵ Židovi će primiti Antikrista i priznati ga svojim Mesijom i on će Jeruzalem proglasiti svojim glavnim gradom. On će uvjeriti Židove da je

obećani Mesija, a njegova se nauka naizgled ne će mnogo razlikovati od židovstva i kršćanstva. Iz Pavlove misli da će Antikrist zasjesti u hramu proizlazi da će u posljednjim vremenima biti ponovno izgrađen jeruzalemski hram.

Dio će Židova otkriti da je Antikrist lažni Mesija i suprotstaviti će mu se, dotično čut će Ilijin glas i obratiti se, dok će arkandeo Mihovil ubiti Antikrista na Maslinskoj gori. I iz Pavlove poslanice Rimljanima (Rim 11,25) proizlazi da će se dio Židova na svršetku vremena obratiti Kristu, jer Bog nije odbacio taj narod.

Kristove su riječi da jedino Bog zna kad će biti svršetak svijeta (Mk 13, 28-32). Iz *Biblije* jasno proizlazi samo to da će početak kraja označiti pojava Antikrista uz koju će biti povezan progon kršćana.¹⁰ Mislioci, koji se bave teologijom povijesti uvjereni su da su u našem vremenu nazočni najavljeni znakovi koji prethode pojavi Antikrista. Robert Hugh Benson i Vladimir Solovjev datiraju vladavinu Antikrista u dvadeset i prvo stoljeće. "Židovi, a danas i kršćani u većini, nisu prihvatili Kristovu nauku, tako da i jedni i drugi, na svoj način, očekuju lažnog mesiju. Taj lažni mesija je Antikrist, bezbožnik, kojega očekuju židovske, a danas također i kršćanske mase, da im ost-

1 B. Molčanov, *Antikrist*. (Prijevod s ruskoga/ Ed. Pravoslavna hrišćanska zajednica, Beograd, 1973., s. 12.)

2 Sveti oci su Pavlove riječi da će Antikrist zasjesti u "hramu Božjem" protumačili u smislu da se to odnosi na jeruzalemski hram. Usp. Fausto Sbaiffoni (a cura di/ *Testi sull'Anticristo secoli II-III*, Nardini editore, Firenze, 1992., s. 142.-143; John Henry Newman, *Der Antichrist nach der Lehre der Vater*. Kosel-Verlag, München, 1951., s. 37.-38.; Wilhelm Bousset, *Der Antichrist in der Überlieferung der Judentums, des Neuen Testaments und der alten Kirche*. Gottingen, 1895., s. 104.-108.

3 "On ratuje protiv svjedoka, Dan 7,21. Antikrist će se, dakle pojaviti u Jeruzalemu. I Pavao kaže u 2 Sol 2,4 da će se Antikrist smjestiti u Božjem hramu i tražiti za sebe božanske prerogative. Grad se označuje kao historijski Jeruzalem riječima: gdje je njihov Gospodin bio razapet." (Maksimilijan Lah, *Kerigmatičko tumačenje važnijih tekstova Apokalipse*. Bogoslovska smotra, XXXV/1965., 2, 219.)

4 Sv. Irinej je na temelju tradicije bio prvi autor koji je utvrdio rođenje Antikrista iz židovskog plemena Dan. (*Testi...*, ibid., s. 174/ Hipolitije također to odlučno zastupao. Usp. Ippolito, *L'Anticristo* (a cura di Enrico Norelli, Nardini editore, Firenze, 1987., s. 8.-837.1 ostali crkveni oci misle isto. (Bousset, *ibid.*, s. 108.-115./ "Generalmente lo ritengono un Guido della tribu di Dan." (*Enciclopedia cattolica*, I, ibid., s. 126./Usp. i Josef Pieper *Sullafine del tempo*. Morcelliana, Brescia, 1959., s. 128.

5 "Glaube an d. Erscheinen d. Messia ist ihre Voraussetzung, zeitliche Not ihre unmittelbare Ursache, mit d. religiosen sind in erster Reihe nationale Hoffnungen verbunden." *Philo-Lexikon Handbuch des jüdischen Wissens*, Jüdischer Verlag im Jathenaum Verlag, Königstein, 1982., s. 472.-473. Usp.: Johan Maier-Peter Schafer, *Kleines Lexikon des Judentums*. Christliche Verlagsanstalt, Konstanz, 1981., s. 209.-210.

6 "Quod et faciet in tempore regni sui: transferet regnum in eam, et in tempio Dei sedabit, seducens eos qui adorant eum quasi ipse sit Christus." (*Testi...* ibid., s. 142.-143./

7 Ciril Jeruzalemski navodi da će Antikrist ponovno izgraditi jeruzalemski hram, a sveti oci zaključuju da će Antikrist imati sjedište u tom hramu. Usp. John Henry Newman, *Der Antichrist nach der Lehre der Vater*. Hochland - Bücherei im Kosel - Verlag zu München, 1951., s. 38; Ivan Bujanović, *Eshatologija to jest posljednje stvaripno nauku Katoličke crkve*. Zagreb, 1894., s. 167.

8 Hram je bio zamišljen u doba kralja Salamuna, a završen je vjerojatno godine 959. pr. Kr. On je srušen od Babilonaca kad je njima vladao Nabukodonosor godine 586. (587?) pr. Kr. Hram je ponovno izgrađen VI. st. pr. Krista (posvećen 515.) ali je bio i ponovno srušen od Rimljana godine 70. po Kristu. "A šta ih je najviše na rat nagonilo, bilo je jedno dvosmisleno proroštvo koje se isto tako nalazilo u njihovim svetim knjigama da će, naime, u to vreme jedan iz njihove zemlje postati vladar vasseljene. Ovo su oni prenosili na nekoga izsvog naroda, i mnogi njihovi mudraci varali su se u tumačenju ove izreke." (Josif Flavije, *Judejski rat*. Prosveta, Beograd, 1967., s. 463.) Juli Jan Apostata dopustio je Židovima da mogu ponovno graditi hram zato da izazove kršćane ali je ovaj pokušaj godine 362. po Kr. doživio potpuni neuspjeh. Prema Marcelinu iz jaraka iskapanih za temelje izbila je vatra i moralo se obavistiti gradnju. Kalif Omar okupirao je Jeruzalem godine 638. po Kr. i odmah započeo podizanje velike mošeje na mjestu hrama. Križari su osvojili Jeruzalem g. 1099. i pretvorili mošeju u kršćansku crkvu koja je postala poznata pod nazivom *Templum Domini*. Saladin je preosvojio Jeruzalem godine 1187. i zamijenio križ polumjesecom, i od tada je taj hram poznat kao Omarova mošeja. (Usp. Andre Parrot, *// Tempio di Gerusalemme*. Edizioni Paoline, Roma, 1973., s. 92./Židovi od 1930. ističu potrebu obnove jeruzalemskog hrama, a te tendencije su porasle poslije osnutka države Izrael. Dne 21. kolovoza 1969. dogodio se veliki požar u islamskom svetištu ("Al-Aqsa-Moschee", koje se nalazi na mjestu za koje se misli daje bilo sjedište jeruzalemskog hrama. Razumljivo je da su u inicijativama židovskih krugova o ponovnoj izgradnji Salamunova hrama angažirani i masoni i to osobito oni u Engleskoj. Alex Home (mason 33. stupnja/ objavio je knjigu *King Solomons Temple in the Masonic Tradition*, kojoj je predgovor napisao Harry Carr, tajnik lože "Quatour Coronati". Ovo djelo je ocijenjeno u američkim masonskim krugovima kao najvažnije djelo za populariziranje projekta Salamunova hrama (Peter Blackwood, *Komplot zum Wiederaufbau des Temples Salomom*. Code, V/1991., 3,57.-61.). Zanimljivo je daje 1923. utemeljena u Palestini loža pod nazivom "King Salomon's Temple". (O simbolički Salamunova hrama u masonstvu usp. Karl. R. H. Frick, *Licht und Finsternis*. I, ed. Akademische Druck-u. Verlagsanstalt, Graz, 1975., s. 290.-342.) Čudesan povratak židovskog naroda u Palestinu - nakon gotovo dva tisućljeća - čini realnim mogućnost da se po treći put izgradi hram u Jeruzalemu. Kršćanski cionisti (koji su prvi Kongres držali u Baselu 1985.) organizirano prikupljaju novac za ponovnu izgradnju jeruzalemskog hrama na mjestu sadašnje džamije, koju namjeravaju srušiti. Ostvarenje toga plana potvrdilo bi istinitost Pavlove poruke o Antikristu koji će zasjesti u jeruzalemskom hramu. A ako se, odnosno kad se to dogodi, znat će se daje počeo svršetak o kojemu svjedoči Sveto Pismo.

9 *La Bibbia Nuovissima versione dai testi originali*. Ed. Paoline, Milano, 1990., s. 1737.-1738,

10 F. Mussner, *Il cristiano e la fine del mondo*. Ed. Paoline, Roma, 1969., s. 22.-23

11 F. Mussner, *ibid.*, s. 25.-26.

12 Bernard McGinn, *L'Anticristo*. Corbaccio, Milano, 1996., s. 356.

vari zemaljski raj i koji će se zato najprije njima pojaviti. U svijetu su za njegov dolazak sazreli uvjeti. Tehnološki napredak povezo je kontinente tako da omogućava ostvarivanje univerzalnog carstva zla. Suočeni smo i s prorečenim velikim otpadom od vjere koji prethodi dolasku čovjeka grijeha. Prosječni čovjek postao je toliko izmanipuliran da je izgubio vlastitu osobnost u odnosu na bližnje i postao plodno tlo za prihvaćanje pseudoreligije univerzalnih pretenzija. Većina pripadnika mase nema ni sposobnosti shvatiti da se i kako zarobljuje, ni snage tome se suprotstaviti kad bi to i shvatila.

II.

METAFIZIKA MASONSTVA

Tko uspije nadvladati bol i strah, taj će postati Bogom. Onda će biti novi život, nov će biti čovjek, sve će biti novo... I onda će se povijest dijeliti na dva dijela: od majmuna do uništenja Boga i od uništenja Boga do...

- Do majmuna?

(Dostojevski: *Demoni*)

1.

Metafizičkaje istina jedna, a kršćanstvo vjeruje da je ona sadržana u Bogu Isusu Kristu i da je sve protivno njemu sotonizam. Slobodno je zidarstvo u prvomu redu

metafizika koja svjesno hoće izgraditi svijet bez Boga" ne skrivajući svjetovni cilj: stvaranje nadvlade u jednoj svjetskoj državi u kojoj ljudi ne će dijeliti teritorijalne granice ni duhovne razlike. Čovjek treba preuzeti božanske funkcije i zato je masonski mislilac, isusovac i paleontolog Teilhard de Chardin pokušao znanstveno obrazložiti ideju o obogotvorenju čovjeka i kozmosa. Ta pobuna datira od prvog čovjeka, pa stoga masonstvo s pravom ističe da ono samo nastavlja prastaru okultnu tradiciju. Masonstvo i kršćanstvo su u totalnoj suprotnosti. *Sveta kongregacija za nauk vjere* izdala je u Rimu dne 26. studenoga 1983. *Deklaraciju o masonskim udruženjima* koju je potpisao kardinal Joseph Ratzinger, a koja u cijelosti glasi: "Postavljeno je pitanje, da li je izmijenjen stav Crkve prema masonskim udruženjima, s obzirom da se u novom *Zakoniku kanonskog prava* ono izričito ne spominje. Ova sv. Kongregacija u stanju je odgovoriti, da tu okolnost treba pripisati prosudbi Redakcije kojom se ona vodila; jer je to isto učinila također s ostalim udruženjima, preko kojih je šutnjom prešla tim što su uključena u šire kategorije. Stoga ostaje neizmijenjen negativni stav Crkve u pogledu masonskih udruženja, jer su njihova načela uvijek smatrana nespojivima s naukom Crkve; pa, radi toga, upis u ta društva ostaje zabranjen od

Crkve. Vjernici koji pripadaju masonskim udruženjima teško griješe i ne mogu pristupati na sv. pričest. Mjesne crkvene oblasti nemaju ovlaštenja da donose o naravi masonskih udruženja prosudbu koja bi stavljala izvan snage ono što je gore određeno u skladu s *Deklaracijom* ove sv. Kongregacije."⁵

Masonstvo se od svojih početaka s uspjehom infiltriralo u Katoličku crkvu.⁶

Činjenicaje da je mnogima u masonstvu - i pojedincima i udrugama - karitativni rad samo pokriće za tajno, političko djelovanje.⁷ Slobodno zidarstvo u svojim internim uputama za braću obrazlaže dio Konstitucije iz godine 1738. o tome daje mason obvezatan držati se moralnih zakona kao pravi Noachit, ovako: "Ovo prosto priznavanje Noachisma izgleda da upućuje na obavezu verovanja u Boga i Bibliju. U istini ona ne obavezuje drugo do sledovanje moralnim i prirodnim zakonima, koji idu pre zakona Mojsijevog koji je prvi visoki Božji zakon." U istoj uputi tumači se Konstitucija iz g. 1756. o potrebi vjerovanja "u slavnog neimara neba i zemlje" na ovaj način: "Engleski Mason je ponova postao hrišćanin, ali jednog liberalnog hrišćanstva, bez teologije, bez dogmi i bez sveštenstva. Ono nameće izgleda svojim kandidatima verovanje u jednoga Boga - koga? On je u istini kriterij um njegovog morala.

- "Kod svijtu naroda izuzev Izraelski, sotona je primala božanske časti i štovanje uz najodurnije obrede i najkrvnije žrtve. Svi tako zvani poganski bogovi nijesu bili drugo nego sama sotona štovana pod raznim imenima, tako daje David bolnim srcem već u svoje doba morao uskliknuti: *Omnes dii gentium daemonia*, svi bogovi, koje pagani štiju, nijesu drugo nego đavli." (N. Batistić, *Sotona i sotonski šegrti*. Rijeka, 1913., s. 84.-84.) Pavao je jasan: "... nego ono što narodi (pagani) žrtvuju, žrtvuju demonima, a ne Bogu." (I. Kor 10,20)
- Masonstvo je pobuna čovjeka protiv Boga, ali to ne znači da su svi masoni toga svjesni. U jednom razgovoru s Franjom Tuđmanom o masonskoj problematici u studenome 1997. posebno sam istaknuo da masoni prvih trideset stupnjeva najvećim dijelom iz karijerističkih motiva postaju članovi loža, a da se pravi okultisti među njima nalaze uglavnom u najvišim stupnjevima.
- Literatura o masonstvu je jedva pregledna. Usp. Jose A. Ferrer Benimeli, *Bibliografija de la masoneria*. Ed. Fundacion Universitaria Espanola, Madrid, 1978., s. 603; Herbert Schneider, *Deutsche Freimaurer Bibliothek*. Verzeichniss der Bibliothek des Deutschen Freimaurer - Museums Buvreuth, Hamburg, 1977., s. 383; H. Schneider, *ibid.*, I. Nachtrag Buvreuth, 1984., s. 235. + 86. O stvarnoj rasprostranjenosti masonstva u svijetu usp.: I. Mužić, *Rasprostranjenost masonstva u svijetu*, u knjizi: I. Mužić, *Masonstvo u Hrvata*, V. izdanje, Ed. Verbum, Split, 1997., s. 809. - 826.
- Sve što pojedinci (kao katolički redovnik Rosario Esposito u knjizi *Le grandi concordanze tra Chiesa e massoneria*, Nardini Editore, Firenze 1987.) pišu o "velikim" katoličko-masonskim konkordancama je privid, koji neupućene dovodi samo u zabludu. Postoje sličnosti u katoličkim i masonskim stilizacijama nekih misli koje su nebitne u metafizičkom smislu. Katolička crkva zabranjuje svojim vjernicima pod kaznom izopćenja da se mogu učlaniti u masonstvo. Detaljno o tome vidi u Zbignjevu Sučeku, *La Massoneria nelle disposizioni del Codex iuris canonici del 1917 e del 1983*. Libreria Editrice Vaticana, Roma, 1997., s. 243. Ivan Fuček, profesor moralne teologije na Papinskom sveučilištu Gregorijani u Rimu ovako izlaže masonski nauk: "...vrhovno biće (Bog) nije osobno biće; providnosti nema; Božja objava ne postoji; Krist je, istina, 'animator sveopćeg bratstva' i 'uzoran mučenik', ali nije Bog ni Božji Sin; istočnog grijeha nema, zato otkupljenje po Kristu Otkupitelju nema vrijednosti; vječno spasenje u blaženom gledanju Boga ne postoji; Crkva i njezin nauk vjerskih i moralnih istina su likvidirani itd. A na moralnom polju danas, ne samo u Americi, nego u većini takozvanih civiliziranih krajeva masonki provode pobjedničku ofenzivnu politiku rastave braka, pobačaja, eutanazije, genetičke manipulacije, enortnnim novcem planirane kontracepcije itd." ("M", broj 5 za 1997., s. 6.). Usp. i Georges Virebeau, *Les Papes et la Franc-Maconnerie*, H. Coston, Pariz, 1977., s. 47.; Massimo Introvigne (a cura), *Massoneria e religioni*. Ed. Elle, Torino, 1994., s. 224; A. C. *Gesu Cristo e la massoneria*. II Segno del soprannaturale (Udine), XI/1999., 129, 13.-14.
- Zanimljivo je da pojedinci vezani uz Katoličku crkvu u svojim spisima sugeriraju da su veliki međunarodni klubovi: Rotarv, Lionsi i Kivvanis asocijacije u kojima masoni regrutiraju najveći dio svog kadra. Usp. Alfonso Sorrenti, *Clubs e massoneria*. Edizioni Segno, Udine, 1993., s. 70. Masonstvo je utemeljilo Rotarv klub, a osnivač Paul Harris je bio rukovođen unošenjem u klub jedne "nove moralnosti, koja je iznad i izvan svake religiozne koncepcije". (Luigi Troisi, *Dizionario massonico*. Ed. Bastogi, Foggia, bez oznake godine, s. 347.) Lions klub je udruga "jasnoga masonskog podrijetla utemeljeno od masona 1917." (Troisi, *ibid.*, s. 228.)
- Zbignjev Sučeku, *La Massoneria nelle disposizioni del "Codex iuris canonici" del 1917 e del 1983*. Libreria editrice Vaticana, Rim, 1997., s. 110.-111. Ovaj prijevod *Deklaracije* kao i nekih drugih važnih dokumenata o ovoj problematici objavljen je pod naslovom *Stajališta crkve o rotarijskim i masonskim društvima*. Nova tribina (Split), 11/1991., 5., 15.
- Nadbiskup Frane Franić u pismu koje mi je uputio iz Splita dne 20. ožujka 1995. zaključuje ovo: "Što se pak tiče upliva ateističkog svijeta na Crkvu, osobito masonskog, marsističkog i kapitalističkog ateizma, nema sumnje da taj loši utjecaj postoji, i danas prijeli Crkvi daje teško sekularizira, na mjesto da ona njega evangelizira. Dostaje pročitati encikliku Ivana Pavla II *Splendor veritatis*, osobito II. poglavlje, pa da se vidi kakove se sve ateističke zablude, na moralnom području, naučavaju danas i s katedara najvećih katoličkih učilišta, a Papa se čini nemoćan da to spriječi." O aktivnom sudjelovanju katoličkog klera u masonstvu usp. Georges Virebeau, *Prelats efrancs-macons*. Publications Henry Coston, Pariz, 1978., s. 180; (Don) Ennio Innocenti, *Indimica Vis*. ("Pro manuscripto - Fuori Commercio"), Sacra Fraternitas Aurigarum, Roma, 1990., 91.-157. (Ovaj autor donosi popis pripadnika katoličkog klera koji su članovi masonskih loža, na temelju izvorne masonske dokumentacije.)
- Masonstvo je tajna organizacija, koja samo tvrdi da je otvorena javnosti. *Velika loža Hrvatske* u svome tekstu "*Štoje to slobodno zidarstvo?*" navodi: "Unatoč mnogim suprotnim mišljenjima, slobodno zidarstvo nije tajno udruženje. Tzv. slobodnozidarske tajne upotrebljavaju se samo kao ceremonijalni način dokazivanja daje netko slobodni zidar i da time može pristupovati zasjedanju lože. Uostalom, te tzv. tajne bile su iznošene u medijima gotovo od samih početaka slobodnog zidarstva i ne predstavljaju nikakvu značajnu informaciju. Pravi smisao slobodnozidarskog obećanja da se ove tajne neće otkriti je u osnovi dramatičan način obećanja da će se držati danih obećanja općenito." (*Velika loža Hrvatske*, izvor: Internet, veljača 1999.) Ista *Velika loža Hrvatske* u svojoj *Konstituciji* naređuje sljedeće: "Slobodni zidar ne smije onoga tko nije slobodni zidar upoznati Ritualima, znakovima i običajima koji služe međusobnom prepoznavanju; ne smije otkriti članove ili kandidate za slobodnog zidara i uopće sve unutarnje stvari ili Velike lože." (*Velika loža Hrvatske*, izvor: Internet, veljača 1999.).
- Jedan napor iz ljeske (masonske) radionice*. Prijevod internoga izdanja lože u gradu Liege, Ed. Planeta, Beograd, 1933., s. 14.-15.

Masonstvo *Bibliju* shvaća samo kao simbol i to u ovom smislu: "*Biblija* ima u hramu svoje mjesto na oltaru Istine. Na njoj počivaju dva druga velika svijetla, Šestar i Uglomjer. U historiji masonerije jedan je samo puta pokušano, da se *Biblija* odstrani iz našega hrama i zamjeni sa bijelom neispisanim knjigom, koja bi nosila natpis 'Bog'. Osim toga predlagalo se da se mjesto *Biblije* postavi knjiga, koja bi bila kompilacija najljepših i najdubljih mjesta umnih pisaca svijeta. Htjela se time pokazati univerzalnost Masonerije. Ovo potonje nije doduše u praksi pokušano, ali je zato u jednoj njemačkoj radioni bilo jednom pokušano izmijeniti *Bibliju* bijelom knjigom. To je učinjeno u svrhu da se na ovaj način iz Masonerije odstrani onaj tobože specifično kršćanski karakter, i da se time pokaže kako Masonerija nema ništa naročito zajedničko sa kršćanstvom kao takovim. No i od toga se odustalo, jer se kod nas *Biblija* pojavljuje u savezu s Šestarom i Uglomjerom, po čemu je jasno, da se i ona, poput ovog drugog dvoga, pojavljuje samo i jedino kao simbol. Ona resi dakle naš sveti oltar ne kao *Biblija*, ne kao njezina sadržina i ne kao specifična kršćanska nauka. Da se *Biblija* nema shvatiti drukčije nego kao simbol vidi se i po tome, što se ona kod nas upotrebljava čitava tj. po svom čitavom sadržaju, a ne samo jedan njezin dio ili samo jedno ili nekoja njezina poglavlja. Ona - čitava, obuhvaća *Stari i Novi zavjet*, dakle židovstvo i kršćanstvo. Dvije nauke koje su se doduše u svom historijskom postanku razvile jedna od druge, ali su se tokom vremena tako razmimoišle, da su si u cijelosti oprečne. *Biblija* ne unosi dakle u nas ništa naročito ili isključivo kršćanskoga."

Masonstvo je s vremenom i u tzv. kršćanskim zemljama započelo tretirati *Bibliju* u usporedbi s tekstovima drugih monoteističkih religija samo kao knjigu jednake vrijednosti. Takvo izjednačavanje *Biblije* na primjer s *Kuranom* znači izdaju biti zapadne kulture. Shvaćanje Krista kao velikana i samo u ljudskoj dimenziji savršeno je izrazio mason Goethe mislju da je Krist zamislio jednog jedinoga Boga, kome je pripisao sve osobine koje je u samom sebi osjećao kao savršenstvo. Tako je prema njemu Bog postao biće njegove vlastite lijepe duše, puno dobrote i ljubavi kao i on sam i sasvim prikladno da mu se dobri ljudi s povjerenjem predaju.³ Od Kristova učenja, kako postoji samo dobro i samo zlo: - svemogućí, dobri Bog, apsolutno nadmoćan i potpuna suprotnost Sotoni, bitno se razlikuje nastavljanje stare poganske misli o istodobnom prožimanju dobra i zla u mikrokozmosu i u makrokozmosu. U kršćanstvu pojam svetoga razumijeva samo dobro, a u svakoj vrsti staroga i novoga

poganstva sveto se shvaća tako da je božanstvo u etičkomu smislu i dobro i zlo, točnije rečeno amoralno. Zbog toga masonsko vjerovanje, za razliku od kršćanstva, pozitivno vrednuje i sam pojam demonskoga. Goethe je vjerovao da se "demonsko ispoljava u sasvim pozitivnoj delotvornoj snazi". U smislu toga shvaćanja demonskoga Giosue Carducci je ispjevao svoju himnu pobunjenomu Sotoni. ("Principio immenso, - Materia e spirito, - Ragione e senso."). U kršćanskoj se literaturi stalno ističe kako masoni najviših stupnjeva u "Velikom arhitektu svemira" obožavaju vruga. Već se 1717. širio u

*Masoni u Hrvatskoj 1918.-1967.,
jedno od djela dr. Ivana Mužića*

Londonu jedan manifest u kojemu se masonska društva tretiraju kao izraz Antikrista. U biti masonstvo, kako su to očitovali predstavnici njegovih najviših stupnjeva navjestilo je "rat Bogu", odnosno "smrt Kristu i Duhu Svetomu".⁵

Masonstvo nastoji planirati zbivanja tako da i sav namjerno stvoreni idejni, politički i gospodarski kaos služi stvaranju novog reda ("Ordo ab Chao"). Pravo slobodno zidarstvo očituje se samo kroz one svoje upućene koji predvode borbu protiv judeokršćanskog Jahvea. Oni hoće osloboditi čovjeka od starozavjetnog prokletstva da u znoju lica svoga jede kruh svoj, a pri tome se služe sredstvima Velikoga inkvizitora: tajnom, autoritetom vlasti i čudom magije. Istina je da je Veliki inkvizitor izraz svakog totalitarizma, koji u ime postizanja nebeskog ili zemaljskog raja oduzima čovjeku

slobodu i tako ga lišava osobnosti, a to znači pretvara čovjeka u nečovjeka, a sve u ime ljubavi prema čovjeku. Sam je Dostojevski bio svjestan šire vrijednosti svoga djela, jer Aljoša kaže, da tako misle najgori u čovječanstvu, a Ivan ističe, da i masoni imaju nešto slično toj tajni. To su oni koji niječu Boga, i hoće da nasilnim sredstvima - jednako putem čuda, tajne i vlasti - ostvare svoje carstvo sreće na zemlji, a u zamjenu za slobodu, za dušu, nude samo kruh zemaljski. Dostojevski se u *Dnevniku pisca* zag. 1873. osvrnuo na masonsku krilaticu o slobodi, bratstvu i jednakosti. Prema njemu slobodu, u smislu da čovjek čini što ga je volja, ima onaj, tko ima milijune, dok je čovjek bez milijuna onaj s kojim drugi čine sve što hoće. Osim slobode postoji i ravnopravnost pred zakonom, kaže Dostojevski, pa dodaje, da nju takvu, kakva sada postoji, svaki Francuz može smatrati osobnom uvredom. Zapadni čovjek, piše Dostojevski dalje, priča o bratstvu kao o velikoj sili koja pokreće svijet, a ne može se sjetiti da se ono ne može stvoriti ako već ne postoji. Bratstvo se ne može stvoriti, ono se samo stvara, ono je od Boga dano i nalazi se u samoj ljudskoj naravi, dok u francuskoj i uopće zapadnoj prirodi postoji suprotstavljanje svoga "Ja" cijeloj prirodi, svim ljudima, a iz takva isticanja samog sebe nije se moglo roditi bratstvo. Prema Dostojevskom preporod je moguć tako, da čovjek sebe žrtvuje u korist svih. U *Dnevniku pisca* on je u siječnju 1876. na pitanje što bi se dogodilo kad bi vragovi odmah pokazali svoju moć i zatrpali čovjeka otkrićima, kad bi se iznenada sva znanja sručila na čovječanstvo kao dar, i kad bi se tada ljudi osjetili zasuti srećom, zatrpali materijalnim blagom i bez ugnjetavanja - odgovorio da bi to bila tragedija za čovjeka. On je, naime, napisao da bi ljudi iznenada uvidjeli da više nemaju života, slobode duha, svoje volje i svoje osobnosti, da je iščezao čovječji lik i pretvorio se u životinjski lik roba, živinčeta, i čovječanstvo bi počelo gnjiti, ljude bi prekrile rane i oni bi počeli gristi svoj jezik u mukama viđenja da im je život uzet za kruh, "za kamenje pretvoreno u kruh". Ljudi bi tada shvatili da nema sreće u neradu, da će ugasnuti misao koja ne stvara, daje nemoguće voljeti svoga bližnjega ne žrtvujući za njega od svoga rada, da je odvratno živjeti besplatno i da "sreća nije u sreći, nego u njezinu postizavanju". Nastala bi tuga i dosada, jer je sve urađeno i sve poznato, i samoubojice bi se pojavljivale u gomilama, a ne kao do sada pojedinačno, dok ne bi ostali možda zavapili Bogu, da je u pravu, kad je kazano da čovjek ne živi samo o kruhu. Takav bi bio i završetak masonskoga zemaljskog raja.

(nastavit će se)

Radna surovom kamenu. Predavanje lože Pravednost u Zagrebu. Zagreb, 1934., manuskript, s. 168.-169.

Talijansko masonstvo škotskog obreda na nacionalnom aeropagu u Rimu 20. rujna 1981. donijelo je, između ostalog, i ovaj zaključak: "Ogni massone giura di servire la causa della sua patria e della umanità sul libro sacro di una delle grandi religioni monoteiste." (Interni materijal, s. 1).

Johann Peter Eckermann, (*Gespräche mit Goethe in den letzten Jahren seines Lebens*). *Razgovori s Geteom*. Ed. Kultura, Beograd, 1970., s. 344.

Eckermann, *ibid.*, s. 343.-348. Prevladavajući goetheovski mentalitet i danas, osobito u SAD, javno brani demonizam Alberta Pikea.

Alfonso Sorrenti, *Conoscere la massoneria*. Ed. Segno, Udine, 1997., s. 19., 47., 59.

Fjodor M. Dostojevski, *Dnevnik pisca za 1876*. Ed. Ladižnikov, Berlin, 1922., s. 51.-53.

KOMUNISTI IZ HRVATSKE I HRVATSKA DRŽAVA (IV.)

BEZUVJETNA ODANOST POLITICI KOMINTERNE

Kraljevina SHS bila je jednim od stupova poredka stvorenog u Versaillesu. Na njezinu se čelu nalazilo izrazito protukomunistički orijentirana dinastija Karađorđevića, koja je pružila utočište mnogim protukomunističkim izbjeglicama iz Sovjetske Rusije. Te su okolnosti, uz ranu i nemilosrdnu zabranu komunističke aktivnosti, u jugoslavenskim komunističkim redovima izazvale dubok procjep između izvornoga uvjerenog jugoslavenstva sjedne, i bezuvjetne ideološke odanosti SSSR-u i Kominterni s druge strane. Rasprava o partijskoj taktici i programskoj orijentaciji bila je, prema tome, prvenstveno uvjetovana potrebama SSSR-a i Kominterne, kao instrumenta njegove vanjske politike. Izvršni komitet Kominterne u lipnju 1923. kritizirao je balkanske komunističke partije odnosno njihovu taktiku u pogledu nacionalnoga i seljačkog pitanja, te se založio za stvaranje saveza sa seljaštvom, radi postignuća federacije balkanskih odnosno balkansko-podunavskih sovjetskih republika. Istovjetne su bile ocjene Konferencije Balkanske komunističke federacije, koja je održana krajem 1923.

To je imalo jasan odjek i na držanje jugoslavenskih komunista. U raspravi zametnutoj 1923. komunisti iz Hrvatske zalagali su se za napuštanje unitarističko-integralističke koncepcije, za priznanje postojanja nacija i preuređenje Kraljevine SHS u federaciju. Jedan od istaknutijih sudionika u toj raspravi, A. Cesarec, ocijenio je kako bi komunisti iz taktičkih razloga trebali poduprijeti čak i možebitni zahtjev hrvatskog naroda da iziđe iz Jugoslavije. Međutim, u isto bi se vrijeme trebali boriti za republikansku federaciju s ostalim južnoslavenskim narodima. U novim okolnostima, komunisti svoje ciljeve mogu ostvariti samo u savezu sa seljaštvom i uzimajući u obzir snagu nacionalnih pokreta.²

Ova je rasprava, s obzirom na promijenjene međunarodne prilike i neuspjeh dosa-

Piše:

Tomislav JONJIĆ

Sve se mora podrediti boljševičkoj revoluciji: V. I. Lenjin

dašnje politike KPJ, do izražaja došla na Trećoj konferenciji KPJ. Nakon što je peti Kominternin kongres u srpnju 1924. potvrdio odluke Treće konferencije i, što više, otišao korak dalje, u partij skim se redovima počinje naglašavati kako tretiranje nacionalnog pitanja ustavnim, u biti znači zalaganje za opstanak imperijalističkih država, koje su stvorene kao *cordon sanitaire* upravo protiv SSSR-a odnosno širenja boljševizma. Zaokret u tretiranju i nacionalnog pitanja prihvatilo je nakon relativno žustre rasprave 79 od ukupno 88 partijskih organizacija, nakon čega je opozicija istupila iz KPJ, a neki su se njezini istaknuti dužnosnici povukli iz političkog života.

Kominternina Komisija za jugoslavensko pitanje

U kasnijim će se desetljećima uglavnom dosljedno braniti postavka da je KPJ, slije-

deći Kominternu, već 1924. prihvatila strategiju razbijanja Jugoslavije. Ta je njezina programska orijentacija ostala na snazi sve do 1934/35., a upravo to razdoblje jest razdoblje tzv. frakcijskih borbi i gubitka svakoga ozbiljnijeg utjecaja, pa čak i identiteta KPJ. Službena partijska povijest ocijenit će kako je KPJ zbog frakcijskih borbi i "nekih nerealnih zahtjeva u svom programu" ostala izvan glavnih tokova političkih zbivanja u Kraljevini SHS.⁴ Bakarić će 1948. na Drugome kongresu Komunističke partije Hrvatske (KPH) čak izjaviti kako je KPJ od 1929. bila potpuno razbijena, a tek 1932. počinju se "obnavljati partijske organizacije, ali bez međusobne veze, i bez ili sa slabim vezama s Centralnim komitetom ili višim rukovodstvom. Samih pokrajinskih komiteta nije ustvari ni bilo"/

Takve su ocjene motivirane ne raščlambom činjenica, nego političkim razlozima.⁶ Trebalo je u uzročno-posljedičnu svezu dovesti težnju za razbijanjem Jugoslavije i slabljenje Partije. Time se ujedno (nakon sukoba Staljin - Tito) kritizira ovisnost o Kominterni i *post festum* konstruirana autohtonost i neovisnost komunističkog pokreta u Jugoslaviji. Na trećem, možda ne i na posljednjem mjestu, bilo je nastojanje da se ozdravljenje i jačanje Partije veže uz pojavu novoga vala mlađih komunista, koji će uskoro, pod vodstvom Josipa Broza preuzeti vlast u KPJ. Teza o komunističkom zalaganju za razbijanje Jugoslavije zbog svojih će posebnih razloga biti prihvaćena i među nekim hrvatskim i srpskim piscima. Hrvatima će odgovarati kao poluga za koncepciju nacionalnog pomirenja,⁷ a Srbima također kao instrument nacionalne homogenizacije, ali na način da se komunisti općenito, a posebice hrvatski, prokažu kao urotnici protiv Srbije i Jugoslavije.⁸

Rasprava u Kominteminoj *Komisiji za Jugoslaviju*, pa i kasnija taktika jugo-

1 August Cesarec, *Federacija kao etapa od nacionalne revolucije ka proleterskoj*, Borba, br. 33, 6. septembra 1923., 3.

2 Usp. Dušan Lukač, *Učesnici iz Hrvatske u diskusiji o nacionalnom pitanju u NRPJ 1923. godine*, Časopis za suvremenu povijest, br. 3 (10)/IV, Zagreb, 1972., 31-42.

3 Rezoluciju V. kongresa Kominterne o nacionalnom pitanju u Jugoslaviji v. u: *Istorijski arhiv KPJ*, t. II., n. dj., 420-421.

4 *Povijest Saveza komunista Jugoslavije*, Izdavački centar Komunist-Narodna knjiga-Rad, Beograd, 1985., 103. i dr. Razumljivo, ista je ocjena i ranije sinteze partijske povijesti. Usp. Pero Morača, Dušan Bilandžić, Stanislav Stojanović, *Istorijski Savez komunista Jugoslavije (Kratak pregled)*, II. izd., IP Rad, Beograd, 1977., 43. i dr.

5 *Politički izvještaj CK KPH, referent drug Vladimir Bakarić, u: Drugi kongres Komunističke partije Hrvatske (21. - 25. XI. 1948.)*, Zagreb, 1949., 39.

6 Bez velika se preterivanja može reći kako se u totalitarnim ili uopće nedemokratskim sustavima, o povijesti razgovara pretežno radi dnevnopolitičkih interesa.

7 A nekim bivšim komunistima iz Hrvatske i kao objašnjenje njihove pripadnosti komunističkom pokretu. U takve spada, primjerice, i Edo Kunštek, svojedobno sekretar SKOJ-a, a kasnije hrvatski politički emigrant i suradnik republikanske Republike Hrvatske.

8 Već je legendama, inače karikaturna, teza o "vatikansko-komintemovskoj ujdurmi" protiv Jugoslavije.

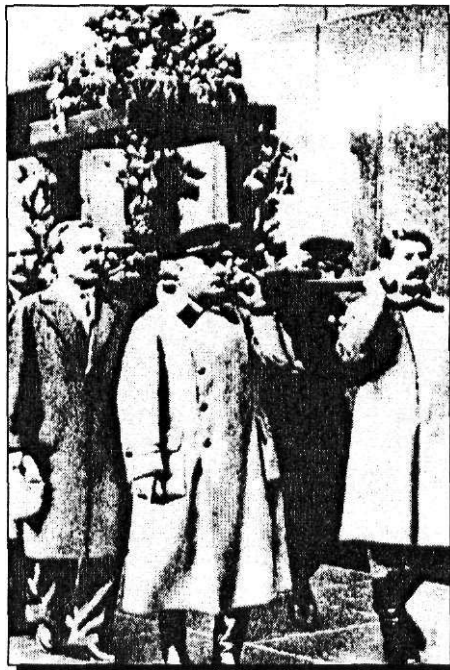
slavenskih komunista, pokazuju da se tako jednoznačna ocjena o protujugoslavenskoj orijentacije u jednoj fazi politike KPJ kao njezine sekcije, ne može braniti. Kominterna je težila provedbi boljševičke revolucije i stvaranju sovjetske balkanske federacije s republikanskim uređenjem. Nacionalne države, odnosno potpora nacionalnim pokretima ili njihova instrumentalizacija, trebali su biti samo taktika odnosno privremeno rješenje, uvjetovano objektivnim okolnostima. U svrhu postignuća proleterske revolucije, boljševici su bili pripravnici služiti se i nacionalnim krilaticama, pritom nikad ne prestajući nacionalnu slobodu i nacionalnu državu smatrati građanskim, povijesnim, zastarjelim kategorijama.

Istupi G. Dimitrova, D. Z. Manuilskog, N. A. Skripnika i V. Kolarova u *Komisiji za jugoslavensko pitanje* jasno su ukazivali na štetnost Markovićeve postavke da situacija u Jugoslaviji nije revolucionarna i da se nacionalno pitanje može svesti na ustavno. Točna je Markovićeve ocjena da proletarijat nema interesa drobiti i usitnjavati svoje snage, ali iz lenjinističkog poimanja nacionalnog pitanja uvijek valja izvući pouku da se to pitanje treba spojiti s pitanjem revolucije. Jugoslavija je vodeća reakcionarna sila na Balkanu, a neriješeno seljačko pitanje čini je barutanom Europe. Stoga je zadaća komunista povezati se sa seljačkim pokretima i iskoristiti nacionalne napetosti.¹

U raspravu se umiješao i Staljin. On se govorom u jugoslavenskoj komisiji IK Kl 30. ožujka 1925. suprotstavio Markoviće-vim gledištima, ističući kako "boljševici nisu nikada odvajali nacionalno pitanje od opšteg problema revolucije, ni do Oktobra, ni posle Oktobra". Nacionalno je pitanje u biti seljačko pitanje, a Markovićevo neshvaćanje te formule prikriva njegovo "potcenjivanje unutrašnje snage nacionalnog pokreta i nerazumevanje duboko narodnog, duboko revolucionarnog karaktera narodnog pokreta. To nerazumevanje i to potcenjivanje predstavljaju veliku opasnost, jer oni u praksi znače potcenjivanje unutrašnje potencijalne snage, koja se krije u pokretu, recimo, Hrvata za nacionalnu slobodu, potcenjivanje, koje može izazvati ozbiljne komplikacije za celu jugoslovensku kompartiju".

Privodeći kraju svoj govor, Staljin je autoritativno dometnuo: "U nacionalni program mora se bezuslovno uneti speci-

jalna tačka o nacionalno-teritorijalnoj autonomiji za one nacionalnosti koje neće smatrati za potrebno da se otepe od Jugoslavije. Nemaju pravo oni koji misle da takva kombinacija mora biti isključena. To nije tačno. Pod izvesnim uslovima, posle pobjede sovjetske revolucije u Jugoslaviji, potpuno je moguće da izvesne nacionalnosti Jugoslavije neće hteti da se

Članovi Politburoa CKSKP (b) nose Lenjinov lijes; u prvome planu Staljin i Molotov

izdvoje, slično kao što je to bilo kod nas u Rusiji. Razumljivo je da za takav slučaj treba u programu imati tačku o autonomiji, imajući u Vidu preobražaj jugoslovenske države u federaciju autonomnih nacionalnih država na osnovu sovjetskog sistema."

Staljin: pravo na odcjepljenje ne znači i obvezu odcjepljenja!

Međutim, zaključuje Staljin, "da bi se izbegli nesporazumi, moramo reći da pravo na otcjepljenje ne treba shvatiti kao dužnost, kao obaveznost otcjepljenja. Jedna nacionalnost može da iskoristi to pravo u smislu otcjepljenja, ali može da ga i ne iskoristi, i ako ona to neće, - to je njena stvar i s tim se mora računati. Neki drugovi pretvaraju pravo na otcjepljenje u dužnost, tražeći, na primer, od Hrvata da se otepe

po svaku cenu. Taj stav je nepravilan i mora se odbaciti. Ne srne se brkati pravo sa dužnošću";

Iz primjera Stjepana Radića, koji je bio pristupio Seljačkoj internacionali, a sad je se odriče,⁴ predsjednik Izvršnoga komiteta Kominteme, G. J. Zinovjev, zaključuje kako je u Jugoslaviji i seljački pokret revolucionaran. Radić predstavlja srednju struju, koja će se ujediniti s desnicom, dok će se ljevica odvojiti. To je moguća poluga revolucije. Polemizirajući sa Simom Markovićem, Zinovjev je uvjeren u to da hrvatski seljak priželjkuje odcjepljenje od Jugoslavije. To je ono što Partija mora iskoristiti: "Naša je polazna tačka - sveta mržnja prema buržoaziji, mi moramo da nađemo njenu Ahilovu petu. Kako da ne iskoristimo nacionalni momenat u takvim državama kao što je Jugoslavija! Da, kad to ne bismo uradili, pokazali bismo da smo glupani, koji ne znaju da formuliraju nezadovoljstvo narodnih masa. (...) Nacionalno pitanje u Jugoslaviji je pitanje revolucionarno, a ne ustavno; to je najvažniji problem, na temelju koga smo dužni da apeliramo na mase."⁵

Unatoč neslaganju partijske desnice, u travnju 1925. Peti prošireni plenum Izvršnog odbora Kominterne zaključio je raspravu o stanju u KPJ, donoseći *Rezoluciju o jugoslavenskom pitanju*. U *Rezoluciji* su kao socijaldemokratska i oportunistička osuđena gledišta Sime Markovića i njegovih pristaša.

Polazeći od općenite nestabilnosti balkanskih država, i posebne nestabilnosti Jugoslavije, što je čini "lako slomljivim članom sadašnjeg sistema kapitalističkih država u Evropi", KI konstatira kako srpska militaristička monarhija svojim hegemonističkim težnjama izaziva stalne ratne opasnosti. U takvoj je situaciji najvažnija zadaća revolucionarnoga radničkog pokreta "sakupljanje snaga raznih pokreta proleterskih seljačkih masa za jedinstvenu revolucionarnu borbu protiv glavnog neprijatelja, protiv vladajuće srpske buržoazije i njene militarističke monarhije".

Komunisti se moraju trsititi kako bi svu revolucionarnu energiju koncentrirali radi "rušenja diktature srpske buržoazije i ubrzavanja proleterske revolucije". Da bi KPJ to mogla izvesti, mora voditi "odlučnu i doslednu borbu za pravo samoopredjeljenja do otcjepljenja svih ugnjetenih nacija". Kao "osnovnu parolu", koja "u pogledu nacionalnog pitanja obuhvata nji-

Dijelove istupa ovih Kominterninih dužnosnika v. u: Sima Marković, *Tragizam malih naroda*, n. dj., 173-184. *Istorijski arhiv KPJ*, t. II., n. dj., 421-422., Usp. S. Marković, *Tragizam malih naroda*, n. dj., 185-186. *Istorijski arhiv KPJ*, t. II., n. dj., 424.

O razlozima Radićeve puta u SSSR i pristupanja Seljačkoj internacionali objavljene veći broj rasprava. Najcjelovitiju raščlambu Radićeve taktike i njegova odnosa prema komunizmu donosi Ivan Mužić, u knjizi: *Stjepan Radić u Kraljevini Srba, Hrvata i Slovenaca*, Hrvatsko književno društvo sv. Ćirila i Metoda, Ljubljana, 1987. *Govor druga Zinovjeva*, u: S. Marković, n. dj., 189-190.

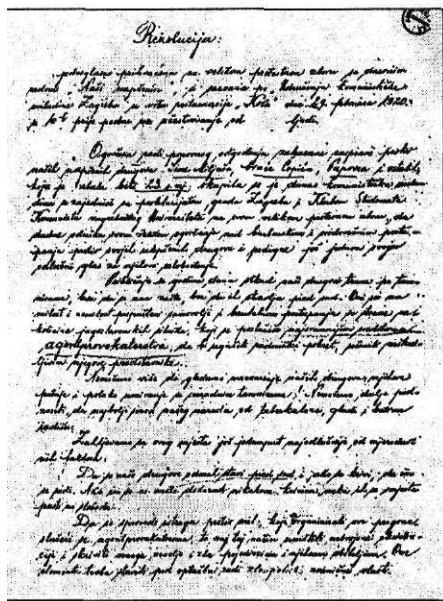
hovo potpuno rešenje, KPJ postavlja zahtev za federaciju radničko-seljačkih republika na Balkanu, jer samo dobrovoljno ujedinjenje organizovanih nacija u radničko-seljačke države može dovesti do stvarnog rešenja nacionalnog pitanja". U tu svrhu "legendu o narodnom jedinstvu Srba, Hrvata i Slovenaca treba demaskirati kao masku politike nacionalnog ugnjetavanja od strane srpske buržoazije". KPJ treba stalno kritizirati polovičnu i kolebljivu politiku vodstva građanskih nacionalnoosloboditeljskih pokreta, te voditi revolucionarnu, samostalnu nacionalnu proletersku politiku, koja se ne smije bojati razbuktavanja nacionalnih strasti.

Međutim, da opet ne bi došlo do nesporazuma i da tko ne bi zastranio u nacionalno isključivu, zapravo nacionalističku politiku, Kominternu u *Rezoluciji* upozorava: "Hrvatski i slovenački komunisti može i treba da kritikuje buržoaski nacionalizam svoje nacije i da odlučno istupa za zajedničku borbu proletarijata svoje nacije sa srpskim radnicima (s/e!). A srpski komunisti treba da najbezobzirnije istupa protiv politike nacionalnog ugnjetavanja koje sprovodi srpska buržoazija i da istovremeno prosvjećivanjem i kritikom suzbije nacionalne predrasude u redovima srpskih radnika i seljaka".

Bilo je to upravo u duhu spomenutoga Lenjinova i Staljinova učenja, da je na prvi pogled proturječni proces internacionalističkog odgajanja radnika, u kojem radništvo ugnjetačkih nacija propovijeda pravo na samoopredjeljenje i odcepljenje, a radništvo ugnjetenih nacija zagovara dobrovoljno ujedinjenje i bori se protiv usko-grudnosti male nacije, jedini put "k internacionalizmu i stapanju nacija".

Reagirajući na Markovićevu repliku, u kojoj se ističe klasnost nacionalnog pitanja, pa i činjenica da se sam Staljin suprotstavio krilatici "otcepljenja po svaku cenu", Staljin se ponovno pozabavio jugoslavenskim pitanjem. On kritizira Markovićevu stajalište i upire prstom u izmijenjene međunarodne prilike. Jugoslavija je nastala u sudaru dvaju imperijalističkih blokova i ona iz toga kruga ne može izići. Markovićeva suglasnost da bi u određenim okolnostima pravo samoopredjeljenja naroda moglo postati praktičnim pitanjem, više nije do-

voljno: "Danas se radi o tome da se sadašnje granice jugoslovenske države stvorene ratom i nasiljima ne uzmu kao polazna tačka ili opravdana osnova za rešenje nacionalnog pitanja, jedno od dvoga: ili je pitanje prava samoopredjeljenja naroda, tj. pitanje osnovnih izmena granica Jugoslavije firma (ist. u izv.) nacionalnog programa, kome se u dalekoj budućnosti vide

klasne konture, ili je ono *osnova* (ist. u izv.) nacionalnog programa". Za Komunističku je partiju Jugoslavije neprihvatljivo da ono bude samo "firmom".

Za sovjetsku federativnu balkansku republiku

Zaokret u politici SSSR-a i Kominterne, uslijed čega je moglo doći do pobjede partijske ljevice, koja se borila za uvažavanje revolucionarnog potencijala nacionalnog pitanja u Kraljevini SHS i prihvaćanje federalističkoga gledišta, pridonio je ograničenom oporavku Partije.⁵ Prema službenim partijskim podacima, broj članova s oko 1.000 u siječnju, porastao je tijekom 1924. na oko 2.500. U isto je vrijeme NRPJ imala 196 mjesnih organizacija s oko 3.840 članova. Partija je 1925/26. pokrenula i niz biltena i listova.⁶ Međutim, partijsko vodstvo time nije bilo zadovoljno, a Kominternu još manje.

To nezadovoljstvo doći će do izražaja na Trećem kongresu KPJ, koji će u cijelosti prihvatiti i potvrditi sve Kominternine zahtjeve, formalno stavljajući točku na frakcijske borbe, a onda i na raspravu o nacionalnom pitanju. Nakon niza pripremnih sastanaka, konferencija i plenuma, on je održan u Beču od 17. do 22. svibnja 1926. Na kongresu su se obje frakcije, i lijeva i desna, odrekle svojih teško pomirljivih stavova, pa su sve, inače brojne odluke, donesene jednoglasno. Tako je prihvaćena *Rezolucija po izvještaju CK, rezolucija o političkoj situaciji i zadacima Partije, Rezolucija o nacionalnom pitanju, Rezolucija o sindikalnoj politici Partije, Rezolucija po agrarnom i seljačkom pitanju, Rezolucija po organizacionom pitanju te Statut Komunističke partije Jugoslavije i Proglas CK KPJ svim članovima Partije.*

KPJ je u novome Statutu izričito nazvana "sekcijom Komunističke internacionale", a u *Rezoluciji o nacionalnom pitanju* polazi se od konstatacije da je Jugoslavija (!) višenacionalna država u kojoj se "srpska nacija javlja kao vladajuća". Imperijalistička politika srpske buržoazije dovela je do reakcije na strani ugnjetenih nacija. Međutim, na čelu nacionalnih pokreta nalaze se također buržoaske snage, koje u odlučnom trenutku postupaju izdajnički i kapitulantski. Zoran primjer za to jest Radić u Hrvatskoj i Džemijet u Makedoniji. Jedina stranka u Jugoslaviji "koja se najdoslednije bori za neograničeno pravo samoopredjeljenja do otcepljenja od današnje države" jest Komunistička partija. Takvo stajalište, s nizom konkretnih krilatica i zahtjeva, otvara Partiji "put k masama ugnjetenih naroda".

U zaključku rezolucije kaže se: "Kao osnovnu parolu, koja u pogledu nacionalnog pitanja obuhvata njegovo potpuno rešenje, KPJ postavlja zahtev za Federaciju radničko-seljačkih republika na Balkanu, jer samo dobrovoljno ujedinjenje organizovanih nacija i radničko-seljačke države može dovesti do stvarnog rešenja nacionalnog pitanja. Partije će pri tome stalno naglašavati da je put za rešenje nacionalnog pitanja, put revolucionarne borbe radničkih i seljačkih masa u cilju obaranja kapitalizma i stvaranja radničko-seljačkih republika".⁸

(nastavit će se)

1 *Rezolucija o jugoslavenskom pitanju*, u *Istorijski arhiv KPJ*, t. II, n. dj., 430-442. Dio o nacionalnom pitanju, u: S. Marković, n. dj., 191-193.
 2 Isto, 193.
 3 Sima Marković, *O nacionalnom pitanju u Jugoslaviji*, Boljševik, br. nepoznat, 1925., u: S. Marković, n. dj., 133-135.
 4 J. V. Staljin, *Još jedanput o nacionalnom pitanju*, Boljševik, br. 11-12, 30. juni 1925., u: S. Marković, n. dj., 195-198. Nešto drugačiji prijevod u: *Istorijski arhiv KPJ*, t. II, n. dj., 424-429.
 5 Promjene u sovjetskoj vanjskoj politici otvorile su vrata i već spomenutu Radićevu dolasku u Moskvu. Ogorčen neuspjehom na Zapadu 1923/24., kad je koketirao ne samo s Londonom i Parizom, nego i s Mussolinijevom Italijom, predsjednik HRSS-a je time htio radikalizirati hrvatsko pitanje, kako bi naveo Beograd na popuštanje. Pokušaj se pokazao promašenim: na HRSS je protegnuta Obznana, stoje rezultiralo Radićevom kapitulacijom, a hrvatski će nacionalisti od sada često biti prokazivani kao komunisti.
 6 *Povijest saveza komunista Jugoslavije*, 95-97.
 7 Svi su ovi dokumenti objavljeni u: *Istorijski arhiv KPJ*, t. II, n. dj., 91-144.
 8 Isto, 110-112.

HRVATSKI KRALJ ZVONIMIR I PAPA GRGUR VII. (11.)

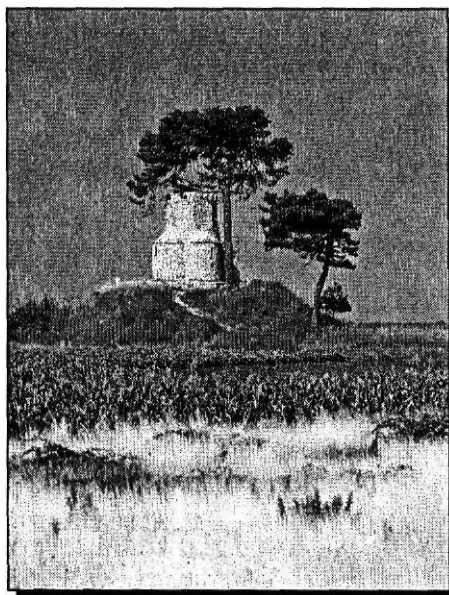
"Kao što se vidi, iz ovih podataka se ne razabire koja je to zemlja blizu Rima uz more, ni kojeg hrvatskog kralja je grof Amiko zarobio. Dok je većina europskih historika predpostavljala da tu neimenovanu zemlju uz more treba tražiti u Italiji i pomišljati, kao na najvjerojatniju, na zemlju normanskog vojvode Roberta GUISKARDA koji je upravo u to doba bio pod papinim prokletstvom. Šišić je bio uporan u dokazivanju da je ta zemlja upravo Hrvatska, kojom su vladali 'glagoljaški heretici'. U tome gaje učvrstio onaj podatak iz Gerardove isprave o zarobljavanju hrvatskog kralja. Šišić je, naime, predpostavljao da papa nije dobio podršku od danskog kralja, pa je našao saveznika u grofu Amiku i poslao ga u Hrvatsku, gdje je on zarobio 'heretika' Slavca."

"Kronološkom analizom tih dviju isprava postalo je jasno da onaj zarobljeni hrvatski kralj nije mogao biti Slavac i da papa nije mogao poslati Normane protiv njega, jer je onaj po Gerardu neimenovani hrvatski kralj već bio zarobljen (studeni 1074.), kada je papa pisao danskom kralju (siječanj 1075.). Kombinaciju o normanskom upadu u Dalmaciju prema papinu nalogu otpada i zbog utvrđene činjenice da su sami dalmatinski gradovi pozvali Normane. Na normanski narod u Dalmaciji smjedta je reagirao mletački dužd Silvije; sam je upao u Dalmaciju i iz nje istjerao Normane, te zaposjeo tri dalmatinska i jedan hrvatski grad: Zadar, Trogir, Split i Biograd. Građane zaposjednutih gradova primorao je na prisegu da u buduće ne će pozivati u Dalmaciju ni Normane ni ikoje druge strance. Sve ovo uvjerilo je na kraju i samog Šišića, te se je on odrekao svoje teze o Slavcu kao eksponentu glagoljaša i papinu angažmanu u njegovu

Piše:

Tomislav HERES

uklanjanju s hrvatskog prijestolja, pa je pred smrt čak prihvatio i Baradinu tezu da Slavac i nije bio hrvatski kralj, nego vladar samostalne oblasti Neretvanske krajem XI. st."

Crkva Sv. Nikole u Prahuljama kod Nina

"No i bez obzira na problematiku vezanu uz osobu i ulogu kralja Slavca, pa čak i uz pretpostavku da je on zaista vladao kratko vrijeme prije Zvonimira, na temelju drugih, jasnijih izvora možemo pouzdano zaključivati koliko je pitanje liturgijskog jezika moglo i koliko je stvarno imalo utjecaja na navodno političko i kulturno diferenciranje i suprotstavljanje hrvatsko - dalmatinskog društva u drugoj polovici XI. st. ... U pogl. XVI. svoje **Povijesti salonitanske Crkve** Toma Arcidakon ne spominje ni riječi o suvremenom postojanju nekog latinaško - glagoljaškog antagonizma... Treći crkveni sabor o kojem na Toma govori održanje u Ninu 1080. god. u prisutnosti papina legata kardinala Ivana. O tom saboru

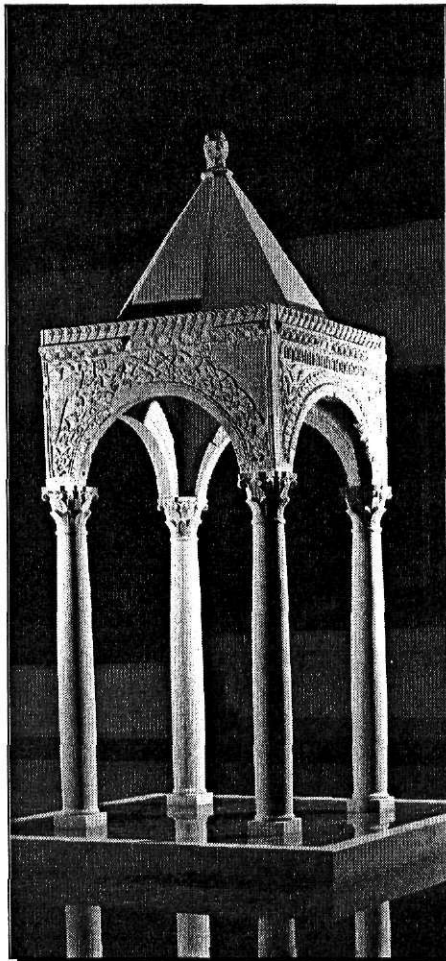
Toma ne govori opširno, navodi jedino da je na njemu kralj Zvonimir vratio splitskoj metropolitanskoj crkvi sv. Dujma crkve sv. Marije i sv. Stjepana u Sobinu, koje je u svoje doba podigla hrvatska kraljica Jelena. Opet ni riječi o nekom glagoljaško - latinaškom antagonizmu, o represiji protiv glagoljaša."

"Postoji još jedan historijski izvor, u čiju autentičnost dosada nitko nije posumnjao, koji nam može poslužiti u razrješavanju ove problematike. To je krunidbena zavjernica kralja Zvonimira papi Grguru VII., na ruke njegova legata Gebizona u Solinu u listopadu 1075. Iz uvodnog dijela zavjernice doznajemo da je Zvonimir bez papine pomoći postao vladar (princeps); na saboru u Solinu je od klera i naroda (svakako odličnika) bio izabran za kralja, a potom je tek od papina legata primio krunu, žezlo, mač i zastavu, te time postao ujedno i 'papin vazal', bolje vazal sv. Petra u duhovnom smislu i suvereni hrvatski kralj u političkom smislu. Priklanjanje Zvonimira doktrini pape Grgura VII. o vrhovništvu duhovne nad svjetovnom vlasti i primanje od pape znakova suverene političke vlasti bio je u stvari politički savez. Ali se kod zaključivanja tog političkog saveza mora pretpostaviti da je i papa postavljao Zvonimiru neke uvjete, kao što se je i papa obvezao na zaštitu njega i njegove zemlje pred svakim napadačem (Tako je papa Grgur VII. spremno zaprijetio nekom grofu Vecelinu, vjerojatno markgrofu istarskom, koji je bio napao sjeverozapadne Zvonimirove oblasti.). U Zvonimirovoj zavjernici i tada izdanim ispravama ti su uvjeti i obveze koje je preuzeo Zvonimir bili i navedeni. On obećaje papi posluš u svim ckrvenim stvarima i izvršenje svega što mu ih papa osobno ili preko svojih legata naloži. Posebno se obve-

zuje da će paziti da se provode crkvene reforme i zaključci prošlih sabora, pa ih poimence navodi: davanje desetine, briga za čist i uredan život višeg i nižeg klera, briga za zakonite brakove i suzbijanje brakova među rođacima, suzbijanje prodaje ljudskog robija, obećaje posebnu zaštitu slabima i udovicama, itd. Među ovim obvezama koje Zvonimir pojedinačno navodi nema nigdje spomena o brizi za bogoslužje na isključivo latinskom jeziku. Da je Zvonimir bio eksponent (predstavnik) protuglagoljaški orijentiranih latinaša, daje i tada slavenski jezik u bogoslužju predstavljao crkveni problem, papa sigurno ne bi propustio da i od Zvonimira zatraži obvezu suzbijanja tog jezika u liturgiji, kako je to svojedobno tražio Ivan X. od kralja Tomislava."

"Što možemo zaključiti iz ovog podpunog muka o slavenskom jeziku u bogoslužju, kako u pripovijedanju Tome Arcidakona od sabora iz 1063. god. nadalje, tako i u Zvonimirovoj zavjernici? Da li su možda slavenski jezik i glagoljica bili suzbijeni, ili pak se promijenila politika Crkve s obzirom na bogoslužni jezik? Ni jedno ni drugo. Upravo papa Grgur VII. se živo zalagao za crkveno jedinstvo i nutranju disciplinu, a sredstvo i jedinstva i discipline (stege) bio je i latinski jezik kao jedinstveni jezik Crkve. A da ni glagoljica ni slavenski (= hrvatski, nap. T.H.) jezik nisu nestali ni u Hrvatskoj ni u Dalmaciji svjedoče nam upravo iz tog vremena sačuvani glagoljski liturgijski spomenici... Sudeći po sačuvanim spomenicima žarište glagoljice bilo je i sada istarsko - kvarnersko područje, odakle se u XII. st. širila preko senjske biskupije i u unutrašnjost, u krbavsko - modrušku biskupiju, a žarište hrvatskog ćirilskog pisma (= glagoljičice ili bosančice, nap. T.H.) su Bosna i Hum. Kako u izvorima ne nalazimo nikakova traga za bilo kakav sukob i za neke nove zabrane ili ograničenja, treba pretpostaviti da su hrvatski svećenici održavali obvezu koju im je nametnuo papa Aleksandar II., da su prije ređenja doista pokazivali znanje iz latinskog jezika...

Onaj uvjet o obveznom znanju latinskog jezika nije uništio uporabu slavenskog jezika u bogoslužju niti je bio uzrok nekom glagoljaško - latinaškom antagonizmu i sukobima, taj uvjet je naprotiv pridonio kulturnom uzdizanju hrvatskih svećenika, tada jedinog pismenog staleža. A uporno ponavljanje priče o neprijateljskom taboru između 'narodnih' svećenika glagoljaša i 'tuđinskih' latinaša znak je ili podpunog nepoznavanja stvari ili svjesnog iskrivljavanja slova i duha historijskih izvora."

Oltarski ciborij iz Bijaća kod Trogira

Isusovac Nikola Maslac piše, da se "ne može iz suvremenih, vjerodostojnih vijesti dokazati, da je papinski poslanik Gerard, a još manje sam Grgur, dao po Normanima zarobiti kralj Slavca. Dapače se još manje dade dokazati, daje Grgur VII. htio u Hrvatskoj učiniti kraljem danskog kraljevića". Nema traga u izvorima, niti se iz poznatih okolnosti dade logički izvesti, da je narod izabrao Slavca za kralja "stoga,

što je Slavac bio i Borac za narodne, crkvene svetinje". "Matija Mesić, jedan od vrsnijih naših historika, nije mogao na temelju povjesnih izvora doći do zaključka, da su Grgur VII. i njegov legat Gerard pomogli srušiti Slavca." Mesić veli: "Slavcu su do krune pomogli razni zavidnici moćnog bana Zvonimira, zatim svi oni, koji su s negodovanjem gledali, kako se Krešimir IV. priklanja zapadnim idejama." Maslac na kraju zaključuje: "Pa sve, ako bi Grgur VII. zbilja dao zarobiti Slavca, što se ne da nikako dokazati, možemo otvoreno ustvrditi: Čovjek kakav je bio Grgur VII., ne bi toga nikad učinio osim, ako bi bilo od prijekne potrebe za dobro hrvatskog naroda i Crkve" (Nikola Maslač D.I., **Grgur VII. i propast kralja Slavca**, "Život", god. VI., broj 2., Zagreb, ožujak 1925., str. 81. - 88.).

Da bismo dobili jasniji uvid u prijeporna pitanja oko Zvonimirova izbora za hrvatskoga kralja, dajemo kratki pregled hrvatske povijesti od njezinih prapočetaka do vremena kralja Zvonimira.

(nastavit će se)

1952.

Tomislav PEČARINA

U predgrađu pustom, gdje dosadna cesta

oči bode štuirom panoramom bijede, gdje su djeca krhka ko staklene vaze, a mladići starci s vlasima što sijede,

u predgrađu, u toj tamnoj sobi, gdje kosti vlaga razdire ko drač, čitala si, dušo, moju skromnu pjesmu i slušala iz kolijevke plač.

Tog svibnja toplog jorgovan je vani pred vrata naša prislonio glavu.

Kustošija na suncu. Ti u meni, ja u Tebi.

Pogled na Mirjanu nasmijanu i plavu.

1956.

PRVI MEDICINSKI FAKULTET U SARAJEVU (1944.-1945.)

Za vrijeme Nezavisne Države Hrvatske pojavila se potreba da se u toj državi (6,6 milijuna stanovnika) uz zagrebački Medicinski fakultet osnuje još nekoliko takvih učilišta. Inicijativom i zalaganjem dekana zagrebačkoga medicinskog fakulteta akademika Ante Šercera poduzete su predradnje za osnutak Medicinskog fakulteta u Sarajevu, koji je zakonski osnovan 27. ožujka 1944., a otvoren 20. studenoga 1944. po uzoru na zagrebački Medicinski fakultet, koji je pružio golemu pomoć u organizaciji i opremi. Upisalo se 140 slušača, a profesori su bili istaknuti sarajevski zdravstveni djelatnici i gimnazijski profesori te mladi docenti sa Zagrebačkog sveučilišta. Na žalost, Fakultet je bio kratka vijeka - ukinut je uspostavom komunističke vlasti u travnju 1945. Budući da je postojanje sarajevskog Medicinskog fakulteta bilo izraz narodne potrebe Fakultet je ponovno osnovan sljedeće godine, tako da su zadržani neki profesori s prvog Fakulteta. Za vrijeme Jugoslavije posve se prešućivalo postojanje tog prvog Fakulteta.

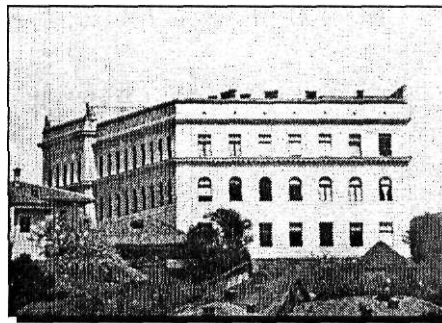
Zdravstvene prilike u Bosni i Hercegovini za višestoljetne turske vladavine bile su više nego očajne i tek austro-ugarskom okupacijom BiH god. 1878. tamo dolazi zapadnoeuropska uljudba i zdravstveni preobražaj. Napose je tomu pridonijelo otvaranje velike Zemaljske bolnice (1894.), u kojoj su djelovali istaknuti stručnjaci poput kirurga Josipa Preindelsbergera i dermatovenerologa Leopolda Glucka (koji je 1903. u Sarajevu organizirao prvi međunarodni medicinski kongres). Tijekom vremena broj kreveta u toj bolnici premašio je 1000, uređeni su laboratoriji, pa neki smatraju da je još Austro-Ugarska namjeravala osnovati medicinski fakultet, no propast Monarhije omeo je te planove. U karadorđevićoj Jugoslaviji to pogotovo nije dolazilo u obzir, štoviše 20-ih godina i opstanak zagrebačkoga Medicinskog fakulteta bio je u opasnosti, jer je velikosrpska propaganda tvrdila da je Jugoslaviji dovoljan samo jedan medicinski fakultet, naravno onaj u Beogradu. Bosansko-hercegovačka mladež bila je prisiljena studirati u Zagrebu ili

Piše:

Prim. dr. Vladimir DUGAČKI

Beogradu, što je bilo povezano s velikim troškovima ionako skupog medicinskog studija.

O sarajevskom se medicinskom fakultetu počelo govoriti opet kad se Bosna i Hercegovina našla u sastavu Nezavisne Države Hrvatske, pa se pojavila potreba da se u toj državi, koja je imala oko 6,6 milijuna pučanstva, a samo oko 1500 liječnika (1 liječnik na 4400 stanovnika), otvori još koji medicinski fakultet, na-

Sarajevski prizor nekad: nadbiskupska ubožnica "Betlehem"

pose zbog ratnih nedaća koje su tražile povećan broj zdravstvenih djelatnika. Osim toga zagrebački je Medicinski fakultet bio prenatrpan studentima (potkraj 1941. ondje je studiralo oko 1000 slušača, od kojih stotinjak iz BiH, a u skoroj se budućnosti mogao očekivati povećan priljev slušača iz BiH zbog nemogućnosti odlaska na studij u Beograd). Vršitelj dužnosti dekana zagrebačkoga Medicinskog fakulteta, profesor sudske medicine dr. Eduard Miloslavić u svom članku "Osnivanje Medicinskog fakulteta u Sarajevu" upozorio je na te činjenice i predložio da se odmah u Sarajevu otvori studij medicine za posljednja 4 semestra, dok bi se privremeno nastava iz teorijskih predmeta održavala u Zagrebu. Profesori i docenti došli bi sa zagrebačkoga Medicinskog fakulteta, dok bi asistenti bili iz BiH postupno se izobrazavajući za nastavni kadar budućeg samostalnog Fakulteta. Sarajevski bi Fakultet, prema mišljenju prof. Miloslavića, imao i neke posebne zadatke: proučavanje regionalne patologije, na-

pose endemijskog sifilisa te suptropskih i "orijentalnih" bolesti. U tom se članku Miloslavić zalaže i za osnivanje šerijatskoga teološkog fakulteta i fakulteta za orijentalne znanosti.

Misao o sarajevskom Medicinskom fakultetu bila je veoma živa, no trebalo je najprije preustrojiti zagrebački Medicinski fakultet i uskladiti stavove Ministarstva prosvjete i Ministarstva zdravstva. Osim toga reformom studija prof. dr. Ante Šercera, dekana zagrebačkoga Medicinskog fakulteta (od 20.1. 1943. do 8. V. 1945.), sve zagrebačke bolnice postale su nastavnom bazom Fakulteta, pa se klinička nastava rasteretila. Zbog toga nije bilo razloga žurbi pa je nakon zrelog promišljanja 27. ožujka 1944. donesena zakonska odredba, kojom se u Sarajevu i Splitu osnivaju medicinski fakultet u sastavu Hrvatskog sveučilišta u Zagrebu.^{2,3} Otvorenje splitskog Fakulteta odgođeno je na neodređeno vrijeme, dok je za sarajevski Fakultet odlučeno da će se otvoriti u jesen iste godine, i to kao cjelovit fakultet. Već nakon 4 dana ministar narodne prosvjete dr. Julije Makanec imenovao je posebno povjerenstvo za provedbu ustrojstva sarajevskoga Medicinskog fakulteta u sastavu: predsjednik akademik Ante Šercer, dekan zagrebačkoga Medicinskog fakulteta; te članovi prof. dr. Lujo Thaller, predstojnik Katedre za povijest medicine; prof. dr. Ibrahim Ruždić, predstojnik Zavoda za liječničku kemiju; prof. dr. Mile Budak, predstojnik II. interne klinike te dr. Ivo Stipčić, državni tajnik u Ministarstvu zdravstva i udružbe. Administrativne poslove vodio je prof. Pavao Tijan, pročelnik za visoko školstvo pri Ministarstvu prosvjete, a pravne poslove odvjetnik dr. Ludvik Zimmermann. U redoviti proračun uvrštena je svota od 40 milijuna kuna te još 15 milijuna kuna izvanrednih troškova za preuređenje zgrada. Naime, u sarajevskom naselju Bistrik Fakultetu su dodijeljene tri zgrade. U zgradi bivšeg Konaka predviđeno je da se smjesti dekanat, središnja medicinska knjižnica (zanimljivo je da u Zagrebu tada takve knjižnice nije bilo, već samo pojedinačne zavodske i kliničke knjižnice), svečana dvorana (aula), zavod za povijest medicine i za-

vod za socijalnu medicinu. Zgrada bivšega Vrhovnog suda bila je namijenjena zavodima za fiziku, biologiju, anatomiju i histologiju. U palači kulturnog društva "Narodna uzdanica" (tada još zaposjednutoj od vojske) trebali su se smjestiti zavodi za kemiju, fiziologiju i farmakologiju. Za potrebe kliničke nastave poslužila bi Državna (bivša Zemaljska) bolnica.⁴ Na čelu s prof. Šercerom, koji je izlažući se velikoj opasnosti vojnim zrakoplovom letio u Sarajevo, povjerenstvo za provedbu ustrojstva provelo je sve predradnje za smještaj Fakulteta, donijelo Propisnik o nastavnom i ispitnom redu medicinskih fakulteta (1. VII. 1944.) te pripremiло Zakonsku odredbu o upravi medicinskih fakulteta (proglašenu 3. VIII. 1944.).⁵ Unutarnje ustrojstvo, nastavni plan i ispitni red bili su potpuno jednaki kao na zagrebačkom Medicinskom fakultetu, tako da se s pravom može reći da je sarajevski Fakultet "čedo" zagrebačkoga.⁶ Prvim profesorima imenovani su za povijest medicine dr. Stanko Sielski, bivši predstojnik Zavoda za suzbijanje endemijskog sifilisa u Banjoj Luci i naslovni docent povijesti medicine zagrebačkoga Fakulteta; za higijenu i socijalnu medicinu dr. Franjo Raguz, ravnatelj Zdravstvenog (prije Higijenskog) zavoda u Sarajevu; za dermatovenerologiju dr. Josip Fleger, predstojnik Odjela za kožne i spolne bolesti Državne bolnice u Sarajevu; za otorinolaringologiju dr. Žarko Praštalo, predstojnik Odjela za uho, nos i grlo iste bolnice; za fiziku prof. Muhamed Kantardžić, ravnatelj I. ženske realne gimnazije u Sarajevu; za biologiju prof. Milutin Gligić, profesor II. muške realne gimnazije u Sarajevu - svi za redovite profesore, dok su izvanrednim profesorima imenovani dr. Zdenko Križan, docent anatomije u Zagrebu i dr. Zvonimir Kopač, docent patološke anatomije u Zagrebu. Za kemiju nije bio pronađen odgovarajući nastavnik, pa je dogovoreno da u I. semestru suplira prof. Gligić. Mjesto profesora neuropsihijatrije bilo je ponudeno dr. Ivi Glavanu, predstojniku Odjela za živčane i duševne bolesti u Osijeku, a oftalmologije dr. Vasiliju Derkaču, ravnatelju Stanice za suzbijanje trahoma u Prelogu i naslovnom docentu zagrebačkog Medicinskog fakulteta, no u tim nesigurnim

ratnim prilikama oni nisu prihvatili tu ponudu.⁷ Za dekana je imenovan prof. dr. Stanko Sielski, a za prodekana prof. dr. Josip Fleger. Osnivanje Medicinskog fakulteta naišlo je na golemo zanimanje, pa se odmah bilo upisalo 140 slušača, a kasnije još četrdesetak.^{8,9}

U ponedjeljak 20. studenoga 1944. u 15.30 sati održana je sjednica Fakultetskog vijeća, a odmah nakon toga u 16.30 sati otvoren je na skroman način sarajevski Medicinski fakultet (prema izvješću u dnevnom tisku¹⁰ i osobnom priopćenju prof. dr. Križna, 'posljednjeg živog člana profesorskog zbora, to se zbililo točno tog dana, iako se kasnije spominje nadnevak 22. XI.). Otvorenju je bilo nazočno svih 140 studenata, profesorski zbor (prof. Križan navodi da je on vojnim zrakoplovom krenuo iz Zagreba za vrijeme zračne uzbune i pristigao u Sarajevo opet u vrijeme zračne uzbune) te drugi sarajevski uglednici. Akademiku Šerceru, čovjeku najzaslužnijem za taj Fakultet, upućen je pozdravni brzojav,⁶ a također pozdravni brzojavi državnom poglavaru, predsjedniku vlade, ministru prosvjete i rektoru Hrvatskog sveučilišta. Fakultet je otvorio njegov dekan prof. dr. Stanko Sielski govoreći o važnosti medicine za narodno zdravlje, kao i o preduvjetima za uspješan studij medicine. "Otvaram ovaj Fakultet sa željom da ova naša nova ustanova posluži samo napretku i dobru našega naroda", započeo je dekan i nastavio: "narodu u Bosni i Hercegovini treba priteći u pomoć i dati što žurnije veći broj liječnika. Za otvorenje Fakulteta nije dakle postojao nikakav drugi razlog, nego realna životna računica i potreba, koja nas je sve, kako one u Zagrebu, tako i nas ovdje u Sarajevu, koji dobro znamo naše prilike, ponukala da smo se složili i primili posla oko uređenja Medicinskog fakulteta. Mi smo to učinili već za vrijeme rata da bi ublažili njegove posljedice... Želimo raditi na ovom Fakultetu i doprinijeti što više možemo odgoju pravih akademskih građana. U njihovim srcima položiti osnov idealizma, ljubavi i istine, pa ih spremite za buduće zvanje tako, kako bi ono bilo u skladu s općim narodnim probicima. Mi smo liječnici stalež svoje vrsti. Mi u svakome gledamo samo čovjeka, pa i u najtežim prilikama i u najgorčenijem ratu pristupačni smo širokom shvaćanju čovječanske solidarnosti. Zato smo pravi

pioniri u svakoj zemlji. Takve ljude treba naš narod posebno u Bosni. Otvaranjem Fakulteta u Sarajevu riješit će se zdravstveno pitanje Bosne najbrže i najbolje, a Sarajevo koje postaje sve veće kulturno središte i koje se trudi da dostigne druge veće gradove, dat će ogroman općekulturni doprinos, koji će još više povećati njegovu ljepotu. Svaki početak je težak. Ali u nama struji želja da dostignemo druge kulturne narode i ustrajemo u našim odlukama i zajedničkom radu, nadoknadit ćemo brzo sve manjkavosti, pa će postepeno naš Fakultet doseći zamjenu razinu i postati ravnopravan ostalim fakultetima. Ja sam uvjeren da će se ova zamisao ostvariti i da će novi Fakultet dati našem narodu u Bosni i Hercegovini vrijednih trudbenika na polju zdravstvenom i praktičnom u cilju liječenja i poboljšanja narodnog zdravlja." Napomenimo da je sutradan, 21. XI. otvoren u Sarajevu Rimokatolički bogoslovni fakultet i ti fakulteti zajedno s islamskim šerijatskim fakultetom trebali su postati jezgrom budućeg sveučilišta u Sarajevu.¹⁰

Odmah poslije pozdravnoga govora dekan Sielski održao je i svoje nastupno predavanje iz povijesti medicine, u kojem je naglasio: "Želio bih da prateći i čitajući povijest medicine oplemenite svoja srca i oduševite se za naše teško zvanje. Radite, učite, stvarajte i unapređujte našu hrvatsku medicinsku kulturu. Pođite kroz život časnim putem, kojim su išli mnogi naši hrvatski liječnici na diku i slavu svog naroda i cijelog čovječanstva."¹⁰ Iza njegova, svoja su nastupna predavanja održali profesor Gligić i Kantardžić.

I tako je Fakultet zaživio. Već 29. studenoga započela je nastava iz anatomije. Budući da još nije bilo mogućnosti za sećiranje, u I. se semestru učila samo osteologija. Prof. Križan, koji je uskoro postao i redovitim profesorom, bio je vrlo omiljen među studentima, koji su ga prozvali "naš hafiz" (tj. sveznadar, mudrac). Anatomija se predavala 5 sati na tjedan (svakodnevno osim subote), biologija i kemija također 5 sati na tjedan, a fizika 4 sata. Studenti su bilježili predavanja, a malobrojni sretnici raspolagali su nastavnim tekstovima zagrebačkoga Medicinskog fakulteta. Za fiziku su služila skripta prof. dr. Marina Katalinića: "Fizika za medicinare", sv. I.-III.

(1940.), za kemiju opsežan udžbenik prof. dr. Frana Bubanovića "Kemija za slušače kemije, medicine, veterine i farmacije", sv. I.-III. (1930.-31.), za biologiju skriptapo predavanjima prof. dr. Borisa Zarnika "Opća biologija" (1940.), "Mikroskop i bojadisanje" (1940.) i "Teorija descendencije" (1936.). Za anatomiju su postojala i skripta "Uvod u anatomiju i osteologija" (1936.) prema predavanjima prof. dr. Drage Perovića i stranim udžbenicima.¹²

Povjerenstvo za provedbu ustrojstva Medicinskog fakulteta u Sarajevu predvidjelo je još tri zgrade za potrebe zaveda, izradivši idejne nacрте za njihovo preuređenje, što je odobrilo Ministarstvo narodne prosvjete (10. I. 1945.).¹³ Prof. Šercer potaknuo je početkom 1945. zajednički časopis zagrebačkoga i sarajevskoga Fakulteta "Časopis za medicinu i biologiju. Acta medico-biologica croatica", kojemu je bio i glavni urednik, dok su članovi uredništva iz Sarajeva bili prof. Sielski (tajnik) te profesori Fleger i Gligić. Na žalost je objavljen samo jedan broj.

Osim u organizaciji i kadrovima, zagrebački je Medicinski fakultet, napose profesor anatomije dr. Drago Perović, pružio golemu materijalnu pomoć pri opremanju Fakulteta uputivši najprije vagon od 15 tona različitog materijala (15 potpunih ljudskih kostura, 15 pari preparata sa zglobovima i mišićima, 80 pribora za seciranje, 16 mikroskopa, brojne zidne slike za nastavu, knjige i dr.). Vrtar Šercerove klinike Špiro u dva je navrata putovao nesigurnim i opasnim željezničkim prijevozom u Sarajevo u pratnji pošiljaka. Još 40 mikroskopa i drugih učila te knjiga nikad nije isporučeno baš zbog teškoća u prijevozu.

Predavanja zimskog semestra I. godišta završila su zbog kasnijeg početka školske godine 7. veljače 1945., a potom su održani kolokviji. Ljetni je semestar započeo 20. ožujka, no zakratko, jer je 6. travnja 1945. Sarajevo palo pod komunističku vlast. Jedan partizanski komesar sazvao je nastavnike i uz riječi da oni "ovo fašističko nedonošče ne priznaju".¹¹ Fakultet je naprasno bio ukinut, iako je nacionalni sastav i nastavnika (Praštalo i Gligić bili su Srbi, a Kantardžić Bošnjak) i studenata bio mješovit (oko 35% bilo je Hrvata, oko 35% Bošnjaka, oko 25%

Srba te 5% ostalih narodnosti, među kojima i Židova).

Veliko angažiranje akademika Šercera u stvaranju sarajevskoga Medicinskog fakulteta donijelo mu je velike neprilike. Naime, kao što je poznato poslije rata prof. Šercer bio je uhićen te gaje Sud za zaštitu nacionalne časti Hrvata i Srba u Hrvatskoj za grad Zagreb i okrug zagrebački dana 30. srpnja 1945. osudio na godinu dana prisilnog rada, gubitak nacionalne časti i konfiskaciju imovine, a II. točka presude baš se izravno tiče sarajevskoga Medicinskog fakulteta:

"Optuženi dr. Antun Šercer... kriv je:... što je slijedeći političku liniju svoga šefa ustaškog ministra prosvjete bio jedan od njegovih glavnih saradnika pri osnivanju medicinskog fakulteta u Sarajevu, opravdavajući to osnivanje kulturnim i političkim razlozima u duhu ustaške politike, što se najbolje vidi iz napred cit. članka (misli se na članak citiran u ovom radu pod br. 5, primjedba V. D.) u kome na str. 28 piše: 'Medicinski fakultet u Sarajevu ima pak u kulturnom pogledu zasebnu i veliku zadaću. U Hrvatskoj se nalaze zadnji izdanci islamskog svijeta. Preko milijun Muslimana živi u Hrvatskoj. Oni stvaraju u kulturnom pogledu most s bližim Istokom i južnim obalama Sredozemnog mora te predstavljaju ogroman i dosad neiscrpljen izvor naše kulturne snage i naše kulturne ekspanzije.'"¹⁴

Iako je sarajevski Medicinski fakultet u sastavu Hrvatskog sveučilišta bio kratka vijeka, odigrao je veliku psihološku ulogu u kulturnoj samosvijesti stanovništva Bosne i Hercegovine. No, unatoč tomu što je bio isključivo znanstvena i nastavna ustanova stvorena zbog narodnih potreba, a ne zbog promidžbe nove vlasti, navukao je omrazu kao sve što je stvoreno u NDH, te se za komunističke Jugoslavije njegovo postojanje uopće nije spominjalo. Ali i taj je režim bio svjestan te narodne potrebe, pa je 16. studenoga 1946. ponovno osnovan sarajevski Medicinski fakultet.¹⁵ Iako je većina nastavnčkih mjesta bila popunjena novim ljudima, ipak su uzeta u obzir i trojica profesora prvog Fakulteta: Zvonimir Kopač, Žarko Praštalo i Josip Fleger. Sličnu je sudbinu doživio i zagrebački Farmaceutski fakultet, osnovan 1942., ukinut odmah nakon uspostave komunističke vlasti, no ponovno osno-

van samo nekoliko dana kasnije - 8. lipnja 1945. No, dok su kroničari Farmaceutskog fakulteta tiho, ali pošteno spominjali postojanje tog Fakulteta za NDH, kroničari sarajevskoga Medicinskog fakulteta neobjektivno su prešućivali svoj prvijenac¹⁵ i tek su prikazi I. Padovana⁶ i autora ovog teksta⁹ bili prvi pisani spomen na taj Fakultet poslije punih pet desetljeća.

LITERATURA

1. *Miloslavić E.* Osnivanje Medicinskog fakulteta u Sarajevu, Alma Mater Cro 1941;5:89-91.
2. Zakonska odredba o osnivanju medicinskih fakulteta u Sarajevu i Splitu. Nar Nov 1944; Ožujak:29;1.
3. Zakonska odredba o osnivanju medicinskih fakulteta u Sarajevu i Splitu. Alma Mater Cro 1944;7:204-5.
4. Sarajevski Medicinski fakultet započet će djelovanjem ove jeseni. Ibid. 1944;7:205-6.
5. *Šercer A.* O ustrojstvu i zadatcima medicinskih fakulteta u Hrvatskoj. Čas Med Biol 1945; 1:1-29.
6. *Padovan I.* Osnutak Medicinskog fakulteta u Sarajevu. U: Padovan I. Život i djela Ante Šercera. Zagreb: Globus; 1997, str. 83-7.
7. *Kovačić M, ur.* Prim. dr. Ivo Glavan, Koprivnica 1898 - Osijek 1977. Koprivnica: D.T.S.; 1997, str. 17.
8. Početak rada na med. fakultetu u Sarajevu. Čas Med Biol 1945;l:104.
9. *Dugački V.* Zagrebački poticaji osnivanju novih fakulteta. Osnivanje Medicinskog fakulteta u Sarajevu (1944.-1945.). U: Medicinski fakultet u Zagrebu. Zagreb: Medicinski fakultet; 1997, str. 39-40.
10. Na vrlo skroman način jučer je otvoren medicinski fakultet Hrvatskog sveučilišta u Sarajevu. Novi List (Sarajevo) 1944; Studeni:21.
11. *Križan Z.* Pismo priopćenje 1997; Srpanj: 17.
12. *Posinovec J, Dugački V.* Udžbenici i skripta. U: 60 godina Medicinskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu (1917.-1977.). Zagreb: Medicinski fakultet; 1977.
13. *Lopin M.* Godina dana Medicinskog fakulteta u Sarajevu. Hrv Narod 1945; Ožujak:25.
14. *Padovan I.* Najteži dani u životu Ante Šercera. U: Padovan I. Život i djela Ante Šercera. Zagreb: Globus; 1997, str. 91-110.
15. 30 godina Medicinskog fakulteta UMC-a. Sarajevo: Univerzitet; 1976.

(Preneseno iz Liječničkog vjesnika, glasila Hrvatskoga liječničkog zbora, br. 6/1999, lipanj 1999., str. 216. - 218.) •

AHMED MURADBEGOVIĆ /1898.-1972./

Evo prikaza sudbine još jednog stradalnika iz redova hrvatskih književnika koji nakon prevrata 1945. bi proganjan i osuđen na tešku robiju, samo i izključivo iz razloga jer je bio Hrvat islamske vjere. Novostvoreni režim, čiji su temeljni nositelji bili velikosrbi, koliko do jučer četnički vojvode, razbojnički koljači a sada komandiri i partizanski komesari, tobožnji komunisti, nastavljaju crtom uništenja svega što istinski pripada hrvatskom narodu. Obitujući neistinito cijelokupni hrvatski narod kao genocidan, posebno se okomljuju na islamsku komponentu hrvatstva ocijenjujući, da će teritorijalne pretenzije ostvariti jednostavnije i lakše ukoliko dođe do razdvajanja katoličke od islamske komponente hrvatstva. Znaju da razdvojeni predstavljaju lakši plijen. Kompromitirajući ideje i njihove nositelje, objedama koje su u to vrijeme politički bile kurentne, osudama, progona, sijanjem straha, marginalizacijom stvarnih kulturnih i tradicijskih vrijednosti postižu, da strah za pukim preživljavanjem postaje dominantan. Postiže se šutnja, koja treba rezultirati potpunom zaboravom i kolektivnom amnezijom. Strah od uništenja postaje dominantan u odnosima otkada su velikosrbi i njihovi trabanti zadobili vlast. Proglšenje hrvatskog naroda zločinačkim ima za cilj ishoditi da se cijelokupan corpus hrvatskog naroda može izkupati izključivo i jedino priznanjem ovih izmišljenih tvrdnji, samopokajanjem osudom i zatiranjem hrvatske prošlosti i prisiliti da pristane na otkupljenje pod krinkom provođenja i afirmacije tobožnjeg bratstva i jedinstva u režiji i vodećoj ulozi velikosrbstva. Neistinito i bez ikakve činjenične osnove obtužuju brojne ljude iz redova Hrvata islamske vjere s posebnim naglaskom na intelektualne predstavnike, svjestni da će izhoditi svoje ciljeve samo ukoliko neprestano i sustavno održavaju tvrdnje o zločinu i genocidnosti, u nastojanju da sljedbenici dožive stid nad svojim prednicima i stoga ušute. Sude i osuđuju na teške robije s ciljem da stravičnim represalijama usmjerenim prema svima potpuno izbrisu povijesne činjenice i izhode prisilan zaborav svog vlastitog vrijednostnog sustava. Stalnim sustavnim, kontinuiranim lažima, uvjeravaju postprevratničku javnost unutar i izvan granica da sve što je hrvatsko ima predznak genocidnosti, pa je jasno da svaki zagovornik suprotnog, a posebice izticanja da su pripadnici islamske vjere Hrvati ima značaj veleizdajničkog, neprijateljskog protu državnog ponašanja. Potiru u potpunosti svugdje u svijetu afirmirane postulate da vjera ne određuje naciju, jer ako je tome tako, a sigurno jest, onda prostor koji popunjavaju ne može biti nikako srbski pa stoga treba ovaj prostor od ovog elementa očistiti bilo kojom metodom pa najposlije i brahijalnom fizičkom silom imanentnoj velikosrbskoj politici. Prije toga u ostvarenju svojih ciljeva treba posijati sjeme sumnje između katolika i muslimana i u cijelosti afirmirati šovinističku, necivilizacijsku,

Piše:

Mirsad BAKŠIĆ, dipl. iur.

protuprirodnu tvrdnju da je Hrvat izključivo katolik. Srbin pravoslavac a musliman Turčin, dakle neslaven, prema tome i nehrvat, time unaprijed ili kako to Srbi kažu preteći i ugasi bilo kakvu pomisao na zajedništvo Mate i Muje jer zajedno su opasnost, razdvojeni lak plijen, kako nam to, ne tako davno u tijeku bratoubilačkog rata instruktivno prikazaše na našoj dalekovidnici dok sjedeći na brdu iznad Mostara govori srbski oficir, pokazujući rukom na Mostar: "kad se oni dolje između sebe pokolju onda mi ulazimo slobodno u svoj vekovni teritorij."

U ozračju ovakve politike i postizanja njezinih ciljeva osuđenje hrvatski pjesnik, pripovijedač i dramatičar, profesor, glumac, režiser i nadasve hrvatski domoljub Ahmed Muradbegović na tešku vremensku kaznu koju je odslužio u Zenici i tako se pridružio brojnim znamenitim Hrvatima islamske vjere koji su osuđeni na teške robije izključivo radi činjenice da su bili Hrvati i muslimani.

Ahmed Muradbegović daljni potomak Huseina bega Gradaševića "Zmaja od Bosne", viteza od Bosne koji se usudio podignuti bunu protiv Osmanlijske vladavine, rođen je u Gradačcu 1898. Pučku školu završio je u rodnom gradiću, a gimnaziju je pohađao u Tuzli, Bihaću i Sarajevu. Potom se upisuje na Filozofski fakultet u Zagrebu, gdje pohađa i Glumačku školu. Od godine 1921. počinje nastupati u Hrvatskom narodnom kazalištu u Zagrebu, najprije kao glumac, a potom kao redatelj. Jedno vrijeme bio je nastavnik na Glumačkoj školi u Zagrebu, a potom i profesor na gimnaziji u Zagrebu.

Utemeljenjem N.D.H. postavljen je za intendanta kazališta u Sarajevu i tako postao uz prof. Aliju Nametka koji je dotadašnje Narodnom pozorište u Sarajevu preimenovao u Hrvatsko državno kazalište u Sarajevu, drugi musliman na čelu ove kulturne institucije i uobće treći Hrvat u dotadašnjoj povjesti na ovom mjestu. Prije prof. Alije Nametka bio je to književnik Milan Begović.

Teški dani slijedili su nakon izlaska iz tamnice za Muradbegovića. Počinje ponovno s radom u tek osnovanom kazalištu u Tuzli kao režiser, a zatim nastavlja karijeru u dubrovačkom teatru i naposljetku u kazalištu u Banjoj Luci.

U hrvatsku književnost ušao je kao pjesnik zbirkom "Haremska lirika" 1921. za koju akademik Dubravko Jelčić u svojoj knjizi, Muradbegović, Kušan, Dean. Nametak - Izabrana djela. Pet stoljeća hrvatske književnosti, Matica Hrvatska - Zora, Zagreb 1969 god. daje najpovoljnije ocjene.

Uspješan je i pripovijedač, ali nadasve dramatičar, za koji izraz je dobio najlaskavija priznanja od M. Vaupotića koji u svom djelu

Književnost između dva rata, Proza u knjizi Panorama hrvatske književnosti XX stoljeća, Stvarnost - Zagreb 1965 god., to ističe. Svrstavaju ga uz bok Krleže, A. B. Šimića i Cesarca.

Teme Muradbegovićeve proze kreću se u rasponu od obrade motiva iz muslimanskog tradicijskog kruga i sredine pa sve do kozmopolitskih tema.

Ferid Krihman u svojim nadahnutim osvrtima piše: "Musa Ćazim Ćatić ulazi u hrvatsku modemu, a Ahmed Muradbegović među hrvatske ekspresioniste, te tu tako ova dvojica među prvim b-h muslimanima - književnicima koji, svaki u svom žanru, dostižu i dovode u sklad svoje stvaranje s općim književnim strujanjima u užoj Hrvatskoj i Europi."

Prvo su mu objavljene zbirke pjesama pod nazivom Haremska lirika - Zagreb - 1921: knjige pripovjedaka Nojemova lađa i Haremske novele, Zagreb 1924, Svijet u opancima /Beograd 1936./ U vezirovim odajama - Sarajevo 1941./; drame Majka /Sarajevo 1934./ Na božijem putu /Novi Sad 1936./, Husein beg Gradašević /Sarajevo 1942./ te povijesna studija Omer-paša Latas u Bosni /Zagreb 1944./, zatim izbor u Muradbegović, Kušan, Dean, Nametak - Izabrana djela /Zagreb 1969./.

Hrvatsko narodno kazalište u Zagrebu izvelo je više Muradbegovićevih djela, Bijesno pseto 1926., Srđba podzemnog kralja 1927., Mlinar Andrija 1930., Majka - 1933., Na božijem putu 1936. i Husein-beg Gradašević 1942. Hrvatsko državno kazalište u Sarajevu postavilo je na svoj repertoar Rasemin sevdah 1942., Ljubav u planini 1943. i dječiju igru Junaci iz kasabe 1944.

Bilo bi odista vrijedno da dramu **Bijesno pseto** vidimo ponovno na pozornici jer u sebi nosi viziju događaja koji će uslijediti i na koje neće ostati intaktna niti naša sredina zahvaćena grmaljskom bjesnoćom.

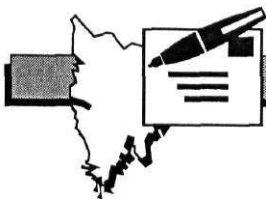
Za dramu **Bijesno pseto** dobio je Muradbegović Demetrovu nagradu. Drame su bile izvedene i u Italiji, Njemačkoj a uvršten je i u knjigu **Znameniti i zaslužni Hrvati 925.-1925.**

Veliki hrvatski skladatelj, Jakov Gotovac, uzeo je Muradbegovićevu dramu - **Ljubav u planini** - za libreto svoje opere - **Morana**.

Njegove pripovjetke **Mizantrop**, **Lejla** i **Podla varka**, vrhunska su ostvarenja.

Muradbegoviću su najbolje stvaralačke godine oduzete nasilno teškom robijom, progonom i odbacivanjem, posve slično sudbini prof. Alije Nametka. Da ga nije zadesila ovakva nesreća, posve sigurno da bi njegov doprinos hrvatskoj književnosti bio plodniji. Nu, jedno je sigurno da je njegovim djelom hrvatska književnost obogaćena trajnim i vrijednim doprinosom.

Nakon umirovljenja, nastanio se trajno u Dubrovniku gdje je i umro 16. ožujka 1972. Pokopan je u Dubrovniku na muslimanskom groblju na Boninovu. •

PISMA IZ ISTRE

Ča je to "tuđmanofobija?"

Ne znate? A ča je to fobija? Ako ni to ne znate, ću van održati j eno kratko predavanje iz psihologije. Ča ste rekli? Da čaja to izigravan psihologa? Ma nemojte! A zašto nebin ja bija psiholog? Ča vi znate koje san ja sve škole finija. Zato van je najbolje da lipo mućite i slušate ča van ja povidan! Obom!

Alora dakle, fobija van je jedan veliki strah koji nima realnega razloga. Tako niki imaju strah ud zatvorenoga prostora. To van se zove klaustrofobija. Niki jopet imaju strah ud otvorenoga prostora. To van je agorofobija. Nikoji pak imaju strah da će se zaraziti pak svaki hip peru ruke i z ninin se ne rukuju. Strah ud stranaca je ksenofobija i tako dalje. Mene, na primjer, ćepiva paničan, neurotski strah kad zavirin u svoj takujin, pak ne vidin nanke jenu lipu u njen. Inšoma fobija je jedan neurotski strah, kad nas je tobože strah ud jene stvari, a zapravo u dubini naše podsvjesti nas je strah ud ničega drugega. Tako je bija reka Frojd. Sad ću van ja dati jedan primjer da to laglje shvatite. Nino Jakovčić, šef IDS-a je niki dan reka:

"Bojim se da predsjednik Tuđman neće poštovati rezultate skorih izbora, ukoliko oni za njegovu stranku budu nepovoljni..." itd. A to zapravo ni istina. Naš Nino se zapravo boji ničega sasvin drugega. Svijesno, nesvijesno, eli podsvjesno, on se boji ča će biti ako HDZ (ne daj bože!) stvarno izgubi vlast. Katastrofa! Ča će biti ako na vlast dojdou uni tamo šestorki. Nedonoščad koju obično vržu u inkubator da bi priživila. A i IDS je jedan ud te šestorke. A to znači da više ni opozicija u Hrvačkoj nego vlast. Koja ni samo slast nego i odgovornost. I najdu se prid narodon kojemu je puna pipa svega, a posebno obećanja. I ča sad delati kad nimaš više dežumega krivca za sve ča ne valja i u Hrvačkoj i u županiji istarskoj. Kad dojdeš na vlast ne moreš biti za sve zaslužan a za niš kriv. To su mogli Tito i njegova kumpanija, ma ta su vrimena pasala. Kad dojdeš na vlast u Hrvačkoj, si na vlasti i u Zagrebu! Pak sad ne moreš, kako dosad, u Istri grmiti proti Zagreba, a u Zagredu debele zastupničke plaće primati. Eeeee! Teško je kad nimaš prijatelja, ma još je teže kad nimaš... neprijatelja!

Kako na nebu, tako na zemlji...!

Priznajte! Koliko ste puti u životu poželili sve s vragon poslati. I ženu i dicu i kućne ljubimce. I poduzeće i šefa i di-

Piše:

Blaž PILJUH

rektora. I pojti nikamo daleko. Sam u niku planinu. U niku kolibu z ognjišten, svićon, napon, grubo stesanon posteljon. Siditi lipo na običnen drvenen banku, grijati ruke na vognju, slušati kako vitar zavija u dimnjaku! Puhač, mulete, kumpir pod čeripnjon, kobasica na gradelah, bukaleta vina! Iskre iz starega coka! Zadaju kunje na starinsken armarunu. Mir, blaženstvo. E, da! To nan svima ponikad fali. Biti sam. Sam sa sobon porazgovarati, sam se sa sobom dogovoriti. I pomiriti! Sam sebi velikodušno oprostiti. Za sve uno ča si učinija. I ča nisi! S teplinon u srcu se domisliti na une koji su nan bili dragi a više hi ni. "Oprosti mi pape, za sve grube riči...", "O, nono, nono, nono, dobri moj nono... sve manje ljudi znan ča nalik su nateeeee"... E, koliko puti se na vas domislin. Kad ne znan ča ću, di ću, kako ću, s kin ću. A vaše je vrime bilo. I pasalo. Pozobala gaje una kukavica na staroj uri uzdavna pokojne tete Marije Petakove. Voda, vrime, mladost. Sve teče, pasiva. Ne znan zašto san tako sjetno raspoložen, vero ne. Forši je to zato ča i je i uvo lito pasala Sveta Marija Mala, domaća naša lokalna fešta a da nišan u svoj kraj poša.

A, ma! Lito pasiva. Da pak ča! Jesenje na pragu. Da, pak ča! Jesen života. Da pak ča? Muški klimakterij. Da pak ča? Ma dajte vas molin!" Nigdar ni bilo da nam ni nekak bilo..." Inšoma, vajak će nan nikako biti. Sve dokle nan...grobar preko riti, tri lopate zemlje hiti! A ni tad ne mora biti kraj, vero ne. Znaće uno, kad su Jure i Frane u oštariji sidili, pak govori Jure:

- "Ma...ma ča ni uno za šankon naš Bepo?"

- "Ma daj, daj, ča štipudece poviđaš. Ter znaš da je već dva lita mrtav!"

- "Ma vero ni, ti ja rečen! Pogledaj, pogledaj kako se...mićel!"

A da van pravo rečen, nimate razloga za niki optimizam, vero ne. Su rekli da će nas u idućen stoljeću biti okolo 12 milijardi. Kako biti sam kad ne bude više mista na Zemlji. A forši ni na nebu. Naručila je rodbina pokojniku vijenac, s natpison: "Počivaj u miru!" Pak su malo kasnije jopet nazvali pogrebno poduzeće:

- "Molimo van, dodajte još: Na nebu. Ako ima još mista."

A sutra je na vijencu pisalo: "POČIVAJ U MIRU NA NEBU. AKO JOŠ IMA MISTA!"

Norveška je ipak...Norveška!

Baš me briga i za Štelu i za Tutu. Pogotovo za Tutu! Koliko se je sjećan, Tuta je svojevremeno da pobiti Blaža Kraljevića, generala HOS-a i čilu njegovu pratnju. Čovika koji je bija u dijaspori dobrostojeći biznismen a sve je puštija i doša se boriti u Bosnu proti srpske agresije. I nikada nimeni ni za to odgovara. Samo mi jena stvar smeta. To ča prid svakin pritiskon i ucjenom na kraju popustimo. I popušimo! Pak nas još tuže da ne surađujemo s Hagom. Da, da! Tako je to kad počmeš prodavati ljude i dostojanstvo. Kad ti šoldi postanu važniji ud principa. A uti Zapad, prid kojim smo toliko puti sramotno pogнули glavu, ne propušta ni jenu priliku da nan pokaže da nas ne voli. I da nan poručiti da tu svoju suverenost moremo mačku na rep obisiti. A Srbi su jasno i glasno poručili uten isten Zapadu, da svoje građane ni slučajno ne misle izručivati međunarodnen sudu, jer imaju...svoje sudove! Pa da. A tamo u Makedoniji su pripadnici KFOR-a vozeći u kriven pravcu u sudaru pobili jenega ministra s cilon porodicon. A kako su to Norvežani, suditi će njin...norveške vlasti! Eeeee, ma Norveška je Norveška! A Makedonija, samo Makedonija! A i Hrvačka je samo Hrvačka. I ni više...Jugoslavija! I to je to! Naš istočni grih. Do kada ćemo zanj ispaštati?

Znaće ča bi za nas Hrvate bilo najbolje? Da u Britaniji počme rat između Engleza, Škota i Velšana. Pak da si Irci uzmu sjevernu Irsku! Da se u Nizozemskoj dohvate Flamanci i Valonci. Da se u Švicarskoj zarate međusobno Talijani, Francuzi i Nijemci! Da Njemačka anektira Lihtenštajn, Francuska Luksemburg, Španjolska Andoru, Italija San Marino! Da u Ameriki jopet počme rat sjevera i juga! Pak da to iskoriste Meksikanci i uzmu si nazad Kaliforniju i Teksas! Pak da...ej! Pomalo! Ti biš zajno treći svjetski rat izazva, ćete reći. A, ne! Vero nebin! Samo bin volija da nas uta Europa, uta Amerika, uti Zapad već jedanput puste na miru. A kad bi oni imali svoje probleme, nebi se pačali u naše.

Meni stvarno ni jasno ča se je to na ten Zapadu najedanput promijenilo, pak smo njin sad toliko važni. A tamo 1991. hi uopće ni bilo briga ča se poli nas zbiva!!!

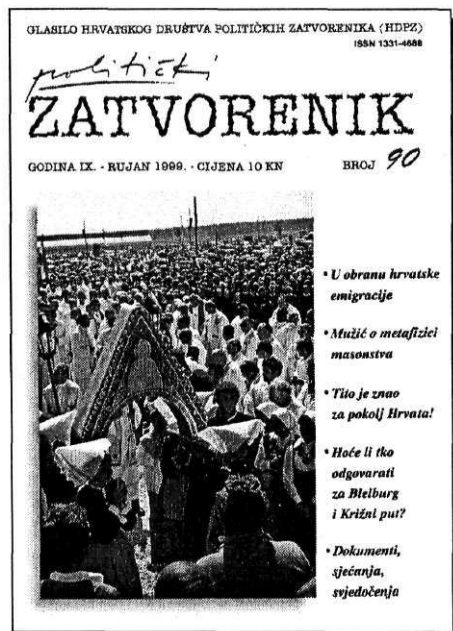
Vaš Blaž Piljuh •

SVI MI ZNAMO TKO OBSJENJUJE PROSTOTU!

Samo akademske rasprave ne će pomoći hrvatskim nacionalistima (6)

Iz reakcija mr. Bićanića i g. Čavara, objavljenih u 90. broju *Zatvorenika*, vidim da su povrijeđeni. Kamo sreće, da su povrijeđenost pokazivali svih ovih godina kad su i njih i nas u ime hrvatstva ponižavali neki drugi, oni koji su se busali u prsa, a istodobno sve činili da hrvatsko pravaštvo tavori na marginama društva. I zapravo se iz sadašnje povrijeđenosti g. Bićanića i posebno g. Čavara, koji *slobodoljubivo* apelira na uredništvo da "izostavi" kritička pisma, može čitati da su neka ponižavanja tako radi trpjeli. Pogotovo ako su honorirana sinekuričama.

Jadno pravaštvo! Jadni "pravaši" koji pozivaju na zabrane i koji nisu kadri poslušati drugačije mišljenje! Jadni pravaši, koji dopuštaju da ih se gazi nogama i da se njima začepuju rupe u uglavnom nebitnim parlamentarnim igrama! Jadni pravaši, koji nisu kadri osmisliti program za 21. stoljeće! Jadni pravaši, koji nisu kadri sami izići na izbore, nego bi stalno bili priljepak (prirepak) nekoga drugog (HDZ-a, kaže g. Bićanić, HDZ-a, misle valjda i drugi)!

A doista mi nije bilo do vrijeđanja i, ako sam nekoga uvrijedio, to je bilo nehotice i stoga se najiskrenije ispričavam. Ponavljam, nije mi bilo do vrijeđanja, nego iz mene govori ogorčenje i kamo sreće, da je to samo moje ogorčenje.

Tako se na spomen samozvanih pravaša osjeća većina Hrvata odnosno hrvatskih nacionalista. Upravo zato sam predložio, a i sad ponavljam: onaj tko ima manje od stotinu članova (da lideri tih strančica imaju obraza i odgovornosti, ovaj bi broj pomnožili bar s dvadeset!) i tko nije kadar samostalno izići na izbore, neka izvoli utrnuti svoju stranku.

Dobro znam, da od nekakva mehaničkog ujedinjavanja, od stotinu puta bučno najavljivanog ujedinjenja pravaša, nikad ništa biti ne će. (Zato zapravo s podsmijehom gledam na patetične pozive na ujedinjenje, iza kojih ne stoji spremnost da se odmah, bez uvjeta, položi mandat "predsjednika" i ugasi "stranka" ili tzv. "pokret".) Ne će biti ništa ni od gašenja stranaka, jer su liderske taštine jače od razuma: ljudi vole biti prvaci obiteljskih stranaka, nego se ozbiljno politički izražavati i djelovati. I zato okončavam ovaj razgovor. Ne da mi se ponovno slušati iste fraze. Gospodo, pred nama su izbori. Ovdje je Rhodus, ovdje skačite. Ili se zabavite nečim čemu ste dorasli.

Marko Barić, Zagreb

ZAR SU SAMO KATOLICI HRVATSKE ŽRTVE?

(Popis palih za Hrvatsku,
PZ, br. 90)

U Vašem se listu povremeno pojavljuju podatci i popisi hrvatskih žrtava Drugoga svjetskog rata i poraća na području Bosne i Hercegovine. Na žalost, njima su obuhvaćeni (a i to dijelom) samo katolici. Posljednji takav popis jest onaj za općine Žepče, Zavidoviće i Maglaj, koji su, kako piše u dvobroju i u broju za rujan, priredili S. Brajdić i V. Posedel. I u njemu su nabrojani samo katolici.

Što znači takav popis? Znači da je prilično vjerojatno kako su se priređivači služili samo crkvenim knjigama. Time njihov popis postaje polovičan, neprecizan i jedva upotrebljiv. S druge strane, takav popis znači da se mi Hrvati odričemo ne samo svih današnjih muslimana, nego da krivovorimo povijest, niječući da je u Hrvatskim

oružanim snagama (1941.-1945.) bio velik broj Hrvata islamske vjeroispovijedi. I muslimanske su civilne žrtve bile strahovite.

Zašto to činimo? Zašto se odričemo vlastite povijesti? Zašto se odričemo muslimana palih za slobodu Hrvatske, a time i onih (ipak ne tako beznačajnih) muslimana, koji su i danas spremni svjedočiti svoje Hrvatstvo?

J.S.

(podatci poznati uredništvu)

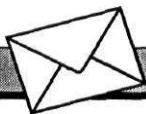
Napomena: Uredništvo priznaje umjesnost ovog prigovora. Međutim, nalazi se pred nezgodnim izborom: objaviti i ovako manjkave, po vjerskom ključu razdijeljene popise, ili ih uopće ne objaviti. Biramo radije prvu mogućnost, svjesni da ni župne knjige ne moraju biti potpune, a još više se nadajući da će se naći i oni, koji će ove popise dopuniti imenima Hrvata islamske vjeroispovijedi, koji su pali u borbi za slobodu Hrvatske. (Ur.)

ZAŠTO SAM PROGLAŠEN NEPRIJATELJEM?

(PZ, br. 88-89/1999.)

Osvrćući se na na tekst u rubrici "Pisma", objavljen u dvobroju za srpanj-kolovoz 1999., želim kazati da me uvrijedilo to što sam proglašen neprijateljem

Hrvatske br. 1. Ja potječem iz čestite hrvatske i kršćanske obitelji. Moji su podrijetlom iz Generalskoga Stola, a kod moga je djeda još 1921. noćio Stjepan Radić. I sam sam bio članom HSS-a. U prošlom sam ratu bio ranjen u siječnju 1944. Partizani su mi u lipnju 1944. otjerali starijega brata, povevši usput još i četiri goveda. Brata su mi ubili u listopadu 1945. Mene su boljševici i njihove sluge zatvorili i osudili.

Stoga se sramim po današnjim mjerilima biti Hrvatom. Danas se najvećim Hrvatima smatraju oni, koji su me saslušavali i zatvarali, uvjerali me da nema Boga, kleli se u Lenjina i Rusiju nazivali majkom. I u našem me listu smeta što se u prsa busaju neki koji su u odnosu na nas iz 1945. bili na piru. Mi smo bili goli i bos, a njihove su ćelije bile hotelske sobe u odnosu na naše. A vi i dalje pišete samo o proljećarima i emigrantima, i hvalite one koji su postali Hrvati 1990. i 1991. Kad ste zadnji put pisali o nama iz 1945.?

**Ivan Radočaj,
Brestača, Novska**

(Op. ur. Treba ipak malo temeljitije čitati, zar ne?)

ZAŠTO STE PREŠUTJELI MOG OCA?

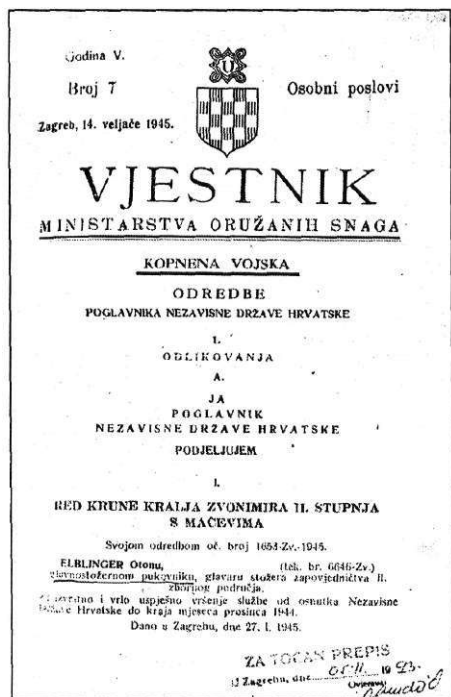
(Masovni pokolji Hrvata, PZ, br. 90)

Slučajno mi je u ruke dospio rujanski broj Vašeg lista, te sam s posebnim zanimanjem pročitala članak M. Josipović-Mandić Masovni pokolji Hrvata nakon II. svjetskog rata. Tamo se piše i o strijeljanim polaznicima Časničke škole u Zagrebu, Ilica 242.

Ne mogu suditi o tome, je li točan podatak o 5.000 pobijenih mladića, ali me je duboko povrijedilo što u popis nije uvršten moj pok. otac, dopukovnik Oton Elblinger. (Zapravo, pukovnik, jer je pukovnikom postao 1944., a kao glavarara stožera zapovjedništva II. zbornog područja, PoglavlNIK NDH ga je 27. siječnja 1945. odlikovao Redom krune kralja Zvonimira II. stupnja s mačevima, što je objavljeno u *Vjestniku Ministar-*

stva oružanih snaga, br. 7/V., 14. veljače 1945.).

Podatak da je moj otac ubijen i ubačen u protutenkovske rovove kod Maribora, objavljenje i u Vašem listu u kolovozu 1990. Sačuvan je njegov dopis, kojim javlja daje s Ilijom u Mariboru, a daje Zvonko odvojen i upućen u Zagreb. Otac je, na žalost, koji dan kasnije ubijen. Bila sam kod Vas u vrijeme predsjednikovanja g. Perice, da mi potvrdi vjerodostojnost izjave dva živa svjedoka. Radi njihove sigurnosti nisam željela znati ni njihova imena. Dobila sam odgovor da je tajnik umro, a da je on sve to imao u svojim rukama, i da nema dokumentacije. Sad odjednom dokumentacija postoji.

Začudo, na ovako nepotpun popis nije reagirao ni g. Brajdić, koji je član Vašeg društva, a bio je učenikom moga pok. oca koji je u Zastavničkoj školi predavao ratnu taktiku. I ta šutnja me utvrđuje u uvjerenju, da se radi o hotimičnom prešućivanju.

Uz preslik iz Vašega lista od kolovoza 1990., prilazem Vam i popis pobijenih časnika, sastavljen od strane Hrvatskoga narodnog otpora u Kanadi, na kojem se (na prvom mjestu!) nalazi ime mog oca, te preslik iz *Vjestnika Ministarstva oružanih snaga*. I znajte, nitko, baš nitko nema pravo zatajiti ime i

mjesto stradanja mog oca, Tezno kod Maribora.

Zdenka Elblinger, Zagreb

NAPOMENA: *Posve shvaćajući povrijeđenost gospođe Elblinger, Uredništvo mora otkloniti odgovornost za manjkavost navedenog članka. Svaki pisac osobno odgovara za točnost i potpunost podataka. Uredništvo nema tehničkih mogućnosti provjeravati popise, pa je prisiljeno stvar ostaviti na savjest piscu. Stoga svaki možebitni prigovor nepotpunosti ili netočnosti valja uputiti potpisniku teksta. Zastoje u navedenom članku izostavljeno ime prvoga i najvišeg po činu, doista ne znamo. Pretpostavljamo da je posrijedi previd. U svakom slučaju, uredništvu i njegovu nakladniku nije ni na kraj pameti zatajiti nijednu žrtvu, pa tako ni onu pukovnika Elblinger a. Sto je bilo s (ne)postojanjem dokumentacije u doba predsjednikovanja Đure Perice, također ne znamo. To i jest, uostalom, jedan od razloga našega razlaza s Pericom i njegovim pobočnicima.*

ZDRAVKO BLAŽEVIĆ, POGRJEŠKE U OGLASU

U dvobroju Vašega lista, na str. 66. objavljeno oglas pod naslovom *Traži se Zdravko Blažević*. Neobično sam Vam zahvalna zbog susretljivosti i pomoći pri traženju moga nestalog brata. Nažalost, podkrale su se neke nepreciznosti, pa bih ih htjela ispraviti. Moj je brat pisao poeziju, članke i dr., ali su partizani nakon očeva strijeljanja u studenom 1944. sve pokupili. Ostao nam je samo, i to kod tetke, jedan primjerak bratove knjižice *Prvi plodovi u zrenju*, tiskane u svibnju 1944. Voljela bih, kad bi koja od tamošnjih pjesama ugledala svjetlo dana u Vašem glasilu, pa ću Vam poslati preslik. Moj brat Zdravko Blažević rođen je 18. siječnja 1925. u Splitu. Sve obavijesti o njemu molim poslati na naslov:

**Anica (Anuška) Cukrov
Čajkovskoga 1
21000 SPLIT
(021) 585-220 •**

Treća izborna skupština Podružnice Zagreb

U Zagrebu je 25. rujna 1999., u skladu sa Statutom i Pravilima, u prepunoj dvorani Ina-Naftaplina, održana Treća izborna skupština zagrebačke podružnice. Nakon intoniranja Lijepe naše i molitve, minutom šutnje je odana dužna počast svima koji su za Hrvatsku život dali i za sve pokojne bivše političke uznike, koji su makar dio svoje slobode, najvećeg blaga "što višnji nam Bog je do", utkali u lepršavu radost samostalne države Hrvatske. Na skupštinu su pozvani svi članovi, ali svi nisu mogli doći, uglavnom zbog zdravstvenih razloga.

Skupštinu je otvorio predsjednik **Jure Knezović**, koji je i predložio radno predsjedništvo, od članova ne biranijeh po ljepoti, već po dugom robovanju, žaleći da ne može predložiti rekordera našeg robovanja, našeg subrata koji još uvijek čami u američkom zatvoru, kriv jer je ljubio Hrvatsku, kojega se sjećamo suosjećajući s njim i njegovom ženom, žaleći da ga neumoljivi kodeks nemilosrdno razdvaja od onoga što najviše voli – od Hrvatske i od žene - **Zvonka Bušića**, koji već 23 godine trpi za Hrvatsku!

Nakon izbora Radnog predsjedništva u sastavu: **Jure Zovko, Drago Pezer, Ljubomir Vlašić, Ivan Gabelica i Ivan Brizić**, ono je, na čelu s g. Brizićem, preuzelo i do kraja uspješno vodilo Skupštinu uspješno. Burnim su pljeskom nazočni pozdravili našeg člana i najtemeljitijeg pravaša (a mi smo svi pravaši), čovjeka koji je ustajao rano i čekao pred Hrvatskim državnim saborom da dođe na red za upis dobivanja prava na pitanja, ne za se ni za svoju stranku, *Hrvatsku čistu stranku prava*, nego za nas, svoje supatnike, svoje bližnje, g. Gabelicu.

Na prijedlog predsjednika Podružnice, nazočni su se zahvalili rukovodstvu Ine i to gospodi **Đereku, Ivureku i Trohi**, te osoblju koje se brine da naša Skupština prođe u redu i da poslije možemo zajednički blagovati ono što nam je Ina darovala. Posebno je istaknuta zasluga našega člana i člana Vijeća, **Mije Kreše-Lovrića**, koji je najzaslužniji da smo bili tako velikodušno pogošćeni.

Izvjeshće predsjednika Podružnice

Izvjeshće predsjednika Podružnice donosimo u cijelosti.

"Dragi prijatelji, bivši politički uznici, poštovani gosti, kako brzo prolete dvije godine. Za mnoge je to bio nedohvatljiv rok i napustili su nas, pa se tako naše članstvo smanjuje i mi bilježimo u godini dana smrt od 134 naša člana, ali se i sporije krećemo. Ovih dana kada su razaslani pozivi za Skupštinu vraćale su se kuverte s naznakom, nepoznat,

Piše:

Jure KNEZović

otputovao, umro. Najviše je bilo umrlih - 31. Da, mi nestajemo potihlo. Često se niti ne javi našoj podružnici daje naš član umro da bar možemo poslati vijenac. Znam da bi bilo bolje da može netko održati slovo, ali unatoč našim nastojanjima, nitko se nije javio da bi tim prigodama bio voljan reći riječ-dvije. Zato apeliram s ovog mjesta još jednom: ako ima netko voljan, neka se javi u podružnicu.

Također bismo trebali nekoliko osoba koje bi posjećivale naše bolesne i nepokretne članove, jer je i to bila naša želja prije četiri godine kada smo osnivali našu Podružnicu Zagreb.

Radno predsjedništvo

To su dva problema koje nismo do sada uspjeli riješiti, a to ne znači da smo sve ostalo riješili.

Dopustite mi da nastavim s onim što nismo riješili, s onim što nam u idućem mandatu treba biti zadatak. Znam dobro kako je bilo teško postići poboljšanja koja ste svi osjetili, ali borba se mora nastaviti. Mora se dobiti zadovoljština nakon desetljeća patnje, progona i ponižavanja. To vlast, bilo tko ju činio, mora shvatiti. Mi nismo brojke, mi smo ljudi koji smo i u ono vrijeme imali pravo a dobili smo kaznu. Onda smo razumjeli da nam to oni čine, ali danas se ne možemo pomiriti da su opet oni koji ne daju, koji donose odluke i love vrijeme, a mi nemamo vremena, naš biološki sat je pri kraju, a opet smo upravo. Upravu smo jer svatko od nas ima pravaomočno rješenje o izdržanoj kazni i dobili smo naknadu samo jednu četvrtinu. Sjećam se kad smo Kaja i ja bili u Vladi 16. prosinca 1996. i kada je odlučeno da će se iduće godine 10 milijuna isplatiti za naknade. Neki članovi Vijeća odbijali su prihvaćanje samo jedne četvrtine: "Ili sve ili ništa!"

Tada nije bila zakonom regulirana visina naknade, već je u Zakonu pisalo "ima pravo

na naknadu štete", ali nitko nije dobio ništa, pa čak ni karizmatske žabe. Ja sam se zalagao za bar dio, jer mi je bilo u interesu dobiti pismeno utvrđenu visinu naknade, a u prijedlogu izmjene Zakona tražili smo i rok te isplate. Nakon što je Vlada izdala mnoga rješenja u kojima je određena svota označena kao jedna četvrtina od 54 kune, onda je to kasnije i zakonom potvrđeno. Sada je jasno da svaki politički zatvorenik ima pravo za dan zatvora dobiti naknadu od 54 kune. Svatko tko ima rješenje ima sve elemente za utjerivanje duga, pa kad bi funkcionirala pravna država, moglo bi se brzo doći do cjelokupne naknade, ali od ovakvog sudstva slabo se je nadati, pogotovo kad tamo ima svakakvih sudaca.

Zar ćemo morati pred Europski sud za ljudska prava?

Problem o kojem ovdje govorim ozbiljan je problem za svakoga od nas, ali i za državu. Za nas, jer vrijeme neumoljivo teče i ako se ovakvim tempom nastavi, zadnja rata bit će isplaćena tek za 24 godine i to bez kamata, a svome Đuri, Sali i Arasu dali su, i oni na to mogu ubirati kamate. Pred zakonom su svi građani ravnopravni, na takav postupak imamo pravo, pa se iz toga rađa problem za državu. Naša država nagurava se u tu Europu, pa su onda i europski sudovi za ljudska prava nadležni i za našu državu. Mi iz opravdanih razloga ne možemo čekati izpunjenje naših zakonskih prava i imamo pravo na ravnopravan tretman, bez obzira na stranačku pripadnost.

Tako bi se naš problem mogao pojaviti na dnevnom redu europskog suda za ljudska prava. Mi smo do sada pokazali dovoljno razumijevanja i strpljenja, a nama su obećali da će za četiri godine isplatiti cjelokupnu naknadu. Kako se ispunjavaju obećanja vidite i sami.

Ovaj problem iznio sam na sjednici predsjedništva Međunarodne asocijacije bivših političkih uznika, kojoj sam dopredsjednik, pa smo ustanovili daje Hrvatska dobro podmirila svoje bivše političke uznike pravno, ali za razliku od drugih, koji su odmah dobili sve što im je pripadalo po zakonu, mi naše pravo ostvarujemo na kapaljku.

Siromašna Ukrajina isplatila je za mjesec dana zatvora jednu inženjersku plaću, dala stalnu povlasticu od 50% na struju, ugljen i plin, a prijevoz u svim prometlima je besplatan. U nekim zemljama imaju pravo na čak dva puta godišnje boravak u toplicama. U nas nema član obitelji, koji visi na osiguranju političkog zatvorenika, ni pravo na oslo-

bađanje od participacije, a o pojedinstvenim energentima da i ne govorimo. Smještaj u umirovljeničke domove nije reguliran, nego stalno treba moljati ministra rada i socijalne skrbi za intervencije. A što kad se on promijeni? Zato je potrebna zakonska regulacija, koju smo tražili i tražimo, a to je prioritet pri smještaju u domove, kad nam već nisu dali objekt koji smo tražili i koji nam je čak i Predsjednik države obećao.

Onda bi pitanje nas u Zagrebu, a to je jedna četvrtina članstva, moglo biti riješeno da se na domu umirovljenika Sv. Ane, gdje je ravni krov, izgradi još jedan kat i naravno kosi krov za potrebe bivših političkih zatvorenika. To bi za državu bilo najjeftinije, jer tamo već postoji kompletna infrastruktura, od portira do liječnika, dvorane i kuhinje. Nadamo se takvom rješenju. Bilo je prijedloga od strane Vlade da nam daju hotel na Jadranu ili Tomislavac na Sljemenu. Mi to nismo mogli prihvatiti, jer bi bila izolacija, zatvor, budući nije ni zamislivo da bi rodbina dolazila u posjet, pa bi to bilo nepodnošljivo. Onu zgradu koju su nam obećali, netko drži za se. Tko je, to gospoda gradonačelnica znade.

Bilo je i uspjeha

Da ne bi ispalo kako mi u ove dvije godine ništa nismo učinili za svoje bližnje, treba realno prikazati i uspjehe.

A oni nisu baš tako mali. Evo, ovdje je naša članica i draga naša predsjednica, koja mi može posvjedočiti kako nam je često bilo teško razgovarajući s "gluhonijemima". Kako smo raznim sredstvima pokušavali izboriti što je moguće više i što je moguće brže, jer smo željeli da naš, hrvatski politički uznik osjeti da nije više posljednji u nizu. Već sam spomenuo 16. prosinca 1996. i početnih 10 milijuna, a ove godine smo uspjeli izboriti 42 milijuna za isplate naknada, pa smo time ostvarili prvu etapu našega puta, a to je da svaki živi politički uznik i svaka živa udovica političkog uznika koja je bila u braku kad je on bio u zatvoru, dobije prvu četvrtinu. To se sada ispunjava.

I više. Rješenja za drugu ratu živim političkim uznicima rođenima do zaključno 1916. godine već su davno poslana i nadamo se da će ministarstvo financija u idućem mjesecu prebaciti potreban novac za tu isplatu, a ja mislim da će se s tim novcem ipak nekako dogurati do rođenih 1918. godine. To je što se naknade tiče.

A što se tiče mirovina već ste u ožujku ove godine osjetili znatno poboljšanje. Kako čujemo, ljudi su poprilično zadovoljni, ali ne svi. Nismo ni mi. A zašto? Zato jer smo u našem prijedlogu Zakona i u svim našim pregovorima s Vladom stalno tražili ispravak nepravde. Pa pravdoljubiva čovjeka nepravda najviše boli, a da mi ne podnosimo nepravdu pokazali smo svojim robovanjem protivčeći se baš nepravdama. Mi smo tražili da se prije primjene povišice po skali izdržane kazne, u startu izjednači sve političke zatvorenike, čija je mirovinska osnovica

Sudionici Treće izborne skupštine zagrebačke podružnice

bila manja od prosječne plaće u Republici Hrvatskoj uvećanoj za 40%. Smatramo da se vladajući režim bivše Jugoslavije okrutno obračunavao sa svojim političkim protivnicima, poglavito sa svjesnim Hrvatima koji su težili nacionalnoj slobodi i državnoj samostalnosti, te ih na razne načine obespravljivao.

Nezadovoljni interpretacijom Hrvatskog zakona za mirovinsko osiguranje, zatražili smo 15. travnja 1999. tumačenje zakonodavca - Hrvatskog državnog sabora, ali na žalost, do danas nismo dobili odgovora.

Isti je slučaj i s člankom 12. st. 2. našega Zakona. U Proračunu smo uspjeli uz onih 42 milijuna za isplate naknada osigurati još 50 milijuna za podmirenje povećanja mirovina i dodatnih 12 milijuna za pokriće troškova po članku 12. st. 2. I ovdje je Mirovinsko osiguranje stručnjak u iskrivljivanju i izbjegavanju ispunjenja zakonskih obveza. U dopisu od 30. ožujka 1999. priznaju da se članak 12. st. 2. odnosi na pokriće mirovina bivših političkih zatvorenika koji "ne ispunjavaju uvjete u pogledu navršenog staža za stjecanje prava na mirovinu" a u drugoj rečenici pišu da se "ova odredba odnosi na bivše političke zatvorenike, koji su ispunili uvjete u pogledu navršenog staža za stjecanje prava na mirovinu" i naravno ne plaćaju.

Mi od onda tražimo i za to tumačenje zakonodavca ali ni tu ništa. 12 milijuna osigurali smo u Proračunu, a Mirovinsko koči isplatu. Mirovinsko je inače posebna boljka, jer tamo se odvija samovolja referentata umjesto da se provodi zakon. Pod istim uvjetima jedan referent izračuna mirovinu 2800 kuna, a drugi 1500 kuna. Kad se žalite, onda je odgovor da su obadva referenta u pravu!

Za donošenje lustracijskog zakona!

Ima nekih političkih zatvorenika koji se protive donošenju lustracijskog zakona. Ako nemaju što sakriti, čega se boje? Nije ovo vrijeme pada Berlinskoga zida. Danas postoje iskustva zemalja koje su otvorile policijske dosjere bivših komunističkih tajnih služba. To se pokazalo dobro i u Njemačkoj, Češkoj, Slovačkoj, Poljskoj, Mađarskoj i drugim zemljama gdje je donesen takav zakon i nigdje nije izbio građanski rat, ali je prestalo lažno prokazivanje i lovljenje u mutnom. Pa čiji je interes da se istina ne sazna? Je li to interes žrtve ili počinitelja? Uvijek je to interes počinitelja!

Zato i Međunarodna udruga bivših političkih uznika, tajništvo koje je u Zagrebu, u našoj podružnici, i traži da se otvore ti dosjere, i da se počinitelji privedu pravdi. To što kod nas ima, malo gdje se može naći: da onaj koji se sam diči kako je pobio stotine zarobljenih, onih koji se nisu mogli braniti, slobodno šeće, kao da se radi o zečevima, pa i za zečeve bi se javile udruge za zaštitu životinja. Zato postavljam pitanje tko smo mi? Ako hrvatski sudovi ne pokreću istrage to onda treba prenijeti na međunarodnu razinu i to treba biti zadak HDPZ-a uz pomoć međunarodnih organizacija.

Jučer je nazvala jedna naša članica i ispričala se da danas ne može doći, jer je upravo došla iz bolnice, a budući ne može hodati, morala je platiti taksu 30 kuna, stoje za nju puno novaca, budući da sada ima mirovinu 1460 kuna. Rekao sam joj da nam pošalje zadnji odrezak od mirovine i da postoji mogućnost da joj pomognemo. Ovdje želim apelirati na vas sve. Prije 4 godine posjetili su vas naše kolegice i poneki kolega i, između ostaloga, pitali za primanja i visine mirovine. Sada su nove mirovine kod svih, pa vas molim pošaljite nam zadnji odrezak, kako

bismo bili u mogućnosti načiniti ažurni objektivni socijalni pregled i pomoći onima, kojima je to zaista potrebno.

Pomozite nam, kako bismo mi mogli pomoći. Budimo živa zajednica. Pred nama je još dosta posla i bez obzira na sastav vlasti, nama ostaje borba. Hvala i neka vas Bog čuva!

Prosvjed protiv ignorantskog vladanja HTV-a

Predsjednica Društva **Kaja Pereković** pozdravila je nazočne, ocjenjujući rad podružnica općenito, a poglavito rad Podružnice Zagreb. **Želimir Kužatko**, također član naše podružnice, koji živi u susjednoj Sloveniji, izvjestio je o radu na otkrivanju masovnih grobišta smaknutih Hrvata u Sloveniji, od koji je do sada najpoznatije grobište Tezno kod Maribora, gdje se procjenjuje da samo u jednoj grobnici dugoj više od dva kilometra leže preko 42.000 Hrvata koje su pobili komunisti.

Zbog ignorancije sredstava javnog priopćavanja, a poglavito Hrvatske televizije i Hine, Skupština je jednoglasno donijela sljedeću rezoluciju:

"Svjesni činjenice da smo kroz pedesetak godina robovanja u srbokomunističkoj Jugoslaviji mi bili savjest hrvatskoga naroda, i zbog toga bi bio red da hrvatski narod znađe, da se danas u ovoj dvorani održava izborna skupština Hrvatskog društva političkih zatvorenika - Podružnice Zagreb. Ali hrvatski narod o tomu ne će znati.

Ovdje nema sredstava javnog priopćavanja ili se nalaze ona čiji je utjecaj na hrvatski narod vrlo, vrlo mali. Nasuprot tomu, kada se održava skup u Kumrovcu, onda HRTV to snima, a HINA je nazočna. Kad se održava skup Društva za zaštitu imena Josipa Broza Tita, isto se događa. Stoga se pitamo, u čijoj su službi Hrvatska televizija i HINA? Je li u službi onih, koji su se stalno borili za hrvatsku državnu nezavisnost, koji nikada nisu izdali hrvatsko ime, koji su uvijek sanjali o Hrvatskoj, koji su i u smrt odlazili s hrvatskim imenom na usnama, ili su oni u službi onih, koji su sve to zatirali.

Po ponašanju Hrvatske televizije, HINE i drugih sredstava javnog priopćavanja, izgleda da su oni u službi ovih drugih. To je suprotno slobodi javnoga izvješćivanja, jer Zakon o javnom izvješćivanju kaže daje profesionalna dužnost novinara, potpuno, istinito i objektivno izvjestiti javnost o onomu što se zbiva. Ovo nije beznačajan skup. Ovo je skup boraca za hrvatsku državnu nezavisnost, na kojem je zastupljeno, prema rješenjima Vlade Republike Hrvatske, radi hrvatske državne samostalnosti, priznatih 1.651.625 dana izdržane robije. Zbog toga donosimo sljedeću

REZOLUCIJU

Osuduje se nedemokratsko ponašanje sredstava javnoga priopćavanja, poglavito Hrvatske televizije i HINE, koji su unatoč

pozivu odbili doći na ovaj skup i pratiti njegov sadržaj i rad, te o tomu izvjestiti hrvatsku javnost.

Zaključci Skupštine i izborni rezultati

Osim Rezolucije, na Skupštini su usvojeno više zaključaka, jedan od njih jest i zaključak da se pošalje brzojav Svetom Ocu Ivanu Pavlu II. Brzojav glasi:

"Sve/i Oče!

Mi, hrvatski politički uznici sa svoje Skupštine Podružnice Zagreb srdačno Vas pozdravljamo sa željom da još dugo godina vodite našu Katoličku Crkvu potom pravde i mira.

Posebno smo Vam zahvalni što ste prigodom Vašeg boravka u Mariboru opet blagoslovili naš narod i sjetili se žrtava ubijenih Hrvata po završetku II. svjetskog rata. Upravo tu, u jamama oko Maribora, u protutenkovskim jarcima grobnica je više od 42.000 nevinih ubijenih Hrvata. Kako sami Slovenci svjedoče daje širom Slovenije grobova više 300.000 Hrvata, to je dokaz mržnje i osvete komunističkih vlasti.

Zahvalni smo što ste zažvali Božji blagoslov na zemlju Hrvata i Slovenaca."

Brzojav je u ime Društva potpisala predsjednica, gđa Kaja Pereković.

Na poticaj gospođe **Farkaš** iz Centra Apel privaćen je prijedlog nadopune Povelje o pravima čovjeka i prijedlog proglašenja 2000. godine:

Svaka osoba nakon smrti ima pravo: na grob obilježen svojim imenom, na ukop u skladu sa svojim vjerskim i kulturnim običajima, a njegova obitelj vjerodostojnu obavijest o tome.

Hrvatsko društvo političkih zatvorenika - Podružnica Zagreb na svojoj Trećoj izbornoj skupštini održanoj dana 25. rujna 1999. godine u Zagrebu, usvojilo je prijedlog Centra Apel - Centar za zaštitu ljudskih prava zatočenih, nasilno odvedenih i nestalih hrvatskih branitelja i civila i članova njihovih obitelji, da se 2000. godina proglasi godinom nestalih, zatočenih, nasilno odvedenih i likvidiranih žrtava bačenih u pojedinačne i masovne grobnice diljem svijeta.

Članstvo je upoznato s diktatom gradskih vlasti i popustljivosti Hrvatskog domobrana, te je osudilo brisanje riječi ZLOGLASNI LOGOR KANAL na ploči koja je postavljena na pročelju zgrade autobusnog kolodvora u Zagrebu.

Tajnim glasovanjem izabran je novi Upravni odbor u sljedećem sastavu: Jure Knezović (predsjednik), Jure Zovko i Miroslav Ivanišević (dopredsjednici), Ivo Brizić, Toma Burić, Grlica Curiš, Ljubomir Gotovac, Tonči Marinković, Drago Pezer, Dragutin Šela, Ana Veček i Zorka Zane (članovi Upravnog odbora).

Članovima **Nadzornog odbora** izabrani su Anđelka Franičević, Borislav Jelušić i Stjepan Zerec. Kandidat za tajnika Podružnice je Vladimir Naglič. •

POZDRAV 'Z PODRAVINE

Lepi vam pozdrav časa gospoda z uprave društva robijaša grada Zagreba i sem vam članom naše ko-privničke županije. Ufam se vu vas da mi nećete zameriti, nekaj bi vam štel povečati v naše domače kajkavske* podravske reče.

Gledimo se s čudom jeden vu drugoga, kak zgliedamo, kak smo se ostarali, podpuklili, dozreleli, bi čovek rekel kak ovi jesenski plodi i farbe vu svoje spodobe. I eto, zapraf, još jedna jesen je tu! Žota, zdena, ofurena, me-glena. Nosi nam medne poklone. Ona nas žekla, za seбом vleče i nekaj-nekaj postija šepče. Sončece poleko zajada, zdeni mraz, eto, dojada, postija den se vgašiva, legli si burno v zemlico mira. Sprčeno stanemo svetom Petru na vago i pojdemo, nekam - visoko na stražo!

Pajdašice i pajdaši, sad se malko prisetimo kak nam je negda bilo dok smo bili klinci. Dok smo bosentali, curidrave lače nosili, kukružnakakruva jeli, vubogčije medno cveli. A dok smo odrasli bili smo bečari, dečki gizdavi, soldati paradni, hrvački vojaki!

Veter nas je nosil po širokom svetu. Z nami je bobental, z nami se je metal. Ona crna leta, soldačija žmeka, a boji krvavi, za pravico sveto, slobodo nam zeto! A onda so došli pekleni cajti. Rešti i robije mladost so nam spile. Zločesti udbaški cucky, Titovi poncije suci, lopovi, frenderi, spačiteli, mučili nas, gneli, kak Ježuša raspeti nas šтели. I tuliko šega kaj smo pretrpeli, a pisnoti nesmo baš nikomu smeli. Seje prešlo, steklo, vu spomenu trnje... na oltaru naše mučeničke žrtve.

Denes, v bolje nade, vu Hrvacke mlade. Pobedo slavimo, mi se veselimo, grlato velimo: - HOSANA, HOSANA - sloboda je zvojevana! Imamo priznato društvo robijaša, koje vodi naša precdnica Kaja! Fala Kajo draga, ti sončece naše, čuvaj, vodi dalje svoje robijaše!

Durdevčan - Picok •

IZBORNA SKUPŠTINA ZADARSKE PODRUŽNICE HDPZ-a

Dne 11. rujna o.g. održana je izborna skupština HDPZ-a Podružnica u Zadru. Gosti su bili čelnici naše udruge gdje KAJA PEREKOVIĆ, gosp. JURE KNEZOVIĆ i gosp. LJUBOMIR GOTOVAC.

Nakon sviranja hrvatske himne, i pozdrav nazočnim gostima, riječ je dobila predsjednica Kaja Pereković, koja je pozdravila nazočne članove, njih oko 75, te u nadahnutom govoru, iznijela odnose u Društvu, te objasnila društveno-političku situaciju u domovini, te apelirala na savjest svakog političkog zatvorenika, kome će dati glas u predstojećim izborima.

Ukazano je na pojavu komunističke aveti koja opet prijete da zavlada Hrvatskom, iztaknuti su zločini koje je počinila bivša komunistička vlast, na zatvore, stratišta i zločince, koje treba pozvati na odgovornost jer se dobro zna tko je počinio zločine nakon II. svjetskog rata i za vrijeme komunističke strahovlade, pa im je potrebno suditi i kažnjavati ih. Hrvatski narod nikad ne smije zaboraviti te zločine.

Gosp. Jure Knezović je govorio o pravima bivših političkih zatvorenika, o nastavku obeštećenja i sličnim problemima.

Nakon uvodnog razlaganja, predsjednik Podružnice prof. BRUNO ZORIĆ, dao je izvještaj o svome radu u prošlom mandatu, iztakao je da Podružnica ima 211 članova, od toga redovnih 165, ostali su pridruženi i dragovoljni. Od 1997.-99., umro je 21 član zadarske podružnice, a u 1999. godini 11 članova. U 1999. upisalo se novih 29 članova što je dokaz ugleda našeg Društva i same zadarske Podružnice. Podružnica se iztakla u pružanju svakojake pomoći svojim članovima, prijam u bolnice, prijam u staračke domove, rješavanje pitanja mirovina, rješavanje svakojakih životnih problema svojih članova, pružanje pomoći. U financijskom pogledu, Podružnica je djelovala pozitivno, nema nikakvih dugovanja, a pomoć se dobivala od grada, županije, Središnjice i članarine čime se financirao rad zadarske podružnice. Nakon kraće diskusije, izvještaj je prihvaćen jednoglasno.

Privedio:

Bruno ZORIĆ

Prijedlog za novi Upravni odbor od 5 članova, kao i za novi mandat predsjednika podnio je u ime starog Upravnog odbora prof. Vjekoslav Meštrović.

Za predsjednika je ponovno predložen prof. BRUNO ZORIĆ, dosadašnji predsjednik, a nazočni članovi su jednoglasno prihvatili ovaj prijedlog. Prema tome, za novog predsjednika u nastupajućem mandatu od 1999-2001. biti će ponovno prof. BRUNO ZORIĆ.

Sudionici Skupštine iztakli su zalaganje izabranog predsjednika, pomoć koju pruža članovima u rješavanju njihovih problema. Skup je također prihvatio prijedlog Vjekoslava Meštrovića za novi

Upravni odbor, te novi Upravni odbor čine: Želimir Meštrović, Vjekoslav Meštrović, Bruno Vulin, Ilija Baljak i Filip Maričić. Za novi Nadzorni odbor predloženi su i izabrani: SVETKO PALEKA, EUGEN BAJLO i ANTE IVAS.

Također je izabrana i delegacija za 5. Sabor HDPZ u Zagrebu 24.10.99., a čine ga: Bruno Zorić, Želimir Meštrović, Vjekoslav Meštrović, Bruno Vulin, Ilija Baljak, Filip Maričić, Svetko Paleka i Ante Ivas.

Skupština je donijela i proglas sudionika skupa hrvatskoj javnosti, a proglas je upućen sredstvima javnog priobćivanja. U proglasu, sudionici Skupštine osuđuju pokušaj protivnika sadašnje vlasti da sruše sadašnju vlast, te povrate komunističku vlast, a hrvatski politički uznici najbolje znaju i najbolje su je osjetili u bivšim komunističkim kazamatima robijajući za slobodnu i samostalnu hrvatsku državu.

Nakon održane skupštine, njezinog službenog dijela, započeo je domjenak i razgovor članstva sa svojim čelništvom. Uz pjesmu i smijeh, skup je završio u ugodnoj atmosferi. •

SKUPŠTINA PODRUŽNICE ZA VIROVITIČKO-PODRAVSKU ŽUPANIJU

Dana 25. rujna 1999. u Slatini je održana Izborna skupština HDPZ Podružnice Virovitica. Skupštini su bili nazočni predsjednica gđa **Kaja Pereković**, predsjednica Nadzornog odbora gđa **Anđelka Franičević**, član Vijeća gđa **Milka Bencetić** i tajnik Središnjice, g. **Stjepan Zerec**.

Nakon podnietog izvješća predsjednika Podružnice, g. **Drage Pelikana**, i rizničara, g. **Viktora Kavalira**, u svojem je obraćanju predsjednica izložila pregled postignutog u radu udruge, navodeći aktualne teme - od angažiranja u otkrivanju masovnih grobišta i odgovornosti za te zločine, do neodgovornih izjava u tisku Marka Dizdara. Odgovarano je i na postavljena pitanja članstva, te dana uputstva o ostvarenju njihovih prava.

Staro središte Virovitice

Nakon izbora rukovodstva Podružnice i završetka Skupštine priređen je domjenak, pa smo uz skroman, ali ukusan objed nastavili naše ugodno druženje. Pri povratku u Zagreb, usput smo posjetili dvije naše članice koje su se iskreno obradovale tom posjeti.

Stjepan Zerec, tajnik O

III. IZBORNA SKUPŠTINA SISAČKO-MOSLAVAČKE PODRUŽNICE

11. rujna ove godine Podružnica HDPZ-a Županije Sisačko Moslavačke u hotelu "Panonija" u Sisku održala je svoju III Izbornu skupštinu, na kojoj je potvrđena nekim članovima II i III. mandat u Upravnom i Nadzornom odboru, kao i Predsjedniku Ivici Tuškane, koji će daljnje 2 godine biti na čelu Podružnice u Sisku.-

Uz nazočnih 147 članova i članica, Predsjednik, Upravni i Nadzorni odbor podružnice dobio je 146 glasova, sa samo 1 glasom protiv.

Izornoj skupštini nazočilo je 14 gostiju, Udruga grada Siska i Županije Sisačko Moslavačke, a iz Središnjice HDPZ-a u Zagrebu skupštini su bili nazočni dopredsjednik gosp. Ivan Brigić, tajnik Stjepan Zerec i gospođa Anđelka Franičević, član Izvršnog odbora u Zagrebu.

Dnevnim redom od 12 točaka i predviđenim radnim tijelima skupštine, skupština je svoj rad započela u 10,15 sati a završila u 14,13 sati kada su pročitani rezultati glasanja.

- Predsjednikom podružnice HDPZ-a u Sisku ostaje Ivica Tuškan
- Dopredsjednikom podružnice Sisak Luka Filipović
- Tajnik podružnice ostaje Vladimir Vražić
- Član Uprav, odbora za Novsku Damjan Perić
- Član Uprav, odbora za Kutinu Ivan Rendulić

Privredio:

Ivica TUŠKAN

- Član Uprav, odbora za Sisak Marijan Robek

- Član Uprav, odbora za Petrinju Josip Dukarić

- Član Uprav, odbora za Glinu Karlo Lipak

- Član Uprav, odbora za H. Kostajnicu, H. Dubicu i Dvor Martin Grabarević

U Nadzorni odbor odabrani su:

- Predsjednik Nadzornog odbora Ivan Poljanac

- Član Nadzornog odbora Rudolf Matolnik

- Član Nadzornog odbora Stjepan Krnic

Izaslanici na V. Sabor HDPZ-a u Zagrebu:

- Ivica Tuškan, Luka Filipović, Vladimir Vražić, Damjan Perić, Ivan Rendulić, Marijan Robek, Josip Dukarić, Karlo Lipak, Martin Grabarević, Ivan Poljanac, Marija Kostanjevac.

U svomu obšimom izvješću bivši i sadašnji predsjednik Ivica Tuškan članstvo i goste upoznao je s radom podružnice HDPZ- Sisak, za protekle 2 godine mandata, ali i obuhvatio vrijeme od samoga osnivanja čiji je bio inicijator i osnivač HDPZ-a na području Županije sisačko moslavačke, sve do današnjih dana, uspjesima i neuspjesima tijekom sve 4 godine svoga mandata. U diskusiji uključilo se dobar broj nazočnih, kao i predstavnici iz Središnjice HDPZ-a u Zagrebu.

Zahvaljujući se i na svom III povjerenju članstvu podružnice HDPZ-a u Sisku, kao i na dostignutim aktivnostima u radu, uz želju za susretom i na IV. Izornoj skupštini, uz bolje zdravlje i dane zajedničkog življenja.

Zatim su svoja izvješća podnijeli članstvu i nazočnim gostima tajnik podružnice Sisak gosp. Vladimir Vražić i predsjednik Nadzornog odbora gosp. Ivan Poljanac.

O radu ureda u Sisku i financijskim sredstvima gosp. Vražić iznio je, da je ured uredno poslovao, svakoga utorka i petka u tjednu kada je naše članstvo moglo dolaziti u ured i obaviti zahtjeve iz nadležnosti podružnice, ali i upoznati prava o političkim uznicima članovima i članicama podružnice u Sisku.

Ustanovljeno je da su financijska sredstva racionalno trošena i nije bilo prekršaja, osim nekih naznaka nepoznavanja zakona o financijama uredbama vlade R. Hrvatske.

U svome izvješću skupštini, gospodin Ivan Poljanac kao predsjednik Nadzornog odbora kazao je da Nadzorni odbor nije naišao na primjedbe, budući smo reviziju obavili u dva navrata u ovoj 1999., što je i nazočno članstvo ovoj skupštini sa zadovoljstvom prihvatilo.

Kako je kandidacijska komisija i svoj dio posla oko izglasanih kandidata, radnom predsjedništvu podastrla podatke izbora, rad skupštine išao je svome kraju.

U zahvalnici starog i novog predsjednika Ivice Tuškana, svoju zahvalu odao je članstvu podružnice i odborima koji su mu po treći put dali povjerenje, zahvalio se je i predstavnicima grada Siska i Županije sisačko moslavačke, d.d. "Panonija" u Sisku, na pomoći i podršci koju je imao od tih ustanova tijekom oba mandata u protekle 4 godine dana, time je izborna skupština svoj rad privela kraju.-

U malim salama hotela "Panonija" uz pripremljeni gulaš, kavu, sokove i pivo, članstvo je u druženju oko 15.15 sati počelo napuštati prostore hotela "Panonija" upućujući se svojim domovima i prebivalištima. •

Godišnja skupština HDPZ Koprivničko-križevačke županije

Godišnja skupština HDPZ Koprivničko-križevačke županije održana je 12. rujna 1999. u Koprivnici. Bilo je nazočno skoro dvije trećine članstva. Skup je počeo sv. Misom u crkvi sv. Nikole, a nakon toga u Hrvatskom je domu održana Skupština. Osvrt o radu izložio je predsjednik, g. **Vjekoslav Kumrić**, dok je o ostalom poslovanju i općem radu govorio tajnik, g. **Ladislav Hajba**.

Prije početka Skupštine odpevanja je državna himna, a nakon nje je odsviran mirozov za sve umrle i poginule vitezove i nevino ubijene od 1945., kao i za poginule branitelje u Domovinskom ratu. Iz Središnjice nazočila je predsjednica, gđa Kaja Pereković, tajnik, g. Stjepan Zerec i predsjednica Nadzornog odbora, gđa Anđelka Franičević. Nakon završene Skupštine upriličen je zajednički domjenak.

KP. •

Specijalni logor br. 2 - Buchenwald

Poticajna skupina Buchenwald 1945.-1950. održala je svoj 9. sastanak 17.-18. rujna 1999. u Buchenwaldu, mjestu svoga mučenja pod komunističkom vlasti i izravnim nadzorom sovjetskoga KGB-a i Vrhovnog vojnog suda u Moskvi.

Skup je organiziran dobro i prema pruskoj preciznosti, a nazočilo je preko tisuću bivših robijaša, većinom teška hoda. Svečanost je počela okupljanjem krovne organizacije svih bivših političkih uznika u Njemačkoj - UOKG (Savez žrtava komunističke nasilničke vlasti) na čelu s predsjednikom, gospodinom **Gerhardom Finnom** i članovima predsjedništva. Idućeg dana mnoštvo se okupilo na zbornom mjestu, onom istom na koje su ih ondašnji stražari postrojavali i održavali razne govore. Sada su se nazočnima obratili surobijaši, podsjetivši na one teške dane, istakavši još neostvarene zahtjeve i upozorivši na opasnost komunističkih drugova u raznim lijevim strankama, od PDS-a do SPD-a. Oni u trenutnoj konstelaciji snaga uistinu ne predstavljaju veliku opasnost, nu ako se stanje u Rusiji izmijeni mogućim dolaskom na vlast bivših komunista, aktiviranje ruskih trabanata nije upitno, pogotovo jer su prošli bez kazne i jer komunizam nije proglašen zločinačkom ideologijom, a nekadašnji izvršitelji ili naredbodavci zločina protiv čovjeka i ljudskih prava sada se izdaju za salonske antifašiste.

Na zborištu mnoštvo su pozdravili gospođa **Brauer**, te gg. **Schmidt** i **Rudolph**. Potom je na masovnom grobištu održana ekumenska služba Božja.

U poslijepodnevnom satima prisutne su pozdravili održavši prigodno slovo: **dr. Michael Luther**, zastupnik CDU/CSU frakcije u Njemačkom Bundestagu, **dr. Arenhovel** - zastupnica predsjednika Vlade za pokrajinu Thuringen, g. **Peter Bonitz** - član Parlamenta pokrajine Thuringen,

Jure Knezović - dopredsjednik Internacionalne asocijacije bivših političkih uznika.

Na simpoziju o Specijalnom logoru Buchenwald referate su održala gospođa:

Piše:

Jure KNEZOVIĆ

Gerhard Finn, Jan Lipinski i dr. Klaus-Dieter Müller.

Nakon mučnog ratnog vremena i propasti Hitlerove Njemačke otvorila su se vrata mnogih zatvora i logora, a mnogi dotadašnji logoraši nisu bili u stanju boriti se protiv obnove mučilišta o kojima su rado i opširno pripovijedali. Slično kao što je kod nas Jasenovac nakon svibnja 1945. bio mučilište mnogim hrvatskim uznicima, za čije se grobove još pouzdano ne zna, onaj drugi, Buchenwald tek je nakon pada Berlinskoga zida, "otkriven". Sada

Na zapovijed američkih posadnih vlasti, žitelji Weimara obilaze ostatke nacističkog logora u Buchenwaldu 1945.

se puno znade, a znalo se i prije, samo su ljudi zatumljivali u sebi spoznaju da je u njihovoj blizini opet bio logor smrti kao i u Hitlerovo doba, logor u kojemu je od izcrpljenosti, glada i bolesti umrlo razmjerno više logoraša nego u Hitlerovo Buchenwaldu.

Taj veliki kompleks na proplanku iznad divnog grada Weimara, skriven u bukovoju šumi, po kojoj je i dobio ime "Bukovlje" (Buchenwald), pod sovjetskim je nadzorom doživio zaista veću izolaciju, nego za Hitlerova vremena, kada se tik do logora moglo prometovati. Rusi su bili stručnjaci u izmišljanju izolacije; dok je prije bila samo bodljikava žica, kroz koju se pružao pogled po blagim thurinškim brežuljcima,

i kroz koju se moglo promatrati život koji se odvijao na okolnim poljima, sad je uz bodljikavu žicu *oplotčeno* još i daskama, pa više nije bilo moguće razasuti pogled po zelenim poljima i proplancima. Štoviše, barake su sada bile strogo odijeljene bodljikavom žicom i prolaz nije bio više moguć.

Tko su bili zatvorenici Specijalnog logora II.?

Kad je kapitulirala Hitlerova Njemačka, Amerikanci su bili u Thuringenu. Građane koji su se vraćali s bojišta saslušali bi i, ako nije bilo dokaza da su počinili zlodjela, pustili kući. Oslobođili su i logor Buchenwald. Sami zaprepašteni stanjem koji su u njemu zatekli, a od građana grada Weimara dobivali su stereotipne odgovore kako nisu imali pojma što se iza brda događalo, odredili su da cijelo pučanstvo mora otići i vidjeti. I svi su išli. Čudili se i zgražali, a logor je bio raspušten.

Ako su Amerikanci ušli u Thuringen, nisu u Berlin, a strateško i prestižno je biti i u Berlinu nazočan kao pobjednik, pa su se sa svojim saveznicima Rusima dogovorili: ti meni malo Berlina, a ja tebi pokrajinu. Tako su Rusi postali gospodari Thuringena. Više nije vrijedila američka kontrola. Imali su oni iskušane metode i doušnici su proradili, prokazivani su ljudi iz zavisti, ljubomore, osvete. Klasni neprijatelji, nacisti u najširem smislu ovoga pojma, agenti stranih sila, kulaci i dr. Kao mjera "sprječavanja" poslužila im je sumnja da su pripadnici "Werwolfa", pa su pozatvarili dečke iznad 15 godina, bivše vojnike, pozatvarali su i vlasnike imanja i tvornica, a njih je trebalo negdje strpati. Logor Buchenwald, prazan i sposoban zaprimiti nove žrtve bio je kao naručen. U nj su počeli pristizati transporti.

Bilo je tu i djece, koji su rekli nešto protiv Rusa ili komunista, onih koji su razgovarali što bi se moglo poduzeti da bi se istjerali omraženi Rusi, a bilo je sasvim nevinih ljudi. Drastičan je primjer Elli Marschall koja je radila u trgovini i bila uhićena skupa s vlasnicom radi anti-sovjetske agitacije. A ona je, u nestašici papira, zamotala robu u novine ćirilicom ispisane, vjerujući da su to ruski vojnici ostavili. Što u njima piše tako i tako nije znala. Ni čitati ćirilicu nije znala. Čitati je

znao komunist, koji je za vrijeme rata bio u Kominterni, a novine su bile antisovjetska promičba, koju je Goebelsov aparat tiskao na ruskom i bacao među ruske vojnike. Uhićena je zbog antisovjetske agitacije, držana kao i mnogi u tome Specijalnom logoru, bez suda do 1950., dok Rusi nisu napustili logor.

Tada je predana DDR-ovskom sudu. Iako su sudci ustanovili da ona uopće nije kriva, nisu je oslobodili, jer se socijalizam ne može zabuniti. Oni su je osudili na pet godina i uračunali vrijeme provedeno u logoru, pa joj je trebalo još dva mjeseca, koje je izdržala i bi puštena. Ni ona, čiji je otac bio član komunističke SED, kao ni ostali logoraši nije imala mogućnosti komuniciranja s rodbinom. Pisanja nije bilo. Paketa nije bilo. Neizvjesnost je trla očeve, muževe, majke, žene. Trla je i mladež i djecu, ali ne tako i toliko kao njih. Zato je smrtnost među mladima bila manja, nego među starijima. Od 3125 malodobnih uznika u tom logoru, umrlo je njih 1089, a to je 35%, dok je starih umrlo 40,6%. Već sama ta činjenica smrtnosti govori o uvjetima koji su vladali u logorima pod sovjetskom kontrolom.

Zašto se bivši logoraši nisu zalagali za humanije uvjete u logoru pod njihovom vlasti? To je pitanje mučilo i druge, pa i neke bivše logoraše iz vremena Hitlerove vladavine. Neka nam takav jedan kaže:

"Buchenwald je ostao, Sachsenhausen-Oranienburg, Torgau, Ravensbrück, neke su nadogradili a neke novo sagradili. U početku su valjda šest glavnih logora i tucet sporednih u kojima se stalno nalazi više od 100.000 uhićenika, a povremeno i do 250.000 dok se u nekontroliranim razmacima odvijaju deportacije u sovjetsku Rusiju.

Ovo stanje sve više i više poznato je njemačkom narodu. Do konca 1946. tisak u ostale tri okupirane zone nije smio pisati o ovome; to bi bila 'kritika na savezničkoj sili'. Nakon 1947., kad su suprotnosti prema Rusima postale javne, odjednom se to željelo. Ali narod je već umukao.

Sličnost s prošlim sustavom bila je svakome jasna, dobra volja je bila i zajedničko dobro htjela, ali prestrašena. Pitah koncem 1947. i početkom 1948. komuniste, s kojima sam godinama sjedio u Buchenwaldu, i bivše vodeće članove Jedinствene stranke koja je vladala u Istočnoj zoni, također političke zarobljenike od nekad, što oni misle o

Stupovima označena grobišta u šumi

'ovakvom razvoju'. Opasne političke protivnike mora se zatvoriti i učiniti bezopasnim, neki su rekli; otvoreno su rekli da se metode ne razlikuju od onih pod nacionalsocijalizmom."(Eugen Kogon "Der SS.Staat").

Ako je smrtnost veća u komunističkim logorima, ako je izolacija bila pravilo, ako je i pogled bio onemogućen, ako se za umrle nije dobila obavijest i smrtovnica, ako su od početka masovni grobovi planirano skrivani sadnjom stabala uz svježe rake, ako je ušljivost bila veća, i ako su "antifašisti" koji su i sami bili žrtve nasilnoga režima tako nehumani osvetnici, a mi smo ih i u našim zatvorima takve osjetili, zašto se konačno ne osudi komunizam kao zločinačka ideologija a njegovi akteri kao zločinci?

Dopredsjednik IA, g. Jure Knezović, na komemoraciji (snimila Sybille Ploog)

Ponavlja li se u većim razmjerima (skriveno u Pax američani) isto ponašanje kao u Njemačkoj 1945/46., jer bi to bila

'kritika na savezničkoj liniji'. I onda su se malo obazirali na patnje nemoćnih? Kad su nakon pada Berlinskog zida bivši robijaši sabirnog logora Buchenwald otkrili svoje šumom prikrivene masovne grobnice i htjeli načiniti JEDINSTVENI KOMPLEKS PATNJE, bivši logoraši iz NS vremena oštro su se usprotivili. Nisu im dopustili da na logoru u kojem su i jedni i drugi robovali, sagrade svoj muzej (da ne krnje sliku njihove žrtve), nego su ga morali postaviti u sjeni, nevidljivog za neupućena posjetitelja, bez oznake i putokaza.

Otkrivene grobove obilježile su žrtve komunističke diktature stupovima od nehrđajućeg željeza, pa u tamnoj šumi svjetlucaju grobovi, izazivajući svojim mnoštvom samilost i jezu. To drugove smeta. Oni traže da se zamijene drvenim križevima - znadu oni da drvo trune. Drugovi su protiv pomirbe (to smo i u Pulji mogli vidjeti). Ne čudi, jer ih se pustilo, ne samo kod nas, da se preobraze, umjesto da ih se kaznilo ne logorima, nego udaljevanjem od vlasti i pravim vrednovanjem njihove zločinačke ideologije, čiji "spomenici" masovnih grobnica i broj većinom bez suda pobijenih više od 100 milijuna jasno govori o kakvim se tu monsturmima radi.

Skup bivših robijaša Specijalnog logora 2 ispred Internacionalne asocijacije i HDPZ-a pozdravio je Jure Knezović, koji je svojim govorom o strahotama komunističke diktature od Lenjina, Staljina, Ulbrichta, Pol Pota i Tita, ukazao na primjeru Tita kako se umješno znaju prikrivati oni koji su kao Tito odgovorni za masovna smaknuća. Napominjući otkriće masovne grobnice kod Maribora gdje se samo u jednoj jami nalazi 42.000 pobijenih, žicom povezanih ruku i s prostrijelnom rupom u lubanji žrtava komunističke vlasti pod vodstvom i sa znanjem Tita. Tada je utvrđeno da je to najveća masovna grobnica, za koju su odgovorni komunisti, najednom mjestu. Znademo li mi to u osudi komunizma i sprečavanju restauracije bivših država iskoristiti? •

SECRETIA DI STATO
PRIMA SEZIONE • AFFARI GENERALI
Br. 441.985

Vatikan, 25. rujna 1999.

Štovana gospođo,
Sveti Otac je primio dar, umjetničko djelo Željka Karaule, koji ste mu u ime svoga Društva preko Odbora za doček Svetog Oca u Zagrebu dali prigodom Njegova pastirskoga pohoda Hrvatskoj od 2. do 4. listopada prošle godine.

Vrhovni svećenik Vam na tome najljepše zahvaljuje, posebno jer ste time željeli potvrditi privrženost Katoličkoj Crkvi i Petrovu nasljedniku. Njegova Svetost Vam za uzdarje šalje ovdje priloženu kronicu te rado i od srca udjeljuje apostolski blagoslov Vama, ostalim čelnicima i svim članovima Društva.

Priopćujući Vam ovo, pozdravljam Vas u Kristu Isusu.

mons. Pedro Lopez Quintana,
povjerenik

Štovana gospođa
Kaja Pereković
predsjednica
Hrvatsko društvo političkih zatvorenika
Trg kralja Petra Krešimira IV. br. 3
HR - 10000 ZAGREB

Con 1 corona del S. Rosario

SECRETARIA DI STATO
PRIMA SEZIONE • AFFARI GENERALI

Vatikan, 25. rujna 1999.

Br. 441.985

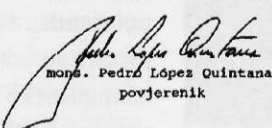
BROJ
-- b LIST 1999
ULAZ

Štovana Gospodo,

Sveti Otac je primio dar, umjetničko djelo Željka Karaule, koji ste mu u ime svoga Društva preko Odbora za doček Svetoga Oca u Zagrebu dali prigodom Njegova pastirskoga pohoda Hrvatskoj od 2. do 4. listopada prošle godine.

Vrhovni Svećenik Vam na tome najljepše zahvaljuje, posebno jer ste time željeli potvrditi privrženost Katoličkoj Crkvi i Petrovu nasljedniku. Njegova svetost Vam za uzdarje šalje ovdje priloženu kronicu te rado i od srca udjeljuje apostolski blagoslov Vama, ostalim čelnicima i svim članovima Društva.

Priopćujući Vam ovo, pozdravljam Vas u Kristu Isusu.

mons. Pedro López Quintana,
povjerenik

Štovana gospođa
Kaja PEREKOVIĆ
predsjednica
Hrvatsko društvo političkih zatvorenika
Trg kralja Petra Krešimira IV. br. 3
HR - 10000 ZAGREB

Con 1 corona del S. Rosario

POZOR - POZOR

dana 16. listopada u 14.00 sati
obavit će se ukop zemnih ostataka
neumornog borca za hrvatska prava

gospodina
Bruna Ante Bušića

pozivamo sve svoje članove iz
Zagreba i okolice da nazoče pogrebu
na Mirogoju.

Predsjednica HD PZ
Kaj a Pereković •

O G L A S

Sabor Hrvatskoga društva poli-
tičkih zatvorenika održat će se u Za-
grebu, 24. listopada 1999.

VIII. KONGRES INTERNACIONALNE ASOCIJACIJE

Osmi kongres Internacionalne
asocijacije bivših političkih uznika i
žrtava komunizma, održat će se u Du-
brovniku 25.-28. listopada 1999. •

STRADANJA HRVATA U KOPRIVNIČKO-KRIŽEVAČKOJ ŽUPANIJI (XVIII.)

PRIPADNICI HRVATSKIH ORUŽANIH SNAGA, NJEMAČKIH POSTROJBI I CIVILI, stradali za vrijeme rata 1941.-1945. u KOPRIVNICI i okolini i pokopani na groblju Sv. Duha u Koprivnici

156. KEMPF Feliks, rođen 1918 god., Vršac, rkt. 4. bojna v. sdrug Knjiga: 178/420 Poginuo 14.10.1944

157. KEREK Nikola, pekar /zarobljenik/ rođen 1903 g. Zagreb, Lisak 21 /ili Sisak/, Knjiga 220/273 Stradao 22.VI.45

158. KERTEZ Ivan, Stož. sat. 2. bojna, V sdrug rod. 1925 Gotalovo - Gola, rkt Knjiga: 201/89 poginuo 16.02.1945

159. KETIŠ Mijo, 4. sat. 2. bojna, 5. sdrug, rod. 1926 Koprivnica, rkt Knjiga: 170/338 Poginuo 16.10.1944.

160. KIDOV Ahmed, Kozak 6 RR3, rod. negdje u Rusiji Knjiga: 191/542 poginuo 16.12.1944

161. KIRIN Ivan, 3. sat. 1. bojna, 5. sdrug, rod. 1918 Podr. Sesvete, rkt, Knjiga: 183/462 poginuo 31.10.1944

162. KIŠUR Danici, vodnik 2. sat. oklopnih vlakova rod. nepoznato rkt. Knjiga: 119/284, poginuo 18.08.1943.

163. KLASIĆ Edo, 2. sat. 1. boj. 5. sdrug, star 20 god. Nova crkva - Haloze, rkt. Knjiga: 174/375 poginuo 13.10.1944

164. KLEMENČIĆ Ivan, prič. domobran u službi oružničke postaje Rasinja, rođen 1915 Rakitje - Sv. Nedelja - Samobor, rkt, Knjiga: 111/205, poginuo 11.06.1943. g.

165. KLISARIĆ Petar, ratar, 51 god. Mala Mučna, pravoslavac, streljan, Knjiga: 212/194 streljan 11.04.1945

166. KOBAR Dragutin, rojnik 1. sat. 1. boj. 5. sdrug, rod. 1922 u Sv. Ivan Zelina, rkt. Knjiga: 177/401 poginuo 25.10.1944

167. KOLMAN Justina, radnica rod. 1903 u Koprivnici, rkt. Knjiga 211/183 stradala 04.05.1945

168. KONTIĆ Ljudevit, 4. sat. 4. boj. 5. sdrug, star 30 god. mjesto? rkt. Knjiga: 189/525 poginuo 27.12.1944.

169. KONTIN Milan, 1. sat. 1. boj. 5. sdrug, rod. 1924 Carevdar-Križevci rkt. Knjiga: 182/456 poginuo 11.10.1944.

170. KOPRIVNJAK Stjepan, 2. sat. 37. boj. 5. sdrug, rođen 1924 Vinkovec-Gor. Rieka, rkt. knjiga: 185/481 poginuo 15.10.1944

171. KOSI Stjepan, 1. sat. Koturaška bojna - Botovo, rod. 1922 u Lukač - Dugo selo, rkt. Knj. 138/17, poginuo 26.01.1944.

172. KOSMAČ Josip, ratar, rod. 04.03.1904 Koprivnica, Špoljarskaul. rkt Knjiga 131/402 stradao 08.11.1943

173. KOŠČAL Viktor, stolar, star 48 g. Koprivnica, Knjiga: 178/418 stradao 14.10.1944

174. KOVAČ Ivkica, stara 2 god. dijete stradalnik Domaji - Sokolovac knjiga 180/437, stradala 15.10.1944

175. KOVAČ Elizabeta, nadničarka - stradalnica rod. 1925 Prelog Čakovec, rkt. Knjiga: 184/475 stradala 14.11.1944

*Privedio:**Stjepan DOLENEC*

176. KOVAČ Josip, stož. sat. 5. sdruga, rod. 1906 Koprivnica, rkt Knjiga: 174/377 poginuo 13-16.10.1944

177. KOVAČEVIĆ Milan, 2. sat. 37. boj. 5. sdrug, rod. 1910 Carevdar: Sokolovac, rkt. Knjiga: 179/427 poginuo 15.10.1944

178. KOVAČIĆ Juraj, dječak stradalnik rod. 1936 Koprivnica - Dubovec, Knjiga 132/412 stradao 21.11.1943

179. KOZINA Ivan, 3. sat. 5. boj. 5. sdrug, rod. 11.11.1926 Ivanić Kloštar, rkt. Knjiga 172/353 poginuo 13.10.1944

180. KRAJAČIĆ Matija, ust. vojničar, rudar kopač, rod. 1912 gdje ?, rkt, Knjiga 100/90 poginuo 23.03.1943.

181. KREKIĆ Bećir, dovodnik 1. sat. 3. boj. 5. sdrug rod. ? Kupres, musliman, Knjiga 177/406 poginuo 22.10.1944.

182. KRIŠTO Ivan, dovodnik 2. sat. 1. boj. 5. sdrug, rod. 1916, Prisoje Grabovica - Tomislavgrad Knj. 175/381 pog. 13-16.10.1944

183. KRIVIĆ Tadija, 1. sat. 1. boj. 5. sdrug rod. 1920, Prisoje-Grabovica-Tomislavgrad, Knj. 182/455 poginuo 11.10. 1944

184. KRIŽAN Antonija, kućanica, rod. 1903, Koprivnica, rkt. Knjiga 170/334 stradala 14.10.1944

185. KRMPOTIĆ Juraj, zastavnik 2. sat. 2. boj. 5. sdrug, rod. 03.02.1921 Gospić, rkt. Knjiga: 167/305 poginuo 04.10.1944

186. KRPAN Ivan, ust. vojničar PTS brzi sklop rod. i mjesto ?, rkt Knjiga: 172/354 poginuo 13.10.1944

187. KRUNIĆ Franjo, 2. sat. 3. boj. 5. sdrug, rd. 16.08.1915 Carevdar-Križevci, rkt. Knjiga 161/245 Poginuo 09.08.1944

188. KVAKARIĆ Martin, ratar, rod. 19.10.1886 Miklinovec-Koprivnica, rkt, Knjiga 80/250 poginuo 04.10.1942

189. KUDELIĆ Mijo, ratar-stradalnik, star 53 god. mjesto? Knjiga: 130/306 stradao 15.11.1943.

190. KUHAR Petar, ust. vojničar 20. bojne, 5. sdruga Koprivnica, rod. 1925, Hum na Sutli, rkt. Knj. 152/153 poginuo 16.05.1944

191. KUKOVEC Ivan, ust. željez. bojna, rod. 1909 Starigrad-Koprivnicarkt. Knjiga 87/316 poginuo 27.11.1942.

192. KULIĆ Ante, koturaška bojna Kpc-a, rod. 1910 u Šibenik-grad, rkt, Knjiga 75/196, poginuo 13.08.1942. g.

193. KUMSKOV Aleksander, Kozak, gefreiter, Štab Terek-Kozaken, Regim. 6 rođen 16.12.1925, Ust Bustran Kaja-Rostov, pravoslavac Knjiga 191/545, poginuo 27.12.1944. god.

194. KUNA Jure, 2. sat. 1. boj. 5. sdrug, rod. 1926, Rastićevo-Kupres, rkt. Knjiga 174/378, poginuo 13-16.10.1944

195. KUNTIĆ Ljudevit, 4. sat. 2. boj. 5. sdrug, rod. 1914, Zavrč-Vinica, rkt. Knjiga: 191/547 poginuo 27.12.1944

196. KUPEC Antun, 1. boj. 5. sdrug, rod. 1925 Dubovica-Mali Bukovec. rkt, Knjiga: 208/154, poginuo 07.04.1945

197. KUSTUR Ivan, ust. vojničar 1. boj. 5. sdrug, rod. 1923 Gornji VakufBosna, Knjiga: 147/103 poginuo 06.04.1944

198. LABAŠ Franjo, poručnik u Požegi, rod. 02.12.1915, Koprivnica, rkt. Knjiga 98/0 Poginuo 26.02.1942.

199. LEBINEC Tomo, 37. boj. 5. sdrug, rod. 1913 Kloštar Podravski, rkt. Knjiga: 191/549, poginuo 15.10.1944.

200. LEDINSKI Stjepan, 7. bojna, 5. sdrug, rod. 01.11.1927 Ježovec-Bednja rkt. Knjiga: 163/262, poginuo 01.09.1944.g.

201. LEŠČAK Vlado, 3. sat. 2. bojna, 5. sdrug, rod. 1925. Zablattie-Đelekovec, rkt. Knjiga: 163/264, poginuo 03.09.1944

202. LONČARIgnac, topnik 2. boj. 5. sdrug, star 27 god. Peteranec, rkt. Knjiga: 202/92 poginuo 16.02.1945

203. LONČARIĆ Martin, ratar-stradalnik, rod. 1921 Koprivnica-Novi Brežanec, rkt. Knjiga: 211/188 stradao 04.05.1945

204. LONIĆ Rifat, otac Mihajlo, rojnik PTS-a, brzi sklop, 10. sat. 3. b rod. i mjesto ?? Knjiga: 175/384 poginuo 13-16.10.1944.

205. LOVRIĆ Ivan, rojnik, 3. sat. 1. boj. 5. sdrug, rod. i mjesto ?, rkt, Knjiga: 173/366 poginuo 13.10.1944.

206. LOVRIĆ Mijo, 2. sat. 1. boj. 5. sdrug, rod. 1917, Liskovica Bjelajce Varcar-Vakuf, rkt. Knjiga: 174/380 poginuo 13-16.10.1944

207. LOZANČIĆ Mirko, ust. vojničar, 1. sat. 1. boj. 5. sdrug, rod. 1924 g. Pribilovići - Vučići, Knj. 142/53 Poginuo 25.02.1944. g.

208. LUČKIN Aleksander, kozak, podoficir, rod. 1905 negdje u Rusiji, pravoslavac. Knjiga: 190/535 poginuo 20.12.1944.

209. LUGOMER Stjepan, vodnik vojno-oružničkog voda, 1. tjel. diviz. rkt rod. i mjesto?? Knjiga: 206/140 poginuo 20.03.1945

210. LUKIĆ Ivo, stradalnik, rod. 1921 Hadžići, 22 god. star, rkt, Knjiga: 131/404 stradao 08.11.1943

211. LUKŠIĆ Dragutin, ust. vojničar, 2. sat. 7. boj. 5. sdrug, rod. 1923 Omarevo-Petrinja, rkt. Knjiga: 157/202 pog. 30.06.1944

212. LJUBIČIĆ Marko, rojnik 2. sat. 1. boj. 5. sdrug. rod. 1917 Liskovica-Bjelajci Varcar-Vakuf, rkt. Knj. 179/429. Pog. 15.10.1944.

213. MARIĆ Marko, Koturaška bojna Koprivnica, rod. 30.04.1920. g. Dragočaj-Banja Luka, rkt. Knj. 57/111, poginuo 25.04.1942

- 214. MARKEŠIĆ Marko**, rojnik stož. sat. 2. boj. 5. sdrug, rođ. 1927 Paulin Kloštar-Kapela. rkt. Knjiga: 205/130 poginuo 16.02.1945
- 215. MARKOVIĆ Mato**, ust. vojničar, 2. vlakoprattnje sat. 1. boj. Kpc-a, rođ. 1913, Rasinja-Koprivnica, Knj. 98/76 poginuo 17.02.1943
- 216. MATIJAŠIĆ Petar**, dječak stradalnik, star 9 god. Vinica-Koprivnica rkt. Knjiga 170/340. stradao 16.10.1944
- 217. MEDANČIĆ Ivica**, 2. sat. 2. boj. 5. sdrug, rođ. i mjesto ??, rkt. Knjiga: 173/362 poginuo 13.10.1944
- 218. MIHALIĆ Ivan**, dječak, star 12 god. Starigrad-Koprivnica, rkt. Knjiga: 171/347 stradao 24.10.1944
- 219. MIHALIĆ Mato**, 1. boj. 5. sdrug rođen i mjesto nepoznato, rkt. Knjiga: 172/359 poginuo 13.10.1944.g.
- 220. MIHALJEVIĆ** —? dovodnik stož. satnije V sdruga rođ. i mjesto? rkt. Knjiga: 176/396 Poginuo 13-16.10.1944.g.
- 221. MIKEC Pavao**, 6. sat. 37. boj. 5. sdrug rođ. 1914, Pitomaca, rkt Knjiga": 168/316 poginuo 09.10.1944.g.
- 222. MIKLIĆ Stjepan**, mlinar stradalnik, star 63 god. Kalinovac kbr. 380, Knjiga: 197/50 stradao 16.02.1945
- 223. MILČIĆ Ivica**, 1. sat. 3. boj. 5. sdrug, rođ. 1926, Gornji Križ - Kapela, Knjiga: 177/405, poginuo 22.10.1944.g.
- 224. MILOLAŽA Josip**, 3. sat. 4. boj. 5. sdrug, rođ. 1908, Livno, rkt. Knjiga 179/428. poginuo 15.10.1944.god.
- 225. MILJANOVIĆ Drago**, 2. sat. 5. boj. 5. sdrug rođen i gdje ??, rkt. Knjiga: 174/372, poginuo 13-15.10.1944.god.
- 226. MIOČ Ivan**, 2. sat. 1. boj. 5. sdrug, rođ. 1922, Šuica, rkt. Knjiga: 142/54 poginuo 25.02.1944
- 227. MIRIĆ Luka**, poginuo u borbi, rođ. i mjesto ??, rkt. Knjiga: 131/405, 08.11.1943
- 228. MIŠURA Ma tko**, 5. stajaci sdrug Kpc-a, rođ. 1913, Bugojno, rkt. Knjiga: 208/158, poginuo 15.04.1945
- 229. MLIKOTA Ivan**, 10. sat. 3. boj. 5. sdrug, rođ. i mjesto ?, rkt. Knjiga: 172/356 poginuo 13.10.1944.g.
- 230. MOMČINOVIĆ Ivan**, 2. sat. oklop, vlakova, 2. p.p., rođ. 24.11.1918 u Niže-Dnjeprovsk-Rusija. Knjiga 119/286 poginuo 18.08.1943.
- 231. MOPER Johann**, unterofizier, rođ. 22.12.1916, Adnang-Pucheim rkt. Knjiga: 90/346, poginuo 31.12.1942.god.
- 232. MRKONIĆ Ilija**, 12. sta. 3. boj. 1. pukovnije, PTS Ludbreg, rođ. 1925, gdje ?, rkt. Knjiga 177/410 poginuo 19.10.1944.g.
- 233. MUJSEIĆ Halil**, 1. sat. 1. boj. 23. pukovnija, rođ. 1926, Zvornik, muslim. Knjiga: 210/171 Poginuo 14.04.1945.god.
- 234. MUNDL Josef**, grenad. 1. kompanije, rođ. 05.03.1908 Margarethen bei S. Polten N.D. rkt. Knjiga: 118/268, poginuo 06.08.1943 .god.
- 235. MUSA Joso**, vojnik PTS, rođen 1926. Kočerin-Mostar, Knjiga 168/317, poginuo 09.10.1944
- 236. MUSA Stjepan**, 2. sat. 3. boj. 5. sdrug, rođ. 1920 Kiseljak-Fojnica, Knjiga: 161/242 poginuo 09.08.1944 god.
- 237. MUSTAČ Ivan**, ust. rojnik, rođ. 17.05.1901 u Koprivnici, rkt. Knjiga: 98/78 poginuo 17.02.1943. god.
- 238. NEMETH Stephan**, traktorfuhrer, rođ. 16.06.1924, Deutsch Haslan Kreis-Bruck. Knj.: 92/18 poginuo 03.01.1943.g.
- 239. NEPOZNATI 27** /dvadesetisedam/ vojnika nepoznatog imena, sahranjeno je ujedan grob-pali u borbi za Koprivnicu. Knjiga: 130/393, 11.11.1943. god.
- 240. NEPOZNATI** višeg rasta oko 30 godina star, dobro građen, nos kukast, nađen na putu od Novigrada Podr. do bolnice u Koprivnici
- 241. NEPOZNATI** ustaša, željezničke bojne rođ. i mjesto ? Knjiga: 146/99 poginuo 07.11.1943.god.
- 242. NEPOZNATI** ustaša, poginuo u studenom 1943 kod pada Koprivnice Knjiga: 152/159, 11.1943.god.
- 243. NEPOZNATI**, ust. vojničar, 5. sdruga rođ. i mjesto ? Knjiga: 177/407 poginuo 22.10.1944.god.
- 244. NEPOZNATI** dovodnik 10. sat. PTS Ludbreg rođ. i mjesto ??, rkt. Knjiga: 181/442 poginuo 19.10.1944.god.
- 245. NEPOZNATI** ustaša, 2. bojna, 5. sdrug rođen i mjesto ?? Knjiga: 205/121, poginuo 16.02.1945.god.
- 246. NEPOZNATO** lice.....Knjiga: 212/196, stradalo 11.04.1945
- 247. NEPOZNATO** lice....Knjiga: 212/197, stradalo 11.04.1945.
- 248. NEPOZNATO** lice.....Knjiga: 212/198, stradalo 11.04.1945.
- 249. NEPOZNATO** lice.....Knjiga: 212/199, stradalo 11.04.1945.
- 250. NIKOLIĆ Stipe**, dovodnik, 2. sat. 1. boj. 5. sdrug, rođ. 1926, Rastićevo: Kupres Knjiga: 182/453 poginuo 05.10.1944.god.
- 251. NOVAK Ivan**, domobran rođ. i mjesto nepoznato, rkt. poginuo 22.10.1942 Knjiga 84/281
- 252. NOVAK Ivan**, željez. dočinovnik, rođ. 1893 Prelog, rkt Knjiga: 131/407 stradao 11.11.1943
- 253. NOVAKOVIĆ Antun**, konjanički poručnik Varaždin, 22 god. star rkt. Knjiga: 84/283 poginuo 22.10.1942
- 254. OGULINAC Josip**, domobr. 1. sat. 10. boj. 4. Novačka pukov. Križevci, rođ. i mjesto? Knjiga: 84/282 poginuo 22.10.1942
- 255. OROŠ Ivan**, rudar, nadglednik, rođ. 1889, Zreča-Konjce-Slovenija, rkt. (stradao za vrijeme borbe), rkt. Knjiga: 119/287, stradao 19.08.1943.g.
- 256. OSTAPENKO Sergej**, kozak, rođ. 1912 /nepozn. Rusija/ pravoslav Knjiga: 191/544 poginuo 27.12.1944.g.
- 257. PAUREVIĆ Ilija**, ust. voj. 2. sat. 7. boj. 5. sdrug rođen i gdje? rkt. Knjiga: 152/157 poginuo 17.05.1944
- 258. PAV Dragutin**, ratar-milicionar rođ. 1920 Novo Virje Đurđevac, Knjiga: 195/25 poginuo 19.01.1945.g.
- 259. PAVČIĆ Stjepan**, stož. sat. 2. boj. 5. sdrug, rođ. i mjesto ? rkt. Knjiga: 174/371 poginuo 13-15.10.1944.god.
- 260. PAVIĆ Mate**, 1. sat. 1. boj. 20. boj. 1. Udr. puk PTS Ludbreg, rođ. i mjesto ?, rkt. Knj. 189/529 pog. 31.12.1944.g.
- 261. PAVIŠIĆ Cvjetko**, 1. sat. 1. lovac. boj. 1. pukovnija Bos. Brod rođ. 1913 Opatovac-Glogovnica, Knjiga 126/356 poginuo 08.10.1943.god.
- 262. PAVLOVIĆ Stojan-Božo**, rojnik 1. gorske bitnice 5. sdrug Kpc-a rođen 1924.g. Turija-Konjic, rkt. Knjiga: 183/470, poginuo 09.11.1944.-
- 263. PEKOV Sergej**, kozak rođ. 01.08.1910, negdje u Rusiji, pravos. Knjiga: 191/540 poginuo 20.12.1944.god.
- 264. PERIĆ Ivan**, ust. voj. brzi sklop PTS-a rođ. i mjesto ?, rkt. Knjiga: 173/370, poginuo 13.10.1944.god.
- 265. PERIŠA Jakov**, 3. boj. 5. sdrug, rođ. i mjesto ??, rkt. Knjiga: 176/393, poginuo 13-16.10.1944.god.
- 266. PERKOVIĆ Ante**, ust. voj. 2. sat. 20. boj. 5. sdrug, rođ. 1920 G. Rieka N. Marof, rkt. Knj. 152/152 pog. 16.05.1944.g.
- 267. PERKOVIĆ Marijan**, satnik 3.sat.1.boj.5.sdrug Kpc-a rođ. 1906, Tomislavgrad. Knjiga: 162/255Pog. 17.08.1944.
- 268. PERKOVIĆ Rikard**, upravitelj realne gimnazije u Koprivnici, rođen 1880 god. stradao od bombe u hotelu "CAR" u Koprivnici 19.09.1943 god. Knjiga: 123/325
- 269. PERUŠIĆ Franjo**, ust. vojničar, rođ. i mjesto: ??, rkt. Knjiga: 172/351, poginuo: 13.10.1944.god.
- 270. PETEKĐuro**, 2. sat. 4. boj. 5. sdrug, rođ. 12.04.1911 Koprivnica, rkt. Knjiga: 170/331 poginuo 12.10.1944.g.
- 271. PETERLIN Ivan**, rudar stradalnik, rođ. 1903 Litija (rudn. Glogovac) rkt. Knjiga: 195/27 stradao 23.01.1945.g.
- 272. PETERMICHL Kurt**, grenadir II. komp. rođ. 05.02.1924 Liesing bei Wien, rkt. Knjiga: 96/59 poginuo 06.02.1943.god.
- 273. PETREKOVIĆ Stjepan**, ratar: ubijen iz puške, rođ. 1897. Herešin Koprivnica, Knjiga: 277/62 stradao 06.05.1947.g.
- 274. PETRIŠ Franjo**, samoviz. satnija 5. sdrug, rođ. 1927 Var. Toplice, rkt. Knjiga: 177/409, pog. 19.10.1944
- 275. PETROVIĆ Andrija**, domobr. 15. stož. satnija, 1. pj.eš. puk. Bjelovar, rođ. 1912 Drnje-Koprivnica, rkt. Knjiga: 103/126 poginuo 04.04.1943.god.
- 276. PETROVIĆ Ivan**, redarstveni izvidnik, rođ. 1894, Orahovica, rkt. Knjiga: 164/276 stradao 06.09.1944.god.
- 277. PICER Florijan**, ratar stradalnik, rođ. 1892. Torčec-Drnje, Knjiga: 196/35 stradao 03.02.1945.god.
- 278. PINTAR Alojz**, 2. boj. 5. sdrug, rođ. 1924 gdje ?, rkt. Knjiga: 204/120, poginuo 16.02.1945 u školi.
- 279. PISATIĆ Marija**, kućanica-stradalnik stara 66 god. Koprivnica, Knjiga: 177/402 stradala 23.10.1944.god.
- 280. PISNJAK Viktor**, prič. domobr. /postolar/ 1. sat. 1. doraba u Ždali, rođ. 1903 u Zagrebu, kršten u župi S. Duh rkt. Knjiga: 104/130 poginuo 06.04.1943.god. •

POPIS PALIH ZA HRVATSKU 1941.-1945. (III.)

(Općine Žepče, Zavidovići i Maglaj)

Priredili:

S. BRAJDIĆ i V. POSEDEL

Mjesto: Lupoglava i Milišić

Red. broj	Prezime (ime oca) ime	God. rođ.	Mjesto rođenja	God pogib.	Mjesto pogibije	Postrojba
1.	Tomčić (Franje) Anto	1923.	Lupoglava	1945.	Dravograd	ustaša i
2.	Pranić (Ivo) Ivan	1917.	Lupoglava	1945.	Dravograd	ustaša
3.	Jurić (Ivo) Jozo	1910.	Lupoglava	1945.	Dravograd	ustaša
4.	Kresić (Ivo) Petar	1923.	Lupoglava	1945.	nepoznato	ustaša
5.	Babić (Ivo) Jerko	1920.	Lupoglava	1945.	Dravograd	ustaša
6.	Pranić (Franje) Jozo	1919.	Lupoglava	1945.	Dravograd	ustaša
7.	Šumić (Ivo) Juro	1921.	Lupoglava	1945.	Dravograd	ustaša
8.	Šumić (Stjepan) Ilija	1919.	Lupoglava	1945.	Dravograd	ustaša
9.	Šumić (Stjepan) Tadija	1926.	Lupoglava	1945.	Dravograd	ustaša
10.	Karatović (Niko) Niko	1923.	Lupoglava	1945.	Dravograd	ustaša
11.	Karatović (Ivo) Mato	1923.	Lupoglava	1945.	Dravograd	ustaša
12.	Karatović (Ivo) Tadija	1925.	Lupoglava	1945.	Dravograd	ustaša
13.	Šumić (Vinko) Frano	1918.	Lupoglava	1945.	Dravograd	ustaša
14.	Šumić (Jozo) Ivan	1921.	Lupoglava	1945.	Dravograd	ustaša
15.	Žučić (Ivo) Tadija	1927.	Lupoglava	1945.	Dravograd	ustaša
16.	Šumić (Anto) Marko	1920.	Lupoglava	1945.	Dravograd	ustaša
17.	Šumić (Anto) Ivo	1922.	Lupoglava	1945.	nepoznato	ustaša
18.	Šumić (Anto) Frano	1924.	Lupoglava	1945.	Maribor	ustaša
19.	Šumić (Jozo) Pavle	1924.	Lupoglava	1945.	Dravograd	ustaša
20.	Šumić (Niko) Frano	1905.	Lupoglava	1945.	nepoznato	ustaša
21.	Barbarić (Ilija) Ivo	1920.	Lupoglava	1945.	nepoznato	ustaša
22.	Barbarić (Ilija) Tado	1923.	Lupoglava	1945.	nepoznato	ustaša
23.	Šumić (Tado) Ilija	1922.	Lupoglava	1945.	nepoznato	ustaša
24.	Šumić (Tado) Ivo	1924.	Lupoglava	1945.	Dravograd	ustaša
25.	Šumić (Anto) Franjo	1924.	Lupoglava	1945.	Maribor	ustaša
26.	Lupić (Ivo) Anto	1922.	Lupoglava	1945.	Dravograd	ustaša
27.	Lupić (Ivo) Franjo	1920.	Lupoglava	1945.	nepoznato	ustaša
28.	Lupić (Anto) Mato	1914.	Lupoglava	1945.	Maribor	ustaša
29.	Lupić (Anto) Frano	1918.	Lupoglava	1945.	Dravograd	ustaša
30.	Vraniković (?) Nikola	1919.	Lupoglava	1945.	nepoznato	ustaša
31.	Vraniković (?) Pero	1921.	Lupoglava	1945.	nepoznato	ustaša
32.	Sarajlić (Mato) Anto	1914.	Lupoglava	1945.	nepoznato	ustaša
33.	Vidović (Šimun) Mato	1918.	Lupoglava	1945.	Dravograd	ustaša
34.	Vidović (Šimun) Anto	1925.	Lupoglava	1945.	Dravograd	ustaša
35.	Tadić (Ilija) Tado	1912.	Lupoglava	1945.	Dravograd	ustaša
36.	Tadić (Ilija) Ivo	1924.	Lupoglava	1945.	Dravograd	ustaša
37.	Šimić (Jozo) Franjo	1925.	Lupoglava	1945.	Zemun-logor	ustaša
38.	Nikolić (Mato) Nikola	1922.	Lupoglava	1945.	Dravograd	ustaša
39.	Nikolić (Mato) Stjepan	1918.	Lupoglava	1945.	Dravograd	ustaša
40.	Nikolić (Mato) Mateša	1912.	Lupoglava	1945.	nepoznato	SS-trupe
41.	Nikolić (Mato) Jozan	1913.	Lupoglava	1945.	Dravograd	ustaša
42.	Vuković (Ivo) Alojz	1921.	Lupoglava	1945.	Dravograd	ustaša
43.	Šimić (Anto) Nikola	1927.	Lupoglava	1945.	Dravograd	ustaša
44.	Tadić (Ivo) Ivo	1921.	Lupoglava	1945.	Dravograd	ustaša
45.	Keškić (Marko) Anto	1920.	Lupoglava	1945.	Dravograd	ustaša
46.	Šumić (Mato) Anto	1924.	Lupoglava	1942.	Rogatica	ustaša

Mjesto: Lug

Red. broj	Prezime (ime oca) ime	God. rođ.	Mjesto rođenja	God pogib.	Mjesto pogibije	Postrojba
1.	Pranić (Anto) Mato	1918.	Lug	1945.	nepoznato	ustaša
2.	Marković (Ilija) Jozo	1920.	Lug	1943.	Kozara	domobran
3.	Marković (Marko) Ivo	1914.	Lug	1945.	Mitrovica	domobran
4.	Slišković (Ivo) Niko	1927.	Lug	1945.	nepoznato	ustaša
5.	Slišković (Jozo) Marko	1921.	Lug	1945.	Kozara	SS-trupe
6.	Slišković (Jozo) Marjan	1925.	Lug	1945.	nepoznato	ustaša
7.	Radić (Križana) Stipo	1915.	Lug	1943.	nepoznato	domobran
8.	Radić (Križana) Nikola	1918.	Lug	1945.	nepoznato	domobran
9.	Radić (Križana) Anto	1922.	Lug	1945.	nepoznato	ustaša
10.	Kaić (Niko) Ivan	1913.	Lug	1945.	Lug	domobran
11.	Kaić (Niko) Ilija	1927.	Lug	1945.	Lug	domobran
12.	Kaić (Mato) Mirko	1913.	Lug	1945.	nepoznato	ustaša
13.	Kaić (Anto) Niko	1925.	Lug	1945.	nepoznato	ustaša

Red. broj	Prezime (ime oca) ime	God. rođ.	Mjesto rođenja	God pogib.	Mjesto pogibije	Postrojba
14.	Kaić (Ivan) Marko	1912.	Lug	1945.	nepoznato	domobran
15.	Kaić (Pero) Niko	1925.	Lug	1945.	Zagreb	ustaša
16.	Čalušić (Mato) Niko	1921.	Lug	1945.	nepoznato	ustaša
17.	Čalušić (Mato) Marko	1903.	Lug	1945.	Maribor	domobran
18.	Filipović (Anto) Blaž	1904.	Lug	1945.	Dravograd	ustaša
19.	Filipović (Blaž) Filip	1925.	Lug	1945.	nepoznato	ustaša
20.	Filipović (Daniša) Filip	1924.	Lug	1945.	Maribor	ustaša
21.	Filipović (Ivo) Niko	1925.	Lug	1945.	Dravograd	ustaša
22.	Filipović (Marko) Jozo	1921.	Lug	1945.	nepoznato	ustaša
23.	Filipović (Marko) Niko	1923.	Lug	1945.	nepoznato	ustaša
24.	Filipović (Filip) Jozo	1913.	Lug	1945.	nepoznato	domobran
25.	Antukić (Tadija) Jozo	1911.	Lug	1945.	Maribor	domobran
26.	Vrbic (Anto) Josip	1921.	Lug	1945.	Dravograd	ustaša
27.	Vrbic (Anto) Marko	1925.	Lug	1945.	nepoznato	ustaša
28.	Budim (Jozo) Joško	1910.	Lug	1945.	Rusija	ustaša
29.	Budim (Jozo) Niko	1920.	Lug	1945.	Žepče	ustaša
30.	Martinović (Jozo) Anto	1920.	Lug	1945.	nepoznato	ustaša
31.	Lučić (Filipa) Ivo	1920.	Lug	1945.	nepoznato	domobran
32.	Jozinović (Anto) Frano	1917.	Golišešnica	1945.	Maribor	ustaša
33.	Kaić (Niko) Marjan	1910.	Lug	1942.	nepoznato	ustaša
34.	Filipović (Daniša) Ivan	1920.	Lug	1945.	Maribor	ustaša
35.	Filipović (Stjepan) Niko	1926.	Lug	1942.	nepoznato	ustaša
36.	Filipović (Petar) Juro	1920.	Lug	1945.	Dravograd	ustaša
37.	Vrbic (Ante) Tado	1920.	Lug	1942.	nepoznato	ustaša

Mjesto: Lovnica

Red. broj	Prezime (ime oca) ime	God. rođ.	Mjesto rođenja	God pogib.	Mjesto pogibije	Postrojba
1.	Antunović (Ivo) Anto	1922.	Lovnica	-	nepoznato	-
2.	Budim (Ivo) Jozo	-	Lovnica	-	Kozara	-
3.	Budim (Anto) Marko	1910.	Lovnica	-	Bosanski Brod	-
4.	Jurić (Milo) Alojz	1912.	Lovnica	-	nepoznato	-
5.	Jozić (Tado) Ivo	1923.	Lovnica	-	nepoznato	-
6.	Jozić (Jozo) Jozo	-	Lovnica	-	Kozara	-
7.	Krajina (Jozo) Niko	1923.	Lovnica	-	nepoznato	-
8.	Krajinica (Jozo) Anto	-	Lovnica	-	Kakanj	-
9.	Lukić (Ivo) Andrija	1924.	Lovnica	-	nepoznato	-
10.	Martić (Pero) Matan	1912.	Lovnica	-	nepoznato	-
11.	Martić (Filip) Jozo	-	Lovnica	-	nepoznato	-
12.	Marianović (Ivo) Andrija	1923.	Lovnica	-	nepoznato	-
13.	Marjanović (Ivo) Jozo	-	Lovnica	-	nepoznato	-
14.	Malbašić (Stjepan) Jakov	1917.	Lovnica	1945.	Kakani	-
15.	Tadić (Tado) Ilija	1922.	Lovnica	-	nepoznato	-
16.	Tadić (Jozo) Niko	1922.	Lovnica	-	nepoznato	-
17.	Tadić (Niko) Ilija	1923.	Lovnica	-	Srem, Karlovci	-
18.	Tadić (Stjepan) Mijo	1922.	Lovnica	-	nepoznato	-
19.	Vidović (Franjo) Marko	1923.	Lovnica	-	nepoznato	-
20.	Vidović (Ilija) Ilija	1923.	Lovnica	-	nepoznato	-
21.	Vidović (Ilija) Marko	1923.	Lovnica	-	Kozara	-

Mjesto: Grabovica

Red. broj	Prezime (ime oca) ime	God. rođ.	Mjesto rođenja	God pogib.	Mjesto pogibije	Postrojba
1.	Ezgeta Pero	1903.	Grabovica	1943.	Liubatović	ustaša
2.	Kelava (Jozo) Ilija	1920.	Grabovica	1944.	Kreševo	ustaša
3.	Anić (Anto) Mato	1912.	Grabovica	1943.	Praha	ustaša
4.	Bagara (Marko) Jozo	1906.	Grabovica	1945.	Maribor	ustaša
5.	Bagara (Marko) Mato	1906.	Grabovica	1945.	Maribor	ustaša
6.	Anić (Anto) Stjepan	1919.	Grabovica	1945.	Slovenija	ustaša
7.	Anić (Stjepan) Antun	1921.	Grabovica	1945.	nepoznato	ustaša
8.	Anić (Stjepana) Petar	1923.	Grabovica	1944.	Slovenija	ustaša
9.	Bagarić (Luka) Antun	1924.	Grabovica	1945.	Slovenija	ustaša
10.	Anić (Stjepana) Jozo	1925.	Grabovica	1945.	nepoznato	ustaša
11.	Kelava (Jozo) Karlo	1925.	Grabovica	1945.	nepoznato	ustaša
12.	Kelava (Anto) Ivo	1926.	Grabovica	1945.	Slovenija	ustaša

Mjesto: Golubinja

Red. broj	Prezime (ime oca) ime	God. rod.	Mjesto rođenja	God pogib.	Mjesto pogibije	Postrojba
1.	Lukes (Maiko) Stipo	1922.	Golubinja	1944.	Novi Marof	ustaša
2.	Lukes (Marko) Jozo	1925.	Golubinja	1945.	nepoznato	ustaša
3.	Ilić (Jozo) Petar	1915.	Golubinja	1945.	Teslić	domobran
4.	Babić (Anto) Ivica	1920.	Golubinja	1943.	Travnik	domobran
5.	Babić (Jozo) Pero	1926.	Golubinja	1945.	nepoznato	ustaša
6.	Košić (Stipo) Pero	1924.	Golubinja	1945.	Maribor	SS-truce
7.	Košić (Augustin) Ivo	1916.	Golubinja	1945.	Dravograd	domobran
8.	Košić (Augustin) Vinko	1920.	Golubinja	1945.	Maribor	ustaša
9.	Košić (Jozo) Andrija	1924.	Golubinja	1945.	Dravograd	ustaša
10.	Košić (Ivo) Stipo	1918.	Golubinja	1945.	nepoznato	domobran
11.	Cvitanović (Marjan) Tomo	1917.	Golubinja	1945.	nepoznato	domobran
12.	Cvitanović (Marjan) Ivo	1911.	Golubinja	1945.	Gluha Bukovica	domobran
13.	Cvitanović (Jozo) Stipo	1920.	Golubinja	1945.	Gluha Bukovica	domobran
14.	Lozančić (Ivo) Marko	1914.	Golubinja	1943.	Rogatica	domobran
15.	Lozančić (Ivo) Stipo	1922.	Golubinja	1944.	Banova Jaruga	SS-trupe
16.	Krežić (Mijo) Fringe	1920.	Golubinja	1945.	nepoznato	ustaša
17.	Kaseli (Marko) Ivo	1918.	Golubinja	1945.	Slovenija	ustaša
18.	Kaseli (Marko) Pero	1922.	Golubinja	1945.	Slovenija	ustaša
19.	Kaseli (Marko) Jozo	1925.	Golubinja	1945.	nepoznato	ustaša
20.	Krežić (Anto) Jozo	1915.	Golubinja	1945.	nepoznato	domobran
21.	Knežić (Marko) Nikica	1920.	Golubinja	1945.	Slovenija	domobran
22.	Rosić (Mato) Ilija	1914.	Golubinja	1945.	Slovenija	domobran
23.	Marinčić (Ivo) Mato	1920.	Golubinja	1945.	nepoznato	domobran
24.	Križanović (Gabrijel) Stipo	1922.	Golubinja	1945.	nepoznato	ustaša
25.	Marianović (Ivić) Ilija	1919.	Golubinja	1945.	nepoznato	domobran
26.	Milanović (Anto) Pero	1925.	Golubinja	1945.	Slovenija	ustaša
27.	Milanović (Anto) Jozo	1920.	Golubinja	1945.	Slovenija	ustaša
28.	Penić (Josip) Anto	1923.	Golubinja	1945.	Slovenija	SS-trupe
29.	Križanović (Križan) Marian	1912.	Golubinja	1945.	nepoznato	domobran
30.	Jurčević (Niko) Pero	1919.	Golubinja	1945.	nepoznato	SS-trupe
31.	Križanović (Križan) Pero	1918.	Golubinja	1942.	Kupres	ustaša
32.	Križanović (Marko) Andrija	1922.	Golubinja	1945.	nepoznato	ustaša
33.	Milanović (Ilija) Stipo	1923.	Golubinja	1945.	Metković	bogoslov
34.	Krežić (Anto) Stipo	1890.	Golubinja	1943.	Kakani	domobran
35.	Petrović (Filip) Ivo	1888.	Golubinja	1943.	Kakanj	domobran

Mjesto: Goliješnica

Red broj	Prezime (ime oca) ime	God. rod.	Mjesto rođenja	God posio.	Mjesto DOEibije	Postrojba
1.	Jozinović (Marko) Anto	1922.	Goliješnica	1945.	Slovenija	ustaša
2.	Jozinović (Jozo) Anto	1922.	Goliješnica	1945.	Slovenija	ustaša
3.	Jozinović (Ilija) Niko	1907.	Goliješnica	1945.	Slovenija	ustaša
4.	Jozinović (Blaž) Stjepan	1906.	Goliješnica	1945.	Slovenija	ustaša
5.	Jozinović (Blaž) Mato	1916.	Goliješnica	1946.	nepoznato	domobran
6.	Jozinović (Antuke) Alojz	1918.	Goliješnica	1945.	Maribor	ustaša
7.	Jozinović (Antuke) Marko	1926.	Goliješnica	1945.	Dravograd	ustaša
8.	Jozinović (Antuke) Franjo	1917.	Goliješnica	1945.	nepoznato	ustaša
9.	Tomas (Stipo) Ivo	1909.	Goliješnica	1945.	nepoznato	ustaša
10.	Jozinović (Ilija) Jozo	1923.	Goliješnica	1945.	nepoznato	ustaša
11.	Šlišković (?) Markan	1922.	Goliješnica	1945.	Maribor	domobran
12.	Mrkonjić (Marka) Štipan	1921.	Goliješnica	1945.	Dravograd	ustaša
13.	Mrkonjić (Anto) Antun	1920.	Goliješnica	1945.	nepoznato	ustaša
14.	Mrkonjić (Peio) Ivan	1919.	Goliješnica	1945.	Maribor	ustaša
15.	Jukić (Marian) Ivo	1925.	Goliješnica	1945.	Dravograd	ustaša
16.	Antolović (Ivo) Niko	1925.	Goliješnica	1945.	nepoznato	ustaša
17.	Dragičević (Ivo) Marko	1912.	Goliješnica	1945.	Slovenija	SS-trupe
18.	Dragičević (Anto) Ivo	1923.	Goliješnica	1945.	nepoznato	ustaša
19.	Tomić (Niko) Marko	1924.	Goliješnica	1945.	nepoznato	ustaša
20.	Tomić (Marko) Mato	1922.	Goliješnica	1945.	nepoznato	ustaša
21.	Tomić (Marko) Anto	1923.	Goliješnica	1945.	nepoznato	ustaša
22.	Tomić (Marko) Marijan	1915.	Goliješnica	1945.	nepoznato	ustaša
23.	Tomić (Mato) Ivo	1921.	Goliješnica	1945.	nepoznato	ustaša
24.	Širić (Ivo) Juro	1914.	Goliješnica	1946.	nepoznato	ustaša
25.	Širić (Niko) Niko	1904.	Goliješnica	1945.	nepoznato	ustaša
26.	Širić (Perica) Mato	1914.	Goliješnica	1945.	nepoznato	ustaša
27.	Širić (Pero) Tadan	1917.	Goliješnica	1945.	nepoznato	ustaša
28.	Širić (Franjo) Petar	1923.	Goliješnica	1945.	nepoznato	ustaša
29.	Antolović (Petar) Stipo	1921.	Goliješnica	1945.	Slovenija	ustaša

Red. broj	Prezime (ime oca) ime	God. rod.	Mjesto rođenja	God poKib.	Mjesto pogibije	Postrojba
30.	Petrušić (Petar) Anto	1923.	Goliješnica	1945.	Maribor	ustaša
31.	Petrušić (Nikola) Jozo	1922.	Goliješnica	1945.	Dravograd	ustaša
32.	Petrušić (Nikola) Mato	1925.	Goliješnica	1945.	nepoznato	ustaša
33.	Vranjković (Pero) Nikola	1908.	Goliješnica	1945.	nepoznato	ustaša
34.	Vidović (Mato) Ivo	1924.	Goliješnica	1945.	Slovenija	ustaša

Mjesto: Galovac

Red. broj	Prezime (ime oca) ime	God. rod.	Mjesto rođenja	God pogib.	Mjesto pogibije	Postrojba
1.	Grić (Jozo) Mato	1913.	Galovac	1941.	Rusija	ustaša
* >	Pejić (Ilija) Ivo	1917.	Galovac	1942.	Kozara	ustaša
3.	Ivešić (Anto) Ivo	1912.	Galovac	1944.	Galovac	domobran
4.	Bošnjak (Anto) Nikola	1906.	Galovac	1945.	nepoznato	domobran
5.	Zovko (Ivan) Ilija	1906.	Galovac	1945.	Dravograd	ustaša
6.	Pejić (Anto) Ivan	1907.	Galovac	1945.	Dravograd	ustaša
7.	Kožulović (Ivan) Luka	1907.	Galovac	1945.	nepoznato	ustaša
8.	Pejić (Anto) Ivan	1907.	Galovac	1945.	nepoznato	ustaša
9.	Ivešić (Matol) Mato	1908.	Galovac	1945.	nepoznato	ustaša
10.	Jakovljević (Juro) Niko	1908.	Galovac	1945.	nepoznato	ustaša
11.	Kožul (Nikola) Nikola	1910.	Galovac	1945.	nepoznato	ustaša
12.	Relota (Ilija) Jozo	1910.	Galovac	1945.	nepoznato	ustaša
13.	Ivešić (Anto) Josip	1910.	Galovac	1945.	Slovenija	ustaša
14.	Ivešić (Blaža) Stjepan	1911.	Galovac	1945.	Slovenija	ustaša
15.	Ivešić (Mato) Tadija	1912.	Galovac	1945.	Slovenija	ustaša
16.	Kožul (Ivan) Josip	1911.	Galovac	1945.	Slovenija	ustaša
17.	Grić (Jozo) Petar	1912.	Galovac	1945.	Slovenija	ustaša
18.	Jakovljević (Marko) Josip	1912.	Galovac	1945.	nepoznato	ustaša
19.	Ivešić (Anto) Jerko	1913.	Galovac	1945.	nepoznato	ustaša
20.	Ivešić (Blaž) Joza	1913.	Galovac	1945.	nepoznato	ustaša
21.	Grić (Ivan) Stjepan	1914.	Galovac	1945.	nepoznato	ustaša
22.	Kožul (Ivan) Jozo	1914.	Galovac	1945.	Slovenija	ustaša
23.	Kožulović (Jozo) Ivo	1915.	Galovac	1945.	Slovenija	ustaša
24.	Kožulović (Anto) Ivan	1918.	Galovac	1945.	nepoznato	ustaša
25.	Kožul (Jozo) Niko	1919.	Galovac	1945.	nepoznato	ustaša
26.	Ivešić (Anto) Anto	1920.	Galovac	1942.	Kozara	ustaša
27.	Kožul (Niko) Ivo	1920.	Galovac	1945.	nepoznato	ustaša
28.	Pejić (Mato) Niko	1920.	Galovac	1945.	nepoznato	ustaša
29.	Kožul (Jozo) Jozo	1921.	Galovac	1945.	Dravograd	ustaša
30.	Grić (Niko) Jozo	1921.	Galovac	1945.	Dravograd	ustaša
31.	Relotić (Tadija) Jozo	1922.	Galovac	1945.	nepoznato	ustaša
32.	Ivešić (Blaž) Marko	1922.	Galovac	1945.	nepoznato	ustaša
33.	Kožul (Jozo) Antun	1923.	Galovac	1945.	nepoznato	ustaša
34.	Kožul (Marko) Ivan	1923.	Galovac	1945.	Maribor	ustaša
35.	Ambrešić (Tadija) Ilija	1923.	Galovac	1945.	Slovenija	ustaša
36.	Ivešić (Blaža) Petar	1924.	Galovac	1945.	Slovenija	ustaša
37.	Pejić (Ilije) Nikola	1925.	Galovac	1945.	Slovenija	ustaša

Mjesto: Donji Bradci i Matijeveća Brdo

Red. broj	Prezime (ime oca) ime	God. rod.	Mjesto rođenja	God pojrib.	Mjesto pogibije	Postrojba
1.	Matijević (Jozo) Marko	1916.	Brdo	1945.	Maglaj	domobran
2.	Antolović (Pranje) Pero	1907.	Zalucje	1945.	Maglaj	domobran
3.	Antolović (Marka) Marko	1919.	Zalucje	1942.	Rusija	ustaša
4.	Sović (Marijan) Ivan	1909.	Brezje	1944.	Našice	ustaša
5.	Sović (Marijan) Jozo	1913.	Brezje	1944.	Našice	ustaša
6.	Sović (Marijan) Anto	1921.	Brezje	1945.	nepoznato	domobran
7.	Sović (Tado) Ilija	1926.	Brezje	1945.	nepoznato	ustaša
8.	Sović (Tado) Juro	1927.	Bradci	1942.	Lika	ustaša
9.	Sović (Ivo) Janko	1910.	Brezje	1945.	Maribor	ustaša
10.	Matijević (Niko) Marko	1922.	Brdo	1945.	Prozor	ustaša
11.	Matijević (Niko) Ivan	1924.	Dev. Brdo	1945.	Prozor	ustaša
12.	Nikolić (Anto) Ilija-Ičo	1922.	Dev. Brdo	1945.	Prozor	ustaša
13.	Matijević (Petar) Jozo	1928.	Dev. Brdo	1945.	nepoznato	domobran
14.	Matijević (Ilija) Jozo	1917.	Dev. Brdo	1945.	nepoznato	ustaša
15.	Matijević (Pero) Marijan	1927.	Dev. Brdo	1945.	nepoznato	ustaša
16.	Sović (Tadija) Anto	1924.	Brezje	1945.	nepoznato	ustaša
17.	Matijević (Ivo) Jerko	1908.	Dev. Brdo	1944.	Perković	ustaša
18.	Borić (Ivo) Ilija	1911.	Mistići	1946.	Globarica	domobran
19.	Borić (Ivo) Petar	1913.	Mišćići	1946.	Globarica	domobran
20.	Antunović (Marko) Marko	1914.	Cerije	1946.	nepoznato	domobran
21.	Martinović (Ivo) Ivo	1914.	Gromilice	1946.	Globarica	domobran

(nastavit će se)

GODIŠNJICA JEDNE TRAGEDIJE (II.)

Odveden sam u hodnik pred ćeliju broj 2 gdje su mi skinuli kravatu, hlačnjak, pa čak i vezice za cipele. U ćeliji sam našao mladića između 25-26 godina, koji je imao zavijenu glavu. Kada su se vrata zatvorila, upitao sam ga što se je dogodilo. Rekao mi je da su ga strašno mučili i tražili da prizna da je bio u Žažini kraj Petrinje kada su se vodile žestoke borbe u kojoj je poginulo mnoštvo partizana. Onda mi je šapnuo tobože u povjerenju daje zaista bio, ali da ne će priznati. Malo kasnije pitao me je, u kojoj sam postrojbi jabio i u kojim borbama. Nisam mu rekao da sam bio u "Crvenkapicama", nego samo u "Žestra bojni" Željeznička Stražarska Bojna u Petrinji i to je bilo sve.

Ponedjeljak ujutro 29. travnja 1946. odmah poslije doručka moj "šlafncimer je izišao i više se nije vratio. Kada sam iznosio kblu iz ćelije preko puta čuo sam poznati glas koji me je oslovio po imenu. Bila je to Kate Lončarević iz Petrinje, inače učiteljica u Sisku. Pitala me je gdje sam uhvaćen. Odgovorio sam joj, a ona mi je rekla da je osuđena na 15 godina robije i da čeka odlazak u logor. Na koncu me je upozorila da, ako sam slučajno bio u Austriji ili Italiji, neka ne priznam. Istodobno su se vrata moje ćelije otvorila i ključar Jarčević me je izgurao na hodnik, a mladić, koji je sa mnom prespavao, prošao je pokraj mene bez zavoja na glavi i ironično se je nasmijao. Istom sam poslije doznao da je to bio Oznaš. Dok sam čekao u hodniku, otvorila su se vrata ćelije u kojoj je bila Kate Lončarević. Ključar Jarčević me je pitao s kim sam malo prije razgovarao. Rekao sam da nisam razgovarao s nikim osim s mladićem koji je spavao u mojoj ćeliji.

Udarilo me je preko nosa i odmah mi je krv pljusnula po košulji. Nije me prestajao tući. Tada je zgrabio Katu Lončarević i pitao ju, što je govorila sa mnom. I ona je rekla da nije govorila ništa i da me uobće ne poznaje. Doživjela je istu sudbinu kao i ja, a poslije smo ustanovili da je čovjek sa zavijenom glavom, nakon što je izišao iz moje ćelije, sve slušao i upozorio Jarčevića.

Poslije podneje u ćeliju došao šef Ozne iz Dvora na /Uni Stevo Čulibrk. S njim su bili kapetan O.Z.N. Martin Bovc i pomoćnik Javnog tužitelja Janiša Šteković. Pitali su Jarčevića zašto mi je košulja krvava, a on im je odgovorio da su me valjda tukli križari u Moslavini - našto su se svi smijali. Čulibrk me je pitao kako je u Italiji, odgovorio sam da ne znam, onda je rekao da ću ja njima sve lijepo izpričati. Pri polasku je upitao ključara zašto nisam svezan, a on je odmah stavio mi ruke na leđa, lanac dobro stegao i stavio lokot.

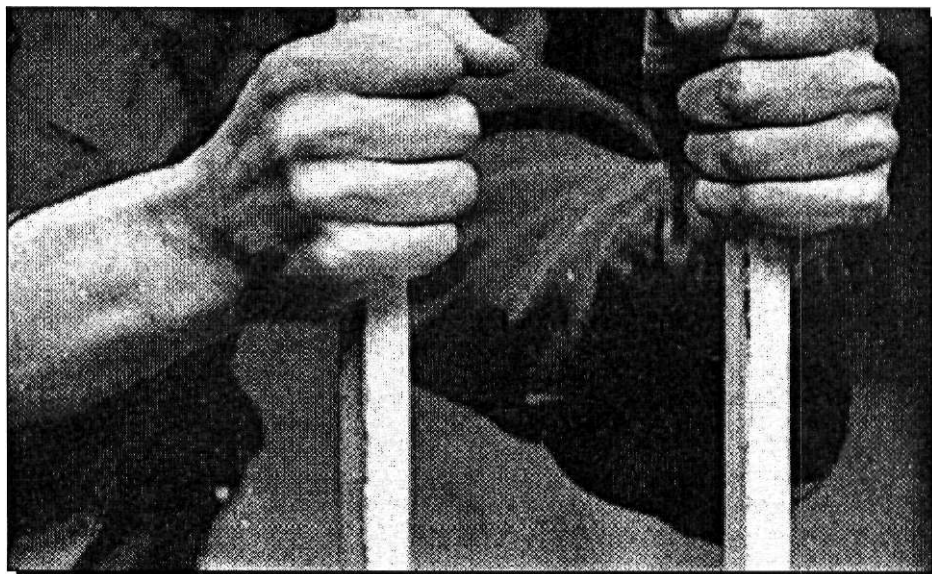
Na hodniku su razgovarali, a kada je Čulibrk otišao, došla su 2 stražara i odveli me u Preradovićevu ulicu bivšu Izpostavu Redarstvene Oblasti, nekad zvana Prva ulica. Jedan od stražara otvorio je vrata ureda, a drugi me je ugurao unutra gdje su sjedili trojica bandita. Bili su to: Stevo Pešut, Jovo

Piše:

Martin GRABAREVIĆ

Maldoš i Stevo Mraković. Kada se je Jovo digao i pošao prema meni, smrdio je po rakiji. Nije me ni pitao kako se zovem, nego me odmah počeo mlatiti po cijelom tijelu, a kako se nisam mogao braniti rukama, podigao sam nogu i udario ga u trbuh. Tada su skočili druga dvojica, srušili me na pod i sva trojica gazili po meni dok se nisam onesvijestio. Bio je već mrak kada sam se osvijestio. Tada se je upalilo svjetlo. Pitao me je Pešut kako se

me obadvije prepoznale, nije bilo prilike doći s njima u kontakt. Kada je Jovo Maldoš stigao, Pešut mu je rekao neka ostane malo kraj mene, a on je otišao kod kuharica i donio mi šalicu tople kave i krišku kruha. Pridigao sam se kako bih lakše pojeo kruh i popio kavu, a Maldoš me je s uživanjem promatrao. Ipak su obadvajica nekamo pošli, ali su prije doveli stražara i rekli mu da na mene strogo pazi, a ako bih pokušao bježati, da me ubije kao zeca. Nije dugo trajalo kada se pojavio Stevo Mraković. Rekao mi je, da još nismo završili jer mu nisam rekao koliko sam poklao Srba. "Filip Borkovac je vozio ustaše na klanje Srba u Glinu i kada je na saslušanju sve

osjećam, ali mu nisam odgovorio. Osjećao sam se strašno. Osim bolova u glavi, plećima i ostalim dijelovima tijela, najteže me je boljelo na lijevoj strani, jer su mi slomili rebra. Neko me je vrijeme promatrao i onda ipak skinuo lance, podigao me i odveo do fotelje koja se je nalazila u kutu ureda s namjerom da sjednem, ali ja sam se odmah srušio.

Bio sam užasno žedan i zatražio sam vode. Pešut mi je donio vodu u nekom zamazanom bokalu, koju sam do kapi izpio. Tada su me opet svezali, ali s rukama naprijed i odveli me u podrum. Upalili su svjetlo. Nasred prostorije bila je hrpa drva.

Utorak je 30. travnja. Kada su otvorili podrum, vani je sijalo sunce. Došao je Pešut, ali mi nije odveo ruke nego samo skinuo lance sa stupa i tako svezana izveo me na dvorište gdje me je ponovno svezao za lipu kraj koje se je nalazila klupa na koju sam bez pitanja legao, jer mi je bilo lakše podnositi boli. U dvorištu se je nalazila kuhinja i zapazio sam dvije žene koje sam odmah prepoznao. Jedna je bila supruga zapovjednika redarstva Ive Lerotića, kojega su javno strijeljali u Sisku, a druga je bila supruga Luke Penge, gostioničara, kojega su također ubili. I ako su

priznao nismo ga tukli. Tako ćemo i s tobom postupiti. Samo lijepo sve priznaj."

Što se tiče klanja Srba, rekao sam već jednom da nisam bio koljač, a vi od mene radite što hoćete. I baš kada sam završio tu posljednju riječ, pojavio se je šef Ozne Martin Bovc. Što su razgovarali, nisam čuo, ali za kratko vrijeme su me digli s klupe, otvorili dvorišna vrata i zapovjedili da idem s njima. Međutim se je opet pojavio Bovc i nakon kraćeg razgovora s njima, odveli su me natrag u podrum. Dali su mi namočenu krpu s vodom i zapovjedili da se operem. Krpa je bila krvava i tada mi je Mraković donio lavor s vodom tako da sam oprao lice koje je bilo krvavo nakon što me je Maldoš dan prije za vrijeme mučenja sa džepnim nožićem brijač i ostala je ogrebotina. Nakon završenog pranja, opet sam vezan lancima sprijeda. Svjetlo je ostalo upaljeno, vrata su zatvorena, a ja sam legao na drva i pokušao se smjestiti da bi mi bilo lakše.

Ne znam koliko je moglo biti sati. Jedino kada su se vrata od podruma otvorila, vidio sam da je vani mrak. Digli su me s ležaja, izvukli iz podruma i izveli na ulicu. Krenuli smo prema Gradskom Poglavarstvu, ali ja sam se pred zgradom Okružnog suda srušio.

Digli su me, a dvojica stražara su me vukli i dovukli do Gradskog Poglavarstva (danas zgrada županije Sisačko-Moslavačke). Vodili su me od ulaza desno do velikih željeznih vrata i stavili u prvu ćeliju broj 1.

Ćelija je bila prazna. Legao sam na pod i namještao se tako, da bih olakšao bolove natečene lijeve strane i slomljenih rebra.

Dok sam se tako namještao, čuo sam zvecket ključeva u bravi i, kada su se vrata otvorila, u ćeliju su dovukli Grgu Stipaničića, Florijana Čovića iz Hrv. Kostajnice, Ivana Petrunića zvanog "Ujo" iz Sunje i Marka Grgića oružničkog dočastnika iz Dvora na Uni. Sva četvorica su bili u nesvijesti. Taj, koji je otvarao vrata, zvao se je Vojin Perinović. Rekao mi je, da se ne mičem sa svoga mjesta i ako pisnem da će mi biti kao ovima što leže na podu.

Prvi se je osvijestio Grga, a zatim Flore, dok su Ujo i Marko još spavali. Grga me je prepoznao i šapatom mi govorio da su imali priliku svi pobjeći ali da ih je izdao bivši policajac, također osuđen na smrt, nadajući se da će spasiti glavu. Sjećam se da su rekli prezime Lisac, ali mu se imena ne sjećam. Isti je Lisac bio redarstvenik za vrijeme N.D.H. i vršio dužnost ključara u istom zatvoru, koji se sada uporabljava za osuđenike na smrt. Ubrzo su se Ujo i Florijan osvijestili, ali ne za dugo, jer je došao Vojin Perinović sa jednim šepavim milicionarom, koji se zvao Stojan Štrbac. Bilo mi ih je teško gledati, pa sam se htjeo okrenuti k zidu ali nisam imao snage od bolova. Dotični Štrbac je pošao k meni da me tuče, ali ga je Perinović upozorio da me ostavi.

Nakon mučenja su ih svu četvoricu odveli iz moje ćelije, a kasnije sam doznao da su pobijeni 8. srpnja 1946. s još sedmoricom mučenika. Jedino je Ivan Petrunić pomilovan na 20 godina robije i 1948. smo se našli u Staroj Gradiški.

Drugi dan, a bilo je to 1. svibnja 1946. vrata ćelije su se otvorila i pojavila su se četvorica elegantno obučenih, po mome mišljenju mogli (...) za trećeg je rekao da je "drug Plavi" sa ministarstva unutrašnjih poslova, azaposljednog da je "drug Drezga".

Pitao me je, kako se zovem, kada sam uhićen i zašto sam uhićen? Kada sam odgovorio, rekao mi je da se dignem s poda. Pokušao sam, ali zaista nisam imao snage odmah to učiniti pa su mi oni pomogli. Kada me je Mitić upitao zašto sam krvav, odgovorio sam daje najbolje da pitaju Jovu Maldoša, Stevu Mrakovića i Stevu Pešuta. Zapovjedili su Perinoviću da u ćeliju odmah donese stol i jednu stolicu, a Mitić je iz svoje torbe izvadio nekoliko listova papira i olovku. Rekao mi je da napišem sve događaje od dana uhićenja pa do sada. Da napišem imena svih osoba koje su me tukle i mjesto događaja. Naglasio je, ako sam ja kriv da će me sud suditi na onu kaznu koju sam zaslužio, ali da batinanja više nema. Čak je naglasio kada budem gotov s pisanjem da zovem ključara, ali da nikome materijal ne dajem u ruke, jer da će on osobno doći i preuzeti. Došao sam do zaključka da zaista nemam što izgubiti, a Mitićevom uvjerenju nisam puno polagao. Jedino sam

mislio da se možda ovakovi slučajevi neće drugima događati.

Zaista sam već uvečer počeo opisivati sve događaje. Čak sam spomenuo kako me je pijani Maldoš džepnim nožićem grebao po licu i kako me je lancem svezao oko vrata i pokušao objesiti o kvaku na prozoru, pa su mu se njegovi smijali i odvratili ga od iste namjere. Drugog dana, kada mi je ključar u ćeliju ubacio limenku s nekom juhom od graška za ručak, rekao sam mu da sam gotov s pisanjem i da obavijesti tužitelja Mitića. Nedugo zatim vrata su se opet otvorila i Mitić je ušao, zatvorio vrata i pitao me, da li me je poslao njegova posjeta netko zlostavljao. Rekao sam mu da me nije nitko dirao i on je otišao.

Četvrtog svibnja došao je Perinović s dva stražara. Svezao mi je ruke i rekao im, da me vode na O.Z.N. koja se je nalazila u kući tvorničara Petra Teslića. Tamo sam ostao do 2. lipnja 1946. i tada su me odveli u zatvor Okružnog suda, koji se i sada nalazi preko puta bivšeg Gradskog Poglavarstva.

Svi oni, koje sam vidio 29. travnja u tom zatvoru, su otišli. Većina ih je osuđena na smrt, a manji broj je dobio vremenske kazne i odpremljen u kaznionicu.

Sedmog lipnja poslije podne došao je Stevo Mraković u pratnji Vojina Perinovića i rekao mi, da se dižem i polazim s njima. Odveli su me na prvi kat i uveli u sudnicu. Vidio sam sudsko vijeće i Jovu Maldoša na optuženičkoj klupi. Optužnica je valjda već bila pročitana, a mene su pitali što se je to dogodilo 29. i 30. travnja 1946. u uredu unutrašnjih poslova. Ispričao sam sve onako kako je bilo, a Maldoš se je ironično smijao i rekao da je to sve laž. Mene su izveli iz sudnice i odveli u moju ćeliju, a poslije sam čuo da su Maldoša sudili 6 mjeseci - dvije godine uvjetne kazne. Nisam niti pomišljao da će ta njegova kazna meni donijeti nove neprilike i stradanja.

Došao je konačno i 11. srpnja 1946. Došli su po mene dvojica stražara u pratnji krvnika Vojina Perinovića, a pri izlasku iz ćelije priključio im se je Stevo Mraković. Vodili su me iz dvorišta uz stube do I. kata u sudnicu. Pokazali su mi klupu na koju sam sjeo i predsjednik suda Jovo Polovina je pročitao optužnicu. Nakon čitanja upitao me je osjećam li se krivim. Odgovorio sam, da se za sve točke navedene u optužnici osjećam krivim jedino za bjegstvo iz J.A., a razlog sam naveo u iztrazi.

Budući sam već sve to opisao u mojoj knjizi "Kalvarija Hrvatskog Vojnika", po jedinosti neću iznositi nego reći: Presuda je glasila: po članu 3 točka 3,4,5. i 10. optuženi Martin Grabarević proglašava se krivim i osuđuje se na kaznu SMRTI STRIJELJANJEM. Moj branitelj po službenoj dužnosti Dr. Matija Starčević, koji za vrijeme suđenja nije rekao niti riječi, sada je izjavio da ćemo se žaliti. Mene su svezali i u pratnji dvojice stražara zajedno s Perinovićem i Mrakovićem krenuli smo prema Gradskom Poglavarstvu i došli do ćelije broj 3. Tada sam osjetio udarac u zatiljak i, kada sam se probudio, osjećao sam strašne boli.

Rebra koja su mi bila slomljena 29. travnja 1946. i koja su već bila zarasla, opet su na istom mjestu slomljena. Kada je stražar iz hodnika provirio kroz bušu, zvao je Perinovića i rekao mu: "Vojine, evo probudio seje." Došao je Vojin i rekao mi.: "Majku ti banditsku, kako si se ti usudio podnijeti tužbu protiv organa državne bezbednosti?" Tužioca Mitića nije bilo niti blizu da mu se zahvalim na donesenoj olovki i papiru da napišem i imenujem sve osobe koje su mrcvarili.

Batine sam dobivao svaki dan sve do konca listopada. Tada su me prestali tući, a 28. studenog - nakon točno 140 dana izdržanih u smrtnoj ćeliji, izveli su me na hodnik. Izvjestili su me, da mi je smrtna kazna poništena i da odlazim na vojni sud u Zagreb. Svezali su me zajedno sa Josom Tomljenovićem i odveli na kolodvor. U Zagrebu je Tomljenovića stražar ostavio u Đordjićevoj ulici, a sa mnom je produžio do Nove Vesi 18.

Na Vojnom sudu sam bio do svibnja i nitko me nije tukao. U svibnju sam ponovno išao na suđenje i kazna je bila opet SMRT STRIJELJANJEM. Bilo mi je omogućeno da osobno pišem žalbu Vrhovnom Vojnom sudu u Beograd, koja se je sastojala od 82 stranice papira i bila je riješena za mjesec dana. U rješenju je pisalo da se presuda poništava i da se pozovu svi svjedoci koje sam naveo. Treće suđenje sam čekao do ožujka 1948. i od pet navedenih svjedoka došao je samo jedan. Rezultat je ovog puta bio DVADESET GODINA prisilnog rata i već sam 1. travnja 1947 bio u Staroj Gradiški.

Ovo ne pišem da bi se možda proslavio nego pišem kako se je moja optužba zasnivala na čistim lažima, a jedna je, po optužbi Dragana Resanovića kraj Gvozanskog da sam poklao pola Banije. Da sam slučajno čekao i da nisam pobjegao iz Armije, dogodilo bi se da sam poklao cijelu Baniju.

Sve ovo što sam proživio od 28. travnja 1946. godine do 1. svibnja 1953. godine dovelo me je, do psihološke traume, tako da sam godinama u Kanadi skakao i budio mirne ukućane iz sna sanjajući kako me tuku, vode na stratište i sve strahote koje živ čovjek može podnijeti.

Da mi je netko drugi tako nešto slično pričao, ne bih mu vjerovao, ali eto na žalost, osjetio sam na svojim plećima. I sada opet, kada sam se nakon 36 godina vratio iz tuđine i vidio što je neprijatelj učinio od naše lijepe domovine, često se s mislima vraćam u prošlost. Nekoliko puta sam bio na liječenju u jednoj zagrebačkoj bolnici i imao prilike gledati mlade ljude koji su prošli teške borbe i razne logore kako izgledaju i kako se muče. Neka im dragi Bog bude u pomoći.

MOJE USPOMENE NA HRVATSKU TRAGEDIJU (III.)

Istog dana poslije podne izvedeni smo iz zatvora, a bilo je nekoliko zatvorenika koji su pridošli tijekom noći. Počeli nas prozivati i odstranjivati u dvije skupine. Kad je došlo do mene, oficir koji je imao popis zatvorenika, prozvao me riječima da mogu ići u drugu skupinu koja ide dalje, jer dolazi iz Bos. Broda. Nakon prozivanja i razdvajanja bio je pokret na željezničku postaju Slavonski Brod, ukrcali nas u vlak i krenuli odmah za Vinkovce, gdje smo stigli oko 14 sati na tamošnju željezničku postaju.

Odmah smo sprovedeni u vinkovački zatvor, gdje nam je priobćeno da je komisija završila rad i odputovala u Srijem. Mitrovicu. Nakon jednosatnog boravka u zatvoru u Vinkovcima, krenuli smo na željezničku postaju, odakle smo krenuli vlakom iz Vinkovaca za Srijemsku Mitrovicu. Tamo smo došli u kasne sate. Prenoćili smo, a sutradan je došla komisija u logor i započela radom. Rad komisije tekao je vrlo sporo, jer su tražili od svakog dokumente, kojima bi mogao dokazati, da je stupio u vojsku. Neki su pokazivali pozive u vojsku i bez problema dobivali otpusnicu iz logora. Kad je došlo do mene, zatražili su poziv u vojsku ili neki drugi dokument iz kojeg se moglo vidjeti da nisam pristupio u vojne formacije dobrovoljno. Kako nisam imao kod sebe nikakav dokument, rečeno mi je da ga do sutra pribavim.

Na to sam odgovorio, da ću nekog od otpuštenih zamoliti da se svrati kod moje supruge, da mi donese potvrdu odnosno dokaz, da sam sa željeznice bio pozvan kao artiljerac u Makarsku, nakon kapitulacije Italije, gdje je **Ante Vokić** kao direktor Direkcije željeznica Sarajevo sa svojom novoustrojenom željezničkom bojnom prihvato osiguranje morske obale od Podgore, Makarske, Baške Vode i Brela do Zadvarja. Razpolagao je haubičkim vodom, a nije imao nikoga za rukovanje. Amnestirani **Begović** iz Dervente rekao je, da će on obavijestiti moga punca na željezničkoj postaji Novo Selo. To je komisija i primila na znanje. Sutradan oko 12 sati došao je **Anto Barišić** iz Novog Sela, željeznički službenik, koji je poznavao moju situaciju.

Piše:

Josip ŠIMIĆ

Donio je potvrdu, ali na žalost bilo je kasno, jer je komisija završila rad i odputovala za Beograd. Kako je bilo još nekoliko častnika, prozvani smo, uz priopćenje da krećemo u zarobljenički logor častnika u Kovin.

Sutradan, poslije doručka, krenuli smo vlakom i stigli u Kovin oko pola noći. Predani smo stražaru logora koji nas je predao komandiru straže. Odveo nas je u neku prostoriju dok ne svane, kad ćemo biti raspoređeni u prostorije s ostalim zarobljenicima.

Nakon nekoliko dana boravka u logoru, raspoređen sam na rad u logorsku kantinu, u kojoj je iz Vinkovaca bio jedan častnik u civilu, trgovac, vlasnik trgovine željeznom robom. Imali smo zadatak obskrbljivati logoraše najnuždnijim potrebama. U logoru su, inače, organizirana razna predavanja.

U logoru sam bio do 27. prosinca 1945., kada sam otpušten iz logora, što mi je priobćio zapovjednik logora, na temelju pismenog zahtjeva MNOO-a Krvavice kod Makarske. Dobio sam otpusnicu iz logora, spremio se i istog dana odputovao kući, sa zadatkom da se prijavim nadležnim vlastima občine Bosanski Brod.

Htio bih svjedočiti još o nekim događajima. U proljeće 1944. došao je k nama Ante Vokić, tada ministar oružanih snaga. Priopćio nam je da se s Poglavnikom dogovorio kako treba zametnuti pregovore s Englezima, jer se njemačka vojska povlači iz Rusije, pa ćemo s njom prekinuti suradnju, ali je ne ćemo napadati.

Za mene osobno sretna je okolnost bila pomoć koju sam pružio srpskom pučanstvu u Bosanskom Brodu i okolici. U vrijeme hrvatsko-njemačke ofenzive na Kozari 1942. imao sam zadatak popisivati novoprimiteljne pripadnike željezničke bojne. U jednom selu nedaleko Bosanske Dubice priključili su mi se Pajo Pivac i Aleksa Pajić iz Bo-

sanskog Broda, nedaleko se odmarala kolona zarobljenika. Kad je zapovjednik kolone dao nalog za pokret, jedan iz kolone nije mogao ustati, pa sam rekao da ga ostave još se odmarati, a mi ćemo se za nj pobrinuti. Kad se kolona udaljila, zarobljenika sam s Pajom i Aleksom uputio svom bratu Marijanu.

Nekoliko dana kasnije posjetio sam Marijana. On je njegovao tog mladića, koji je imao groznicu. Zvao se Dušan Petković, rodom iz Potkozarca. Činjenica da sam pomogao tom Petkoviću puno mi je pomogla nakon rata. Petković mi je kasnije pripovijedao, daje bio u Sloveniji u završnim operacijama. Nakon razoružanja hrvatske vojske i brojnih izbjeglih civila u Austriji i Sloveniji u svibnju 1945., njih nekoliko oficira JA iz specijalne leteće čete, dobrovoljno se javilo za likvidaciju zarobljenika. Ta skupina od oko 10 dobrovoljaca oficira djelovala je u šumi kod Jesenica u Sloveniji. Radili su u parovima po dva. Zarobljenike su im dovodili na rubove jame u parovima po dva vezane žicom.

Oni su ih udarali željeznim šibkama po vratu i zatiljku, bacajući ih u ponore. Bila je norma oko 500 zarobljenika dnevno po paru. Neki su i prebacivali normu. Tako su radili oko 15 dana i poubijali više od 35.000 ljudi. Ubijali su sve što su im doveli: zarobljene vojnike, civile, muškarce i žene. Upitao sam ga zašto su tako ubijali, kad je strijeljanje jednostavnije. Odgovorio je, da je rat bio završen. Zarobljeni vojnici i civili se nisu smjeli ubijati, a mi smo ih ubijali. Da se pucnjava i rafali ne čuju, moralo se raditi tajno. Upitao sam ga za ukupan broj likvidiranih. Odgovorio je da mu nije bilo poznato, jer je bilo više odjeljenja za likvidaciju, ali je čuo za procjenu da je u Bleiburgu, Sloveniji i na Križnom putu poubijano oko 350.000 neprijateljskih vojnika i civila. Govorio je i to, da je doznao o zarobljavanju riznice NDH s mnogo zlata. Jednim dijelom potkupili su Engleze da im predaju hrvatske zarobljenike, dok je glavnica otpremljena u Beograd. Kazao mi je da o tome nikomu ništa ne pripovijedam... (Svršetak) •

STRADANJE OBITELJI FRANIĆ (IV.)

Kata Šćurić, rođena Franić, nastavlja svoju životnu priču

Vrativši se iz Bistrice, dočekala nas je nova tuga i briga za oca. Majka je bila dočučena, Maca premlada, pa sam brigu za oca preuzela ja, obilazeći zatvore i čekajući satima kako bih saznala gdje se nalazi. Zatvori su bili puni, a ispred njih mnoštvo svijeta koje je tražilo svoje najbliže. Vijesti koje bi procurile, širile su se i otac je uvijek znao da sam došla. Obično sam uspjela predati hranu i onda sam čekala da mi vrate posude ili kakav znak od oca. Otac mi je poslao ceduljicu s adresom jedne gospođe Čehinje iz Daruvara. Mislim da se zvala Hanomihl, kod koje sam mogla prespavati kad se ne bih stigla vratiti kući. Bilo je teško putovati i doći do novaca i sakupiti hranu koju sam nosila ocu. Sjećam se da je sestra Maca nosila na stanicu u Novsku voće koje bi, dok je vlak stajao, prodavala i tako donijela kući novac kojeg nismo imali. Ta gospođa Čehinja puno mi je pomogla, ali se kasnije odselila i ja sam izgubila vezu s njom, te joj se nikad nisam zahvalila za sve dobro koje mi je učinila. Otac je u zatvoru bio pun briga za nas, opterećen saznanjem da smo u bijedi, ali čvrst u svojoj svijesti da nije počinio nikakvo zlo. Svoj posao lugara obavljao je časno, a kad se domovina našla u ratu i napadana, branio je dom, ljude i šumsko dobro. Nadao se pravdom suđenju.

Smrt vješanjem!

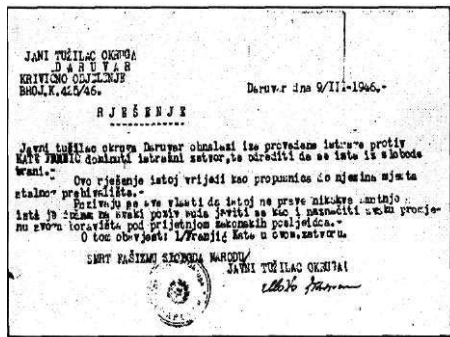
Kako je vrijeme odmicalo, vidio je po presudama koje su izricane da se smrtna kazna jako lako i često izriče te su mu nade u pravdom suđenju postajale sve manje. Ipak je ostao čvrst, tješeci nas u pismima koja nam je uspijevao poslati. Meni je govorio da ne smijem plakati, da se moramo čuvati i znati da je ovo doba suđenja Hrvatima zato što su htjeli svoju domovinu, da se vesele našoj propasti i osvećuju u želji da nas nestane. Mnoge obitelji su uništene, jer su zatvori puni, rekao je, a to moramo izdržati nadajući se da Bog vidi i zna sve, pa će i našim neprijateljima jednom doći kraj.

U selu se otvoreno govorilo da će ustaše platiti za sve što su Srbima učinili. Tražili su i skupljali svjedoke koji će dati iskaze u sudu. Za mog oca se javno govorilo da će biti osuđen na smrt.

Mišo Ljiljak, Srbin iz Borovca i svjedoci koje je predvodio, opsjedali su sud, dolazeći svakodnevno, vršili pritisak, prijetili, prozivajući zatvorenike. Bilo je očito da se dokazi teže pronalaze jer je

istraga trajala od jeseni 1945. do veljače 1946.

Optužnica je mog oca teretila za smrt mnogih, koji su hapšeni od strane vlasti i odvođeni u toku ratnih godina, od 1941. do 1945. Najteža optužba je bilo svjedočenje Stane Rosić, čiji je muž uhvaćen od domobrana na željezničkoj pruzi s još nekim partizanima koji su se prebacivali u Bosnu. Ona se zaklela da je moj otac, vraćajući se iz lugarske službe, s puškom koju je službeno imao, usput pridružio domobranima, naredivši im da uhićenike vode u ustaški tabor. Sve je ona to navodno vidjela i čula, gledajući iz daljine i prepoznavajući mog oca. Na upit suca je li iz te daljine mogla vidjeti i čuti, potvrdila je, zaklinjući se ponovo da je moj otac kriv za smrt njezina muža.

Rješenje kojima se Kati Franić dopušta braniti se sa slobode

Moj otac se žestoko branio, pitajući tko ga je i gdje ubio. Stana Rosić je izjavila da se njen muž nije vratio kući, što je sud prihvatio kao činjenicu da je ubijen i za što je otac kriv. To je bila najteža točka optužbe koja ga je teretila.

Ostale optužbe odnosile su se na to da je otac bio neprijatelj koji se borio protiv partizana te je kriv za svaku akciju koja se događala u našem okruženju. Najviše svjedoka, Srba iz našeg i okolnih sela, javljalo se navodeći optužbe kako je otac bio nepravedan kao lugar prema Srbima dok je Hrvatima pravio usluge i davao bolja drva, kako nije dozvoljavao da love ribu mrežama na rijeci Strug pa je jednom Ljiljkovom ocu zaplijenio ribolovni pribor u vrijednosti od deset tisuća dinara, da im je uvijek psovao majku srpsku i puno toga. U sudnici su svjedoci bili glasni, prilazeći ocu unosili su mu se u lice, prijeteći mu fizički. Bilo je strašno. Mišo Ljiljak je stalno ulazio sa svjedocima i izlazio, dajući upute svjedocima što treba i kako reći.

Čak je sudac upozorio Ljiljka da ne smije stalno izlaziti i ulaziti za vrijeme suđenja, na što se on uopće nije osvrtao.

Ja sam dobila od suca dopuštenje prisustvovanja suđenju, ali mi je rečeno, budem li izustila i jednu riječ, bit ću odstranjena.

Stajala sam blizu vrata kraj kojih je sjedio stražar s puškom. U jednom trenutku obratio mi se, pitajući što mi je čovjek kojem sude. Rekla sam da mi je on otac. Stražar je naslonio glavu na ruke kojim se podbočio na pušku i više nije dizao glavu. Možda je i njemu bilo previše svega što je čuo. Nakon završenog ispitivanja svjedoka, izašli smo van, a sud je vijećao kratko vrijeme. Kad smo ušli, pročitali su presudu - smrt vješanjem.

Izlazeći iz sudnice, otac je pošao prema meni i po sjećanju rekao - Drago mi je, Kato, da si prisustvovala, vidjela i čula kako se sudi - ti znaš istinu kao i ja da sam nevin, da sam Hrvat i da sam pošteno i pravdom vršio svoju lugarsku službu.

Ne znam kako sam izašla iz sudnice, suze su mi tekle niz obraze, a ljudi su me putem pitali što mi je. Nisam mogla govoriti, samo sam se kretala u pravcu adrese gospođe Čehinje, koja mi je kasnije pričala da me neki prolaznik dopratio do nje. Tri dana nisam ustala od slabosti i svega što sam proživjela.

I sama u tamnici

Život i moja mladost osovile su me na noge, a i otac u zatvoru, čekajući nakon žalbe završetak procesa. Sve me to tjeralo da nastavim borbu do kraja.

Pošla sam opet u Daruvar, noseći ocu paket. Ostavili su me taj put dugo čekati s paketom u jednoj zatvorenoj prostoriji. Došao je neki čovjek, vjerojatno istražitelj, i počeo me ispitivati o križarima. Ja im ništa nisam htjela reći o onom što se prepričavalo u selu, da u šumi ima ostataka naših vojnika, jer to su i oni znali. On je, međutim, inzistirao da ja imam vezu i sigurno znam puno toga. Moje odbijanje jako ga je razljutilo, pa je rekao da će me zatvoriti dok se ne sjetim ono što znam. Stražar me odveo u kotarski zatvor. Soba u koju su me uveli je bila otprilike 4 puta 4 metra, a u njoj se nalazilo sedamnaest muškaraca i žena. U kutu je bila limena posuda koja je služila za obavljanje nužde. Nije bilo poklopca pa je neizdržljivo zaudaralo. Dvije žene držale

su deku da bi zaklonile one koji su vršili nuždu.

Moj je otac doznao da su me zatvorili i to ga je više ožalostilo nego njegova smrtna kazna. Molio je stražara da njegovu deku odnesu meni u kotarski zatvor, s kojim su stražari dnevno komunicirali. Stražari su me poznavali, ali nisu smjeli učiniti tu povlasticu.

Bilo mi je teško u zatvoru jer nisam znala zašto su me zatvorili, a imajući iskustva kako optužuju i sude, nisam bila sigurna nije li vlastima ili Srbima koji su i mog oca željeli smaknuti, dovoljan razlog što sam Kata Franić, kći Adolfa Franića. Brinula sam i za sestru i mamu. Jednog dana došla je komisija u našu sobu i pitala što smo jeli. Netko je rekao: grah i zelje. Ja sam rekla da nisam našla ni jedno zrno graha, na što mi je jedan od pridošlih rekao da se bunim i znam da graha nije bilo, a ne znam ništa o križarima zbog kojih sam tu. U zatvoru sam provela točno mjesec dana, a onda su me pustili kući.

Očeva pisma

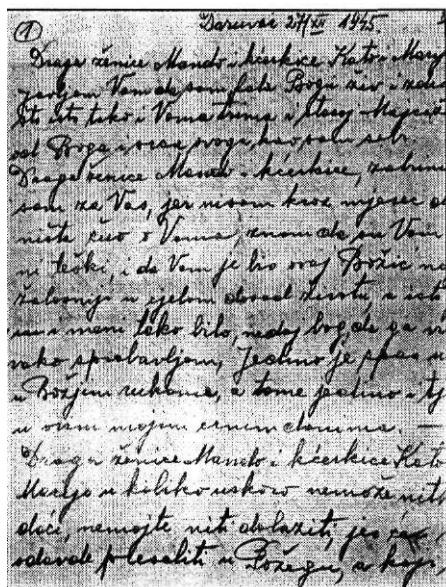
Javni tužilac okruga Daruvar 9. ožujka 1946. izdao je rješenje po kojem mi se dokida istražni zatvor te određuje da se iz slobode branim. Javni tužilac je potpisan Mato Krpan. Najsretniji što sam puštena kući bio je moj otac. Strahovao je da će možda moji dolasci u zatvor k njemu, biti iskorišteni da i mene uhapse pa i osude. Sačuvala sam nekoliko pisama koje nam je otac poslao iz zatvora. Možda će biti zanimljivo za čitatelje ono što je otac pisao o presudama, imenima i osjećajima iz zatvora pa ću navesti pojedine odlomke:

Pismo od 27. 12. 1945. (Daruvar): ..."Ovdje je iz Borovca Bijelić Tunja i Joza Pavličević, oba su presuđena, svaki šest godina, a Blažeković iz Rajića po tri godine, a Ivo Mišković petnaest godina..."

(Bez datuma): ..."Moja je sudbina dosta teška, ali hvala bogu, duša i savjest mi je čista, a u to se jedino i uzdam i molim se Bogu za spasenje moje i vaše, jer koliko mi je teško moje zlo, to mi je još teža tegoba vas triju, mojih sirota, koje morate krvavo zarađivati suhu koru kruha. Na sudu sam bio, ali je obustavljen radi Radaka i Tintora, a opterećuju me za Cigane i Španović i Arbutina i Odbor je poslao loše podatke o meni, premda nisam nikomu nikakva zla nanio... Pribanić je suđen na smrt, a ni ja neću bolje proći. Ljiljak je bio ovdje kad je Pribanić suđen, a pitao je i za mene, ali ja nisam htio izaći..."

Pismo od 12. III. 1946.: ..."Ja sam sada mnogo smireniji kad je Kata otišla kući, bilo mi je teže nego sva moja tegoba. Ja vas molim i zaklinjem da se ne žalostite za mojom nesretnom sudbinom... Nisam ja sam, a niti ste vi same koje ispaštate, ali ja sam

siguran da ćete vi uz Božju pomoć, dočekati sretnije dane, a ja, da nije bilo Ljiljka ne bih bio strpan u grobnicu, iz koje me može jedino spasiti Bog, a u to se jedino i uzdam i tješim u ovim mojim crnim danima. Svaki dan se nadam da će stići iz Zagreba potvrđeno, a onda mi još ostaje deset do četrnaest dana života, dok stigne molbakuju šaljem u Beograd, ali iz Beograda stiže svakom potvrđeno. Otišlo je naše sedmero braće bogu na istinu, dr. Stahuljak i jedan svećenik i još petorica mladića... Ja vas molim da se čuvate... jer Ljiljak je već dva puta bio ovdje i pitao me kako je, ja sam rekao što me pita kad me on ovdje strpao... I molite se Bogu, a i ja se molim da me spasi na zadnjem času od muka i patnje jer vidim da se vesele smrti našoj... Ja ako ispaštam neću nikog turati u zlo, a niti tražim čiju milostinju, jedino od Boga i to me tješi i ostale koji se nalaze sa mnom, nas šesnaest..."

Pismo Adolfa Franića od 27. prosinca 1945.

Doznali smo da se može tražiti odobrenje za posljednji razgovor s ocem pa sam poslala predsjedniku suda po dozvolu. Tom prigodom više sam s njim razgovarala. Rekla sam mu da bi mi bilo lakše da je otac doživotno suđen na zatvor, jer bi kad tad umro kao čovjek, a ovako ću dok sam živa govoriti da je ubijen, obješen od partizana. On mi je odgovorio da je to odluka narodnog suda i da oni, suci, tu ništa nisu mogli učiniti.

Pitao me koliko mi vremena treba za razgovor, a ja sam pitala što misli koliko mi vremena treba za posljednji razgovor, na što mi je odgovorio da sud dopušta pola sata. Tako sam dobila tih pola sata, te smo Maca i ja otišle k ocu. Želio je da Maca ako ikako uzmogne završi školu. Sa mnom je govorio kao osobom na kojoj će sad biti glavni teret jer sam mlada i vidi da sam od-

lučna i sposobna za život, preporučivši mi posebno brigu i ljubav za majku, djeda i baku.

Bilo je teško i nestvarno. I danas se čudim kako sam mogla sve to izdržati. Ostalo je vrijeme čekanja, neizvjesnosti i strepnje koje su stalno bile prisutne u našim mislima i djelima. Konačno smo dobili obavijest da je presuda izvršena, ali ni riječi kada i gdje, te gdje se nalazi tijelo. Na to očito nismo imali pravo, budući je moj otac bio osramoćen i obespravljen. Očekujući završetak, mi smo preko gospođe u Daruvaru doznali od grobara kada i gdje je sahranio nepoznatog čovjeka. Gospođa je stavila kamen na grob, a mi smo došli i stavili križ s imenom i prezimenom u dnu s unutrašnje strane križa. Grob smo posjećivali, a otkad imamo opet svoju slobodnu Hrvatsku, pronašli smo u knjigama groblja mjesto na kojem je zakopan muškarac kao NEPOZNAT, 2. 8. 1946.

Ispričali smo priču o ocu i uneseni su podaci, ime i prezime te podmireni troškovi grobarine. Tako smo označili i zaštitili posljednje počivalište našega oca.

Pomalo smo od bivših zatvorenika, ljudi iz Daruvara i kojekoga saznavali pojedinosti od kojih smo složili mozaik zadnjih dana i trenutaka koje je proživio otac.

Obješen je u baraci koja se nalazila uz pilanu blizu kolodvora u Daruvaru. Tu su vršena smaknuća. Mišo Ljiljak bio je, kažu, prisutan izvršenju kazne. Zadnje riječi mog oca bile su: "Nevin sam, umirem za Hrvatsku. Zbogom braćo."

Život Adolfa Franića završio se, a naš se nastavio. Bilo nam je sve teže, gotovo nemoguće živjeti u okruženju Srba koji se nisu zadovoljili kaznom i osvetom. Prolašći kraj mene i sestre, grupa srpskih djevojaka, od kojih je jedna pokazala na nas rukom i rekla: "Gle, krvavih Franićevih kćeri", učvrstila nas je u uvjerenju da za nas nema mira i nade. Miso Ljiljak nikad ne bi prošao kraj mene, nego bi se zaustavio pitajući me, jesam li ja Franićeva kći i koja sam, mlađa ili starija, te bojim li se ja njega.

Uvijek sam rekla da se ne bojim iako mi je srce ludo tuklo, ali nisam željela da primjeti koliko mi je teško i strašno.

Otišla sam u Zagreb, zaposlila se u ljevaonici u Savskom gaju, a zatim sam otišla u Koromačno, gdje se nalazila moja prijateljica i sputnica s Križnog puta. Ostala sam dvije godine, a onda se prijateljica preselila i ja sam se vratila u Zagreb i našla posao u Sljemenu, udala se i rodila dva sina. Sestra Maca upisala se na Medicinski fakultet, studirajući dvije godine i živeći s mojom obitelji. Otišla je, dobivši garantno pismo u Francusku, gdje je sreła našeg čovjeka, političkog emigranta za kojega se udala te živi i danas tamo. Majka je umrla u Zagrebu."

OD PETRINJE I DRAVOGRADA DO PROLOM ŠUME (I.)

Završila sam učiteljsku školu u Petrinji 1941. Konkurirala sam za mjesto učiteljice u Hrvatskom zagorju, jer sam bila zaljubljena u ljepote tog pitomog kraja naše domovine. Dobila sam, međutim, rješenje Ministarstva bogoštovlja i nastave, kojim se imenujem učiteljicom u Petrinji, ali dodjeljujem na rad Ustaškoj mladeži. Tako je započeo moj javni život. Samo 4 god. trajala je ta opijenost slobodom i svojom državom. Prebrzo je došlo vrijeme kojeg se s užasom sjećamo. To su dani prepuni patnje, crni dani za velik dio hrvatskog puka. To je vrijeme kojeg se s bolom i tugom u duši sjećamo.

Pošla sam iz Petrinje s Ankicom Z., ustaškom mladeži, mnoštvom civila i vojske, što kamionima, što autobusima, što pješice, dan uoči pada Zagreba. Prešli smo Kupu i negdje blizu Kravarskog stali smo kako bi se formirala kolona, jer je narod nadolazio sa svih strana. Ja sam se uvečer kamionom vratila u Petrinju, da sredim i ponese, odnosno uzmem neke stvari, koje sam bila zaboravila. Mama se jako prestrašila kad me je ugledala, jer te se večeri već čulo puškanje od Hrastovice, a i pronalazile su se ceduljice u gradu s pozivom na predaju. Iz Petrinje sam izišla posljednja s ustaškim logornikom g. Smakom, njegovim službenim kolima. Kad smo već prešli Kupu, auto je počeo "štekati". Na koncu smo ga morali napustiti. Kasnije sam čula da je njegov vozač bio kamuflirani simpatizer partizana i da je ulio vode u benzin, kako bi izgledalo da su kola nesposobna za daljnju vožnju. Dalje smo se povezli kamionom i sustigli našu kolonu. Bila je već večer, kad se mali dio vojnika sa svojim predpostavljenima izdvojio i pošao u neko malo selo radi daljnjeg dogovora. Pošle smo i ja i Ankica. Tu u jednoj kući pripremljena nam je večera (pečena piletina). Bili smo u jednoj prostoriji, možda je to bio i podrum, kad je najednom među nas pala jedna granata. Bili smo uvučeni među partizane. Neko je od naših izdao zapovijed - povlačenje -, jedan po jedan u koloni dizali smo se i bacali na zemlju. S tornja male crkvice tukao je mitraljez. U jednom trenutku zasula me zemlja, a Ankica je povikala: "Jeste li ranjeni?" Odgovorih: "Mislim da nisam." Kad smo stigli do našeg napuštenog autobusa, ne sjećam se daje itko bio ozbiljno ranjen, u ruci sam čvrsto držala šalicu, u kojoj je bio

Piše:

T. NIKOLIĆ

pečeni batak, tako sam je čvrsto držala, da sam jedva mogla otvoriti šaku. Bilo je sada i malo smijeha, a kako i ne bi kad smo svi ostali živi, ali još nismo znali što nas sve još čeka. To je bilo prvo vatreno krštenje. I dalje smo išli autobusima, kamionima, prešli slovensku granicu i došli do Celja. Bila sam prljava od prašine te sam se otišla oprati do rijeke Savinje. Poslije sam tek primjetila da je voda bila zagađena naftom pa sam sada bila još prljavija, a kako je sunce nemilosrdno peklo, još sam i izgorjela, pa sam izgledala kao pravi

Prizor iz Petrinje

crnac. Tu, kod Celja, smo stali. Željeznička je pruga bila pokidana, vagoni izvrnuti, ali puni hrane i padobranske svile, žute i crvene boje. Ankica je pronašla vojničku torbicu, pa je napunila kockama šećera i cvibokom, tvrdim vojničkim kruhom. Dalje smo išli pješice, noćivali po štagljovima punih sijena i, napunili se buhama i stjenicama, što je bio očiti znak, da su tu prije nas noćivali partizani. Sjeli bi na travu, udaljeni jedni od drugih, i podpuno goli tamanili tu gamad. Sva sreća, nitko se nije razbolio. Potom smo se razštrkali i upadali u kamione kako i gdje je tko stigao. Sjećam se, jednom zgomom prelazili smo neki most, a kolona duga kilometre, polako je odmicala, jer su

kamioni morali uzimati zalet, kako bi prešli taj most. Iza nas se čula vika: "Kolona naprijed, tuku nas", a partizani su sa povišenih kota tukli upravo most. Nastala je prava zbrka, Povezom se dalje nije moglo. Išli smo pješice, probijajući se kroz mnoštvo civila i vojske svih rodova. Uz rub ceste ležalo je mnogo automobila, kamiona, seljačkih kola, sve u jednom neredu. Malo podalje vidjeli smo i partizane, ali nisu nam prilazili, niti pucali na nas, jer naša je vojska još uvijek bila pod oružjem. Tako razštrkani stigli smo do same granice s Austrijom. U jednoj udolini slegla se Hrvatska vojska, domobrani, ustaše, civili, mužkarci, žene, dijeca. Bilo je tu oko nekoliko tisuća ljudi. Jedne noći bili smo sa svih strana obkoljeni partizanima, odnosno, njihovim tankovima. Izdana je zapovijed. Za 2 sata moramo izvjesiti bijele zastave, kao znak predaje, inače će nas sve pobiti. Obilazila sam vojne zapovjednike, među kojima je bio i pukovnik, Petrinjac Hajdinović, kojega su na putu zarobili partizani, ali se uspio osloboditi i pobjeći. Ustaše su bili za proboj, domobrani za predaju, jer kako rekoše, puno je civila koji ih u probouju ne bi mogli slijediti. Za 2 sata bila je izvršena predaja. Cijeli naš logor bio je nagrđen bijelim krpama, jer zastave za predaju nismo imali. Kasnije smo uvidjeli da su nas partizani dobili na prijevaru, jer su tankovi bili nesposobni za borbu.

U tim strašnim trenucima naši su vojnici bacali oružje, onesposobivši ga prije toga, a neki su se i ubijali, ubijajući pri tom i žene i svoju djecu. Bila je to vrlo mučna situacija. U međuvremenu su se pojavili partizanski častnici, koji su počeli praviti razpored. Naša skupina u kojoj su bili, koliko se sjećam, Petrinjci Boško Martinović i Puba Trbljanić, bila je smještena u jedna seljačka kola, a pratilac nam je bio vojvođanski partizan, koji nas je dopremio u Dravograd. Tu su nas odmah razdijelili. Vojska na jednu, a civili na drugu stranu. Odveli su nas u jednu prostoriju, gdje su nas temeljito pretresli. Partizanu mi je skinuo sat s ruke, jer kako reče, ja sam ga sigurno opljačkala u nekoj zagrabačkoj zlatarnici. Usudih se reći: "Nije li to pljačka s moje na vašu ruku?" Ankica, koja je stajala iza mene, gurala me je da šutim, jer me može ubiti, ali ja sam bila toliko uzbuđena i ljuta, jer sat mi je bio uspomena na maturu od oca, koji se također povlačio

i, naravno, nisam bila sigurna da ćemo se ikada sresti. Nu, to nije sve što sam doživjela malo iza toga. Dobro pokradeni, pušteni smo u dvorište, da bi me odmah neki odrpani partizan uveo u vežu iste zgrade vičući: "Svlači se!" Imala sam na sebi novu vojničku odoru, iz povoza. Zvali smo je, ne znam zašto, finskom odorom. Bila je plavo sive boje, na laktovima i koljenima bila je obšivena kožom. Ne samo ja, nego svi iz moje skupine, muškarci i žene, bili smo isto obučeni. Bio se, naime, pronio glas, da će samo muškarci moći prijeći granicu. Partizanski vojnik već se svukao do gola, dobacivši mi svoje prnje, vičući: "Svlači se!" Ja sam počela silno vikati, na što se na stubama pojavio častnik, nakićen ordenima i upitao me zašto toliko vičem. Ja sam mu odgovorila da me njegov vojnik tjera da skinem odoru, našto se on obratio vojniku: "Druže, imaš dovoljno muškaraca, pa ih svlači, a žene ostavi na miru." Ne znam jesam li bila više prestrašena ili mi je bilo do smijeha videći golog partizana u stavu mirno u tako tragi-komičnoj situaciji. U Dravogradu vidjeh i kolegu iz Osijeka, Ovničevića. Dalje mu se kao i ostalima zameo svaki trag. Iz Dravograda odvezoše nas u Maribor. Tu smo bili nekoliko dana u žici, a vidjeli smo mnogo naših vojnika i civila. Mnogi od njih pod pratnjom otišli su na svoj Križni put. Nas, žene, pustili su iz žice i mi smo tumarale gradom, gladne i žedne, a pojedine Slovenke iznosile su hranu, koju su naplaćivale. Za tanjur graha Ankica je dala deku, a ja zlatni prsten, koji sam uspjela sačuvati, odnosno sakriti kod premetačine. Ne znajući ni kuda ni kako, same smo se uključile u kolonu civila, koju je predvodio naš supatnik iz Kostajnice. Putem, osobito predvečer, čuli su se rafali. To su ubijali naše vojnike. Umorni, zastajkiivali smo da se odmorimo, brzo su iza nas stizale kolone civila, praćene partizanima pa smo tako i mi dobili oružanu pratnju. Kroz Sloveniju nismo dobivali hranu, nego smo se hranile šećerom, koji je Ankica nosila u torbici. Mnogi žedni, pili su prljavu vodu, koja se nalazila u lokvicama na cesti. Kad smo prešli Hrvatsko Zagorje, žene bi nam donosile mlijeko i žgance. Neki su ih partizani tjerli, a neki bi dopustili da se nahranimo. Na prijelazu iz Slovenije u Hrvatsku, ne sjećam se točno mjesta, uhvatio me je za ruku, dječčacič star 3-4 god. i prstom pokazivao u smjeru kuće, koja je bila nedaleko od ceste. Vidjeli smo ljude, koji su nam mahali i pozivali k sebi. Izkrle smo se iz kolone i pošle za dječčakom. Na dvorištu su bila pristavljena 2 kotla s toplom hranom. Jedan je bio sa žgancima i mlijekom, a drugi s mastnim

rezancima. Odlučile smo se za žgance s mlijekom iz zdravstvenih razloga. Mlada žena i njezin muž danima su tako pripremali hranu za izpaćene putnike. Upozorili su nas da nikada ne dočekamo noć na zaleđu kolone, nego da radije pričekamo i priključimo se novoj koloni, jer one koji ostaju na zaleđu, noću često ubijaju. Slovenka mi je pokazala pismo i vjenčani prsten, koji je bio ostavio naš častnik, koji je tu ubijen i iza njihove kuće zakopan. Pismo je bilo upućeno suprugi u Zagreb. Pismo nisam uzela, obrazloživši joj, kako ni sama nisam sigurna da ću izvući živu glavu. Savjetovala sam joj da pismo sačuva, dok se zlo ne smiri i onda ga sama preda nesretnoj ženi. Nakon dugog hodanja, jednu večer, stigli smo do nekog parka i oštećene zgrade iz koje su se čuli povici: "Ne bojte se! Oni će otići, zakratko su tu!" Divili smo se toj smjelosti ljudi, a još više što partizani nisu nikako reagirali. Smjestili smo se po hodnicima zgrade i tako umorni pozaspali. Ujutro nam je bilo sve jasno. Bilo je to Vrapče. Tu su nam podijelili suhu hranu i uputnice, propustnice za mjesta, koja samo sami tražili. Rekli su nam da se slobodno možemo vratiti svojim kućama, jer nikom se ne može ništa dogoditi, ako nismo okrvavili ruke. Osnovani su sudovi na kojima će nam suditi naši ljudi, koji nas dobro poznaju. Nakon kratkog razmišljanja, dogovorih se s Anki-com da se javimo za Petrinju. Bile smo, zaista glupo naivne kad smo takvima mogle povjerovati. Prolazeći kroz Zagreb, vidjele smo da je sav oblijepljen Titovim slikama. Zagreb je slavio Dan mladosti. Kad smo stigle blizu sela Brest, u susret su nam dotrčala 2 čovjeka i upozorili nas daje u Petrinji zlo. Uhićuju i ubijaju. Bježite daleko od Petrinje! Zastale smo - što sada - smijemo li im vjerovati, nisu li to upravo oni koji nas hoće smaknuti? Odlučile smo poći do tajnice logornika Smaka, koja je imala kuću u tom selu, pa će nam njezini roditelji znati reći istinu. Ništa nam nije govorilo što smo zatekli upravo samu tajnicu, koja nas je hladnokrvno obavijestila da možemo u Petrinju mirne duše. Ljude, doduše, vode na izpitivanja, ali ih nakon nekoliko dana i puštaju. Na samom kupskom mostu bila sam uhićena. Bilo je to 26. 5. 1945. Partizani nisu mogli doći k sebi, od čuđenja, da sam im sama došla u ruke. Odmah sam pod stražom odvedena u Slavikovo dvorište. Putem sam vidjela Ljubicu Bogičević, kojoj viknuh da ode do mojih i da im javi da sam uhićena. U susret mi je izašla sestra Mira, a kad me je vidjela, pala je u nesvijest. Vidjela sam da su je neki ljudi podigli i na rukama odnijeli. Po tamnoj noći uvedena

sam u zatvor. Ušla sam u jednu veliku prostoriju, koja je bila puna muškaraca, tek poneka žena. Toliko smo bili prljavi i nagrđeni, da smo se jedva prepoznavali. Tu smo bili nekoliko dana, bez da nas je itko posjetio. Navjeće zlo bila je zajednička kibla. Ne znam kome je bilo više neugodno. Među nama bilo je i domobranskih častnika, a među njima bio je i jedan reaktivirani austrijski častnik, koji kad je čuo da u obilazak dolazi Rade Pribičević, inače poznati srbski političar, brzo se razočarao, jer na upit: "Rade, pa zajedno smo korteširali", čuo odgovor: "Da, ali danas ne poznam nikoga." Jedino je bilo dobro što smo na njegovu inicijativu odvojeni od muškaraca. Noću sam ubačena u ćeliju 2x2, gdje je bila samo prična (drveni ležaj), na kojoj je već ležalo nekoliko mladih žena, koje su drhtale i plakale od straha. Bile su to supruge ustaških tabornika i rojnika iz okolnih sela. Vidjeh odmah što i mene čeka, ali hrabrila sam samu sebe. Pošla sam u svoj grad, mnogi me poznaju, ne smijem se pokazati kukavičom, moram izdržati, ne smijem plakati, ali sva je moja nutrina strjepila od onog što se već može sutra dogoditi. Osmog dana pustili su me na miru. Nitko me nije prozvao.

(nastavit će se) •

Razmišljanje

Bruno ZORIĆ

*Koraci se moji skrivaju,
Obliveni znojem.
Umjetne trepavice
Rastu na tijelu kamenice,
Obrve moje zapalile se na tje-
menu.
Ostavile trag i stoje na hras-
tovom trijesku.
Iza leđa, opaki ljudi zbore.
Grešnici misle kako netko
drugi
ispašta umjesto njih.
Nitko ne zna kad će pištaljka
zasvirati.
Iza zatvorenih očiju
Troglava aždaja sipi.*

18.1.1999.

ZATVORSKE USPOMENE (I.)

UVODNE NAPOMENE

U osnovnom sam tekstu nastojao na vlastitom primjeru prikazati sudbinu političkih zatočenika u Staroj Gradiški, uglavnom, u 1947. godini. Pri tome sam izbjegavao svoje osobne doživljaje, osim u slučajevima da su oni bili primjerom za sve ostale ili su potrebni za razumijevanje i povezivanje zbivanja u cjelokupnom prikazu. To znači da moj prikaz nema svrhu isticanja mojih vlastitih stradanja jer, iskreno govoreći, moja je kazna bila razmjerno mala, a osim toga bio sam mlad i čvrst, pa sam daleko lakše podnosio sve nedaće koje su nas pratile u zatvorskom životu, dok je starijima i bolesnima, a posebice svećenicima, bilo daleko teže, pa time i moja proživljavanja i ne mogu biti pravim primjerom patnji koje su prošli politički zatvorenici.

1. UHIĆENJE I SUĐENJE

Uhićen sam 6. rujna 1946. u Čakovcu na temelju iskaza **fra Josipa Lukše** da sam mu ponudio osnivanje ilegalne terorističke organizacije. Prigodom pretresa u stanu pronađeno je nekoliko brojeva lista "Narodni glas" (urednik **Ivan Bernardić**, izdavač **Marija ud. Radić**) te više letaka "protunarodnog sadržaja". Pred Vijeće Okružnog suda u Varaždinu izveden sam već 10. rujna 1946. zajedno s grupom od još devet suoptuženih, a u kojoj su bila i četiri svećenika.¹ Optužen sam zbog osnivanja "ilegalne terorističke organizacije s krajnjim ciljem rušenja postojećeg državnog poretka" te zbog umnožavanja i raspućavanja letaka "protunarodnog sadržaja". Presuda je izrečena (i istog je dana postala pravomoćna) već 11. rujna 1946. osuđen sam na dvije godine lišenja slobode s prisilnom radom i

Piše:

Vlado HAJNIĆ

jedne godine gubitka građanskih i političkih prava.²

Tijekom "sudskog procesa", u kojem je tužitelj bio **Josip Kolar**, predsjednik Vijeća dr. **Miho Monić**, moj branitelj dr. **Pauman** (odvjetnik iz Čakovca), nije bilo moguće pozvati svjedoke obrane, dok se optužba temeljila na dijelom iznuđenim iskazima ostalih suoptuženih. Dakako, ti su iskazi bili podešeni u prilog optužnice i nije ih bilo moguće tijekom procesa mijenjati i opovrgavati. Kasnije smo se svi optuženi i osumnjičeni složili u konstataciji da je presuda bila napisana prije završetka procesa, jer je nakon završenog procesa bilo tehnički nemoguće sastaviti i napisati opsežnu presudu i odmah je pročitati po završetku procesa (14 stranica strojnog "petita", gusto tipkano.)

Moj je istražni postupak nakon uhićenja započeo u Okružnoj OZN-i **Franjo Švagelj**, inače moj raniji prijatelj. Pokušao me je nagovoriti na davanje iskaza koji ne će imati za posljedicu veću kaznu, ali bih sa svojim iskazom morao teretiti uglavnom suoptužene svećenike, od kojih nisam dvojicu niti poznavao. Ja sam to odbio, nakon čega je istragu u mnogo surovijoj atmosferi nastavio major **Rafaj**, ali još uvijek bez fizičkih zlostavljanja. Kako niti on nije mogao dobiti željena priznanja, istragu je dovršavao kapetan **Mika Jadan**, uz mnogo vike i prijetnji, ali se svega jednom zaboravio i izudarao me snopom ćelijskih ključeva po glavi. Moj iskaz u istrazi nije bio prihvaćen, pa je optužnica sastavljena na temelju iskaza drugih optuženih i na temelju nalaza prigodom pretresa stana.

Istini i činjenicama za volju, moram priznati da, osim ranije spomenutog fizičkog napada, nije niti jedan od mojih suoptuženika tijekom istrage bio podvrgnut fizičkom zlostavljanju, ali se u verbalnim odnosima nisu nama obraćali kao prema osobama određenog ljudskog dostojanstva, što se posebice očitovalo prema svećenicima, koji su bili izvrgnuti nedostojnim pogrđama.

2. OKRUŽNI ZATVOR I PRVI LOGORAŠKI DANI

Nakon izricanja presude premješteni smo svi u Okružni zatvor u Varaždinu, gdje smo nas devetorica dobili oveću prostoriju bez ikakva namještaja, ali nam je bilo omogućeno da nam rodbina ili roditelji donesu najnužnije, kako bismo mogli spavati na golom podu. Upravitelj zatvora (mislim da se zvao **Čelik**) i zatvorski čuvari odnosili su se prema nama korektno, ali uz strogo pridržavanje tadašnjih propisa, koji su za taj zatvor vrijedili.

20. rujna 1946. prepraćen sam s još jednim zatvorenikom iz naše skupine (**Bartol Mihaljević**) u Radni logor Sisak i tu sam boravio do zatvaranja tog logora. Režim u tom logoru bio je podnošljiv unatoč nestašice vode i loše prehrane. Unutrašnja je organizacija bila loša, tako da su čuvari hvatali logoraše na dvorištu kako bi ih izveli na neke vanjske radove. Mene je jednom zapalo piljenje i slaganje drva za Okružni sud u Sisku. Spavali smo u bivšim njemačkim barakama, a u jednoj je bila uređena dvorana za kulturno-umjetnički rad i toj sam se skupini "kulturnjaka" i ja priključio.³

(nastavit će se)

¹ Kao mlad učitelj razgovarao sam jednom prilikom sa fra Josipom Lukšom o predviđenim izborima ujesen 1945. Tom se prilikom pater Lukša požalio na nemogućnost organiziranog izlaska oporbe na te izbore, na što sam mu ja naivno odgovorio kako je to zakonski moguće. On se potužio kako nitko nije spreman legalno osnovati takvu organizaciju, a ja sam mu odgovorio doslovce: "Netko mora početi, vi ste intelektualac, imate fakultet i ugled u narodu, pa zašto to vi ne biste pokrenuli?" Pater Lukša je u istrazi nakon uhićenja vjerno prenio istražitelju naš razgovor iz čega je u mojoj optužnici nastala formulacija da sam ja pokušao osnovati ilegalnu terorističku organizaciju s krajnjim ciljem rušenja postojećeg državnog poretka, a rukovodstvo te organizacije sam ponudio franjevcu iz Čakovca Josipu Lukši.

² Potrebno je napomenuti daje ovaj proces organiziran istodobno kadaje suđeno i Erichu Lisaku u Zagrebu i trebao je poslužiti (i poslužio je) kao dokaz za "protunarodni" rad nadbiskupa Stepinca u nešto kasnijem procesu.

³ Tzv. "Kult-ekipa" u logoru Sisak je postojala već prije moga dolaska. Imala je na raspolaganju jednu baraku-dvoranu, tu su se održavali dramski i glazbeni pokusi, a redovito su bile i organizirane za zatvorenike i "usmene novine". Budući da sam ja svirao harmoniku i imao sam priliku pribaviti vlastiti instrument, primili su me u tu "ekipu". Voditelj je bio profesionalni glumac Dalibor (?) Šatalić, a voditelj glazbene sekcije neki A. Živković, inače izvrstan muzičar.

POPIS OSOBA KOJIMA JE IZPLAĆENA NAKNADA (NASTAVAK)

IME	PREZIME	MJESTO	GOD. ROD.	IZNOS
Bozo	Gugić	Zagreb	1926.	9.612,00
Vladimir	Guja	Crnjevec Sesev.	1924.	2.646,00
Dinko	Gulan	Zadar	1935.	1.012,50
Andrija	Gumbarević	Markovac	1927.	20.992,50
Josip	Guštin	Zagreb	1920.	8.464,50
Uzeir	Guta	Sarajevo	1922.	56.349,00
Simeon	Gvožđak	Karlovac	1927.	23.706,00
Dragutin	Habijanec	Zagreb	1921.	39.420,00
Valentin	Habulan	Zagreb	1930.	11.286,00
Marijana	Habulin	Radovan	1931.	5.224,50
Janko	Hace	Ogulin	1924.	23.355,00
Mcimeil	Hadžić	Sarajevo	1924.	4.927,50
Antun	Hngljin	Čazma	1923.	10.584,00
Katarina	Haidner	Matulji	1926.	24.637,50
Leonardo	Haim	Zagreb	1926.	6.196,50
Slavica	Haim	Zagreb	1929.	14.782,50
Andro	Hainž	Maruševac	1923.	4.927,50
Zdenko	Hajek	Varaždin	1926.	9.855,00
Robert	Hajman	Zagreb	1929.	5.953,50
Vladimir	Hajnić	Zlatar Bistrica	1925.	6.898,50
Rudolf	Halambek	Žejinci	1932.	20.992,50
Marija	Haludek	Zagreb	1931.	19.507,50
Branimir	Halužan	Zagreb	1927.	19.710,00
Dragutin	Halužan	Rijeka	1926.	9.855,00
Vladimir	Hamin	M. Bistrica	1928.	14.782,50
Vera	Han	Zagreb	1927.	19.143,00
Ika	Handal	Velimirovac	1921.	1.674,00
Ika	Handžal	Velimirovci	1921.	17.968,50
Slavica	Hantke	Peteranec	1925.	14.782,50
Marijan	Haraminčić	Karlovac	1933.	2.146,50
Franjo	Harazin	Opatija	1927.	4.927,50
Marija	Harhaj	Vinkovci	1928.	4.644,00
Karolina	Haselbeck	Nova Bukovica	1919.	1.660,50
Hrvoje	Hauptfeld	Karlovac	1932.	15.754,50
Vilko	Hećimović	Zagreb	1926.	2.619,00
Josip	Hegol	Zagreb	1935.	4.603,50
Mirko	Hemen	Oriovac	1924.	4.779,00
Lavoslava	Henč	Osijek	1925.	4.779,00
Pavao	Hendeković	Draganec Gornji	1928.	9.855,00
Marinko	Herceg	Klobuk BiH	1930.	12.001,50
Miroslav	Herceg	Zagreb	1929.	5.454,00
Nedjeljka	Herceg	Zagreb	1928.	4.927,50
Olga	Herceg	Novigrad	1927.	14.782,50
Juraj	Hercezi	N. Marof	1933.	2.443,50
Zvonimir	Herljević	Zagreb	1929.	18.805,50
Zvonimir	Herman	Gospić	1929.	9.855,00
Zlatko	Hill	Vel. Gorica	1928.	14.782,50
Milka	Hipp	Brestovac	1926.	9.855,00
Blaž	Hiržin	D. Višnjica	1926.	14.782,50
Janko	Hlebinac	Virovitica	1926.	12.285,00
Branko	Hodak	Zagreb	1934.	12.960,00
Ivan	Hoffman	Zagreb	1919.	36.193,50
Nada	Hohnjec	Zagreb	1926.	9.855,00
Franjo	Holi	Tomaševac	1928.	19.710,00
Theresia	Homa	Vinkovci	1922.	3.240,00
Zvonimir	Hopfinger	Zagreb	1925.	24.124,50
Ivan	Horvat	Novigrad Podr.	1919.	5.035,50
Josip	Horvat	Đurđevac	1925.	26.230,50
Ladislav	Horvat	Čakovec	1931.	6.547,50
Marija	Horvat	Koprivnica	1930.	9.855,00
Stjepan	Horvat	Nedelišće	1923.	13.878,00
Valentin	Horvat	Lopatinec	1929.	11.569,50
Vladimir	Horvat	M. Lošinj	1927.	54.607,50
Zvonko	Horvat	Zagreb	1929.	5.926,50
Antun	Horvatić	Glina	1923.	14.823,00
Marija	Horvatić	Belovar, Jesenovac	1928.	14.634,00
Rudolf	Horvatin	Orahovica	1926.	17.347,50
Stevan	Horvatović	Suhopolje	1925.	57.942,00
Ivan	Hovanček	Čepin	1934.	12.285,00
Ružica	Höwt	Požega	1927.	4.927,50
Ivan	Hradel	Čakovec	1928.	17.010,00
Vilim	Hrandek	Varaždin	1927.	4.711,50
Mijo	Hranjec	Zagreb	1925.	5.737,50

IME	PREZIME	MJESTO	GOD. ROD.	IZNOS
Ana	Hrastovčak	Karlovac	1930.	2.430,00
Oskar	Hrdalo	Dubrovnik	1926.	24.205,50
Serafina	Hrgić	Sarajevo	1918.	24.637,50
Slavka	Hrgić	Vetovo	1927.	4.117,50
Ante	Hrgota	Brtonigla	1912.	7.357,50
Viktor	Hribar	Prigorje	1924.	29.565,00
Marko	Hrkač	Postira	1926.	33.912,00
Viktor	Hrčić	Dubrovnik	1926.	24.637,50
Franjo	Hršak	Krapina	1925.	4.401,00
Ivan	Hršak	Zagreb	1928.	17.185,50
Josip	Hudeček	Zagreb	1927.	8.896,50
Boris	Hudoletnjak	Zagreb	1932.	11.043,00
Anton	Huljić	Zagreb	1913.	7.006,50
Josip	Hum	Osijek	1925.	4.927,50
Marija	Hunjak	Prelog	1927.	11.245,50
Vjekoslav	Hunjet	Virovitica	1927.	32.400,00
Dragica	Husadžić	Zagreb	1926.	4.482,00
Branka	Husinec	Zagreb	1929.	14.526,00
Barbara	Huzjak	Vrbanovec	1925.	7.357,50
Ivan	Huzjak	Varaždin	1924.	35.059,50
Zlatko	Huzjak	Vel. Gorica	1928.	15.093,00
Petar	Ileković	Mihovljan	1927.	1.471,50
Anica	Iličić	Mostar	1921.	6.250,50
Iva	Iličić	Zagreb	1928.	5.143,50
Slavo	Iličić	Makarska	1914.	3.442,50
Ivan	Ilić	Bale	1920.	12.285,00
Višeslav	Ilijić	Zagreb	1926.	7.506,00
Stjepan	Imrić	Hrv. Leskovac	1928.	7.357,50
Mira	Indruh	Sv. I. Žabno	1934.	4.171,50
Ivan	Isaković	Sesvete	1926.	1.215,00
Josip	Ivanac	Ogulin	1932.	3.253,50
Ivan	Ivančić	Vratno Gornje	1925.	9.855,00
Ivan	Ivančić	Sesvete Ludbreške	1927.	7.357,50
Marija	Ivančić	Požega	1921.	2.362,50
Mijo	Ivančić	V. Gornje	1927.	4.927,50
Dragutin	Ivanić	Lupoglav	1928.	135,00
Kata	Ivaniš	Posav. Podgajci	1925.	16.672,50
Vladimir	Ivanišević	Zagreb	1928.	12.285,00
Adam	Ivankovac	Zagreb	1927.	4.104,00
Anda	Ivanković	Tomislavgrad	1927.	9.855,00
Branko	Ivanković	Zagreb	1927.	29.565,00
Eva	Ivanković	Briješće	1923.	4.941,00
Ivan	Ivanković	Čitluk	1934.	9.855,00
Juraj	Ivanković	Zagreb	1928.	1.012,50
Manda	Ivanković	Zagreb	1927.	21.802,50
Marta	Ivanković	Gradište	1926.	7.344,00
Petar	Ivanković	Čitluk	1930.	12.285,00
Zvonko	Ivanković	Livno	1927.	14.782,50
Luka	Ivanović	Badljevinja	1914.	4.927,50
Stjepan	Ivanović	Zagreb	1924.	18.225,00
Anton	Ivas	Zadar	1929.	1.620,00
Ivan	Ivas	Vodice	1930.	13.095,00
Tomio	Ivek	Čakovec	1929.	3.442,50
Branimir	Iveljić	Rijeka	1926.	4.657,50
Ivan	Ivetić	Zagreb	1916.	24.408,00
Ante	Ivezić	Umag	1930.	10.665,00
Kata	Ivezić	Sisak	1921.	12.541,50
Mira	Ivezić	Osijek	1927.	27.067,50
Nikola	Ivica	Seget Donji	1934.	4.360,50
Jozo	Ivičević-Bakulić	Zagreb	1930.	19.710,00
Agneza	Ivić	Zagreb	1929.	10.530,00
Petar	Ivić	Rijeka	1921.	3.766,50
Slavica	Ivkovac	Rab	1925.	9.058,50
Ivan	Ivković	Vinkovci	1926.	1.822,50
Dragutin	Jadro	Zagreb	1924.	2.848,50
Nikola	Jagar	Čakovec	1924.	35.302,50
Ante	Jakelić	Novska	1928.	4.927,50
Ante	Jakić	Sarajevo	1925.	4.657,50
Vladimir	Jakić	Zagreb	1926.	16.456,50
Mladen	Jakiša	Zaprešić	1929.	14.782,50
Mato	Jakovović	Orašje	1927.	34.546,50
Stjepan	Jakovović	Sl. Brod	1924.	10.354,50

(nastavit će se)

PARTIZANSKI PLES SMRTI U GOSPIĆU (IV.)

VOJNI SUD

II JUGOSLAVENSKE ARMIIJE

II. Sud. broj 2566-2567, 2656-2661/45

Primljeno.....

Rešeno 26 jula 1945. god.

ZAGREB

PREPIS

U IME NARODA JUGOSLAVIJE

Vojni sud II. Jugoslavenske Armije na svom zasjedanju održanom dne 23 jula 1945. g. preispitujući presude vojnog suda XI. vojne oblasti - vijeća kod ličke komande područja.-

PRESUDIO JE

Presude: Sud. broj 329/45 od 15 jula 1945 kojom su Nikšić Dane, Čorak Mile presuđeni na kaznu smrti streljanjem, a Borčić Nikola na kaznu robije od šest godina.-

Sud. broj 308/45 od 11 jula 1945 u onom djelu u kojem su presuđeni Tomić Ivan, Ugarković Mile na kaznu smrti streljanjem, Došen Mate na lišenje slobode i prinudnim radom od osam godina, Sekulić Ivan na lišenje slobode prinudnim radom od tri godine.

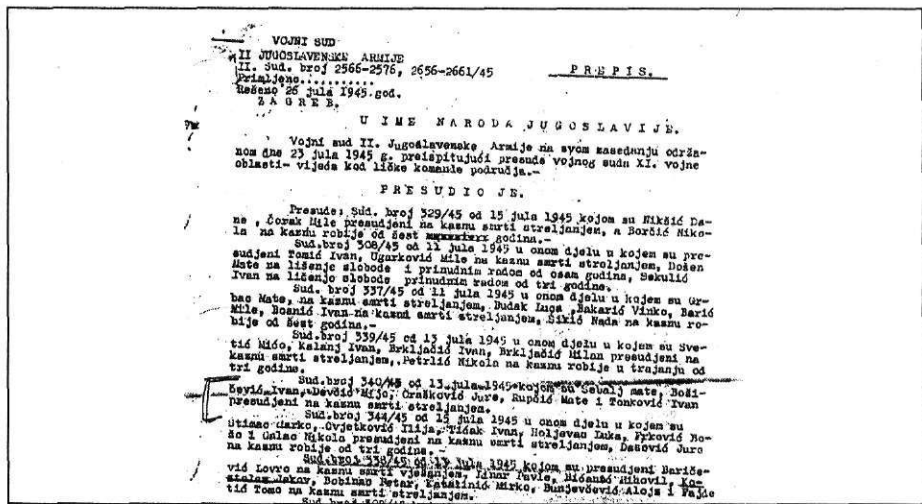
Sud. broj 337/45 od 11 jula 1945 u onom djelu u kojem su Grbac Mate, na kaznu smrti streljanjem, Budak Luča, Bakarić Vinko, Barić Mile, Bosnić Ivan na kaznu smrti streljanjem, Šikić Nada na kaznu robije od šest godina.-

Sud. broj 339/45 od 13 jula 1945 u onom djelu u kojem su Svetić Mićo, Kalanj Ivan, Brkljačić Ivan, Brkljačić Milan presuđeni na kaznu smrti streljanjem, Petrić Nikola na kaznu robije u trajanju od tri godine.

Sud. broj 340/45 od 13 jula 1945 kojom su Šebalj Mate, Božičević Ivan, Devčić Mijo, Orašković Jure, Rupčić Mate i Tonković Ivan presuđeni na kaznu smrti streljanjem.

Sud. broj 344/45 od 15 jula 1945 u onom djelu u kojem su Štimac Marko, Cvjetković Ilija, Tićak Ivan, Holjevac Luka, Frković Božo i Galac Nikola presuđeni na kaznu smrti streljanjem, Dasović Jure na kaznu robije od tri godine.

Sud. broj 338/45 od 13 jula 1945 kojom su presuđeni Baričević Lovro na kaznu smrti vješanjem, Linar Pavle, Bićanić Mihovil, Kostalac Jakov, Bobinac Petar, Ka-

talinić Mirko, Bunjevčević Alojz i Fajdetić Tomo na kaznu smrti streljanjem.

Sud. broj 309/45 kojom su Barbarić Ante, Žubrinić Josip, Adžija Nikola, Krpan Ivan, Krpan Petar, Krpan Jure i Jović Stojan presuđeni na kaznu smrti streljanjem.

Sud. broj 343/45 od 15 jula 1945 kojom se Miletić Ivica, Devčić Pavle, Golać Ivan, Diklić Stevan presuđeni na kaznu smrti streljanjem.

Sud. broj 335/45 od 17 jula 1945 kojom su Vujičić Josip, Lasić Ivan, Maras Tomo, Žubrinić Slavko presuđeni na kaznu smrti streljanjem.

Sud. broj 342/45 od 11 jula 1945 kojom su presuđeni Mraović Mile, Sablja Ivan i Jamičić Jandre kaznu smrti streljanjem.

Sud. broj 348/45 od 15 jula 1945 kojom su presuđeni Duković Mile, Movrić Ivan, Movrić Mile, Došen Nikola, Borić Ivan, Mihić Ante, Zdunić Tomo i Dadić Jandrija na kaznu smrti streljanjem, a Bubnić Mate i Žunić Mar... na kaznu robije od tri godine, Vukelić Mile na kaznu robije od pet godina.

Sud. broj 351/45 od 15 jula 1945 kojom su presuđeni Plesa Ivan, Pavičić Ante, Tomljenović Marko, Plesa Štipan, Lončar Ivan, Tišma Rade, Pavičić Pavle na kaznu smrti streljanjem, a Asić Ivan, Čuljat Mile, Šarić Dragutin na kaznu robije od pet godina, Alić Andrija i Vujelić Ivan na kaznu robije od dve godine.

Sud. broj 352/45 od 10 jula 1945 kojom su Grgurić Ante, Lulić Dane, Pintar Mile, Odorčić Mirko, Hećimović Martin i Lulić Nikola presuđeni na kaznu smrti streljanjem, a Čačić Tomo, Ražić Mile na kaznu

robije od pet godina, Milković Joso na osam godina robije.

Sud. broj 346/45 od 16 jula 1945 kojom su presuđeni Šušnjar Tomo, Crnković Nikola, Krmpotić Mile, Đujić Božo, Dasović Mile, Mažuran Nikola, Starčević Božo, Pavletić Mile, Ivanušić Petar, Rajković Ante, Murat Mile, Vičić Niko, Kranjčević Marko, Bublic Marko na kaznu smrti streljanjem.

Sud. broj 347/45 od 13 jula 1945 kojom su presuđeni Cvitković Stipo, Stojanović Nikola, Marijan Nikola, Barković Jure, Orešković Marko, Kovačević Joso, Kovačević Mijat, Ladišić Josip, Rajković Ivan, Perković Mile, Perković Joso, Fumić Nikola, Perlić Anton na kaznu smrti streljanjem.

Sud. broj 349/45 od 11 jula 1945 kojom su presuđeni Plesa Josip, Pavlović Ivan, Rajković Mirko, Rajković Marko, Perković Dane, Butković Mile, Kušanić Mile na kaznu smrti streljanjem.

ODOBRAVA SE

a presude sud. broj 308/45 od 11 jula 1945 u onom djelu u kojem je Medunić Ante presuđen na kaznu smrti streljanjem, Kosović Manda na kaznu smrti streljanjem.

Sud. broj 337/45 od 11 jula 1945 u onom djelu u kojem su Matijević Jure presuđen na kaznu robije od pet godina i na Žarković Grga nakaznu robije od četiri godine.

Sud. broj 339/45 od 13 jula 1945 u onom djelu u kojem je Ilić Josip presuđen na kaznu smrti streljanjem.

Sud. broj 344/45 od 15 jula 1945 u onom djelu u kojem su presuđeni Ostman Mile na kaznu smrti streljanjem, Nikšić Roža na kaznu smrti streljanjem.

NE ODOBRAVA SE

nego se kažnjavaju Medunić Ante, sa lišenjem slobode, prinudnim radom u trajanju od 15 godina, 5 godina gubitka građanske časti i konfiskaciju imovine. Kosović Manda na lišenje slobode s prinudnim radom u trajanju od 20 godina, pet godina gubitka građanske časti te konfiskaciju imovine.

Matijević Jure na kaznu smrti streljanjem.

Žarković Grga sa lišenjem slobode, s prinudnim radom u trajanju od 15 godina, pet godina gubitka građanske časti te konfiskaciju imovine.

Ilić Joso na lišenje slobode s prinudnim radom od 20 godina, pet godina gubitka građanske časti i konfiskaciju imovine.

Ostrman Mile na lišenje slobode s prinudnim radom od petnaest godina, pet godine gubitka građanske časti i konfiskaciju imovine.

Nikšić Roža sa lišenjem slobode sa prinudnim radom od deset godina, tri godine gubitka građanske časti i konfiskaciju imovine.

OBRAZLOŽENJE

za Medunić Antu, Kosović Mandu, Ilić Josipa, Ostrman Milu i Nikšić Rožu prestrogo je izrečena prvostepena kazna, pa je usled toga ublažena, dok je za Matijević Juru i Žarković Grgu prvostepena kazna preblaga, jer za Matijević Juru jedino odgovara kazna smrti veličini njegove krivice.

Smrt fašizmu - sloboda narodu.

Zapisničar Predsednik suda major
Prešetilv.r. u.z.Nikola Lončar v.r.

Za tačnost prepisa jamči:
Predsednik suda poručnik
potpis nečitljiv v.r.

Da je prepis veran svome originalu tvrdi:

Član odjela unutarnje uprave
Okružnog N.O.-ra za Liku •

ISPRAVAK

U prethodnom, 90. broju našeg lista, tehničkim je previdom otisnut statistički upisnik za kaznene predmete, bez nadnaslova "Partizanski ples smrti u Gospiću (III.)". Ispričavamo se zbog zabuna, koje je taj nedostatak mogao izazvati. •

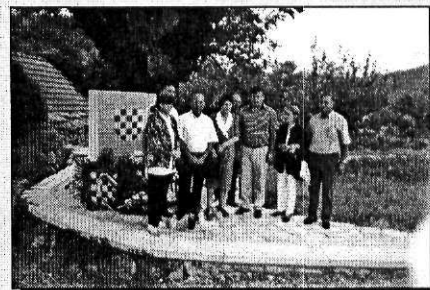
NA MJESTU POGIBIJE AMBROZIJA ANDRIĆA I PAVE VEGARA

Nanese li vas put od Šestanovca prema Splitu, onda zastanite u Trnbusima, malom mjestasu, na domak župnoj crkvi, i poklonite se sjenama Ambrozija Andrića i Pave Vegara, dvojice velikih hrvatskih vitezova. Odmah s desne strane stoji spomen-obilježje koje podsjeća na pogibiju dvojice junaka, na 1972., na vrijeme sveopćih hrvatskih progona, na ona beznađa u kojima je hrvatski čovjek neonoćno slijegao ramenima, misleći da nikada ne će doživjeti slobodnu Hrvatsku. I baš u to mračno doba kad je Hrvatima prijetilo posvemašnje iskorjenje, pojavljuje se Bugojanska skupina hrabri momci koji kušaju gerilskim pothvatima Vratiti samopouzdanje napaćenom hrvatskom čovjeku, ohrabriti ga za vrijeme koje dolazi i nagovijestiti uskrnuće hrvatske države.

Dobro su znali hrvatski vitezovi, Ambrozije Andrić, Ilija Glavaš, Mirko Vlasnović, Ludvig Pavlović, Pave Vegar...; što ih čeka u domovini, rija što će sve naići, ali hrvatski zavjet i ljubav prema svom narodu posve su raspršili strah prema smrti. Jednostavno: htjeli su umrijeti za Hrvatsku.

Od 1996. u Trnbusima, mjestu pogibije, održava se komemoracija 22. srpnja u spomen Ambroziju Andriću i Pavi Vegaru. Spomenik dvojici vitezova podigli su dragovoljci Domovinskog rata, a sve ove protekle godine svećenici Šestanovca i omiškog zaleđa bili su najprii njerjenije utočište obiteljima i rodbini poginulih hrvatskih junaka. Ne možemo a da ne iskažemo posebnu zahvalnost svećeniku Vjekoslavu Šupuku koji je od 1996. ugošćivao obitelj, rodbinu i prijatelje štovatelje pokojnog Ambrozija Andrića prigodom komemorativnih skupova. Bilo je isto i s ostalima. A tek njegova tješiteljska i zanosnariječ: uvijek bi svojim propovijedima razgatio hrvatska srca.

Ove je godine komemoraciju organizacijski preuzeo Mjesni odbor Trnbusi. A bilo je dostojanstveno: u Crkvu Sv. Luke došlo je mnogo svijeta iz omiškog zaleđa, Imotske i Cetinske krajine, iz Mostara, Splita - i posebno iz Istre: Poreča, Pazina, Pule i Fazane... Svi su u mislima- barem na trenutak imali pred očima sve one koji su umirali za Hrvatsku, posebno mislivši na

Na mjestu tragične smrti

Ambrozija Andrića i Pavu Vegara. Svetu je misu služilo sedam svećenika, a župnik don Ivan Barišić osvrnuo se na svu tu hrvatsku tragiku, ali i na ponos i dostojanstvo Bugojanske grupe, na sve te posrtaje i ushite hrvatskog čovjeka. Bože, koliko li je samo Hrvata patilo i umiralo za ono što imamo danas! Među njima su i dva viteza: Ambrozije Andrić i Pave Vegar. Poslije sv. mise opet se svijet okupio oko spomenika, mjestu pogibije. Zahvale, dostojanstvene riječi, cvijeće i neka nijema bol sve je prožimala pri spoznaji da svi u sebi nosimo obilje hrvatskih ožiljaka. Dirljivo je bilo kada su Marija, sestra pokojnog Ambrozija i braća pokojnoga Pave Vegara, položili cvijeće na grob. Ali iz tih nijemo uronjenih misli opet nas je trgnuo svećenik Vjekoslav Šupuk, zagrmjevši o svim hrvatskim podvizima zbog kojih i jest danas slobodna i nezavisna Hrvatska. U tom nizu dostojanstvenika jesu i dva hrvatska velikana iz Bugojanske grupe, Ambrozije Andrić i Pave Vegar.

A Trnbusi! Kako li su samo priredili doček Hrvatima iz Istre! Ne možemo a da ne spomenemo omiškog dogradonačelnika, sve te ugodaje, veselicu, dobrodošlicu, ugošćivanje... I što drugo reći, doli da su Hrvati posve isti: i oni iz Istre i orii iz Mosora, Kozjaka i Biokova. I onda ispraćaj Istrana, put Zagorom i Likom i rodoljubna hrvatska pjesma, ona koja zanosi i dušu krijepi.

Hvala vam hrvatski vitezovi! A mi ćemo 22. srpnja dogodine opet u Trnbuse, opet na poklon dvojici hrvatskih junaka.

ZAJEDNICA UDRUGA
HRVATA U ISTRI

PULA •

SJEĆANJE NA DR. MILIVOJA CRNKA

Dr Milivoj Crnko, dipl. veterinar rođen u Vinici, Varaždin 21. ožujka 1920. Osnovnu školu završio u Vinici, 1. Klasičnu gimnaziju u Zagrebu 1938. Iste se godine upisuje na Veterinarski fakultet u Zagrebu, a apsolvirao 1943. Zbog ratnih prilika nije diplomirao. Sudjeluje kao djelatni zastavnik, pa poručnik u postrojbama Hrvatskih oružanih snaga s kojima odlazi 1945. u emigraciju. Preko Austrije u Italiju. U Napulju završava studij veterine, diplomira i doktorira 1948. Odmah nakon promocije odlazi sa suprugom u Argentinu, kamo stiže u travnju mjesecu. Zaposlio se kao manualni radnik, a samo dva mjeseca kasnije ponuđeno mu je mjesto profesora na Stočarskoj školi u Coronel Vidalu. Tu radi devet godina, do 1957. god kada preuzima mjesto obćinskog i provincijskog veterinarara u Lobasu. Godine 1973. na temelju poznavanja njegovog stručnog rada kao i osobe čvrstog značaja prihvaća poziv i odlazi u Buenos Aires na mjesto voditelja Odjela za vezu i nadzor veterinarsko sanitarne službe između gradova i provincija u Ministarstvu poljoprivrede i stočarstva Republike Argentine /S.E.L.S.A./.. Na tom mjestu uspješno upravlja i koordinira radom središnje organizacije za suzbijanje slinavke i šapa u Argentini. Tu dužnost vrši vrlo savjestno do odlaska u mirovinu 1986.

Nakon umirovljenja radi kao stručni savjetnik u Udruženju argentinskih uzgajatelja stoke /S.R.A.U./.

U Hrvatsko-Argentinskom kulturnom društvu djelovao je mnogo godina vrlo savjestno kao član odbora i kao podpredsjednik.

Umro je 28. travnja 1999. s netom završenih 79 godina života.

Tko je bio Milivoj Crnko?

Rodio se kao četvrto dijete u obitelji Mihovila i Marije Crnko. Najstarija mu je sestra Slavica, zatim brat Josip pa sestra Dragica. Odgajan u duhu rodoljublja i ljubavi za svoju domovinu Hrvatsku. Klasična gimnazija pružila mu je teoretske spoznaje o biti "Domovine" kao i obveznim humanim odnosima pojedinca i društva.

Vrlo živa i burna zbivanja političko društvena krajem tridesetih godina

Piše:

Dr. se. Rudolf ŠIC

/1938.-1939./ u stvaranju Banovine Hrvatske odvijaju se pred njim i neposredno s njim. U Europi započeli su procesi preslagivanja zemljopisnih kockica u neke nove oblike i novog kolorita /Češka 1938., Poljska 1939., Francuzka 1940., Mađarska, Rumunjska, Bugarska, Grčka neposredno prije Jugoslavije 1941./.. Sporazum Maček-Cvetković iz 1939. djelomično je zadovoljio Hrvate. Ali ne i sve, one Hrvate koji su težili i željeli slobodnu, samostalnu i neovisnu Hrvatsku.

Dr. dipl. vet. Milivoj Crnko

Ne smijemo zaboraviti da je bilo i od 1939. uhićivanja, suđenja i zatvaranja studenata u Lepoglavi, onih koji su težili i željeli slobodnu hrvatsku državu. Jedan između njih bio je i Milivojev brat. Sve to djeluje na razmišljanja i opredjeljenja na put ostvarenju slobodne i samostalne Hrvatske uz redovit studij. Nakon apsolutorija posvećuje se potpuno radu na obrani Hrvatske uključivši se u oružane snage kao zastavnik i na kraju u činu poručnika u PTS-u.

Iz domovine odlazi zajedno sa suprugom u velikoj tuzi, ali i s velikom nadom u srcu da će se ipak jednom vratiti.

Život i rad u novoj sredini pun stručnih obveza pomalo je zapretao žar nade u povratak, ali nikada nije utrnuo potpuno. Tinjao je sve do 1990., a ostvario se u proljeće 1997.

S velikim je oduševljenjem dočekao proglašenje slobodne i neovisne Hrvatske, koje mu je ispunilo i ostvarilo mladenačke ideale. "Svevišnji mu je dodielio milost što je mogao 1997. godine posjetiti svoj zavičaj, šetati po obiteljskim goricama, koje su njegovi predci zdušno uzgajali. Posjetio je naše ubavo Zagorje, Slavoniju, Plitvice, naš krasni Jadran od Rijeke do Prevlake. Presretan da je opet doživio i osjetio svoju Hrvatsku" /cit. iz pisma njegove supruge/.

Nu, ta velika radost i oduševljenje mutila je tuga i sjećanje na već mrtve roditelje koji su bili uhićeni i osuđeni 1946. Majka na pet godina, otac na tri godine zatvora. Uhićene su bile i obje sestre, mlađa osuđena na dvije godine zatvora, a starija puštena iz zatvora, jer je imala troje male nejačadi. Suprug starije sestre bio je također uhićen i suđen na kaznu smrti strijeljanjem i strijeljan.

Za tu svoju domovinu zdušno je radio kao podpredsjednik i član Odbora u Hrvatsko-argentinskom kulturnom klubu, kojem je glavni cilj poštivanje i održavanje legitimnih želja hrvatskog naroda, za stvaranje slobodne i neovisne Hrvatske.

Njegov put i stvaranje na stručnom području ukazuje nam da je još jedan Hrvat svojim intelektom i strukovnim znanjem stvarao neprocjenjive probitke svojoj novoj domovini. Njegovo stručno znanje, organizacijske sposobnosti, ljudska komunikativnost, značaj i etika struke bili su razlogom pozivu i primanju na rad u Ministarstvu poljoprivrede i stočarstva Republike Argentine. Na tom položaju postaje i voditelj Odjela za suzbijanje slinavke i šapa na području cijele Argentine. To je bio vrlo visok i vrlo odgovoran položaj, a to je postigao jedan Hrvat, Milivoj Crnko, dipl. vet., doktor vet. medicine.

Dolazkom i boravkom u svojoj domovini 1997. ostvarila mu se neprekidna nada i vruća želja da bude i hoda po svojoj rođenoj zemlji /Vinica/ zajedno sa svojom suprugom /Vinkovci/.

Tako je obnovio stara poznanstva s nekim kolegama sa studija prilikom posjeta Centru za reprodukciju u stočarstvu Hrvatske u Križevcima, nakon više od 58 godina.

Da je bilo moguće snimiti istodobno dva filma. Film u trenutku susreta pogleda dvojice izražen velikim upitnikom u očima, s vrlo finim promjenama tonusa mišića lica, od napetosti do opuštanja, nestajanja upitnika u očima do blagog smješka i pitanja: "Pa, jel si to Ti". U tih nekoliko trenutaka odvijao se još jedan film, onaj misaoni, duhovni po vremenu i sadržaju sve do studentskih dana. Strahovito brzo je tekao proces "restauriranja lica" i pretvaranja crta lica osobe u godinama u lice studenta brućaša. Sve to dogodilo se u jednom bljesku.

Za vrijeme boravka u Zagrebu posjetio je i učlanio se u DHPZ - Podružnica Zagreb i upoznao se s gospodinom Zvonimirovom Dusperom autorom knjige "U vrtlogu Bleiburga". Navedenu knjigu odnio je Milivoj u svoju novu domovinu, gdje je postala vrlo tražena i čitana. Ni deset novih knjiga nije bilo dovoljno. Zbog toga rodila se pomisao da se tu knjigu prevede i tiska u većem broju u nakladi kluba. Akciju je poveo Milivoj, a njegovim iznenadnim odlaskom došlo je do prekida ostvarenja zamisli. 1., 2.,

"28. travnja 1999. god zauvijek je zaklopio svoje drage plemenite oči i ostavio u velikoj tuzi suprugu, sina i kćer, sedmero unučadi, brata, sestru i ostalu obitelj" /iz pisma supruge/.

Neka mu je laka zemljica drage mu domovine!

Literatura:

1. - KARLOVIĆ, Maks: Hrvatski veterinari - žrtve drugog svjetskog rata. VET. STANICA 1998. 29. br 6, str. 355-363.
2. - CRNKO, Milivoj: Dojmovi uz knjigu Zvonimira Duspera, POLITIČKI ZATVORENIK 1998. br. 74 str. 56
3. - GAJ-MANDARIĆ Mara: ibid. •

Sjećanja na uzor - političkog zatvorenika, dr. Stjepana Krivošića

Umro je uzor rodoljub, oličenje poštenja i skromnosti, a dosljedan borac za slobodu čovjeka i naše nacije: Dr. Stjepan Krivošić.

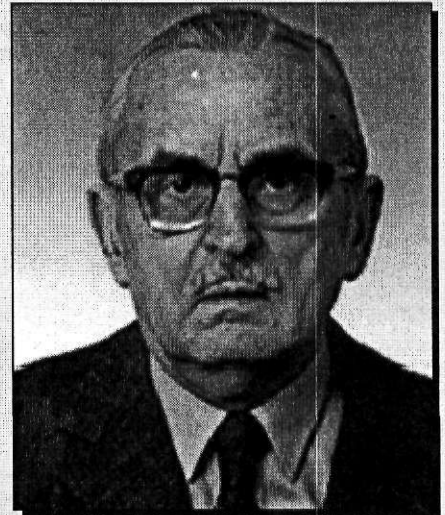
Kao student filozofije bio je uhićen u Sisku, svomu rodnom gradu, 20. listopada 1946.

Optužen je bio u poznatoj sisačkoj Skupini, u kojoj nas je bilo šesnaest optuženika, a njegov otac Stjepan Krivošić st. utvrđen po UDB-i kao vođa mačkovsko-križarske organizacije. Otac mu je bio osuđen na smrt strijeljanjem, zajedno s još tri uzorna građanina: Đurom Hatićem, Zlatom Kolarić i Ivanom Pintar. Smrtna osuda je izvršena, osim nad Pintarom kojem je preinačena na 20 godina, otpušten je nakon četiri godine i policijski odpravljen preko granice u USA (New York), jer je bio američki državljanin.

Ostavit ćemo ovaj put po strani daljnji opis o ovoj sisačkoj skupini, o kojoj se priprema posebna knjiga. Skupina je spomenuta zato, jer je njezin član bio dr. Stjepan Krivošić ml., naš Štef. Bio je osuđen i izdržao je 10 godina robije.

Dr. Stjepan Krivošić, u vrijeme uhićenja, bio je student filozofije. Kao sin Krivošić Stjepana st., skromnog postolara, školovao se uz materijalne poteškoće. No materijalne nedaće lako je svladavao, jer je imao silnu volju za stjecanje znanja. Dakle, kao mladi čovjek, već je bio nadprosječnog obrazovanja. Po svojoj prirodi bio je tih i nenametljiv. Svojom tolerantnom komunikacijom, nas, nešto mlađe studente je privlačio, tako, da smo osjećali potrebu njegove prisutnosti za razgovor i sjedinjavanje misli u tim olovnim vremenima za naš narod.

Naša sisačka studentska skupina, u razgovorima sa Štefom, osjećala je u svakom razgovoru njegove intelektualne sposobnosti, a ti su razgovori uvijek imali određenu političku težinu. Na

Dr. Stjepan Krivošić

žalost, na robiji su nas razdvojili, tako, da nismo mogli saobraćati. Štef je bio bačen u "Crni bataljon", u kojem je trpio muke i teror, vršen nad stotinjak robijaša posebno nepodobnih za tiranski režim. Tu značajku nepodobnosti i nepravilnosti stekao je na UDB-i u Sisku, i tog se pečata nije oslobodio do zadnjeg dana robije i kasnije do propasti totalitarizma 1990. Ta skupina političkih zatvorenika - u kojoj je bio Štef-bacana je na najteža radilišta, gdje se radilo pod posebnim sustavom fizičke torture. To je sve vjerno zabilježio naš supatnik prof. dr. Radovan Grgeč.

Štef je sva ta zla stoički podnosio. Izašavši s robije, nastavio je sa svojom osobnom izobrazbom, nikada ne mogavši dobiti posao adekvatan svojim sposobnostima, a te sposobnosti su zaista bile velike.

Nama, živućim političkim zatvorenicima njegovim sumišljenicima ne preostaje drugo, nego poštivati i cijeniti veličinu tog čovjeka, jer bio nam je i ostao uzor.

Zlatko Čubaković

U SPOMEN

MARKO HRANILOVIĆ

25. rujna 1931.-25. rujna 1999.

Laka mu bila hrvatska zemlja!

U SPOMEN

MATIJA SOLDIN

25. rujna 1931.-25. rujna 1999.

Laka mu bila hrvatska zemlja!

U SPOMEN

VJEKOSLAV BALIN

25. rujna 1965.-25. rujna 1999.

Laka mu bila hrvatska zemlja!

U SPOMEN

KREŠIMIR MIKOLČIĆ

1937.-1999.

Laka mu bila hrvatska zemlja!

U SPOMEN

PETAR JURIŠIĆ

1927.-21. srpnja 1999.

Laka mu bila hrvatska zemlja!

U SPOMEN

FRANJO LUKČIN

umro u 67. godini života

Laka mu bila hrvatska zemlja!

U SPOMEN

ANA KVAKIĆ

umrla u 81. godini života

Laka joj bila hrvatska zemlja!

U SPOMEN

JOSIP CIMERMAN

umro u 77. godini života

Laka mu bila hrvatska zemlja!

U SPOMEN

VINKO BARBIŠ

umro 24. kolovoza 1999.

Laka mu bila hrvatska zemlja!

U SPOMEN

IVAN TOZON

umro 3. rujna 1999.

Laka mu bila hrvatska zemlja!

U SPOMEN

MIRKO MATIJEVIĆ

umro 5. rujna 1999.

Laka mu bila hrvatska zemlja!

U SPOMEN

MILE PERINIĆ

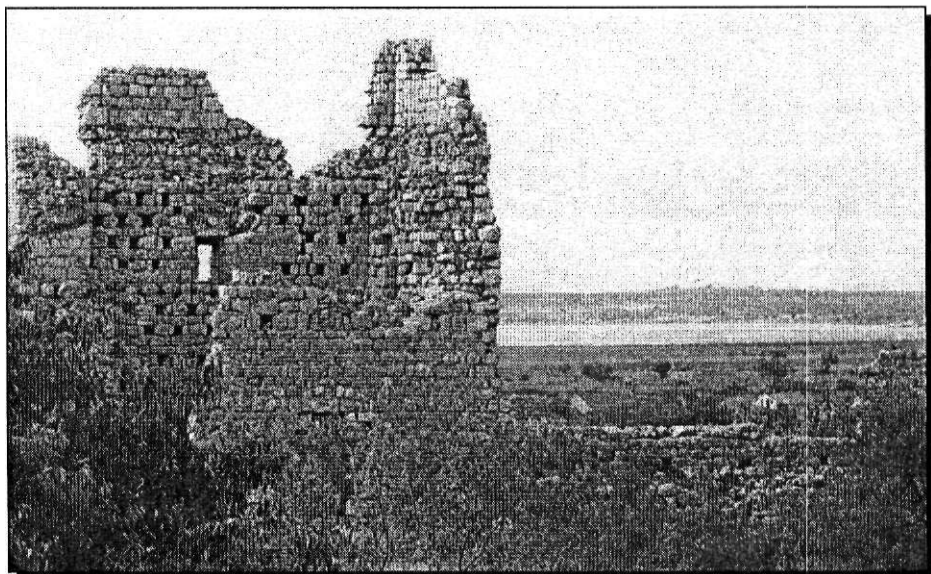
umro u 70. godini života

Laka mu bila hrvatska zemlja!

IN THIS ISSUE

In this issue, several authors review the paradoxical situation which is prevalent in Croatia today. They who were communists until yesterday and openly against liberties, today are loud, civic politicians and fighters for human rights. Anti-Communists and patriots, who seriously suffered because of their struggle for freedom, democracy and independence of the Republic of Croatia, are today accused of being backward and primitive opposers of European integration processes. Correspondents to our magazine, caution us illustrating that this picture is false even though it has found support in the Western media. The reality is significantly different: in the eyes of Croat patriots, Croatia is not opposed to Europe if indeed this Europe does not negate our national identity and state sovereignty. Nevertheless, they completely, jointly and unconditionally denounce any revival of Yugoslavia shaped within the Stability Pact for Southeast Europe.

Kresimir Mikolčić, the secretary-general of the Croatian cultural institution "Matica Hrvatska" passed away recently. Several years ago he warned of the ideologically tainted lessons in history being taught in our schools. Despite the downfall of communism and disintegration of Yugoslavia, history lessons in Croatian schools have not changed all that much. Students are still faced with unscientific phrases and presumptions which were imposed throughout the decades of the Serb-Yugoslav oriented base in Belgrade and the Communist Party Central Committees and their ideological commissions. Any changes that were introduced after 1990, were basically touch ups. It is particularly concerning that there is a cloud of silence around any attempts and announcements that text books concerning Croatia's national history will be edited by foreign forums and new, barely differing ideological commissions. By reprinting Mikolčić's text, we wish to once again remind readers of the inviolability of this approach and in this way, pay our respects to the author's recent death.

Vrana: the remnants of the Medieval palace of the Croat bans and Crusade heroes.

The article written by **Dr. Vladimir Dugački** reminds us that the first medical faculty in Sarajevo, the capital of Bosnia-Herzegovina, was founded in 1944 during the reign of the Independent State of Croatia (NDH) (1941-1944). Bosnia-Herzegovina namely, as was the case on several occasions throughout its history, was then a constituent part of the NDH, and the majority of Bosnian Muslims declared themselves as Croat nationals. In the systematic falsifying of our history, the communist authorities prohibited any mention of this fact in scientific, medical circles. In this way, they wished to denounce any just tributes to the regime of the time, or for any recognition of advancement in human resources all in an attempt to thwart any affirmation of Croats in Bosnia-Herzegovina.

S. Dolenc, S. Brajdić and V. Posedel are just a few of a series of authors dealing with mass murders of Croats following World War Two, by publishing lists of war and civilian victims. Related to the recently discovered mass grave sites, despite the fact that nothing is being undertaken against communist war victors, the Croatian Association of Political Prisoners (HDPZ) forwarded an appeal to the

UN High Commissioner for Human Rights. HDPZ requested and appealed for moral and other support in establishing the historical truth and at the same time points out the need for communist crimes to be published just as Nazi-Fascist crimes are.

The regional branches of the Croatian Association of Political Prisoners have issued a description of the preparations for the coming Assembly. The current situation and results of branch elections are treated by several authors in this issue. Deputy President of the International Association of Former Political Prisoners and Victims of Communism **Jure Knezović**, brings us a report on a recent visit to Weimar and Buchenwald, former Social Special Camps no.2, where after World War II, politically unfavourable persons were taken to. Similar camps existed in Croatia too. These camps including Jasenovac, existed during the war but also continued "operating" even after the war, taking in political prisoners unfavourable to the communists. Unfortunately, we are constantly faced with resistance to erect a joint monument for all innocent victims.

IN DIESEM HEFT

In dieser Ausgabe schreiben mehrere Autoren über die paradoxe Situation, die in Kroatien herrscht. Die bisherigen Kommunisten und erklärten Freiheitsgegner treten heute laut als bürgerliche Politiker und Menschenrechtskämpfer auf. Die Antikommunisten und Patrioten, die wegen ihres Kampfes um die Freiheit, Demokratie und Unabhängigkeit der Republik Kroatien schwer gelitten haben, werden als Rückständler und primitive Kämpfer gegen die europäische Integration dargestellt. Die Mitarbeiter unseres Blattes warnen, dass dieses Bild falsch sei, obwohl es von vielen westlichen Medien unterstützt wird. Die Realität ist wesentlich anders: in den Augen der kroatischen Patrioten widersetzt sich Kroatien Europa nicht, wenn dieses Europa nicht die Negation der nationalen Identität und der staatlichen Souveränität bedeutet. Die Ablehnung der Wiederherstellung Jugoslawiens, in Form eines Paktes über die Stabilität für Südosteuropa, ist jedoch vollkommen, kompliziert und bedingungslos.

Krešimir Mikolčić, der kürzlich verstorbene Sekretär der zentralen kroatischen kulturellen Institution, Matica Hrvatska, warnte vor einigen Jahren auf die Ideologisierung des Geschichtsunterrichtes in kroatischen Schulen. Trotz des Falles des Kommunismus und des Zerfalles Jugoslawiens wurde im Geschichtsunterricht in kroatischen Schulen nichts wesentliches verändert. Die Schüler werden weiterhin mit unbedeutenden Phrasen und Vorstellungen konfrontiert, die mehrere Jahrzehnte aus dem serbo-jugoslawischen Belgrad, aus den kommunistischen Zentralkomitees und ideologischen Kommissionen, aufgezwungen wurden. Die Änderungen, die nach 1990 erfolgten, sind im Wesentlichen kosmetischer Natur. Vor allem ist besorgniserregend, dass schweigend das Streben und die Ankündigungen, dass die Schulbücher der kroatischen Nationalgeschichte vom auslän-

dischen Forum sowie neue, kaum andere Ideologiekommissionen redigieren sollen, übergangen wird. Beim Nachdruck des Textes von Mikolčić, möchte unser Blatt erneut auf die Untragbarkeit dieser Auseinandersetzung warnen, und gleichzeitig den Tod des Autors bekunden.

Fragment der mittelalterlichen kroatischen Flechtornamentik

Der Artikel des **Prim. Dr. Vladimir Dugački** erinnert daran, dass das erste medizinische Fakultät in Sarajevo, Hauptstadt Bosniens und Herzegowinas, 1944 die Regierung des Unabhängigen Staates Kroatiens (1941-1945), gründete. Bosnien und Herzegowina war nämlich, wie schon mehrmals im Laufe der Geschichte, Bestandteil des Unabhängigen Staates Kroatien, da sich die Moslems aus Bosnien und Herzegowina national im wesentlichen als Kroaten deklarierten. In systematischer Fälschung der Geschichte haben die kommunistischen Mächte in offiziellen Chroniken der Medizinwissenschaft die Erwähnung auf diese Tatsache verboten. Damit wollte man dem damaligem Regime jeden Verdienst für irgend einen Fortschritt auf irgend einem Gebiet der menschlichen Tätigkeit verleugnen, und gleichzeitig die Affirmation des Kroatentums in Bosnien und Herzegowina unmöglichen machen.

S. Dolenc, S. Brajdić, und V. Posedel sind nur ein Teil der Autoren, die sich mit den Massenmassaker in Kroatien nach Ende des Zweiten Weltkrieges befassen, wobei sie Listen der Kriegs- und Zivilopfer bringen. Trotz kürzlich entdeckter Massengräber, wird gegen die kommunistischen Kriegsverbrecher nichts unternommen, deshalb hat sich die Kroatische Gesellschaft politischer Häftlinge mit einem Appell an die Hohe Kommission für Menschenrechte der UN gewandt. HDPZ bittet um moralische und jegliche Hilfe bei der Festlegung der geschichtlichen Wahrheit, und weist gleichzeitig auf den Bedarf hin, dass die kommunistischen Verbrechen dargestellt und verurteilt werden, sowie die faschistischen auch.

In den gespanschaftlichen Zweigstellen der Kroatischen Gesellschaft politischer Häftlinge finden die Vorbereitungen für den bevorstehenden Wahlkongress statt. Über den Verlauf und die Resultate der Wahlversammlungen der Zweigstellen, berichten in dieser Ausgabe mehrere Autoren. Der Vizepräsident der Internationalen Assoziation ehemaliger politischer Gefangenen und Opfer des Kommunismus, **Jure Knezović**, veröffentlicht die Reportage über den Besuch in Weimar und Buchenwald, dem ehemaligen sowjetischen Speziallager Nr. 2, in das nach Ende des Zweiten Weltkrieges politisch unerwünschte Personen geworfen wurden. Ein ähnlicher Fall ereignete sich auch in Kroatien. Lager, die während des Krieges existierten, einschliesslich Jasenovac, "arbeiteten" auch nach dem Krieg weiter, indem sie politische Gefangene, die den Kommunisten unerwünscht waren, aufnahmen. Leider besteht überall der Widerstand, dass ein gemeinsames Denkmal aller unschuldigen Opfer aufgestellt wird. •

DUBROVNIK
WAR
CROATIA
1991

